СЛОВАР

ЧУЖИХ СЛІВ

12.000 слів чужого походженя в українській мові.

Зібрали

Др. Зенон Кузєля і **Микола Чайковский.**

Зредаґував

Др. Зенон Кузєля.

Чернівці, 1910.

З друкарні тов. „Руска Рада“, під зарядом Івана Захарка.

А.

а *в торговлі* (по 20 сот.).

а́ба *тур.* накидка, *гл.* *габа.*

абажу́р *фр.* заслона на лямпу.

а́бак *лат.* [abacus] дошка до численя.

абандо́н *фр.* *в торговли* відступленє (корабля).

абба́т *гебр.* ігумен, настоятель католицького монастиря.

аб[б]ревіяту́ра *лат.* скороченє слів або складів в письмі.

абдері́ти *гр.* горожани грецького місточка Абдери, знані в старині з глупоти; обмежені, глупі.

абдика́ція *лат.* уступленє з престола.

абдо́мен *лат.* живіт, черево; **абдоміна́льний** черевний (тиф)

абера́ція *лат.* збоченє, збоченє з прямої дороги; **умова аб.** умове збоченє, умова недуга.

абітурiє́нт *лат.* матурист, ученик, що приступає до іспиту зрілости в середніх школах.

аблє́ґер *нім.* 1. відставлений улій; 2. зраз, лозинка, щепочка.

абнеґа́ція *лат.* самовиреченє, відмова, коли хто зрікає ся чого корисного.

аболі́ція *лат.* знесенє судового засуду, помилуванє.

абоміна́ція *лат.* обридженє, відраза, осоружність.

абонаме́нт *фр.* передплата з гори (на часописи), замовленє, підписка; **абонува́ти** передплачувати (часопись), підписувати ся (на місце в театрі).

абoríґени *лат.* тубольці, туземці, люди, що живуть від найдавнійших часів в якім краю, автохтони.

або́рт *лат.* 1. пороненє, невчасний порід; 2. виходок.

абракада́бра *гр.* чародійне слово з середніх віків.

аброґа́ція *лат.* в латинськім праві знесенє закона.

абсентува́ти ся *лат.* не

ставити ся, не явити ся, не приходити; **абсе́нція** неприсутність, непритомність, неявка.

абсінт *гр.* полинівка, лікер з полину.

абсолье́нт *лат.* окінчений, той, що покінчив якусь школу (рільничу академію); **абсольвува́ти** скінчити (школу), відбути (науку), залагодити.

абсолю́т *лат.* безумовна правда; **абсолюти́зм** самовлада, самодержавність, самовільність, необмежена власть, такий державний лад, коли начальник держави сам порядкує усіми справами в державі, не оглядаючись на волю народа; **абсолю́тний** скінчений, незалежний, необмежений, конечний, безумовний, чистий, самовладний; **абсолюто́рія** приняте рахунків або справозданя, звільнене із вложеного обовязку; **абсолю́ція** розгрішене, оправдане.

абсорбува́ти *лат.* втягати в себе, поглинути, забирати (час), займати когось цілковито; **абсо́рбція** втягане в себе, поглощене.

абстіне́нт *лат.* хто здержує ся від чого, поздержливий, мірний, помірний, стрима́лий; **абстіне́нція** поздержливість (від алькоголічних напитків), умірковаиість.

абстра́ктний *лат.* відірваний, подуманий (відвага, любов), ненаглядний; **аб. поня́тє** таке поняте, якому не відповідає ніякий дійсний [конкретний] предмет; **абстра́кція** відриване; відірване, подумане поняте.

абсу́д *лат.* відвар, вивар.

абсу́рд *лат.* нісенітниця, недорічність, дурниця, річ не до ладу; **говорити абсурди** говорити не до річи; **абсу́рдний** недорічний, недоладний, глупий

абсце́с *лат.* чиряк, боляк.

абсціса *лат.* відтинок; *в ґеометрії* відтинок на оси кривої або прямої лінії.

абши́т *нім.* відправа. відставка (при війську); **абшито́ваний** на відставці, увільнений (зі служби); **абшитува́ти** відправляти, увільняти (з війська).

аванґа́рд[а] *фр.* ті, що йдуть на переді походу або руху, передня сторожа.

ава́нс *також* **ава́нз** *фр.* посунене на перед, на висше становище; гроші побрані на перед; **авансува́ти** посувати ся на перед, йти в гору, переходити до висшої кляси [ранґи] в уряді.

аванта́ж *фр.* користь, зиск, перевага.

аванту́ра *фр.* подія, приключка, (любовна) пригода, чудасія, *в дальшім значіню* небезпечна [ризиковна] справа; **аванту́рник** очайдуха, що шукає пригод, пройдисвіт; **авантурува́ти ся** пускати ся на легке.

ава́рія *фр.* ушкоджене корабля підчас дороги.

Авґій грецький король, у якого мав Геркуль за один день вимести стайню, що в ній призбирав ся від довшого часу гній з двох тисяч волів, *звідси* **вимести авґієву стайню** виконати велику і тяжку працю.

авґу́р *лат.* віщун у Римлян; чоловік, що хоче уходити за віщуна.

авґу́ст *лат.* серпень.

авдіє́нція *лат.* послухане (у цісаря).

авді́тор *лат.* 1. слухач; 2. урядник при військовім суді; **авдіто́рія** місце, де прислухують ся, слухачі.

аві́зо *іт.* оповістка, повідомне письмо; легкий корабель; **авізува́ти** повідомляти.

авія́тика *лат.* штука літати у воздусі при помочи штучних приладів; **авія́тор** *або* **авія́тик** той, що літає у воздусі при помочи машини.

а́вкція *лат.* публична [прилюдна] продаж, переторг, ціноване, ціновка, ліцитація.

а́вля *лат.* у старинних Римлян подвіре, *в дальшім значіню* велика саля відчитова, особливо по університетах і середніх школах.

авреб́л[я] *лат.* світляний круг коло голов святих (на образах), сяєво.

Авро́ра *лат.* рання зоря.

авскульта́нт *лат.* молодий судовий урядник без рішаючого голосу; **ав-**

скульта́ція вислухуванє, розпізнаванє недуги через опукуванє хорого; **авскультува́ти** опукувати недужого.

авспі́ції *лат.* віщованє з лету птиць у Римлян; опіка.

автенти́чний *гр.* правдивий, певний, справжній, непохитний; **автенти́чність** певність, достовірність.

автобіоґра́фія *гр* опис власного житя, власний житепис.

автоґра́ф *гр.* власноручне письмо; лист або письмо славного чоловіка (Шевченка); **автоґра́фія** рід машини до відбиваня письма в більшім числї примірників.

автодафе́ *фр.* кара смерти на кострі (в огни), на яку давнійше засуджували еретиків [релїґійних відступників].

автодіда́кт *гр* самоук.

автоке́фальний *гр.* незалежний.

автокра́т *гр.* самодерж[ав]ець, самовладник; **автокра́тія** самовлада.

автокри́тика *гр.* осуд самого себе; оцінка власного твору.

автома́т *гр.* прилад, що виконує якусь працю сам з себе; прилад, що наслідує рухи живої істоти; **автомати́чний** такий, що ворушить ся сам з себе, самий собою, самовитий; мимовільний.

автомобі́ль *лат.* самохід, прилад до їзди, порушуваний бензиною, електрикою або парою.

автономі́чний *або* **автоно́мний** *гр.* самоуправний, самостайний, незалежний; **ав. уряди** (краєві) уряди, що рішають про краєві справи незалежно від державної ради; **автоно́мія** самоуправа, самостійність, незалежне заряджуванє власними справами; **ав. України** такий суспільний лад, де український народ сам рішав би про свої справи.

авто́псія *гр.* оглядане власними очима, бачене на свої очі; лїкарські оглядини мерця.

а́втор *лат.* творець, письменник, писатель, спорудник; **авторизо́ваний** за дозволом автора; **авторіте́т** загально признана повага (в науці).

автореферат́ *гр.* справозданє з власної праці.

автосуґґе́стія *гр.* вмовленє в себе; *гл суґґестія.*

автоти́пія *гр.* спосіб робленя клїшів до друку при помочи світла.

автохто́н *гр* первісний мешканець якогось краю, тубилець, туземець.

аву́л *тур. гл. аул.*

аґе́л *тур.* кругла загорода для овець, вівчарня.

аґа́ *тур.* у Турків пан, властитель; титул надворних урядників.

аґа́ва *гр.* довговічна ростина.

аґат, ахат *гр.* дорогий камінь.

аґе́нда *лат* 1 книжка до записуваня справ, що мають бути залагоджені, обрядова книга у латинників; 2. приділенє комусь занятє.

аґе́нт *лат.* посередник, що залагоджує всілякі поручені справи, справник, заступник; **полїтичний аґ.** низший урядник в заграничній службі; **полїційний аґ.** низший урядник полїції, звичайно неумундурований; **аґ. провока́тор** [*фр.* agent provocateur] підмовлений або підплачений чоловік до того, щоби наумисне викликати розрухи або непорозумінє; **аґенту́ра** бюро посередництва, занятє посередника; **аґе́нція** заступництво („Днїстра").

аґіта́тор *лат.* той, що ширить якусь гадку, що підмовляє, підбурює; **аґіта́ція** рух, ширенє гадок, намова, підмовлюванє; **аґітува́ти** ширити гадки словом або письмом, ділати, попирати що, заходити ся коло чого, намовляти.

аґлютина́ція *лат.* злїпка, злученє, приріст; **аґ. бесіди** бесіди, що творять відміни через додаванє окремих складів.

аґльомера́т *лат.* злїпка, сполука кількох тїл.

аґноскува́ти *лат.*[роз]пізнавати, признавати за щось.

аґо́на *гл. ізоґона.*

аґо́нія *гр.* передсмертні муки, передсмертна тривога, конанє.

аґорафо́бія *гр.* нервовий острах перед вільним простором (площами).

аґра́рій *лат.* заступник го-

скультáція вислухуванє, розпізнаванє недуги через опукуванє хорого; **авскультувáти** опукувати недужого.

авспіції *лат.* віщованє з лету птиць у Римлян; опіка.

автентúчний *гр.* правдивий, певний, справжнїй, непохитний; **автентúчність** певність, достовірність.

автобіоґрáфія *гр* опис власного житя, власний житєпис.

автоґрáф *гр.* власноручне письмо; лист або письмо славного чоловіка (Шевченка); **автоґрáфія** рід машини до відбиваня письма в більшім числї примірників.

автодафé *фр.* кара смерти на костирі (в огни), на яку давнїйше засуджували єретиків [релїґійних відступників].

автодідáкт *гр* самоук.

автокéфальний *гр.* незалежний.

автокрáт *гр.* самодерж[ав]ець, самовладник; **автокрáтія** самовлада.

автокрúтика *гр.* осуд самого себе; оцїнка власного твору.

автомáт *гр.* прилад, що виконує якусь працю сам з себе; прилад, що наслїдує рухи живої істоти; **автоматúчний** такий, що ворушить ся сам з себе, самий собою, самовитий; мимовільний.

автомобíль *лат.* самохід, прилад до їзди, порушуваний бензиною, електрикою або парою.

автономíчний *або* **автонóмний** *гр.* самоуправний, самостайний, незалежний; **ав. уряди** (краєві) уряди, що рішають про краєві справи незалежно від державної ради; **автонóмія** самоуправа, самостійність, незалежне заряджуванє власними справами; **ав. України** такий суспільний лад, де український народ сам рішав би про свої справи.

автóпсія *гр.* оглядане власними очима, баченє на свої очі; лїкарські оглядини мерця.

áвтор *лат.* творець, письменник, писатель, спорудник; **авторизóваний** за дозволом автора; **авторітéт** загально признана повага (в науцї).

автореферáт *гр.* справозданє з власної працї.

автосуґґéстія *гр.* вмовленє в себе; *гл* *суґґестія*.

автотúпія *гр.* спосіб робленя клїшів до друку при помочи світла.

автохтóн *гр* первісний мешканець якогось краю, тубилець, туземець.

авýл *тур. гл. аул.*

агéл *тур.* кругла загорода для овець, вівчарня.

аґá *тур.* у Турків пан, властитель; титул надворних урядників.

аґáва *гр.* довговічна ростина.

аґат, ахат *гр.* дорогий камінь.

аґéнда *лат* 1 книжка до записуваня справ, що мають бути залагоджені, обрядова книга у латинників; 2. придїленє комусь занятє.

аґéнт *лат.* посередник, що залагоджує всїлякі поручені справи, справник, заступник; **полїтичний аґ.** низший урядник в заграничній службі; **полїцийний аґ.** низший урядник полїциї, звичайно неумундурований; **аґ. провокáтор** [*фр.* agent provocateur] підмовлений або підплачений чоловік до того, щоби наумисне викликати розрухи або непорозуминє; **аґентýра** бюро посередництва, занятє посередника; **аґéнція** заступництво („Днїстра").

аґітáтор *лат.* той, що ширить якусь гадку, що підмовляє, підбурює; **аґітáція** рух, ширенє гадок, намова, підмовлюванє; **аґітувáти** ширити гадки словом або письмом, дїлати, попирати що, заходити ся коло чого, намовляти.

аґлютинáція *лат.* злїпка, злученє, приріст; **аґ. бесíди** бесїди, що творять відміни через додаванє окремих складів.

аґльомерáт *лат.* злїпка, сполука кількох тїл.

аґноскувáти *лат.* [роз]пізнавати, признавати за щось.

аґóна *гл. ізоґона.*

аґóнія *гр.* передсмертні муки, передсмертна трівога, конанє.

аґорафóбія *гр.* нервовий острах перед вільним простором (площами).

аґрáрій *лат.* заступник го-

сподарських потреб [інтересів]; **великі аґ.** властителї великих земельних посілостий; **аґрáрний** земельний; **аґ. пáртія** що заступає хлїборобські інтереси; **аґ. питанє** земельне питанє.

аґрáф[к]а *фр* спинка до придержуваня одежи, шпилька, клямра, застїбка.

аґреґáт *лат.* сполука припадкових частин в одну цїлість.

аґресúвний *лат.* напасний, зачіпний, ворожий.

аґрікультýра *лат.* управа ріллї, рільництво, хлїборобство.

аґрокóм *гр.* чоловік, що покінчив школу сільського господарства; **аґрономíчний** господарський; **аґрономíя** наука про управу ріллї.

адамáшок *іт.* шовкова, льняна або вовняна матерія з витканими взірцями в цвіти.

адаптувáти *лат.* приладжувати, ладити так, щоби відповідало хвилевим потребам, переробляти, приставляти.

адвéнт *лат.* прихід Христа; Пилипівка у латинників.

адверсáрій *лат.* противник, суперник, ворог.

адвокáт *лат.* правний оборонець, заступник (обжалованого) перед судом, правотар; **адвокатýра** занятє адвоката, правотарство.

адґéзія *лат.* прилипність.

адгерéнт *лат.* приклонник, прихильник.

аддúція *лат.* додаванє.

адéпт *лат.* у середновічних знахорів [альхемістів] ті мистецї, що дошукали ся каміня мудрости; втаємничені в якусь науку або штуку.

áдзимка *гр.* рід неквашеного хлїба.

адіє́ [*фр.* adieu] до побаченя! бувайте здорові! пращайте!

адля́тус *лат. дослівно* до боку, доданий до помочи в урядї; папський посол.

адмінїстратúвний *лат.* урядовий, що належить до управи; **заслати ад. спо собом** заслати без суду на приказ полїтичних властий; **адмінїстрáтор** управитель (парохії), зарядчик; **адмінїстрáція** заряд (державою), управа (фабрики тютюну), загал урядників, що правлять краєм; **адмінїструвати** заряджувати, управляти.

адмірáл *ар.* начальник воєнних кораблїв; **адміралíція** заряд воєнних кораблїв.

адмірáтор *лат.* що подивляє, обожає, поклонник; **адмірувáти** подивляти, величати.

адмонíція *лат.* упімненє, пригадка, осторога.

аднотáція *лат.* примітка, замітка, увага.

Адонíс у старинних Греків дуже гарний молодець, любимець жінок.

адоптувáти *лат.* приймати дитину за свою.

адорáтор *лат.* що когось уважає за кращого з поміж инших, обожатель.

адрéса *фр.* подане місця, де хтось мешкає („Просьвіта", Львів, Ринок, ч. 10); письменна заява гурту людий, в якій висказані його почуваня або погляди супроти других (привітна ад., ад. до трону); **адресáнт** той що висилає лист або посилку; **адресáт** відбирач листів або пакунків; **адресóвий календар** *або* **ад. книга** книжка, в якій списано адреси (людности міста, краю, ремісників); **адресувáти** подавати на листї місце побуту адресата.

адýт *фр.* 1. при грі в карти вибрана або призначена карта, „сьвітна", що бє усі инші; 2. сильний доказ; **адутувáти** вийти „світною" або „висвіченою" картою.

ад'юнкт *лат.* помічник в урядї; титул всіляких урядників (при судї, податковім урядї).

ад'ютáнт *лат.* прибічний офіцир, призначений до розношеня розказів військового начальства, осавул; **ад'ютор** помічник; **ад'ютум** запомога (практикантів).

áер *гр.* повітре, воздух.

аеробáт *гр.* такий, що лїтає по воздусї; **аероґрáфія** опис воздуха; **аеролíт** камінь, що упав з неба, *гл. метеор;* **аерольóґія** наука про воздух; **аерометер** прилад до міряня воздуха; **аеро-**

на́вт воздухоплавець; **аерона́втика** наука про воздухоплавство, штука їздити бальоном; **аеропля́н** машина до літаня у воздусї [без бальона]; **аероста́т** воздушний корабель, бальон; **аероста́тика** наука про рівновагу воздуха; **аерофо́бія** нервовий страх перед (зимним) воздухом.

а́ер, а́їр, гавя́р така водна ростина, шувар, татарак.

а́жіо *іт.* [aggio] доплата ріжниці при міняню гроший; **ажіота́ж** спекуляція при міняню гроший, гра на біржі.

ажу́р *фр.* дїркований, дїрчатий, прозористий, прозорчастий; прозориста, рідко ткана, матерія.

аз *ц.-слав.* перша буква церковнославянської азбуки, а.

ази́ль *гр.* місце у Греків, де хоронили ся засуджені, щоб уйти кари, прибіжище, пристановище, притулок.

азіму́т *ар.* кут, який замикає полуденник якоїсь звізди з полудневим колом даного місця.

азо́т *гр.* прозорий, безбарвний і без смаку ґаз, що становить 4/5 нашого воздуха; **азото́вий** що має в собі азот.

азу́р *ар.* блакит, синь, синява, *гл. лязур*; **азури́т** синь гірна [*мін.*].

айва́ *тур.* рід яблінки; **айві́вка** наливка з айви.

айншпенер *нїм.* однокінка.

акаде́мік *гр.* ученик [студент] висшої школи (унїверситету); член академії; **академі́чний** студентський; строго научний; той, що придержує ся старих (клясичних) взірцїв; чисто теоретичний; **акаде́мія** висша школа; найвисше наукове товариство.

ака́нт *гр.* листок, уживаний як прикраса в різьбах на грецьких і римських стовпах.

акато́лик *гр.* некатолик.

ака́фист *гр.* церковна відправа в честь св. Трійцї або святих.

ака́ція *гр.* таке дерево, горохівник.

а́кбар *гл. Аллаг.*

а́ква *лат.* вода [в рецептах], *гл. aqua.*

аквраду́кт *лат.* водопровід.

аквамарі́н *лат.* мінерал.

аквар́еля *фр.* образ мальований водними барвами; **аква́рія** *лат.* збірник води для плеканя водних звірят і ростин.

аквізи́ція *лат.* набуток, купно.

ак[к]редити́вний *фр.* уповажнений, уповномочений; **ак[к]редитува́ти** уповноважнювати.

аклі́матиза́ція *лат.* приноровлене до чужого клїмату [підсоня], підсоне; призвичаєне; **аклі́матизува́ти ся** призвичаювати ся до чужого підсоня, привикати.

акляма́ція *лат.* одноголосне принятє, одноголосний вибір (на голову), загальне одобрене; **акляму́вати** оплескувати.

акомода́ція *лат.* приноровлене; **акомодува́ти ся** приноровлювати ся, пристосовувати ся.

акомпані[я]ме́нт *фр.* музичний супровід до співу або до гри на пншім інструментї; **акомпанію́вати** приграватп до співу.

ако́рд *лат.* згода, угода, *в музиці* милозвучність тонів; **робити на ак.** робити на гурт від штуки; **ако́рдіон** ручна гармонійка.

акрі́бія *гр.* докладність, старанність (в розслїдах).

акроба́т *гр.* зручний штукар, линвоскочок.

Акрополь *гр.* замок в Атенах, *взагалї* мійська твердиня.

акрости́х *гр.* поезія, якої вірші зачинають ся від букв, що прочитані разом з гори на долину або на відворот, дають якесь імя або речене.

аксамі́т *гл. оксамїт.*

аксіо́м[а] *гр.* (певна) правда, якої не треба доказувати, певник; **аксіомати́чний** цілком певний.

акт *лат.* подія, справа, чинність; обряд; урядове письмо; частина драматичної штуки, дія; **а́кти** урядові письма, що відносять ся до акоїсь справи (судової); **акти́в[а]** чинний стан маєтку (поле, товари, доми, знаряди, готівка); по відтягненю від того довгів остає чистий маєток; **акти́вний** дїяльний (виступ), дїйсний; **активува́ти** впроваджувати

в службу, здійснювати; **áктор** той, що виступає в театрі; **актуáльний** на часі, дійсний; **актуáр** судовий писар.

акумуля́тор *лат.* прилад, в якім переховує ся електрична сила; **акумуля́ція** нагромадженє, скупленє, накопиченє.

акурáт *лат.* як раз; **акурáтний** докладний, старанний, дбалий; **акурáтність** докладність, старанність.

аку́стика *гр.* наука про голос; **акусти́чний** приналежний до голосу; **ак. саля** в якій добре відбиває ся голос.

акушéр *фр.* положничий лікар; **акушéрія** положництво; **акушéрка** повитуха, баба, моша.

акцелерáція *лат.* приспішенє, прискоренє.

акцéнт *лат.* наголос (слова), натиск голосу; значок над словом на знак, що треба його вимовити з притиском; **акцентóванє** наголошуванє, говоренє з натиском; **акцентувáти** наголошувати, вимавляти деякі склади або слова з притиском; звертати увагу, підчеркувати.

акцéпт *лат.* приняте векселя, з'обовязанє; **акцептáнт** приймаючий з'обовязанє заплати; **акцептувáти** приймати, признавати, підписувати акцепт.

акцесіст *лат.* вижидач (на місце), ожидавець.

акцидéнції *лат.* припадкові прикмети; побічний дохід.

акци́за *фр.* оплата від припасів поживи, напоїв, тютюну і т. д.; уряд, що займає ся збиранєм тих оплат; **акци́зник** урядник акцизи.

акційне товариство *лат.* спілка оперта на паях, [акціях]; **акціонéр** член товариства на паях, пайщик; власник акції; **áкція** подія, справа, діяльність; посвідка на уділ в підприємстві.

алéмбик, лéмбик [*гр.?*] чарка; прилад до дестиляції.

алеґáт *лат.* додаток, прилога, долучене письмо до якогось акту (свідоцтво).

алеґори́чний *гр.* образовий; **алеґóрія** *гр.* образове представленє якоїсь гадки (жінка з запаленою походнею є алеґорією просвіти); подібність.

алéя *фр.* улиця або дорога обсаджена по обох боках деревами.

áлий *тур. через рос.* червоний; **аліти** червоніти.

алилу́я *гебр.* хваліть Бога!

али́рник *тур.* хто любить покористувати ся чужим добром.

áлі *ар.* турецький титул Ваша Високість.

алібі *гл. alibi.*

аліґáтор американський *крокодиль.*

алієнáція *лат.* 1. відчуженє, продаж; 2. умова слабість.

алімéнт[**а**] *лат.* пожива, харчі, прожиток; гроші присуджені на удержанє (жінки і дітий).

алітерáція *лат.* повторюванє того самого звука (букви) на початку кількох слів в однім віршовім складі (тяжко й тужно).

аліяж *фр.* змішанє, стопленє ріжних металів.

аліянс *фр.* [alliance] союз (тридержавний), спілка; **аліянт** союзник, спільник.

Алла[г] *ар.* Бог (у Магомедан); **акбар Ал.** великий Боже!

алмáз *ар.* дорогоцінний камінь, діямент.

алóй *гр.* така ростина з пахучими листками.

алти́н *тур.* гріш вартости 3 копійок.

áлтиця [*гуц.*] частина сорочки під пахою.

алю́вій *лат.* нанесена, напливова земля [*геоль.*]; **алювія́льна епóха** найновійший час землї, коли усі зміни повставали лише через діланє води і воздуха.

алю́зія *лат.* примівка, притик, натяк.

алюмíній *лат.* дуже легкий, білий металь, з якого виробляють пера та всякі легкі річи (прилади до бальонів), глинець.

алю́мн *лат.* питомець духовної школи (семінарії), семінарист.

алю́рний *фр.* огря́дний.

алябáстер *гр.* відміна білого ґіпсу о надзвичайно білій красці; **алябастрóвий** з алябастру, білий як алябастер.

аля́рм *фр.* неспокій, тре-

вога, метушня; зазив, поклик до зброї; **алярмувáти** перестрашити, [за]непокоїти; кликати до зброї.

аля́ш *анг.* така горівка.

аль *ар.* в зложених словах родівник.

áльба *лат.* довга спідня одїж богослужебна латинських священиків.

альбатрóс буревісник [*зоольоґія*].

альбíно *есп.* чоловік з білим волосем, білою скірою і червоними очима; рід кріликів

Альбіон стара назва Великої Британії або Анґлії.

альбі́т *лат.* білий мінерал, що не піддає ся діланю квасів

альбóм *лат.* у старинних Римлян таблиця, де записувано всїлякі оголошеня, памяткова книжка, де вписує ся на спомин вірші або малюнки; збірка портретів, переписних листів, марок і т. д.

альбумі́н *лат.* білковина; **альбумінóз** хороба, викликана надмірним числом білковин.

Альгáмбра *ар.* маврійське місто в Еспанії.

альґéбра *ар.* частина *математики*, що займає ся розвязуванєм зрівнань; численє буквами; **альґебрáік** що займає ся альґеброю; **альґебраїчний** приналежний до альґебри; **альґори́зм, альґори́тм** рахунок.

Альдебарáн *ар.* звізда в ґрупі бика.

альдегі́д алькоголь, якому забрано 4 атоми водня [C_4 H_4 N_4].

альджáма *тур.* більша магометанська святиня.

алькалї́чний *ар.* з лугом.

алькíр, алькóва *ар.* комната без вікон, перегороджена частина світлиці, що служить на спальню і вбиральню.

алькоголї́зм *ар.* усї лихі наслїдки уживаня алькоголю; **алькогóлїк** хто уживає алькоголїчних напитків, пяниця; **алькоголї́чний** належний до алькоголю; **алькогóль** ґаз, головна складова частина горячих напитків, чиста [100%] оковита, спірітус; **алькогольомéтер** прилад до міряня

скількости алькоголю в горівцї.

алькорáн *гл. коран.*

áльма матер *лат.* [alma mater] титул, який дає ся висшим школам (унїверситетам).

альманáх *ар. досл.* календар; збірка писань всїлякого змісту (ал. віденської „Січи").

альóд *нїм.* власна посїлість.

альоку́ція *лат.* промова (пап).

альопáтія *гр.* лїченє при помочи лїків, що протидїлають якійсь недузї.

альпáка *ам.* 1. перуанська вівця і виріб з її вовни; 2. нове [хінське] срібло.

Альпи найвисші гори в Европі около 4800 м. висоти; **альпéйський** належний до Альп, приналежний до високих гір (ростинність); **альпінїст** дослїдник Альп; той, що любить робити прогульки у високі гори.

альт *іт.* низький жіночий голос.

альтаíр *гл. атаір.*

альтáна *іт.* бесїдка.

альтембáс *тур.* рід матерії тканої золотом, золота парча.

альтерáція *лат.* зміна почувань, гризота, клопіт; *в музицї* підвисшенє або знижене тона; **альтерувáти ся** непокоїти ся, клопотати ся, гнївати ся.

альтернати́ва *лат.* вибір одного з двох (або се, або те).

альтімéтер *лат.* прилад до міряня висоти; **альтімéтрія** мірене висоти.

альтруї́зм *лат.* любов ближнього; **альтруї́ст** чоловік, що бажає усім добра, не самолюб.

альтувáти співати альтом.

áльфа *гр.* перша буква грецької азбуки; **ал. і омеґа** початок і конець, від а до з; **альфабéт** азбука, усї букви; **альфабéтично** поазбучно.

áльфонс утриманок (легких жінок)

альхемі́ст *ар.* що займає ся альхемією; **альхéмія** середновічна наука, що мала на цїли перемінити усї тїла в золото.

амаврóз[а] *гр.* слїпота в наслїдок ослабленя очного нерва, більмо.

амазóнка *гр.* після грецьких вірувань воювнича

жінка, *звідси в дальшім значіню* відважна жінка; жінка, що їздить верхом; жіноча одіж до їзди верхом.

амальґа́м[а] *гр.* сполука живого срібла з иншим металем; **амальґамува́ти** напускати металї живим сріблом [ртутею].

ама́н *тат.* славно!

ама́нт *лат.* любовник; актор, що грає ролї любків.

амануе́нт *лат.* помічник, секретар; урядник бібліотеки.

амара́нт *гр.* гарна ростина; **амаранто́ва краска** червоножовта краска.

ама́тор *лат.* любитель, замилуваний в чім.

амбаля́ж *фр.* [emballage] опаковане.

амба́н *хін.* титул висших урядників в Хінах.

амба́р *ар.* шпихлїр, складниця, більша комора.

амбара́с *фр.* перешкода, замішане, непевність, трудне положене.

амбаса́да *фр.* посольство; палата посла і його окружене; **амбаса́дор** посол держави при чужім дворі (австрійський в Петербурзї).

амбі́тний *лат.* (чоловік), що шанує власну особу, шанолюбний, пишний, гонорний, вибагливий; **амбі́ція** *в перв. значіню* заходи о щось, *в дальшім* почуте власного достоїнства, шанолюбство, честь, пиха.

а́мбо *лат.* виграна на два числа (в лютерію); получене двох предметів або елементів [*матем.*].

амбо́н[а], амбо́н *гр.* столець до читаня перед вівтарем; проповідниця.

а́мбра *ар.* пахуча живиця, кадило.

амбре́ла [*угорс.-руськ.*] парасоль.

амбро́зія *гр.* божеська страва.

амбуля́нс *фр.* польовий військовий шпиталь; рухома почта; **амбулято́рія** лїчниця для хорих, що самі приходять по пораду.

амелїора́ція *фр.* поліпшене.

амети́ст *гр.* дорогоцїнний камінь.

аміда́н *гр.* крохмаль.

амінь *гебр.* най так станеся! *в дальшім значіню* конець, певно, смерть (як амінь в молитві).

амне́зія *гр.* хвилева або цїлковита утрата памяти.

амне́стія *гр.* дароване кари, помилуване, уласкавлене.

амон[ї]я́к *гр.* хемічна сполука, острий, гризучий ґаз.

Амор *лат.* бог любови, *гр. Ерос;* **амо́ри** любощі.

амортиза́ція *гр.* узнане неважним (згубленого вартісного паперу); сплачуване довгу частками.

аморфі́зм *гр.* неправильність форм (мінералів); **амо́рфний** неправильно збудований.

ампе́р одиниця сили електричного тока.

амплїту́да *лат.* віддаль, ширина.

амплїфіка́ція *лат.* докладне оповідане з подробицями, розширене, пересада.

ампу́лка *лат.* церковне начинє до переховуваня олїю; висяча лямпа.

ампута́ція *лат.* відтинане частини тїла (ноги); **ампутува́ти** відрізувати, відіймати (руку).

амуле́т *лат.* охоронна річ проти чарів, недуг і т. д., яку носять забобонні або т. зв. дикі люди на тїлї.

амуні́ція *лат.* військові припаси, передовсїм порох і кулї.

амфі́бія *гр.* звіря, що може жити на суші або у воді, земноводник.

амфібо́ль *гр.* лучевик, незгорець, *асбест* [*мін.*].

амфібра́х *гр.* віршова стопа, зложена з ненаголошеного, наголошеного і другого ненаголошеного складу (дӧли́нӑ).

амфітеатер *гр.* будинок збудований півокругло з щораз висшими місцями до сидженя; **амфітеа́тральний** півокруглий, збудований в півколесо.

Амфітріо *гр.* особа в грецьких переказах; гостинний чоловік.

амфо́ра *гр.* двоушний збанок; міра на теч (у Римлян).

анабапти́ст *гр.* член секти анабаптистів, які не признають хресту дїтий, второхрещенець.

анаґра́м *гр.* переставлене букв одного слова так, щоби повстало нове слово зовсїм відмінного значіня (кос-сок).

анаколютія *гр.* відступленє від розпочатої складнї реченя [*грам.*].

анале́кта *гр.* збірка виїмків всіляких авторів.

аналї́з[а] *гр.* розкладанє на складові частини, розбір, розклад; частина висшої математики; **аналїзува́ти** розкладати на части, розглядати, розбирати; **аналї́тик** хто займає ся аналїзою; **аналїти́чний** приналежний до аналїзи.

анало́й *гр.* столик в церкві, на якім лежать святі образи.

анальоґічний *гр.* подібний, схожий; **анальо́ґія** подібність, схожість.

анальфабе́т *гр.* неписьменний, неграмотний; **анальфабети́зм** незнанє письма, неписьменність, неграмотність.

анана́с *мал.* такий полудневий овоч.

ана́нке *гр.* конечність, призначенє, судьба.

анане́ст *гр.* трискладова віршова стопа зложена з двох коротких складів і з одного довгого [◡◡—́].

анархі́ст *гр.* приклонник **анархізму**, що змагає до поваленя істнуючого ладу суспільного і забезпеченя прав одиниці; **ана́рхія** нелад, безладє, безправство, безголовє.

анастро́фа *гр.* переставка слів [*грам.*].

ана́том *гр.* людина, що займає ся **анато́мією** т. є. наукою про будову і складові частини (людського) тїла.

ана́фора *гр.* повторюванє того самого слова або звороту на початку кількох по собі наступаючих речень (і день іде, і ніч іде, і руки взявши в руки. . .).

анахоре́т *гр.* відлюдок, пустельник, пустинник.

анахронї́зм *гр.* похибка в означеню часу подій; річ не на часї, перестаріла.

ана́[х]тема *гр.* клятьба, проклін; виклятий церквою.

ангеля́ція *лат.* утруднений віддих, астма.

анґажува́ти *фр.* приймати на службу, запрошувати, взивати, замовляти.

анґі́на *гр.* хороба (запаленє) горла.

анґіольо́ґія *гр.* наука про-

кровоносні посудини звіринного тїла.

анґле́з *фр.* 1. старий французький танець; 2. мужеський чорний одяг з довгими полами.

анґлі́йська недуга кривуха, розмягченє костий у дїтий; **ан. пля́стер** полотно до заліплюваня малих ран; **анґліка́нська віра** протестантська віра, що панує в Анґлії; **анґліома́нія** уподобанє в усім, що анґлійське.

андара́к *тур.* спідниця з вовняної матерії.

андроґі́нія *гр.* двополовість; **андрома́нія** надмірна, хороблива, при страсть у жінок; **андрофо́бія** відраза жінок до мущин.

аневри́зм *гр.* хороба серця, розширенє серця; **ане́врія** нервова недуга.

анекдо́т[а] *гр.* коротке і дотепне оповіданє, вигадка, побрехенька.

ане́ксія *лат.* сполука, прилученє (Босни); **анектувати** прилучити, забрати, загорнути.

ане́мія *гр.* брак крови, недокровність.

анемоґра́ф *гр.* прилад до записуваня напряму і сили вітру; **анемоме́тер** прилад до міряня сили вітру, вітромір; **анемоско́п** прилад до показуваня вітру; **анемофо́бія** нервовий страх перед вітром; **анемохо́рд** музичний інструмент, якого струни грають на вітрі, *гл.* *еолева арфа*.

анеро́їд *гр.* пружиновий, металевий *барометер*.

анесте́зія *гр.* брак чутя, нечулість, одубілість.

а́ниж *також* **га́ниж** *лат.* бодян, ганус, така ростина.

анїлї́на *ар.* клій, уживаний до виробплюваня красок.

анїмалї́зм *лат.* усї прикмети звіринного світа в протиставленю до ростин.

анїмї́зм *лат.* світогляд, що бачить в об'явах природи діланє духів.

анїмо́зія *лат.* завзятість, завзяте упередженє.

анїмувати ся *лат.* запалювати ся, одушевляти ся.

а́нкер *нім.* 1. складова частина годинника; 2. міра в Швеції і Данії.

анке́та *фр.* [enquête] до-

слїд при помочи знавцїв; збір знавцїв для прояснена або порішеня якоїсь справи.
анколї́за *гр* хороба в якій зростають стави тїла.
а́нкра *нїм.* залїзна клямра до споювання (стїн, бальків при будові), скоби.
анна́ли *лат.* історичні записки по рокам, лїтопись; **анналї́ст** лїтописець.
анноміна́ція *лат.* зіставлене подібних слів, що мають ріжне значінє
ано́да *гр.* додатний бігун ґальванічної струї
анома́лїя *гр.* збоченє від загального, звичайного, правила, неправильність, недостача.
анонї́м *гр.* без імени, неназваний, лист без підпису; **анонї́мний** непідписаний, невідомий.
ано́нс *фр.* оголошенє, повідомленє, оповістка (в „Дїлї" про руську фабрику кіс у Віднї Титан); **анонсувати** оголошувати в часописях.
ано́псія *гр.* слїпота.
анорґанї́чний *гр.* неживий, приналежний до неживої [мертвої] природи.
аноре́ксія *гр.* брак апетиту.
анорма́льний *лат.* неправильний, ненормальний.
а́нса *лат. поль.* ураза, нехіть, жаль.
а[н]са́мбль *фр.* музичний твір на орхестру; дібрана гра (штуки в театрі); гарно дібране товариство на вечірну забаву
анта́б[к]а *нїм.* [Handhabe] ручка, рукоять
антаґонї́зм *гр.* суперництво, противенство ворожнеча; **антаґонї́ст** суперник, противник.
анта́л[ок] *мад* бочілка, чвертка.
антапоплєкти́чний *гр.* вимірений проти апоплєксії
антаркти́чний *гл. арктичний*
антере́в *рум* частина одїжи сучавських Циган.
а́нтик *лат* старий, старинний, з старинних (грецьких і латинських) часів; старий памятник, старовина, старосвітщина; **антиква́р[ій]** знавець старини, торговець старими і уживаними книжками; **антикварія́т** торговля старими книжками.
антими́нс *гр.* посвячений богослужебний обрус на вівтарі.

анти́пка *тур.* вишня, з якої вирабляють цибухи.
анти́пко чорт.
антифо́н *гр.* спів священика і вірних або двох хорів на переміну; частина Служби Божої.
антихри́ст *гр.* противник Христа, чорт.
а́нті- *або* **а́нти-** *гр.* проти [в сполученю з иншими словами]; **антіалькоґо́льний** протиалькогольний; **антідо́т[ум]** спосіб проти чогось (слабости); протиотруя.
антї́ква *лат.* старе письмо, латинка; **антіквіте́ти** старина давнина.
антікри́тика *гр.* відповідь на критику.
антільо́па *гр.* звіря з роду пережувачів з високими передніми ногами та довгою шиєю, сугак.
антімо́н *гр.* такий метал.
антіпа́па *гр.* другий папа з часів, коли було кількох кандидатів на папу.
антіпати́чний *гр.* нелюбий, противний; **антіпа́тія** відраза, нехіть.
антіпіри́на *гр.* лїк проти горячки.
антіпо́д *гр.* чоловік, що живе на противній півкулї, прямо під нашими ногами.
антісемітї́зм *гр.* вороже відношенє до Жидів, ненависть супроти Жидів.
антісепти́чний *гр.* такий, що спиняє розклад, гнитє.
антіте́за *гр.* протиставленє, противенство (добрий-злий)
антольо́ґія *гр.* виїмки, збірка поезий або гадок.
антра́кт *фр.* перерва, відпочинок між діями (в театрі).
антраце́н *гр* паранафталїна, з якої роблять краски; **антрацї́т** мінерал, вуголь.
антре́ *фр.* вхід.
антрепрене́р *фр.* підприємець (театральний); **антрепрі́за** підприємство (похоронне); **антресо́ль** покої між партером а першим поверхом.
антропоґе́нїя *гр.* наука про початок чоловіка; **антропоґно́зія** пізнаванє людий; **антропольо́ґ** дослідник чоловічої природи; **антропольо́ґія**

наука про людий взагалї; **антропоме́трія** наука про поміри на людськім тїлї; **антроподоморфі́зм** представлюване Бога в людській постати; **антропофа́ґ** людоїд; **атропофо́б** такий, що боїть ся людий; **антропоцентри́зм** погляд, що чоловік є осередком і остаточною цїлию світа.

анулювати *лат.* знести, счеркнути, уневажнити; **анулі́яція** знесенє, уневажненє

ану́рія *гр.* хороба, задержанє мочи.

анцихрі́ст *гл. антихрист.*

анчоус *фр.* риба, рід сардельок.

ао́рта *гр.* головна артерія [жила] в людськім тїлї.

апана́жі *фр.* платня членів пануючого дому; заряд маєтками пануючих.

апара́т *лат.* прилад, знаряд; збірка усїх приладів і знарядів потрібних до виконуваня якоїсь чинности; фелон.

апартаме́нт *фр.* помешканє зложене з кількох комнат, світлиця, тереми.

апати́чний *гр.* без чутя й житя, байдужий до всього, млавий, вялий;

апа́тія брак чутя, рівнодушність, байдужність обоятність, млавість.

апаті́т *гр.* мінерал уживаний до поліпшеня рілї.

апелювати *лат.* відкликати ся, робити відклик; звертати ся до когось з чимось; **апеля́ція** відклик проти засуду до висшої інстанції (суду);

апе́ль поклик, зазив до збираня (війська), відозва.

апе́ндікс *лат.* додаток.

апе́псія *гр.* ослабленє травленя; **апепти́чний** нестравний, хорий на апепсію.

аперце́пція *лат.* спостереженє.

апети́т *лат.* хіть до їди, смак, оскома.

аплїка́нт *лат.* практикант, звичайно безплатний; **аплїканту́ра** практика; **аплїка́ції** додатки в жіночих строях, прибори; **аплїка́ція** пильність, прикладність; початкова служба.

аплявдувати *лат.* оплескувати, похвалювати; **апля́вз** оплески, похвали.

апоґе́й *гр.* положенє, в якім місяць найдальше від землї, відземна точка.

аподикти́чний *гр.* рішучий, певний, неоспоримий.

апози́ція *лат.* придаток, додаток [*грам.*].

апокалі́пса *гр.* назва „откровенія“ св Івана; **апокаліпти́чний** взятий з відкритя св. Івана; загадковий, темний.

апокрифі́чний *гр.* підроблений, підложений (письмо); **апокрі́фи** церковні твори, яких церков не узнає; підроблені твори, фальсифікати.

Апо́лльо[н] *гр.* грецький бог сонця, музики, поезії.

апольо́ґ *гр.* казка з житя звірят або ростин; **апольоґе́т, апольоґі́ст** той, що займає ся **апольоґе́тикою** т. є. наукою, що збиває закиди, звернені проти християнської віри; **апольоґети́чний, апольоґі́чний** оборонний, приналежний до апольоґетики; **апольоґізувати** боронити, виголошувати оборонну бесїду; **апольо́ґія** оборона словом або на письмі.

апопле́ксія *гр.* мозковий удар, нагла смерть; **апоплєкти́чний** дотикаючий апоплексії, склонний до апоплексії.

апоре́тик *гр.* хто сумнїває ся про яку правду христіянської віри.

апортува́ти *лат.* принести, приставити.

апосіопе́за *гр.* замовчанє, задержанє в бесїдї [*грам.*].

апоста́зія *гр* відступство від віри; **апоста́т** відступник.

aпосто́л *гр.* післанець; один з 12 найблизших учеників Христа; **апосто́льський** дотикаючий апостолів або їх віри.

апостро́ф *гр.* значок ’ на означенє, що там або випав якийсь звук або треба звуки читати відділно (від’їзд); **апостро́фа** бесїда [зворот] звернена до когось неприсутного так як би був присутний.

апотео́з[а] *гр.* обожанє, уважанє за бога; зложенє живого образу з людий в чиюсь честь.

апофте́ґма *гр.* замітне слово.

апретувати *фр.* приладжу-

вати, відновляти; **апретýра** приладжене; викінчене і виготовлене тканих матерій для торговлї, щоби мали добрий, гладкий і свіжий вигляд.

апрікóза *фр.* бресква, броскиня, мореля.

апріль *лат.* цвітень, березень.

апробáта *лат.* дозвіл духовної власти на друковане книжки; **апробáція** признане, похвала, приняте, ухвала.

апроксіматúвно *лат.* в приближеню, менше-більше; **апроксімáція** приближене.

а пропó *фр.* [à propos] саме добре, в саму пору, що до того, коли про се мова.

апроші *фр.* підкопи, якими підходять до обложеної твердинї.

апсíд *гр.* зворотна точка в дорозї планет; 2 півкулясте склепіне над вівтарем.

аптúка *гр.* склад; склеп з ліками, лікарня; **аптúкар** власник аптики.

ар *фр.* одиниця міри поля = 100 квадратових метрів.

Арáб мешканець азійського півострова Арабії; смаглявий чоловік; **арáб** [арабський кінь] кінь т. зв арабської раси, що визначає ся красною поставою; **арабéска** *фр.* прикраса в малярстві, різьбі і будівництві на взір арабських форм; **арабські цифри** загально нинї уживані знаки до численя (1, 2, 3, 4 і т. д.).

аравкáрія гарна американська деревина.

араґоніт зелїзна руда, гороховик, жерелинець.

арак, гарак *ар.* горівка з рижу.

аранжувати *фр.* уряджувати, укладати; *в музицї* переробити композицію з орхестри або зі співу на який небудь музичний інструмент і на відворіть; **ар. танцї** давати порядок танцям.

арáші, ариш *тур.* дишель арби для волового запрягу.

арахнольóґія *гр.* наука про павуки.

áрба *тат.* татарський віз на двох колесах.

арбітер *лат.* мировий судія; **арбітрáж** вирок мирового суду; спекуляція на ріжницї цїн і курсів цїнних паперів.

арбýз *тур. гл. гарбуз.*

арґáт, арґóт *новогр. або рум.* риболов на Днїпрі; робітник; волокита.

арґентíт *лат.* мінерал, руда срібла.

арґонáвт *гр.* у грецьких переказах учасник морської виправи по золото; хто шукає чогось надзвичайного; рід морського звіряти.

арґумéнт *лат.* доказ, довід; **арґументáція** доводжене; **arguméntum ad hominem** доказ взятий з житя або слів чоловіка, з яким ведемо розмову.

Арґус *гр.* в грецьких віруванях бачний сторож, всевідучий.

ареáл *лат.* простір, площа, місце.

арéна *лат.* місце висипане піском, на якім відбувають перегони, забави і т. д.; місце бою або змагань, боєвище.

арéнда, орáнда, орéнда *лат.* наєм, держава; **арендáр** державець; коршмар.

ареомéтер *гр.* прилад до означеня питомого тягару тїл.

ареопáґ *гр.* найвисший суд у старинних Греків в Атенах; взагалї збір поважних і достойних осіб для рішеня якої справи.

аретíй *рум.* баран.

арéшт *фр.* придержане урядом, увязнене; холодна, вязниця, тюрма; **арештáнт** вязень.

аристокрáт *гр.* приклонник п464ованя висших верстов; член найвисших верстов, вельможа; **аристократúчний** прихильний аристократії, відповідаючий її вимогам, гордий із свого походженя, великопанський, вельможний; **аристокрáтія** пановане найвисших верстов, найвисші верстви, вельможі.

аритмéтик *гр.* той, що займає ся **аритмéтикою** т. є. наукою про звичайні числа [рахунки]; **аритмоґрáф** рахункова задача; **аритмомáхія** боротьба числами, улюблена забава в середнїх віках.

арієрґáрд *фр.* задня сторожа (війська).

арісто́н *гр.* музичний інструмент, що грає, коли крутити корбою.

а́рія *іт.* порядок тонів в якійсь пісні, мельодія, рід пісні.

Аріа́дна донька грецького короля Мімоса що помогла Тезеєви убити страшного потвора; **нитка Ар.** вихід з прикрого положеня.

а́рка *лат.* скринка, ковчег, склепінє.

арка́да *фр.* лукове склепінє; луково склеплений хідник [коритар].

Арка́дія край в Греції о дуже гарнім положеню; **ар. сторона** гарна місцевість, блаженна сторона.

арка́н *тат.* шнурок з петлею до ловленя звірят (коний) у Татар; назва танцю у покутських і буковинських Українців.

арка́на *лат.* [arcanum] тайні способи у старинних Римлян, щоби з'єднати собі богів; наука деяких фільософів; тайні способи, тайни; ліки, що мають тайну уздоровляючу силу.

аркебу́з *фр.* пищаль, *гл* *гаркебуз.*

аркти́чний *гр.* положений напроти Великого медведя т. є. констеляції Великого воза на північнім небі, північний; **антаркти́чний** полудневий.

а́ркуш *лат.* лист паперу; складка паперу в 4, 8, 12, 16, 24, 32, 64 сторін.

арлєкі́н *іт.* сміхунець, штукар, комедіянт; **арлєкіна́да** смішна історія, вигадки, комедія.

арма́да *есп.* воєнна фльота вислана в 1588 р. Филипом II, еспанським королем, проти Анґлії; **арма́та** *гл гармата*; **армату́ра** *лат* збруя; прикраси з зеліза; якор маґнесу.

арма́ш *гл. гармаш.*

а́рмія *фр.* військо як цілість; значна частина війська, що має свободу діланя.

арнау́тка *тур.* рід ярої пшениці.

а́рніка *гр.* лічнича ростина.

ароґа́нтний *лат.* зарозумілий, бутний, бундючний, зухвалий; **ароґа́нція** зарозумілість, бундючність, пиха, гординя.

аро́ма[т] *гр.* запашний корінь, запах; **аромати́чний** пахучий.

аррондісма́н *фр.* повіт, округ у Франції.

а́рса *гр.* частина стопи, виголошувана з більшим натиском.

арсе́н *лат* метал.

арсена́л *фр* будинок, де переховують ся військові прилади (зброя, порох, пушки)

арсе́нік *також* **арше́нік** дуже сильна трутка.

артезі́йська керниця *від фр. провінції Артуа* верчена керниця, з якої вода бє силою в гору.

Арте́міда грецька богиня ловецтва, у Римлян Діяна.

артемі́зія *гр.* полин.

артеріото́мія *лат.* перерізанє **арте́рій** т. є. великих жил, бючок, в людськім тілї.

артефа́кт *лат.* штучний виріб людської руки, ремесло, штукарство.

арти́зм *лат.* уміліcть, мистецтво, хист, штука; вправа в виконуваню, складність, зручність.

артику́л *лат.* частина, уступ, розділ, параґраф; розвідка, стаття в часописях; рід товару; **артикуля́ція** виразна вимова.

артилєри́ст *фр.* жовнїр до обслуги гармат; **артилє́рія** гармати з обслугою і муніцією.

арти́ст *лат.* мистець, творець красних річий, штукар, удалець, вправний в своїй штуці; **артисти́чний** гарно виконаний, мистецький.

арті́ль *іт.* [artieri] спілка для зарібку; **арті́льщик** член артілї.

а́ртос *гр.* обрядовий, великодний, хліб.

артрі́тіс *гр.* гостець, недуга ставів.

а́рфа *гр.* музичний трикутний інструмент з металевими струнами; *гл. еолева арфа.*

архаї́зм *гр* перестаріле слово, *в штуці* наслідуванє старини.

архалу́к *лат* рід короткого лїтного кафтана.

архаї́чний *гр.* застарілий, неуживаний, старосвітський.

архе́йська епоха найстарша в історії повставаня землї.

археоґра́ф *гр.* учений, що займає ся старинною

штукою; знавець старинної штуки; **археоґрáфія** наука про старину штуку; **археольóґ** учений, що займає ся стариною, знавець старини, особливо грецької і римської [клясичної]; **археольóґія** наука про старовину.

архи́мник дурисвіт.

архів *або* **архи́в** *гр.* збірка грамот і актів (судовий архів); місце де їх переховує ся; **архівáр** завідатель архіву.

архідієцéзія *гр.* архієпископство, округ зложений з кількох церковних дієцезій [менших округів] під властю архієпископа; **архієпи́скоп** найвисший духовний зверхник більшого округа, владика; **архі[є]рéй** епископ; **архімандри́т** старший начальник монастиря або кількох монастирів.

Архімéд грецький математик з III. в пер. Хр.; **архімедова шруба** шруба без кінця, винахід Архімеда.

архіпеля́ґ *гр.* громада островів, положених недалеко себе (ар. на еґейськім морю коло Греції).

архістрати́г *гр.* ангельський чин архангела Михаїла в борбі з діяволом.

архітéкт *гр.* будівничий; **архітектóніка, архітектýра** наука про будівництво, штука будованя; **архітектонічний** відповідаючий правам будівництва.

архітіс *гр.* запалене кишок.

архітрáв *гр.* бальок, положений на стовпах, що двигає дах.

архóн[т] *гр.* найвисший урядник в атенській державі.

арци- *в зложенях те саме що архі-.*

аршéнік, арши́нник *гл. арсенік.*

арчак *тат.* сідло.

арши́н *тур.* російська міра, має третю частину сяжня.

ари́ *тур* крик для відігнаня овець або свиний; **аря́н** кисле козяче молоко, жентиця, напій з *кумиса*; **аря́ниця** бочілка на жентицю.

ас *лат.* 1. карта з одним значком в середині при грі в карти; 2. *в музиці* півтон низше а; 3. римська міра.

асáмбль *гл. ансамбль*

асанáція *лат.* уздоровлене, усунене обставин, що сприяють розширюваню зарази.

асбéст *гр. досл.* неспальний; мінерал, з якого роблять огнетревалу дахівку.

асекураційний *лат.* приналежний до **асекурáції** до обезпеченя від огня, смерти і т. д.; **ас. полі́са** умова що до обезпеченя, списана на письмі; **ас. прéмія** оплата за обезпечене; **асекурувати** [ся] обезпечувати [ся].

асентерувати *фр.* призначувати, вибирати, признавати за спосібного до війська; **асентерýнок** бранка.

асепти́чний *гл. антісептичний.*

асéсор *лат.* урядник, що засідає враз з иншими при рішаню справ, засідатель; в Росії низший титул.

асиґнáта, асиґнáція *лат.* переказ, поручене на письмі (на гроші), паперові гроші; **асиґнувáти** давати поручене виплатити або видати кому гроші

асимéтрія *гр.* брак рівномірности, *симетрії.*

асимілювáти ся *лат. в грам.* зрівнювати ся; винародовлювати ся; **асиміля́ція** *в грам.* врівнане, уподіблене; споріднене, зближене, припоровлене (до окруженя), винародовлене.

аси́ндет *гр. в грам.* без полученя, безполучник.

аси́ста *лат.* товариство, дружина, присутність; **асистéнт** помічник (почтовий); **асистéнція** товариство, супровід (жандармерії), поміч; **асиставáти** товаришити, супроваджати, не відступати, помагати.

асимптóта *ар.* пряма лінія, що зближає ся що раз більше до кривої лінії, а не дотикає її цілком.

аскéза *гр.* духова вправа, щоб поконати тілесні похоти; пересадна повздержність та строгість супроти себе самого; **аскéт** приклонник аскези; чоловік, що здержує

похоти свого тіла; **аске́тика** наука про чесноту; **аскети́чний** належний до аскези, остро духовий, побожний.

аскер *тур.* жовнір.

асмоде́й, асмоді *гебр.* сатана (в талмуді), злий дух (нечистоти).

асна́ч *нім.* корабельний робітник

асона́нца *лат.* призвук, коли ті самі самозвуки повторяють ся в кількох по собі наступаючих словах.

асоціюва́ти *лат.* лучити, гуртувати; **асоціяти́вний** гуртівний, належний до гурту; **асоція́ція** злука, сполука, гуртоване, спілка (людий), сполука гадок, коли одна думка накликує другу.

аспе́кт *лат.* ви[гля]д, овид.

асперматизм *гр.* брак зародків, безплідність.

аспі́д *гл. гасиід.*

аспіра́нт *лат.* той, що старає ся о посаду, кандидат; **аспіра́ція** *в грам.* придих (воріх); віддих; змагане до назначеної мети; **аспірува́ти** змагати до чогось, старати ся, прямувати.

ас[с]афе́т лік, що приводить до притомности.

Аста́рта 1. семітська богиня любови і природи; 2. назва планети Венери.

астати́чний *гр.* несталий, рухомий.

асте́нія *гр.* безсильність, ослабленє.

астено́пія *гр.* слабозорість.

астеро́їди *гр* громада дрібних планет між Марсом а Юпітером

астиґматизм *гр.* недуга очий

а́стма *гр.* дихавиця.

а́стра *гр.* гарний цвіт, плеканий по цвітниках.

астраґа́л *гр.* кістка до гри, обруч, перстень, паличка.

астра́льний *гр.* звіздяний.

астроґно́зія *гр.* пізнаванє звізд і звіздяних ґруп; **астроля́бія** прилад до міряня положеня звізд та їх рухів; **астрольо́ґ** той, що ворожить будучність із звізд; **астрольо́ґія** наука про вплив звізд на людську долю; **астроме́тер** прилад до міряня висоти звізд; **астроно́м** учений, що займає ся **астроно́мією**, т. є. наукою про звізди;

астроско́п прилад до вишукуваня звізд; **астрофі́зика** наука, що займає ся описуванєм поодиноких звізд; **астрофотоґра́фія** фотоґрафія звізд.

асфа́льт *гр.* чорна смола, рід живиці.

асфі́кція *гр.* позірна смерть.

атаві́зм *лат.* прадідичність, дідичність тілесних і духових прикмет в дальших поколїнях.

Ата́ір *також* **Альта́ір** *ар. досл.* орел; звізда в громаді Орла.

ата́к *фр.* удар, напад; *в медиц.* нагле недомагане; **атакувати** нападати.

атама́н *нім.* гетьман, начальник козаків.

аташе́ *фр.* дипльоматичний урядник в посольстві.

атеї́зм *гр.* безбожність, непризнаване Бога; **атеї́ст** безбожник, той, хто не признає Бога, недовірок.

ателїє́ *фр.* робітня артистів (малярів, різьбарів, фотоґрафів), робітня.

Ате́на грецька богиня мудрости; **Атене́й** храм Атени в [місті] **Атенах**; публична висша школа у Греків.

атента́т *лат.* злочинний напад.

атенуа́ція *лат.* ослабленє.

ате́нція *фр.* чемність, увага, пильність.

ате́ст, атеста́т *лат.* посвідка, свідоцтво; **атестувати** давати комусь свідоцтво.

атине́нція *лат.* присілок, приналежність.

атла́с *гр.* рід мягкої, шовкової матерії.

атле́т *гр.* силач, борець, перебієць, незвичайно сильний чоловік; **атле́тика** борбництво, дужанє; **атлєти́чний** досвідний в борбництві, сильний, мускулярний.

атля́нти *гр.* сильні мужеські постати, що держать ґзимси або балькони; **атлянтійський океа́н** море між Европою а Америкою.

Атлас *гр.* в грецьких віруванях божок що держав на своїм карку цїлий світ; гори на північно-західнім березї Африки; **ат.** збірка мап (землї або звіздяного

неба); стисле представлене науки на великих таблицях; перший хребтовий круг на карку.

атмоме́тер *гр.* прилад до міряня, кілько плину випарувало; **атмоме́трія** міряне скількости пари.

атмосфе́ра *гр. досл.* парова куля; повітре, що окружає землю; умови [окружене], серед яких приходить ся жити чоловікови; **атмосфер[и́ч]ний** належний до атмосфери.

ато́м *гр. досл.* неподільний; найменші, неподільні частини якогось тіла; **атомі́ст** приклонник науки про атоми; **атомі́стика** наука, що приймає істноване атомів; **атомісти́чний** приналежний до атомів.

ато́нія *гр.* розстрій, ослаблене, головно нервів або мяснів, вялість.

атрагувати *лат.* притягати; **атра́кція** притягане.

атраме́нт *лат.* чорнило (до писаня); **атраменто́вий** такої краски як чорнило; **ат. камінь** зелений вітріоль або сірчан зелїза.

атрибу́т *лат.* 1. додаток; 2. прикмета, знамя; **атрибу́ція** уділене якогось права уповноважнене.

а́тріюм *лат.* частина римського дому, окружена стовпами [колюмнами]; передсїнок.

атропі́н[а] *гр.* лїк, що викликує розширене чоловічка в оцї.

атро́фія *гр.* повільне ослаблене частий цїлого тїла, спричинене недостаточним віджизлюванем.

ау́л *тат.* татарське шатро, село кавказьких верховинців; **ау́ла** товпа.

афа́зія *гр.* хоробливий стан, коли чоловік тратить мову.

афе́кт *лат.* сильне і нагло проминаюче почуване або зворушене; наклін, пристрасть; **афекта́ція** пересада в висказуваню почувань і гадок, неприродність; **афекто́ваний** пересадний, манїжний.

афе́лїй, афе́ль *гр.* таке положене, що земля є найдальше від сонця.

афе́ра *фр.* справа, подія, випадок, приключка, суперечка, історія; інтерес

а́фини, я́фини *мад.* чорниці; **афиня́к** наливка на афинах.

афірмати́вний *лат.* потверджуючий; **афірма́ція** потверджене, запевнене.

а́фіш *фр.* вивіска, повідомлене загалу (про театральне представлене); **афішува́ти** умисне звертати на себе увагу, починувати ся.

афо́нія *гр.* утрата мови в наслїдок хороби мозку.

афори́зм *гр.* коротке речене, що висказує загальну гадку [засаду], виїмок (в своїй хатї, своя правда, і сила, і воля), гадка.

Афроди́та богиня краси і любови у Греків.

афро́нт *фр.* знevага, обидливе поступоване.

Ахеро́н *гр.* після грецьких вірувань ріка в підземелю, на другім світї.

Ахі́ль головний герой в троянській війнї; **ахі́ллева пята** слаба сторона, *звідси*, що Ахілля можна було зранити лише в пяту.

ахромати́чний *гр.* безбарвний; **ах. шкло** таке, що не показує рубців предмета, на який через него дивимо ся.

ахтер-штевен *анг.* підводна частина корабля.

ацетілє́н горючий ґаз з дуже сильним запахом.

Б.

ба́ба *тур.* почетний титул духовних осіб на Сходї (Алї-баба); **бабі́сти** магомеданська секта в Персії.

баба́к *тур.* така звірина; лїнюх; обшивка шуби.

баво́вна *нім.* ростина до виробу всіляких тканин.

багаду́р *перс.* кірґізький наїздник, богатир

бага́н[а] *тат.* возило (у сохи), підойма.

ба́ґа *мад.* тютюн до жутя, сок з тютюну.

ба́ґарі *мад.* широкий ремінь; **баґа́нча, баґо́нчі** рід черевиків.

баґа́ж *фр.* пакунки в дорозї, клунки, вюки, манатки.

баґателізува́ти *фр.* маловажити; **баґате́ля** дрібниця.

ба́ґер *нім.* малий корабель

з машиною до чищеня дна рік, пристаний і т. д.

баґне́т *фр.* обосїчний ніж, який закладає ся на карабін [стрільбу].

баде́рка *нїм.* послугачка в купелевих заведенях.

ба́дїян *перс.* хінський аниж.

бадня́к *серб.* дубова колода яку кладуть у Сербів в огонь на Святий вечер.

бажа́нт *гр. через нїм.* така птиця.

ба́за, базі́с *фр.* хемічна сполука, основа підстава, підвалина; *на війнї* забезпечені місця із складами поживи і запасними силами, звідки військо зачинає оперувати; найнизший тон в гармонії [*муз.*].

база́льт [*нїм.?*] мінерал темно-синьої краски, стовповик.

база́р *перс.* торговиця з будами; склеп з ріжнородними предметами; **базари́нка** *гл. басаринок.*

Базедо́ва недуга *від імени лїкаря Б.* слабість, що обявляє ся битєм серця, випуленєм очий і розширенєм шиї.

бази́лїка *гр.* величезна судова саля у Греків і Римлян; на взір того будовані костели і церкви [з 2 або 4 рядами стовпів].

бай *фр.* залив.

байба́к *гл. бабак.*

байбара́ *тур.* довгий бич пастухів в Єкатеринославщинї.

байбара́к *ор.* верхня одїж у Гуцулів, сердак, кожушок без рукавів.

байбари́с *тур.* така ростина.

байда́к *ор.* більший човен без покладу; **байда́ра** рід човна із звірячої скіри.

ба́йка *фр.* грубе, мягке і волохате сукно; зимова спідниця.

байо́нські суми *від міста Bayonne* великі суми гроший.

байо́р[ка], байоро́к *рум.* крайка, золота нитка [у Гуцулів і в карпатських горах]; 2. струна торбана.

байра́к *тур.* 1. провал порослий деревом; 2. частина уздечки; 3. великий пес вівчарськии.

байра́м *тур.* велике магометанське свято.

байронї́зм напрям в лїтературі, впроваджений

анґлїйським поетом **Байроном**: визначає ся сумним і безнадійним настроєм; **байронї́чний** безнадійно сумний, мелянхолїйний.

байстрю́к, байстря́ *лат.-іт.* дитина неправого походженя; мішанець.

байтлюва́ти *нїм.* завертати голову, дурити.

байцува́ти *нїм.* мочити і приготовлювати мясо (дичину), щоби було крухе, заправляти.

бак *анґ.* частина горішної палуби корабля від передного машта до носа.

бака́й [*ґерм.?*] глубока яма в ріцї, вибоїна, баюра; **бака́ль** озеро.

бака́лїя *тур.* всілякі предмети поживи, особливо заморські овочі як дактилї і розинки.

бакалявреа́т *лат.* найвисший академічний ступінь на давнїйших унїверситетах перед зложенєм докторату; **бакаля́р** ученик, школяр; учитель дїтий; **бакаля́рство** учительованє.

бака́н *тур.* червона краска, приладжена з кошенїлї, фльорентійський ляк.

бакбо́рт *анґ.* лїва сторона корабля.

бакемба́рди, бакомпа́рт *нїм.* малі купки волося по обох боках лиця, бочки.

ба́кир *нїм.* **на ба.** криво, на бік; лихо, невдачно.

бакла́га, бакло́ *гл. боклаг.*

баклажа́н *ор.* помідор.

бактеріольо́ґія *гр.* наука про **бакте́рії** т. є. незвичайно дрібненькі звірятка, які можна бачити лише через добре побільшаючі скла: бактерії викликують і розносять всілякі недуги.

баку́н *тур.* сильний тютюн до паленя (файки); **бакуня́р** пачкар.

ба́кфіш *нїм* підросток, смотрик.

Бакх [Bacchus] бог вина у Римлян [*гр. Діоніз*]; вино; **бакханалії** бенкети в честь Бакха; пиятика, гульня; **бакха́нти і бакхантки** мущини і жінки, що брали участь в тих бенкетах; розпусники та розпусницї, *також Вакх, вакханалії, вахант[к]и.*

бакці́ль, баці́ль *гл. бактерія.*

ба́кша *гл. баштан*

ба́кшиш *тат.* дарунок, базаринка.
балаба́йка *або* **балала́йка** московський прилад музичний на взір бандури або ґітари.
балаба́н, **балабо́н, балабу́х[а]** *тат.* 1. таке печиво; 2. така ростина; 3. відміна сокола; 4. бараболя; 5. дзвіночки при упряжі.
балабо́лька *тур.* малий бубон, *гл. барабан.*
балага́н *тат.* шопа, буда, шалаш, курінь.
балаґу́ла *жид.* жидівський візник, жидівський віз з накритєм (будою); легкодух, що не зважає на приняті звичаї і любить забавляти ся.
баламу́т *тат.* 1. говорун, крутїй; 2. знахар; 3. така риба; 4. полотняний мішок, в якім подає ся корм коням в запрягу.
бала́н *рум.* білий віл.
баласу́ри, **барасу́лї** *іт.* шкляні пацьорки, ковтки.
балахо́н кафтан.
балбе́р[к]а *ор.* рибацький прилад до ловленя риб, поплавок.
балда́ *гл балта.*

ба́лець *рум.* покривало на голову; жіноча намітка в часї весїля.
балє́т *фр.* драматична штука, виведена при помочи танців і музики; танечники й танечниці; танці на сцені; **балєтмайстер** провідник або учитель балєту; **балє́тник, балєтниця** члени балєту.
бали́ґа *гл. белеґа.*
бали́к *тур.* сушена риба.
ба́лище *тат.* місце, де була *балка.*
балї́стика *гр.* наука про те, які дороги відбувають кинені або вистрілені тїла; **балї́сти́чний** відповідаючий правам балїстики.
ба́лїя *нїм.* великий цебрик, в якім перуть білє.
ба́лка *тат.* степовий провал, долина, яр[уга]
Балка́н *тур. досл.* високі гори; назва гір на балканськім півострові.
ба́[л]мус *тур.* густа каша, яка небудь густа страва.
ба́лта, балти́на, ба́лда *тур.* топір, сокира.
балюстра́да *фр.* поруче на стовпцях.
баля́да *іт.* поезія, оперта звичайно на народнім пе-

реказї і оспівуюча сумні пригоди людського житя.
балянї́ти *гр.* скаменїлі морські дуби.
баля́нс *фр.* вага, рівновага, *гл. також білянс*; **балянсува́ти** держати в рівновазї; хитати ся; ходити дурно, тратити час.
баля́си *фр.* 1. прикраси, стовпи, поруче; 2. **балянбра́си** вигадки, жарти.
баля́ст *анґ.* тягар, що служить до обтяженя спідної части корабля і так удержує його в рівновазї, савур, вантаж; непотрібний тягар.
баль *фр.* велика забава з танцями.
бальдахі́н *ар.* небо над престолом; дах до переношеня на стовпцях.
бальза́м *або* **бальса́м** *ар.* живиця з етеричним олїйком, якої уживає ся до забезпеченя мерця від гнитя, пахуча масть; спосіб, що усмирює біль або смуток; **бальзамі́на, бальза́мник** розрив, неруш-мене, черевички Божої матері; **бальзамі́чний** запашний; **бальзамува́ти** напускати бальзамом.

бальза́нка, балца́нка *рум.* посуда (на нафту) обложена плетїнкою.
балько́н *фр.* поміст з поручем, прибудований коло дверий на поверхах камениць.
бальнеоґра́фія *гр.* описуванє купелевих і лїчничих заведень; **бальнеольо́ґі́я** наука про купелї; **бальнеотера́пія** лїченє при помочи мінеральних вод і купелий; **бальнеоте́хнїка** наука про закладанє і веденє купелий.
бальо́га [*уг.-рус.*] манькут.
ба́льок, бе́лька *нїм.* бервено, полїно, сволок, платва, вібляк, брус
бальо́н *фр.* ґумова куля, наповнена воздухом, служить до забави, мяч, галка; великий мішок, виповнений легким ґазом, воздушний корабель; велика шкляна фляшка.
бальото́ванє [*з мос. бальоті́ровка*] *фр.* голосованє при помочи білих і чорних кульок; **бальотува́ти** голосувати (картками).
бамба́ра, бамбе́ра [*нїм.* ?] ягода.

ба́мбус *мал.* індійська цукрова троща.

бан *срб* пан. маґнат, намісник (Хорватії); **бана́т** край під зарядом бана; частина полудневої Угорщини.

бана́льний *фр.* дуже звичайний, оклепаний.

бана́н полудневе дерево з їдомими овочами.

бана́тка *від Банату* рід озимої пшениці.

ба́нда *іт., фр.* ватага, купа, громада, шайка; військова музика, орхестра.

банда́ж *фр.* перепаска, перевязка при заосмотрюваню ран; бинда до завязуваня черевиків.

банде́ра *фр.* хоругов (на корабли); **банде́рія** хоругов; почетна сторожа на конях; **бандеро́ля** хоруговка; опаска на посилці на знак зложеня оплати (за почту).

банджюр, бан[д]юр[а] *іт.* баюра, калабаня, багно.

банди́т *іт. первісно* вигнанець, *далї* розбійник, злочинець, опришок; **бандитизм** розбійництво.

банду́р власник публичного дому розпусти.

банду́ра *іт.* [pandora] музичний інструмент із струнами, кобза; **банду́ри́ст** кобзар.

банду́рка *від назви краю Бранденбурґ* бараболя, картопля.

банелю́ки, банялю́ки [*від міста Банялюка?*] нїсенїтницї, дурницї.

ба́ник [*уг.-рус.*] сировник, печені пироги з сиром.

бани́та, банї́т *лат.* вигнанець з краю; **банїтува́ти** ганьбити остатнїми словами.

банк *лат.* публичне заведене, що має улекшувати грошевий оборот та виміну гроша; **ба́нка** *нїм.* ґульден (у Гуцулів).

банке́т *гл. бенкет.*

банки́р *іт.* власник банку; купець, що займає ся виміною гроший; **банкови́й** належний до банку; **банкно́т** паперовий гріш, банківка, *банка*; **банкро́т** невиплатний, (купець), що не може виплачувати; **банкротува́ти** не мати чим виплачувати довгів або инших з'обовязань.

ба́нти[на] *нїм.* поперечки, якими сповнені крокви; сїдало (для курий).

банту́ва́ти *мад.* непокоїти, галасувати; обиджати.

ба́нуш *гл. балмус.*

ба́ня *лат.* 1. *взагалї* округла річ (посуда), склепінє; 2. *мад.* салїни; **ба́нька** *лат.* [півокругла] посудина з шийкою; міхур.

бапти́сти *лат.* протестантська секта, що признає хрещенє лише дорослих людий.

бар *рум* моклячина між горами.

бара́ба *нїм.* робітник (при будові зелїзницї); непевна людина.

ґараба́н, тараба́н *тур.* бубон.

бара́к[а] *фр.* легкий будинок для жовнїрів, робітників або хорих, буда, шалаш.

барасу́лї *гл. баласури*

барашкува́ти *тат* жартувати, доказувати; ходити без занятя.

барбаре́ум українське заведенє для богословської молодїжи у Відни, знесене перед кільканацяти роками.

барбари́зм *гл. варваризм.*

барбо́с [*тат. ?*] назва собаки.

барбу́ля, барбу́н, барвена *лат.* порода риби.

ба́рва *нїм.* краска.

бард *кел.* кобзар, народнїй співак у давних Кельтів, *взагалї* поет, що оспівує минувшість народу.

ба́рда[ш], барди́на *нїм* 1. топір, сокира з великим вістрєм; 2. кусник хлїба, *гл. пайда.*

барелє́ф *фр.* горорізьба.

баре́т *фр.* кругла або острокінчаста шапка без крис, звичайно прикрашена гафтами або перами.

барика́да *фр.* загородженє дороги штучним валом із всїляких кусників дерева, каміня, возів і т. д., застава.

бари́л[к]а *фр.* боч[іл]ка.

бари́ш *тат.* дохід, зарібок, плата за посередництво, могорич; **бариш[ів]ник** посередник, лихвар.

барі́ба́ль малий медвідь в Північній Америцї, Еспанії і т д.

барі́єра *фр.* [barrière] поруче, передїлка, рогатка; застава.

барі́т *гр.* мінерал.

барі́то́н *іт* середнїй голос між тенором а басом;

барітоніст хто співає барітоном.

ба́рка *іт.-фр.* малий корабель, човен без покладу; **баркаро́ля** гарний проходовий човен; спів венецьких *ґондолієрів*; **барка́с** *есп.* великий човен.

ба́рма [*нім.* ?] 1. одіж, гарний мундур; 2. платня за службу; 3. *нім.* піна при вареню пива; 4. глина з домішкою зелізної руди.

барна́ *рум.* віл темно-сірої краски; **барна́к** загнутий конець ґирлиґи; **барно́ха, барну́ля** темно-сіра корова.

бароґра́ф *гр.* прилад, що записує зміни воздуха.

баро́к *іт.* [barocco] стиль в будівництві, що вирізняє ся нерівними лініями і великим числом прикрас; **бароко́вий** нерівний, дивовижний, належний до бароку.

бароме́тер *гр.* прилад до міряня тисненя воздуха а тим самим до вгадуваня погоди.

баро́н *фр.* пан вільного походженя в противенстві до підданих; шляхетський титул низше ґрафського; **бароне́са** жінка або донька барона; **баро́нія** посілість барона.

бароско́п *гр.* прилад до міряня вогкости воздуха; **баротермоме́тер** прилад до міряня висоти гір.

барха́н *ар.* рід бавовняної матерії; **барха́т, барша́н** оксаміт; **барха́тка** жіноча одіж з оксаміту.

бас *іт.* найнизший мужеський голос; музичний інструмент.

басама́н *тур.* 1. знаки на тілї від битя; 2. взорець на льнянім сукні; **басама́нє** домашні приладя; **басамо́нка** перепаска, крайка; **баса́н** 1. крайка, перепаска; обшивка (одіжи); 2. крита ґалерія довкола церкви.

Басара́бія частина західної Росії, що притикає до Буковини; **йти на Басарабію** ставати волокитою.

басари́нок 1. *гл. базаринка*; 2. надплата, дарунок, відшкодоване; 3. **басару́нок** *нім* [Besserung] сїно або трава до подою [у Гуцулів].

басе́[й]н *фр.* збірник на воду, копанка, місце в пристани безпечне для кораблїв; долина де спливають води, *в дальшім значіню* край, з якого ріки пливуть до одної ріки або одного моря.

басе́тля *іт.* музичний інструмент.

баска́к *тат.* татарський урядник, староста, повномочник хана; збирач податків [в давній Руси]; **баскаличи́ти ся** противити ся, напирати; **бас-ки́й** відважний, острий, оборотний.

ба́сма *тур.* хустинка на шию, *гл. басан.*

ба́ста *іт.* досить, конець.

баста́рд *іт.* дитина неправого ложа, безбатченко; мішанець [у звірят і ростин].

басти́л[ї]я *фр.* парижський замок збурений підчас революції 1789 р.; *взагалї* замок, вязниця, тюрма.

ба́стіон *фр.* частина твердинї, висунена поза обвалованє, наріжник.

бастона́да *іт.* битє кіями в пяти за кару [на Сходї]; **бастува́ти** переставати робити, покинути роботу, *звідси забастовка.*

басурма́н *гл. бісурман*

батале́в, батале́й *рум.* товчок в масничци

бата́ліон *фр.* віддїл війська, що обіймає четверту частину полку; **бата́лія** бійка, битва.

бата́рда *фр.* легка гармата; легкий візок.

бата́та *ам.* корінцї американської ростини, що подібна до бараболї.

бате́рія *фр.* залога; віддїл артилерії, зложений з 4 до 8 гармат; кілька ґальванїчних елементів разом.

бати́ст *фр.* дуже делїкатна льняна матерія.

батма́н *тат.* одиниця ваги на Кавказї, 4 до 13 К., *звідси безмін.*

бато́ва запорожський табор навючених коний, каравана, кілька рядів волів парами.

батоме́тер *гр.* прилад до міряня глибини; **батоме́трія** наука про міряне глибини

батра́к [*мад.* ?] наймит.

бату́ринка *від міста Батурин* рід верхньої жіночої одіжи.

бату́та *іт.* такт; лісочка, якою провідник співу або музики дає такт.
ба́тяр *мад.* обірванець, волокита, уличник.
бахма́т *тат.* татарський кінь, грубий на тонких ногах; **бахма́т[н]ий** низький, присадкуватий, незугарний, обвислий.
ба́хор, ба́хур *жид.* жидівська дитина; лиха дитина; байстрюк; волокита, бабій.
бахра́ма рід шовкової матерії; бинда, обрубок.
Ба́хус *гл. Бакх.*
баціль *гл бактерія.*
ба́ча *мад.* старший пастух у Словаків і Мадяр.
ба́ша *тур.* турецький достойник; **башибожу́к** нестале військо в Турції.
ба́шка *тат.* голова.
башли́к *тур.* капиця, каптур, бо[го]родиця.
башма́к *тат.* черевик, ходак.
ба́шня, ба́шта *лат.* 1. оборонна вежа, стражниця, *бастіон;* 2. висока стара смерека [*гуц.*].
башта́н, ба́кша *перс.* 1. земля засіяна і засаджена кавонами, мельонами, огірками і иншою городиною; 2. така забава; **башта́нник** 1. власник або доглядач баштана; 2. старий смерековий ліс [*гуц.*].
ба́юр *рум.* перевязка при пряжі на кудели, *гл. байор.*
ба́юс, бау́с *мад.* вуси [*лемк.*].
ба́я *фр.* рід сукна.
баяде́ра *пор.* східноіндійська танечниця і співачка.
беатифіка́ція *лат.* зачислене папою до блаженних.
Беатріче любка Дантого, що опроваджувала його в Божественній комедії по раю, *звідси* любка, пані серця.
бе́бі *анг.* дитинка.
бе́вз[ен]ь *тур.* туман.
бегемо́т *евр.* річний кінь, гіпопотам.
бе́ґа[р] *гл.* **бі́ґа[р].**
беґа́рник, беґа́рош, бе́ґас *мад.* волокита, ледащо; **беґе́ря** більша пастуша палиця; лінюх.
Бедекер автор провідників до подорожий по чужих краях.
Бедуї́ни *ар* кочуючі арабські розбійники; **бедуїна** рід жіночого довгого плаща.

безконфесі́йний *лат.* людина, що не належить до жадної церкви.
бе́змін *тат.* вага. *гл. батман.*
безпарті́йний людина, що не належить до жадної (політичної) партії, „дикий“.
бей, беґ *тур.* пан, висший достойник, намісник.
бейра́м *гл. байрам.*
беке́т *фр.* передня сторожа *гл. пікета.*
беке́ша *мад.* верхня одіж шнурована на мадярський спосіб, довга шуба.
бе́лебень [*укр.*] горбок; конець села; глубоке місце в воді.
беле́ґа *рум.* лайняк, кізяк.
бе́лех [*діял.*] швець, гарбар.
белємні́ти *гр.* скаменілости вимерлих скорупяків.
белєтри́ст *фр.* той, що пише поезії, оповіданя і драми; **белєтри́стика** гарне письменство (поезія, оповідане, драма).
белладо́нна *іт.* вовча ягода [*бот.*].
бе́ля *нім.* 1. звиток (паперу), міра; 2. *гл. бальок.*
бельведе́р *іт.* місце або будинок з гарним видом, музей; у Відні палата наслідника престола.
бе́льфер *жид* помічник учителя у Жидів; *ірон.* учитель.
бемо́л *іт. в муз.* значок ♭, що знижує кождий тон, перед яким стоїть, о половину.
бен *евр. і ар. в зложенях* син.
Бенґа́лія край в Індіях, в Азії; **бенґа́льський тигр** індійський тигр; **бе. огні** штучні огні, мішанина салітри, сірки та сірчаного антімону — світять ріжними красками.
бендю́га [*перс.* ?] ломака; складова частина вітрака, воза і плуга; рід воза; сани; **бендю́жина** розпусниця; **бендю́х** *мад.* 1. живіт; 2. передня частина плуга.
беневоле́нція *лат.* прихильність, зичливість, доброта.
Бенедикти́н[ка] монах[иня] бенедиктинського ордену; рід лікеру; **бенедикти́нський** витревалий (в науці); **бенеди́кція** благословенє.
бенефа́ктор *лат.* добродій.
бенефі́с *лат.* користь, дохід з представленя на

користь актора; **бенефіції** церковні маєтки і дохід з них.
бензина *мал.* плин, що виробляє ся з вугля і уживає ся в лічництві, техніці і щоденнім житю; **бензиновий** з бензини; **бензоль** водень угля.
бенкарт *нім. або тур. бай стрюк*
бенкет, банкет *фр.* великий пир, святочне принятє; **бенкетувати** пирувати.
бер [*гуц.*] *мад.* кладка, стежка.
бера *фр* рід грушки.
берат *тур.* грамота [диплыом] турецького султана.
бербениця *рум.* діжка на сир, молоко.
бергамот *тур. через іт.* рід грушки.
бердиш *лат* широкий топір на довгім держаку, *галябарда.*
бердо *нім.* 1. ткацький знаряд, гребінь; 2 пропасть, яруга, дебра; 3. оклик нічних сторожів.
беріль *гр.* зелений півшляхотний камінь з родини смараґдів.
беркут *тат.* відміна орла.
берлин *від міста Берлина* повіз, карита; **берлина** малий річний човен; **Берлін** столиця Прус і цілої Німеччини.
берло [*чес.?*] жезл, царська відзнака.
берлячі *нім.* зимові черевики, снігівці.
берсез *фр* [berceux] колисанка.
берфело [*гуц.*] складова частина верклюга, що служить до завішуваня кітла над огнищем.
берца, берце *мад* 1. кладка, *гл. бер.;* 2. частина плуга, орчик.
бесаґа *рум.* сакви, мішок до перевішуваня через плечі або коня.
бестія *лат.* звірина, дикий звір, звірюка, скотина; **бестіялізм** здичінє.
бетеґ[от]а [*лемк.*] *мад.* недуга, слабість; **бетежний** хорий.
бетель східноіндійська ростина, яку жують.
бетлах, бетюг [*діял.*] смітє.
бетлейка *від Вифлеєма* шопка, вертеп; образки до вертепа.
бетон *фр.* дуже тверда мішанина піску, дрібних

камінців та цементу, служить до підмуровуваня.
бефель *нім.* розказ.
бецирк *нім.* повіт; повітовий уряд.
бешамель *фр* густий сос до мяса.
бешега, бешиха *рум.* заразлива недуга, рожа.
бешкет [*укр.*] ганьба, сором.
башмет *тур.* верхня одіж, кафтан.
бинда *нім.* стяжка, перепаска.
бирів *мад.* війт, начальник громади.
бирка *мад.* вівця; овеча скіра; карбіж; соснова шишка; рід діточої забави; **бирнак** кривуля, якою ловлять вівці.
бирф [*діял.*] щаблї.
бишва [*діял.*] гарбарська посудина.
біба *лат.* піятика, бенкет з піятикою.
бібліоґраф *гр.* учений, що займає ся описом книжок, знавець книжок; **бібліоґрафія** опис книжок, наука про книжки і їх переховуванє; **бібліоманія** збиранє книжок без розбору; **бібліотека** місце, будинок, де переховують ся книжки; **бібліотекар** урядник бібліотеки; **бібліофіл** запалений збирач книжок, книжник.
біблія *гр. досл.* книжка; Святе письмо; **біблїйний** належний до біблії.
бібула *лат.* грубий папір, що втягає в себе вогкість (чорнило).
бівак *фр.* нічна сторожа в полевім таборі; табор під голим небом.
біґамія *гр.* двоженство.
біґа[р], беґа[р] *нім.* мотика.
біґарник *мад. гл. беґар.*
біґос *нім.* сіканина, страва з всіляких куснів мяса
біґотерія, біґотизм *фр.* святенництво, пересадна побожність.
біжутерія *фр.* вироби з дорогих металів і камінів, дорогоцінности.
бізон *лат.* дикий віл.
бізувати *мад.* ручити, могти; кермувати дарабою; **бізун** 1. нагайка, батіг, гарапник; 2. стерник на дарабі.
білет *фр.* лист, карточка, посвідка; **білетер** той, що продає або розділює карти вступу.

білї́он *фр.* число, що пише ся 1 і 12 зер, мілїон мілїонів.

біля́нс *іт.* місячне або річне замкнене рахунків.

біля́рд *фр.* прилад до граня, на якім тручає ся кулями.

біль *анґ.* проєкт закона, внесений в анґлїйськім парляментї.

біно́клї *фр.* окуляри, далековид.

біоґра́ф *гр.* писатель, що описує чиєсь житє; **біоґра́фія** опис житя, житепись; **біольо́ґія** наука про розвиток (животин) і житє; **біохе́мія** хемія пристосована до житєвих проявів.

бірба́нт *іт. через иол.* легкодух, ледащо, гуляка.

біржа *лат.* 1. місце, де збирають ся купцї в торговельних справах і спекуляціях: місце, де стоять міські фякри.

бірúч *іт.* возний, судовий слуга, окличник.

біров *гл. бирів*

бірува́ти *гл. бізувати.*

біс *лат.* два рази, двічі; на представленях оклики, щоби повторити (пісню); *в муз.* значок, щоб повторити остатні такти; **на біс** на бажанє.

бісе́р *гр.* металеві нашивки і прикраси, перла; **бісе́рник** серебринець.

біскуп *гр.* католицький епископ.

бісу́рка *гл. босорка.*

бісурман[**ин**] *ар.* магометанин, згірдлива назва Турків, поганець, недовірок

біфурка́ція *лат.* розділенє, розгалуженє (гір рік, долин).

біфштик *анґ.* [beefsteak] добре набита і скоро припечена воловина.

біци́кль *анґ.* [bicycle *чит. байсейкль*] прилад до їжджeня на двох колесах, *ровер, вельосіпед.*

бішко́кт *фр.* тїсточко з муки, цукру і яєць.

блам, блан *нїм.* футро, кожух; **блане́ний** пошитий футром; **бла́ня** обрубка футра; кожух [*гуц.*].

блахма́н *нїм.* туман (перед очима), заслона, обман.

бле́йвас *нїм.* оловяне білило.

бле́нда, блúнда *рум.* висипка на тїлї (на шиї).

блешня́ рід вудки на більші риби.

бликото́ря *рум.* коза або вівця з ягнятком.

блин *б.-рус.* тїсто з гречаної або пшеничної муки, печене на пательни, налисник.

блїх *нїм.* біленє; місце, де білять полотно, білярня; **блїха́р** біляр; **блїхтр** зверхна поволока, мана; **блїшити** білити.

блю́до *герм. через ц.-слав.* дорогоцїнна миска, таріль.

блю́за *фр.* верхний одяг, сурдут; **блю́зка** верхня одїж у жінок.

бля́ґа *фр.* удаванє, неправда, видумка; **бляґува́ти** видумувати, обріхувати.

бляма́ж *фр.* невдача, ганьба, [о]сором[ленє]; **блямува́ти ся** осоромити ся, покрити ся ганьбою, осмішити ся.

блянке́т *фр.* друкований і незаписаний папір зладжений для виповненя письмом.

бля́нко *іт* білий, невиповнений, порожний, *в дальшім значіню* невиповнений вексель з підписом виставляючого; **блянкокреди́т** отворений кредит; **in blánco** без означеня.

блянш *фр.* білило на лице.

блясфе́мія *гр.* богохульство.

блят *нїм.* плита, покривка (на піч), покритє, ткацький прилад.

бля́ха *нїм.* платок з металю; рід посуди: відзнака (сторожа).

бляхма́н *гл. блахман.*

бльок *фр.* 1. рухомий кружок, воротило; 2. складка паперу зліплена одним боком і звичайно зложена так, що кожда картка дасть легко віддерти ся; 3. хвилева спілка кількох партій; **бльока́да** облога (міста); **бльокгавс** *нїм.* дім або оборонний будинок поскладений з грубих деревляних пнїв; **бльо́чок** *фр.* малий бльок.

бльо́ндин *фр.* чоловік з ясним волосєм, білявий.

бо́а *ам.* 1. великанський вуж, що живе в Америцї і дусить людий і звірят; 2. довгий футряний ковнїр, який носять панї.

бовва́н *ор.* 1. щось великого, неозначеного; 2. божок; 3. неповоротна людина.

бовгáр *рум.* пастух від худоби.

бóвда гола ґіпсова скеля; **бовдýр** 1. капа над кухнею, комин, затичка; 2. неотеса; 3. бовт.

бовкýн *рум.* один віл у запрязі.

бóвфа, бóльфа *рум.* болячка, чирак.

богéма бідаки, що жиють з літературної праці.

богýн жолудок звірят; жердка, на якій сушить ся рибу.

бóґар *мад.*, **бомбар** *тур.* маєвий хрущ.

бóдня, бодвáнка *нім.* велика бочка з накривкою.

бодя́н *перс* аниж, *бадіян.*

Бойки назва Українців, що замешкують середні Карпати в повітах старосамбірськім, турчанськім, стрийськім і долинськім.

бойкот[ованє] *анґ* спосіб борби з ворогом, виганий Ірляндцями; на кого наложено бойкот, з тим устають усї (товариські) зносини.

бойтáр *мад.* пастух.

боката *гл.* *буката.*

боклáг, боклáй *лат.* скіряний мішок.

бокóри [*уг.-рус.*] *мад.* сплави, дараби, плітки.

бокрéйда *або* **покрéйта** *мад.* китиця (весільних) цвітів, павине перо.

боксер *анґ.* дужаник; зелізний прилад з острими кінцями, що служить до зачіпки і оборони.

бокýри *або* **бокурíя** *рум.* ремінь [у Гуцулів], вузкий ремінний пояс.

болєро *есп.* 1. народний еспанський танець з *кастанієтами*; 2. короткий жіночий станик без рукавів, отворений з переду; жіночий капелюх підігнутий з одного боку до гори.

бóлюс *лат* ріжнобарвна глина; крейда; лік.

бóмба *гр.* зелізна куля наповнена вибуховою матерією; **бомбáрда** старинна мала гармата; **бомбардóн** велика труба; **бомб[ард]увáти** кидати бомбами, острілювати (місто) з пушок.

бомбáст *гр.* напушена бесіда; **бомбастúчний** напушений, надутий, пересадний.

бон *анґ.* короткотревалий державний квіт, банкнот; уповажнене до виплати.

бóна *лат.* учителька до дітий.

бонапартúст у Франції приклонник дому Бонапартів.

бонбóн *фр.* цукорок; **бонбоньéрка** коробка на цукорки.

бóнза *яп* ійдійський священик.

боніта́ція *лат.* оцінка видатности землї.

боніфіка́ція *лат.* винагорода за страту, відшкодованє.

Боóтес *гр.* ґрупа звізд на північнім небі, Воляр.

борáкс *перс.* лїчнича сіль; **борацíт** мінерал, з якого роблять боракс.

борбіфáкс *пол.* неспокійний чоловік, що любить все проти когось виступати, боритель.

бор[в]а, борвíй, борéй *гр.* зимний північний вітер, буря.

борг *нім.* позичка.

борґíс *фр.* друк більший як петіт а менший як корпус [*трохи менший як отсї стрічки!*]

борд *фр.* беріг, край корабля.

борделó *фр.* виказ обезпечених, спис векслів, нота.

бордó *фр.* [bordeaux] темночервона, вишнева, краска; рід французького вина.

бóрки *гл.* *бакембарди.*

бóрта *фр.* обрубок, прикраси, нашивані звичайно на краю одїжи.

бóрухи відправляти [*від жид. імени Борух*] молити ся, кивати ся.

босорка[ня] *мад.* відьма, чарівниця; **босоркýн** упир.

бостóн *есп.* *від міста Бостон* 1. гра в карти; 2 рід танця.

бот *лат.*, *фр.* черевик; **бóтик, бóток, бутúнок** черевичок без запятків.

ботáнїк *гр.* той, що займає ся **ботáнїкою** т. є. наукою про ростини; **ботанїзувáти** збирати ростини.

ботéй *гл.* *бутей.*

Боя́н старий співак, про якого згадує Слово о полку Ігоревім, *звідси* назва співацких товариств.

боя́ри богата і впливова верства [старшина] в давній Руси, особливо в Галичині; **боя́рин** богатий вельможа.

бра́во *іт.* дуже добре, славно; **браву́ра** відвага, зухвалість; *в муз.* незвичайна вправа.

бра́га *нїм.* осід при виробі горівки, солод.

Бразилія велика держава в полудневій Америці; **бразо́лія** темно червоне або жовтаво брунатне дерево до фарбованя, краска.

брай [*гуц.*] товчок, яким бють бриндзу.

брак *нїм.* бранка, побір (до війська).

бра́ктеат *лат.* бляшаний гріш, гріш, битий лиш з одного боку.

бракува́ти *нїм.* вибирати після відмін, ділити, сортувати.

брам *нїм.* листва при одіжи, обшивка, лямівка.

Брама індійський бог; **браманізм** старинна індійська религія; **брамі́ни** священики бога Брами.

бра́ндер *нїм.* корабель, наповнений горючим матеріялом і уживаний до підпалу ворожих кораблів.

брандма́йстер *нїм* начальник огневої сторожі.

бра́нжа *фр* [branche] відділ якогось заводу (аптикарська бр.).

брансоле́та **брасле́т** *фр.* наручник, окраса на руку.

брахікефа́л *гр.* короткоголовець, чоловік з круглою головою; **брахікефа́льний** короткоголовий.

брахільо́ґія *гр. в грам.* стягненє або скороченє речень.

бре *тур.* гей, ой!

бре́ве *лат.* папський розпорядок.

бреве́рія *іт. через поль.* буча, суперечка.

бревія́р *лат.* короткий молитвенник [требник] в рим кат. церкві.

брези́лія *гл. бразолія.*

брельо́к *фр.* [breloque] дармовіс при ланцюшку від годинника.

брендолити, бриндувати ся [*діял.*] [*рум. ?*] чепурити ся; **бренду́ля** жінка, що любить дуже прибирати ся.

брески́ня, бро́сква *лат. через нїм.* таке овочеве дерево.

бре́скли [*діял.*] не висушені дрова.

бретна́ль *або* **бритна́ль** *нїм.* [Brettnagel] більший цьвях.

бриґа́да *фр.* відділ війська, зложений з двох полків; **бриґадіе́р** начальник бриґади.

бриґ[анти́на] *іт.* невеликий, двомаштовий корабель.

бри́жа *нїм.* складка, збірка [пря одіжи]; обшивка; морщена спідниця; морщина; **бри́жик, бри́жка** морщина, пряжка.

бри́ка, бри́чка *іт.* легкий візок до подорожі, до половини накритий.

бри́кель, бри́кля *нїм.* листовка із стали, бляхи, тростини або рогу, якої уживають до шнурівок.

брилюва́ти *фр.* виріжнювати ся, визначати ся, блищати.

брилья́нт *фр.* гладжений діямант; **брилянти́на** 1. рід матерії; 2. масть на волосє з ґліцерини і спірта; **брилянто́вий** належний до брилянта; дуже дорогий.

бриль *іт.* соломяний капелюх.

бри́ндзя *рум.* сир з овечого молока.

брит *нїм.* широкість матерії на спідницю.

брита́н *від Братанії* порода великих псів; **брита́нський** анґлійський.

бритва́ль *нїм.* посуда, в якій гончарі плавлять олово; **бритва́нка** начиннє, в якім жарить ся.

бріке́т[а] *фр.* цеголка з торфу або камінного вугля.

брова́р *нїм.* пивоварня, будинок, де роблять пиво; **брова́рник** пивовар.

брока́т *фр.* тяжка шовкова матерія з гафтованими взірцями, особливо цвітами.

бром *гр.* хемічна матерія уживана в лічництві.

бро́нз[а] *іт.* метал, який одержує ся мішаючи мідь, цину, також цинк; **бронзова епоха** доба по камінним віці, коли всілякі приряди робили ся з бронзи; **бронзувати** надавати вигляд бронзу, золотити.

бронхі́тіс *гр.* запаленє звів [віддихових знарядів]; **бронхія́льний** що відно-

сить ся до віддихових знарядів; **бранхото́мія** вставленє штучної дихавки до горла

бро́шка *фр.* спинка до придержуваня одежи під шиею.

брошу́ра *фр.* зшиток; невелика книжечка (неоправна); книжка про справи на часї; **брошурувати** зшивати книжку, аркуш до аркуша.

бру́дершафт *нїм.* братерство, побратимство.

брук *нїм.* поміст, вимощенє (дороги); **брукува́ти** вимощувати.

бру́ліон *фр.* зошит до писаня на брудно, чорновик якої небудь рукописи.

руна́тний *нїм.* темний, каштановатий.

брунет[ка] *фр.* чорнява, смаглява людина.

бру́сла, бру́слик, бру́сля *гл.* *брушляк.*

брусту́ра *рум.* така ростина.

брута́льний *лат.* грубий, дикий, неотеса

бру́тто *іт.* вага товару разом з опакованєм; **дохід б.** дохід загалом не відтягаючи видатків.

брушля́к *нїм.* короткий [декуди довший] сердак або кожух без рукавів, *гл. друшляк.*

бу́ба *ром.* [в дїточій мові] болить.

бу́бреги *тур.* нирки.

буга́й *тур.* бик; така птиця; дїточа забава.

бугі́р *тур.* 1. сильний вітер, буря; 2 горб.

бу́да *нїм.* накрите (воза), колиба, дімок; **буда́ра** критий віз.

Бу́дда *інд* [*зн.* мудрий] бог, основатель релїґії **буддаї́зму** *або* **будди́зму,** що панує нинї в Індіях, Сіямі, Тибетї, Хінах і Японї.

бюдже́т *анґ.* [budget] спис, зіставленє доходів і розходів.

будуа́р *фр.* гарно прибраний жіночий покій гостинний.

буждиґа́рня [*гуц.*], **буцега́рня** стара, незугарна хата.

буза́ *тат.* 1. татарський напиток (з води і муки); 2 нечистота в овечій шерсти; осад в плинах.

буздига́н *тур.* відзнака, булава.

бу́зимок, бу́зївок *тур.* теля, що не має ще року.

бузу́н *тат.* нечищена сіль.

бука́т[а] *рум.* кусник, кавалок (хлїба), скибка.

бу́кель *гл.* *пукель.*

буке́т *фр.* вязанка цвітів, китиця.

Букефа́л *гр.* кінь Олександра Великого, *звідси* грубий, присадкуватий кінь, тяжка і неповоротна людина.

буко́ліка *гр.* пастуша пісня, співанка.

букорі́я, букурі́я *гл.* *бокури.*

бу́кса *нїм.* пушка, скарбона [*уг.-рус.*].

бу́кш[а] *нїм.* лубок, допасований до кінця оси, щоби колесо не розмелювалось, насада, окутє.

букшпа́н *нїм.* таке деревце (buxus sempervirens).

букште́лї *нїм.* луки з дощок, на яких мурує ся склепінє.

булава́ *тур.* гетманська відзнака.

була́ний. *тат.* жовтавий, жовтосорокатий (кінь).

була́т *тур.* широка турецька або перська шабля; сталь; **була́тний** сталевий.

буліо́н *фр.* дуже сильний росіл.

бу́л[л]я *лат.* печатка; папська грамота [з печаткою на кінци].

буль *анґ.* бик; спекулянт на біржі.

бульва́р *фр.* [boulevard] широка улиця, обсаджена з обох боків деревами.

бульдоґ *анґ.* анґлїйська порода псів.

бумага *мос.* папір; урядове письмо.

бу́мельцуґ *нїм.* повільний зелїзничий поїзд.

бумера́нґ австралїйська палка до киданя.

бу́нда *мад.* довга опанча, великий верхнїй плащ, кожушок без рукавів.

бундз *рум.* овечий сир; дуже обстрижена голова.

бунт *або* **бунд** *нїм.* 1. вязка, вінок, пучок; 2. шість більших струн на бандурі; 3. розру́х, повстанє.

бунчу́к *тур.* деревце, закінчене кінським хвостом, відзнака висшого турецького достойника, уживана також у козаків.

бурґ *нїм.* замок; **цїсарський б.** палата цїсаря; **бурґґраф** начальник замку.

бу́рда 1. *фр.* сварка, авантура; така дїточа гра; 2. *тур.* мутний напій.

бурде́й, бурді́й *рум.* землянка, курна хата.

бурдель *іт.* публичний дім [розпусти].

буржуа́ *фр.* заможний (французький) горожанин середнього стану; **буржуа́зія** [bourgeoisie] міщанство (у Франції); люди, що жиють з чужої праці.

бу́рка *перс* короткий плащ з грубої матерії.

бурку́т *мад.* квасна вода.

бурла́к[а] [*тат.?*] бездомна людина; волокита; зарібник.

бурле́ска *фр.* сміховинка, жарт, комедія зі співами й танцями.

бурмістр *нїм.* посадник, голова міста, війт.

бу́рнус *ар.* плащ, верхня одїж.

бур[о]к *гл. брук.*

бу́рса *лат.* заведенє, де живуть бідні школярі; гурт, громада, череда.

бурт *нїм.* брус, дїрки в стовпі, в які закладає ся бальки; **бу́рта** громада, гурт (колядників); насип, гребля берег; місце, де беруть салїтру; **бу́ртниця** накривка над млиновим каменем.

буру́н *тур.* филя, вал.

буранду́к *тур.* рід конюшини; сибірська ласиця; складова частина корабля.

бу́ршеншафт *нїм.* товариство німецьких студентів, буршів.

бурштúн *нїм.* скаменїла живиця.

бусо́ля *фр.* компас, прилад з маґнетичною голкою, що показує сторони світа; прилад до міряня електричної сили.

бусурма́н *гл. бісурмен.*

буте́й, боте́й *гр. через рум.* отара (овець); молодий пастух у Гуцулів.

бутель[ка], бу́тля *фр.* [bouteille] фляшка

бути́н[а] [*гуц.*] пень, ліс призначений на зруб, зруб.

бутоне́рка *фр.* дїрка від ґузика при сурдутї або сукни; мале долітце до вибиваня дїрок на ґузики при рукакичках.

буто́ра *мад.* тягар, пакунок, харчі.

буфе́т *фр.* [buffet] стіл або покій, де видають страви й перекуски, гостинниця.

бу́фи *фр.* рукав жіночої сукнї, розширений в горі або в долинї, відповідно до моди.

буфона́да *фр.* доказуванє (в театрі), зарозумілість, легковаженє.

бухга́льтер *нїм.* книговодець, що провадить рахункові і торговельні книги; **бухгальтері́йний** рахунковий; **бухгальте́рія** книговодство, наука про веденє рахункових книг.

бу́хня [*гуц.*] мала, невикінчена хата.

бухт *нїм.* мала печена булочка, звичайно з начинкою; **бу́хта** залив.

буц[івка] насмішлива назва, яку дають херсонські Українцї своїм північним землякам.

бу́шель *анґ.* міра в Анґлії.

бюлєти́н *фр.* [bulletin] справоздане, звідомлене; щоденне повідомлене про стан здоровля недужого.

бюро *здрібнїло* **бю́рко** *фр.* [bureau] стіл до писаня; комната, де приміщено який уряд, канцелярія; уряд (посередництва працї); загал урядників якогось уряду; **бюрокра́т** урядник, що в усїм придержує ся порядків і приписів бюрових; прихильник впливу урядників на веденє держави; **бюрокра́тія** загал урядників державних; надмірний вплив урядничої верстви на веденє держави.

бюст *іт.* погрудє; горішна частина тїла у жінок, груди.

В.

Ваал *гл. Вал.*

Вавило́н *сир.* місто, столиця краю того самого імени; **вавило́нська вежа** помішанє язиків; місто, де чути богато язиків.

вага́ *нїм.* тягар; поперечка при возї, підойма.

ваґа́н [*н.-гр.?*] корито, ночви.

ваґабу́нда *лат.* волокита; **ваґа́нт** середновічний, вандрівний студент.

ва́ґаш *рум. або мад.* дорога, якою ходять вівцї на полонину.

ваґо́н *нїм* зелїзничий віз.

вада́с [*уг.-рус.*] *мад.* мисливий, охотник; **вада́ска** польованє.

вáдія *лат.* застав, гроші, які складає ся при угоді для певности додержаня умови.

вáза *лат.* посуда, велика і гарно виконана посудина; **вазóн[ок]** посудина на цвіти.

вáйда [*діял.*] провідник (колядників).

вайдельот *лит.* поганський жрець на Литві.

вакáнс *лат.* вільне, необсаджене місце (в уряді); **вакáнтний** незанятий.

вакáр *рум.* пастух від худоби; **вакáрка** загорода для худоби.

вакáції *лат.* вільний час по праці (в школі), *ферії*.

вакернúпа *або* **вакле́ша** *рум.* біла вівця або коза з чорними платами коло очий.

вáкса *нім.* мазь, смаровило (на черевики).

вакувáти *лат.* бути вільним, необсадженим, бракувати; **вáкуум** порожне місце.

Вакх *гл. Бакх.*

вакцінáція *лат.* щіплене віспи на корові, добуване коровянки.

Вал *сир.* [Bal] *знач.* пан; найбільший бог у стариннях Фенїкійців, Сирійців та Вавилонців.

вал *нім.* насип із землї.

валáл *мад.* [*уг.-рус.*] село.

вáлах *від імени Волох* вандрівний ремісник, що чистить домашні звірята; счищений кінь; **валашати** чистити.

вале́ць *нім.* кругла фіґура; круглий прилад, складова частина всїляких машин.

валєріяна *лат.* ростина ужи вана до лїчничих цїлий.

вáлєт *фр.* хлопець в картах.

вáливо, вáлів, вáлуб *рум.* корито, жолоб

вáлї *ар.* турецький намісник; **валїда** *тур.* мати султана.

валїз[к]а *фр.* ручний куферок, покритий полотном або скірою.

валюта *іт.* вартість (вексля); вартість гроша; **австрійська в.** [**а. в.**] числене на ґульдени; **коронова в.** числене на корони.

валюша, валюшня *лат. через нім.* фабрика, в якій вибивають сукно.

вальвáція *фр.* оцїнка, означене вартости.

Вальгáля *нім.* місце, де пробували старинні ґерманські герої по смерти, рай, небо.

Валькирії *нім.* в ґерманських віруванях богинї, що кермували вислїдом битви і відпроваджували убитих героїв до неба.

вальóр *лат.* вартість, значінє; **вальóри** цїнні папери.

Вальпурґієва ніч в ґерманських повірях ніч на 1. мая, коли відьми справляють свій празник.

вальс *нім.* кручений танець в тактї $^3/_4$; музика до вальця.

вальторнїст *нім.* що грає на **вальтóрни** т. є. мисливській трубі

вальцувáти *нім.* притискати тяжким валком (дорогу); перепускати зелїзо через вальцї, щоб надати йому бажану форму.

вам [*уг.-рус.*] *мад.* податок.

вампір *іт.* найбільша відміна лилика; лихвар; *у віруванях* упир.

ванбере́ць *гл. імбір.*

Вандáли ґерманське племя, що в 455 р. по Хр. зруйнувало цїлий Рим *звідси* **вандáл**[**ь**] людина, що нищить без розбору (твори штуки); **вандалїзм** дикість, наклін до нищеня, варварство.

ванїлія *фр.* пахучий корінь з полудневo-американської ростини.

вáнна *нім.* велика посуда на воду до купаня, купальня.

вантýх *нім.* мішок (на хміль).

ванькúр *гл. алькир.*

вапóр[и] *лат.* пара, випар; здутє, спазми; **вапоризáція** пароване.

варвáр *гр.* [у Греків і Римлян] чужинець; необразований, кровожадний чоловік, дикун; **варварúзм** слово неправильно переняте з чужої мови; **варвáрство** нелюдськість, кровожадність.

варґáр *мад.* гарбар, швець [*уг.-рус.*].

вáрдзель, вá[р]жель обруч в долїшнім млиновім колї.

варіянт *лат.* менша або більша відміна того самого твору (вірша, рукописи).

вáріят *лат.* людина умово хора, божевільний.

варіяція *лат.* переміна, зміна, відміна; зміна барометричного стану; рухи маґнетичної голки; *в муз.* инше виконане тої самої теми; божевільність.

вармедь *мад.* столиця.

варнак *сиб.* біглець з сибірських тюрем.

варош *мад. з нім.* місто.

варрант *анг.* посвідка на зложений на складі товар, яка управнює до затягненя грошевої позички.

варстат *нім.* робітня (ремісника); знаряд.

варта *нім.* сторожа; **вартівник** сторож; **вартувати** 1. стояти на сторожі, пильнувати; 2 мати вартість, стояти.

варувати *нім.* запевнити собі (в умові), забезпечити ся.

варцаби *чес.*, *нім.* гра на **варцабници** т. є. таблици з 64 ма чотирокутними полями як при шахах.

Варяги норманське племя над балтійським морем, знане з старої історії Руси і Византії; **варяг** здоровий, добре збудований чоловік.

васаг *пол.* кіш при возї; чумацький віз.

васаль *кел.* ленник, *гл ленно*; **васальний** ленний, підвладний.

васеліна *фр.* товщ, який одержує ся при чищеню нафтової ропи.

вата *фр.* чесана вовна і зложена в складки як папір.

ватага *тат. через рум.* громада людий, шайка; череда; **ватажок** старший пастух; начальник ватаги.

ватеркльозет *анг.* виходок зроблений так, що вода забирає всю нечистоту.

Ватикан *лат.* гора в Римі; папська палата разом з музеями; папський двір, папство.

ваторник *тур. через рум.* частина гуцульської стаї в полонинах, де мешкають пастухи; прибудівок коло гуцульської хати, в якім перерібляеть ся молоко; **ватра, ватрак** огонь, огнище; домівля; **ватрал[ь]ка, ватран** коцюба, кочерга.

ватувати *лат.* викладати ватою.

ватуйка, ватуля *рум.* однорічна коза або вівця; **ватушарка** полонина.

вафенпас *нім.* дозвіл носити оруже; **вафенрок** сурдут у жовнїрів.

вафлї *нім.* тонке. сухе тїсто в видї табличок.

вахлай, вахлак [*діял.*] ледащо, нездара.

вахляр *нім.* прилад з паперу або пер, що служить до холодженя.

вахмайстер *нім.* підофіцир.

веба *нім.* найтонше льняне полотно.

вегеменція *лат.* пристрасність, нагальність.

вегікул *лат. через пол.* віз, паковна фіра.

веґа *ар.* урожайний ґрунт; дуже ясна звізда на північнім небі в громадї Лїри.

веґеря *мад.* рід танця, угорка.

веґетаріянець *лат.* той, що не їсть мяса; **веґетаріянїзм** поздержливість від мяса; **веґетація** ростинність; **веґетувати** жити немов ростина, животїти.

ведета *фр.* чати, варта, сторожа.

Веди *інд.* святі книги Індів.

везанія *лат.* шал.

везерунок, візирунок *нім.* образ, портрет.

везир *ар.* турецький мінїстер.

везікаторія *лат.* майка, рід хруща; лїкарство, що викликує міхурі.

вексель *нім.* письменне з'обовязане в правно приписаній формі до заплаченя означеної суми в означенім часї і місци на річ згаданої там особи; взір, на якім пише ся вексель.

Велес поганський бог у Руснів.

велїн *фр.* тонкий і гладкий папір, подібний до перґаміну, **велїновий.**

вельвет *анг.* бавовняний оксаміт.

вельон *лат.* жіноча заслона на лице, особливо в часї жалоби, серпанок, *воалька.*

вельосіпед, вельоціпед *фр.* скорохід, колесо, прилад з двома або трьома колесами, які дають ся обертати ногами і служать до їзди, *ровер*; **вельосіпедист** той, що їде на вельосіпедї, наколесник.

вена *лат.* жила.

вендетта *іт.* кровава пімста у Корсиканців.
Венера *лат.* [Venus] богиня любови у Римлян; планета, яку видко як ранню або вечірню зорю; **венеричний** половий (недуг).
Венеція місто в Італії. колись дуже могутне і торговельне, звісне між иншим з виробів зі скла, **венецьке скло.**
вента *фр.* продаж на добродійні цїли.
вентилювати *лат.* перечищувати воздух; **вентилятор** прилад до перечищуваня і відсвіжуваня воздуха; **вентиляція** перечищене воздуха; **вентиль** накривка, кляпа.
веранда *еси.* прибудований присїнок з великими скляними дверми і вікнами, звичайно отворений з переду, ґанок, рундук.
вербалізм *лат* пояснене словами, балаканина; **вербальний** словний, приналежний до дієслова [*грам.*]; дословний.
вербена *лат.* рід ростини.
вербувати *нім.* намовляти до чого, затягати до війська; **вербунок** намовлюване, бранка.
верва *фр.* запал, огонь, одушевлене.
вердикт *анг.* вирок судіїв (присяглих).
веріфікація *лат.* справджене, провірене; **веріфікувати** справджувати (справедливість виборів).
верк *нім.* складові частини машини, цїлий уклад машини або приладу (годинника); частина твердинї; **веркфірер** начальник варстату або фабрики.
вермут *нім.* вино на полинї.
вернїкс *фр.* мягкий, живичний плин, уживаний до забезпеченя предметів перед зіпсутєм, покост.
веронїка *лат.* рід ростини.
версія, верзія *лат.* оповідане, переказ; спосіб, яким що небудь оповідає ся; відміна в оповіданю якоїсь події.
верста російська міра довжини 1077 m.
вертікальний *лат.* прямовий, прямовісний.
вершляґ *нім.* молот[ок].
Веста *лат.* [*гр. Гестія*] богиня домашнього огнища у Римлян; дуже мала планета з громади Астероідів; **Весталька** дївчина, що стояла на службі богинї Вести і берегла її святого огню.

вестібул *лат.* передсїнок, сїни.
вестіяр *лат.* ризниця; доглядач ризниці.
ветеран *лат.* старий, вислужений жовнїр; чоловік досвідний і заслужений в своїм заводї.
ветеринар *лат.* лікар від звірят; **ветеринарія** школа для ветеринарів; наука про недуги і лїчене звірят.
вети *нім.* присмаки (овочі), які подають ся по їдї.
ветуля *гл.* *ватуйка.*
вижел *мад.* рід пса.
вир *фр.* глубінь, де вода крутить ся, водоворот; закрутанина.
високосний [*ц.-слав.*] *гр.* переступний (рік.)
витрих *нім.* гачок до отвираня замків без ключа.
вібрація *лат.* дрожане; **вібрувати** дрожати.
віваріюм *лат.* звіринець, став з рибами.
вівісекція *лат.* краяне живих звірят для розслїдів.
віґан [*уг.-рус.*] *мад.* сукмана, жіноча одїж.
віґвам *ам* шатро північно-американських Індіян.
віґи *анг.* анґлїйське поступове сторонництво.
віґілянція *лат.* чуйність, сторожкість; **віґіляція** надзір, стороженє.
Візантія *гр.* давна назва Царгорода; **візантійський** царгородський, грецький.
візита *лат.* відвідини, гостина; **візитація** відвідини, оглядини (школи, уряду); **візитирка** отвір в дверях, виглядчик; **візитівка** кусень твердого паперу, на якім надруковано імя і назвиско.
візір *фр.* дротяна заслона при шоломі; мушка на стрільбі.
візія *лат.* привид; **візувати** цїляти; означити відповідним знаком; стверджувати (паспорт).
війлок *тат.* підкладка під сїдло.
ві[й]т *нім.* начальник громади.
вікар [*діал.*] печиво з овечого спра.

вікарій *лат.* заступник, сотрудник; в Анґлії духовний зверхник малих громад віруючих; **апостолський в.** духовний повномочник папи; **вікаріят** заступство; посада вікарія.

вікінґи *ск.* середновічні скандинавські морські розбійники-удальці.

вікбнт *фр.* шляхетський титул у Франції, по середині між ґрафським а баронським.

вікт *лат.* харч, житє; **віктуали** припаси поживи, харчі; **віктувати** харчувати.

віла *срб.* русалка у Сербів.

вілеґіятура *або* **віледжіятура** *іт.* літний відпочинок [побут] на селї.

вілїя *лат.* день перед більшим святом, навечерє; Святий вечер перед Різдвом.

віл[л]я *іт.* дімок на лїтний побут.

вілєт *тур.* край під зарядом намісника, намісництво.

вінда *нїм.* прилад до підношеня тягарів або людий (на висші поверхи).

віндикація *лат.* пімста, оборона, рахунок; жадане звороту власности.

він[ї]єта *фр.* рисунок для прикраси книжки або окладинки, стрійна напись.

вінкель *нїм.* прямий кут, знаряд у видї трикутника до міряня прямих кутів.

віншувати *нїм.* бажати, желати.

віоля *лат.* рід скрипки, більшої як звичайна а меншої як **чельо**; **віольончеля** малий бас.

вір [*уг.-рус.*] *тур.* оґер.

віра [*ст.-рус.*] *герм.* грошева кара за провини в давній Руси.

вирилїст *лат.* член Сойму, що засїдає без вибору на підставі особистого права (єпископи, ректор унїверситету).

віртуоз *іт.* мистець, артист, що мистецько виконує музичні твори.

віскі *анг.* [whisky *чит.* уіскі] горівка з жита, уживана в Анґлії і Америцї.

вісмут *лат.* рід металю.

віст *анг. досл.* тихо; рід гри в карти на чотири особи.

Віта танець падавка, чорна неміч.

віталізм *лат.* живучість, відпорність, житєва сила; **вітальний** житєвий.

вітраж *фр.* вікно, на якім розмальовано образи святих; **вітрина** виставове вікно, шафка за склом, де кладуть ся предмети до оглядання.

вітріоль *фр.* сїрчана сіль; **в. зелїза** сїрчан зелїза, купервас; **вітротип** світляний образ на скляній плитї; **вітротипія** фотоґрафія на склї.

віц *нїм.* дотеп, сміховинка.

віце *лат. перед другими словами тільки що* заступник, другий з ряду; **віцедиректор** заступник директора; **віцекороль** заступник короля (в Еґиптї).

віцинальний *лат.* громадський, сїльський, для села.

віче *слав.* за княжих часів рада, зложена з поважних громадян; в наші часи (загальні) збори.

Вішну друга особа в індійській трійцї богів, Брімурті, символ оживляючої сили божества.

віядукт *лат.* міст на стовпах понад улицями, домами, долинами або багнами.

віятик *лат* Святі дари, остатнє причастє умираючому.

владика *слав.* начальник, провідник, князь церкви; титул чорногорського князя.

воаль[ка] *фр. гл.* *вельон.*

водевіль *фр.* [vaudeville] комедія дуже легкого змісту зі співами; назва театру, де виставляють такі штуки.

воєвода *слав.* полковник військ; назва давнїйших князів в Молдавії і на Волощинї.

вокабули *лат.* чужомовні слова з перекладом на рідну мову; **вокабуляр** словарець; **вокальний** голосовий, співний; **вокальна музика** спів.

вокзал *мос. з анг.* дворець зелїзницї.

волхв *ц.-слав.* маґ, чарівник.

волюмен *лат.* том, частина; об'єм.

волют *лат* слимакувата прикраса на головцї (грецького) стовпа.

воля́нт *фр.* пилка до підбиваня; легкий візок.

воляпік *анґ.* міжнародний штучний язик.

вольонте́р *фр.* охотник, що служить без платнї.

во́льта *фр.* 1. одиниця електричної сили; 2. зворот, зручний оборот, зручна заміна карт; **вольтаме́тер** прилад до міряня сили електричних токів; **вольтиже́р** зручний ґімнастик, линоскок, вітроскок.

вомба́т *анґ.* звіря з родини торбунів.

вомітувати *лат.* блювати, ригати.

воря́к, вур *гл.* *вір.*

вота́нт *лат.* голосуючий; член судового трибуналу; **вотувати** віддавати голос за що небудь, голосувати; **во́тум** голос, постанова зборів.

воя́ж *фр.* подорож; **вояже́р** подорожник.

врак *анґ.* кадовб корабля, знищений корабель.

вульґа́рний *лат.* загальний, звичайний, прост[акуват]ий.

Вулька́н *лат.* [*гр.* *Гефайст*] бог огня і ремесла у Римлян; **в.** така гора, що викидає огонь; **вулькані́зм** діяльність усїх вульканів; наука про повставанє і діланє вульканів; **вулькані́ст** приклонник тої науки; **вульканічний** приналежний до вульканів, такий, що викидає огонь; **в. терен** край, в якім є вулькани.

ву́рда *рум.* варена сметана з овечого або козячого молока; сок з маку або сїмени.

вю́ки *тур.* тягарі, клунки.

вя́тір *лит.* сак, сіть, *гл.* *ятір.*

Г.

габа́ 1. *ар.* грубе, біле сукно, плахта; 2. *мад.* филя.

габе́лок *лат.* скіра молодого звіряти (коня або бика).

габіліта́ція *лат.* університетський іспит, що управнює викладати на унїверситетї; **габілітуватися** складати іспит на унїверситетського доцента.

га́біт *фр.* одіж; ряса; **га́бітус** *лат.* стан (здоровля), вигляд.

габу́к [*гуц.*] *мад.* місце в ріцї, де вода тече вузким руслом і з шумом спадає.

ґава́на *від міста Гавана на Кубі* рід циґар; **гавано́вий** темножовтий.

га́вань *нім.* *через мос.* пристань.

гава́рія *гл.* *аварія.*

гавби́ця *чес.* коротка гармата з приладом до скорого стріляня.

гавельо́к *анґ.* плащ без рукавів з пелериною.

га́вптбух *нім.* головна книга в торговли; **га́вптваха** головна сторожа; **га́вптман** капітан.

га́вра *гл.* *ґавра.*

га́вскнехт *нім.* парубок до послуги (в гостинници).

гавст *лат.* лик.

гавя́р лепех, *гл.* *аєр.*

гаґіоґра́ф *гр.* писатель житій святих; **гаґіоґра́фія** описи святих річий, а передовсім житя святих; **гаґіольо́ґія** наука про святі річи і житєписи святих.

Га́дес *гр.* у Греків бог підземного світа; підземний світ, пекло.

га́джі *ар.* паломник до Мекки.

гаджу́ґа [*гуц.*] *рум.* молода смерека.

га́дра *нім.* з'їдлива жінка, баба-язя.

газа́рд *фр.* припадок; пробоване щастя; непевність, непезпека, відвага; **газардова гра** небезпечна [ризиковна] гра.

газарі́ патронташі у чорноморських козаків.

га́йда *тур.* 1. наперед, марш!; 2 *ар.* *через мад.* флет; розпусниця, *гл.* *ґайда;* **гайда́й, гайде́й, гайда́р** пастух худоби; волокита.

гайдама́ка *тур* учасник селянського і козацького руху на Українї в XVIII. столїтю, що був звернений проти утиску зі сторони панів; назва, яку надає ся нинї оборонцям прав українського народа в Галичинї; очайдуха, розбишака.

гайда́рка *тур.* довга пастуша палиця.

гайду́к *тур.* турецький втікач; в давнїйших часах угорський піхотинець; судовий слуга на Угор-

щині; сербський козак; служебний на польських дворах; рід танця у Гуцулів.

гайна́р *мад.* погонич худоби; **гайно́** леговище медведя.

гайта́н *тур.*, *мад.* пояс з гаманом, шилом, ножем і иншими приборами; **га́йтів** побережник, сторож; **гайто́ване, гайто́ве** польоване; **гайто́н** *гл. гайтан*; **гайтувати** полювати; **га́йтусь** *в діточій мові* вийти на двір, на прохід.

гак 1. *нім.* зелізна ключча; 2. *тур через рум* трицята вівця, яку дістає пастух за догляд.

гака́та слово утворене з початкових букв Ганземана, Кенемана і Тідемана, що дали почин до німченя польських земель в німецькій державі, *звідси* кождий напрям, що змагає усунути і знищити місцеву людність хвилевими завойовниками або тодішними панами краю.

гакбо́рд *анг.* горішний край керми корабля.

га́кім *ар. досл.* мудрий; лікар, судія.

галакати, **гулюкати** *тур.* кричати, галасувати.

галамбе́ць кисіль, *гл. балмус.*

галанці *гол.* вузкі сподні на взір голяндських.

галдама́ш *мад.* могорич, закінчене спільної роботи в горах [*гуц.*].

гало́н *гл. ґальон.*

галу́н *гл. алун*

галюва́ти *нім* тягнути судно проти води.

галюціна́ція *лат.* змислова улуда, омана; привид.

га́ля *нім.* велика саля на концерти і забави; будинок під дахом на стовпах; торговиця під дахом; *також* **га́лява** *чес.* долина в горах, полонина.

галяба́рда *нім.* стара збруя, зложена із списи і топірця.

галя́лі *нім* знак мисливською трубкою при ловленю звірини.

галя́ра *гл. ґалера*

га́льба *нім.* кварта; пів літри.

га́льма *нім.* прилад до задержуваня воза, стрим, перешкода, гамулець;

гальмувати *або* **гамувати** здержувати, стримувати.

гальо́ ану! гей там!; оклик при телефоні.

гальпа́рт *нім. і лат.* рівня.

гальт *нім.* стій, стань!

гальшту́к *нім.* краватка, нашийник.

гамазе́й, **гамазі́й**, **гамази́н** *нім.* склад, маґазин.

гама́к *фр.* кусень полотна або сітки, який привязує ся між двома стовпами або деревами, щоби гойдати ся або лежати.

гамалія *тур.* робітник, невільник.

га́ман *від бібл. Гамана* жидівське свято, коли печуть **гаманові уха;** щось тяжке, велике; **гаманувати** бити, знущати ся.

гама́рня *нім.* фабрика, в якій робить ся більші предмети з зеліза і сталі; кузня

га́мішний 1. [*уг.-рус.*] *мад.* лихий, хитрий; 2. [*гуц.*] *рум.* лакомий.

ганґа́р *фр.* шопа, возівня; шопа, де переховує ся літак.

ганде́вері запорожські штани із саєти.

га́ндель *нім.* торговля;

гандлевий реґістер судовий спис усіх торговельних підприємств враз з даними про їх власників, урядників, капітал то що.

ганджар *тур.* широкий татарський ніж.

гандри́чити ся *нім.* перемовляти ся, перечити ся.

га́нжа, **га́нджа** *гл. ґанч.*

Га́нза *нім.* союз північно-німецьких міст в давнину; **ганзійські міста** приналежні до Ганзи.

га́ниж *гл. аниж.*

га́нсвурст *нім.* смішна особа в німецьких народніх виставах, сміхунець, блазень.

га́нца *нім.* шкапа, *гл. ґанч.*

га́нчірка *нім.* стирка, шмата, лах.

га́пка, гапли́к *нім.* застібка, спинка, *гафтка.*

гапт *нім.* гафт; **гаптувати** вишивати (золотом або сріблом).

га́рак *гл. арак.*

гарамба́ша *тур.* провідник розбійників.

гарамія [*уг.-рус.*] *мад.* розбійник; **гармій** обманець [*укр.*].

гара́п[ник] *нім.* батіг, бич.

га́рас *від міста Аррас у Франції* рід тканини; **гарасі́вка** вузка (червона) бинда.
гара́ч *тур.* дань, що платить ся завойовникам краю; податок, оплата.
гарба́ *гл. арба*; **гарбачі́й** кухар в спілці пастухів овець на Чорноморю.
гарбу́з *перс.* диня, кавун.
гард *ц.-слав.* ряд перегородок у воді для ловлї риб; перегородка поперек ріки з каміня; **гардаджі́й** той, що закладає гард.
гардама́н рід сильної горівки.
гаре́м *ар.* у східних народів будинок, де мешкають жінки; всї жінки одного Магомеданина.
гаркебу́з *нїм.* гаківниця, стара рушниця без баґнета.
гарлєкі́н *гл. арлєкін.*
гарма́н *тур.* тік, де молотять збіже кіньми, волами або тягарем; **гарма́нити** молотити.
гармаса́р [*гуц.*] *рум.* жеребець, оґер.
гарма́та *лат.* пушка, канона; **гарма́ш** пушкар.
гармі́дер *нїм.* крик, трівога, галас, вереск.
гармонї́зувати *гр.* до мельодії добирати таких тонів, щоби з нею годили ся; годити; **гармо́нїка** наука про музичну гармонію; **гармонї́чний** згідний, звучний; **гармо́нія** згода, згідність; згідність тонів; концерт дутих інструментів; інструмент, на якім грає ся, розтягаючи його.
гарна́для *нїм.* зігнута шпилька до волося.
гарна́сити ся [*тур.? фр.?*] розкидати, кидати ся, товчи ся; **гарна́сє** збита трава.
Гарпаґо́н *гр.* скупий, скнира.
Га́рпії *гр.* в грецьких віруванях жіночі потвори з крилами і кігтями.
гарпу́н, гарпуле́ць *анґ.* списа з двома загнутими гаками, якої уживають до ловлї великих морських риб.
гарт *нїм.* витривалість, сила (характеру); **гартувати** робити твердшим (зелїзо, скло), занурюючи розпалений

предмет в зимну воду, калити; робити відпорним, витривалим.
Гаруспекс *лат.* ворожбит, що ворожить з кендюха офірних звірят.
га́рфа *гл. арфа.*
гарца́п *нїм.* коса, яку давнійше носили мущини.
гарці́вник *нїм* бистрий їздець; весельчак; танцюрист; **гарцювати** зручно поводити конем і викручувати ся; доказувати; танцювати.
га́ска [*чес.?*] молоток до розбиваня куснів вивареної соли.
га́спед, га́спид *гр.* їдовитий змій; дїдько, чорт.
гафт *нїм.* вишивка (золотом або сріблом); **га́фтка** спинька, застїбка.
гаціє́нда *исп.* земельна посїлість, хутір, фільварок.
га́ча, гачу́р [*діял.*] лоша, жеребець.
гачкувати *нїм.* плести (пончоху).
гашіш *ар.* усипляюче средство з індійського льну.
гду́ля *гл. дуля.*
Ге́ба *гр.* у Греків богиня молодости.
ге́бан *гр.* дерево темної краски; **гебано́вий** зроблений з гебану.
ге́бес *лат.* тупоумний, забита голова, туман.
гебра́їка *гебр. через гр.* наука, що займає ся єврейським народом.
геври́стика *гр.* штука винаходів.
ге́ґар *гл. ірі́ґатор.*
геґемо́нія *гр.* верховодство, перевага одної держави над другого
Ге́джра утеча Магомеда із Мекки до Медини в 622 р. по Хр., початок магомеданської ери.
гедонї́зм *гр.* фільософічний погляд, що щастє є одиноким добром на земли і тому треба його уживати; **гедонї́ст** приклонник гедонїзму.
гее́нна *гебр. через гр. і ц.-слав.* пекло.
гейна́л *мад. через пол.* пісня, яку грають з церковної вежі.
Гека́та *гр.* у Греків богиня в підземнім світї.
гекато́мба *гр.* жертва із 100 волів.
гексаґо́н *гр.* шестикутник; **гексае́дер** куб, кістка; **гексаме́тер** рід вірша,

гермелíн *лат. через нїм.* горностай; футро з горностаїв.

герменéвтика *гр.* поясненє Св. письма.

Гéрмес *гр.* бог купцїв, божий післанець у Греків [*лат. Меркур*]; **гермéтика** *альхемія;* **герметúчний** щільний, добре замкнений.

гернгутéри *від місцевости Геррнгут* протестантська секта.

Гéрод *або* **Ірод** *гр.* намісник Палестини за часів Христа; окрутник; **Герод-баба** рішуча жінка, язя.

герóй *гр.* грецький півбог; богатир; головна особа в романї, поемі, драмі і т. д.; **героїзм, герóйство** богатирство, відвага, сміле дїло; **героїчний** богатирський, відважний.

гéрольд *нїм* середновічний урядник, що оголошував публично цїсарську волю, війну і мир; знавець шляхетських гербів.

Геронова баня *або* **керниця** керниця або посудина, з якої бє вода в гору під впливом тисненя воздуха.

Герострáт ефезький Грек, що в 356 р. п. Хр. спалив славну святиню Діяни, щоби зробити ся славним; **Герострáтова слава** слава здобута зрадою або шкодою на власнім народї.

герýн [*діял.*] віл з короткими рогами; збанок з відбитим верхом.

гéрцоґ *нїм.* князь.

гершт *нїм.* провідник лиходїїв (розбійників, вломників).

Гесперíди *гр.* в грецьких переказах гарні дївчата в городї з золотими яблоками, яких стеріг страшний змій; **Геспéрія** Західний край, Італїя; **Гéсперос** вечірня зоря.

Гéстія у старинних Греків богиня домашного огнища [*лат. Веста*].

гетáж, гетáзь [*гуц.*] хто держить керму остатної дараби; челядник при трачцї.

гетéра *гр.* грецька повія, розпусниця; **гетерúзм** неупорядковані полові зносини.

гетероґéнія *гр.* відмінність,

відрубність; **гетеродóкс** приналежний до иншої віри; **гетероморфізм** ріжностатність.

гет[ь]мáн *нїм.* начальник війська у козаків; полководець в польськім війську; **гетьмáнство** гідність гетьмана; **гетьмáнщина** Україна під гетьманами, після Хмельницького Україна по лївім боцї Днїпра.

Гефáйст *гр.* [*лат. Вулькан*] бог огня і ремесла у Греків, чоловік Афродити.

гéца *нїм.* смішна історія; скоки, циркове представленє.

гúбель *нїм.* столярський прилад до зрізуваня і гладженя дерева.

гúдра *гр* водний вуж; потвора з кількома головами.

гимн *гр.* славословна пісня; **народний г.** національна пісня, в якій висказані народні бажаня (Ще не вмерла Україна!).

гúнтів *мад.* візок.

гич *тур.* без вартости, пусте.

гібрíди *гр.* мішанцї двох рас; слово утворене з двох бесїд.

Гіґея, Гіґіéя *гр.* богиня здоровля у Греків; **гіґіéна** наука про бережене здоровля; **гіґієнíчний** відповідаючий вимогам гіґієни, здоровий.

гіґрольóґія *гр.* наука про вогкість воздуха; **гіґромéтер, гіґроскóп** прилад, що виказує і вимірює вогкість у воздусї.

гідáльґо *есп.* еспанський шляхтич.

гідрáвлїк *гр.* водний будівничий; **гідрáвлїка** наука про рухи течий; **гідравлїчна праса**, *також* **пр. Брами** праса, що тисне під напором води; **гідрáнт** отвір у водопроводах, де можна прикрутити вужі від сикавок; **гідрáт** сполука водня з окисою металю; **гідріязіс** лїченє водою; **гідроґрáфія** наука про моря, озера і ріки; **гідродинáміка** наука про рухи, тисненє та рівновагу течий; **гідрольóґія** наука про води, особливо мінеральні; **гідромáнія** хоробливий потяг кидати ся у воду; **гідромáнтія** вороженє з води; **гідромéтер** прилад, що

означує тягар, густоту, скорість та силу течий; **гідропа́т** лікар, що лічить водою; **гідро́псія** водна пухлина; **гідроста́тика** наука про рівновагу і тягар течий; **гідростати́чна вага** *гл. ареометер*; **гідросфе́ра** вода, що окружає землю; **гідротера́пія** лічене водою; **гідроте́хніка** водне будівництво; **гідрофо́бія** відраза до води, скаженина.

гієра́рхія *гр.* пановане священиків; загал церковних чинів і титулів.

гієроґлі́ф *гр.* тайне церковне письмо; образове письмо старих Єгиптян; нечитке письмо.

Гійобова вістка нещаслива, сумна відомість.

гільза *нім.* паперова рурка на циґара; бляшанка на набій.

гіма́тіон *гр.* накидка.

Гімене́й *гр.* у Греків бог подружя; весільні співи.

гінти́на *гл. ґонта*

гіпаляґе́ *гр.* переміна залежности слів [*грам.*].

гіпе́рболя *гр.* пересада; рід кривої лінії.

Гіперборе́йці *гр.* у Греків назва народів, що жили на північ від Греції.

гіпере́мія *гр.* надмірний наплив крови; **гіпересте́зія** надмірна вразливість нервів; **гіперкритици́зм** надто острий осуд; **гіперпроду́кція** виріб понад запотребоване; **гіпертро́фія** незвичайний розвій якогось орґану в тілї.

гіпія́тер *гр.* кінський лїкар; **гіпія́трія** штука лїчити коні.

гіпно́за *гр.* сонний стан; штучний сон, спроваджений маґнетичним впливом одної особи на другу; **гіпнотизе́р** людина, що вміє **гіпнотизува́ти,** усипляти; **гіпноти́зм** об'яви гіпнози наука про гіпнозу; **гіпноти́чний** належний до гіпнози, усипляючий.

гіпоґрі́ф *гр.* крилатий кінь; **гіподро́м** місце для кінських перегонів; циркова арена.

гіпокри́зія *гр.* нещирість, удаване; **гіпокри́т** нещирий, лукавий.

гіпольо́ґ *гр.* знавець коний; **гіпома́нія** пристрасне замилуване до коний; **гіпопотам** річний кінь.

гіпосте́нїя *гр.* безсиле.

гіпоте́за *гр.* заложене, здогад.

гіпо́тека *гр.* правна інституція, що забезпечує права власника або инших осіб до недвижимости; гроші забезпечені на недвижимости.

гіпотену́за *гр.* протипрямка; найдовший бік прямокутного трикутника.

гіпотети́чний *гр.* непевний; щось, про що можна лише здогадувати ся.

гіпоте́чний виказ витяг з гіпотечної книги з описом прав власности і усіх змін, що дотикають якогось ґрунту.

гіпотипо́за *гр.* унаочнене.

гіпохо́ндрик *гр.* склонний до гіпохондрії; **гіпохо́ндрія** хоробливий брак гумору із страху о власне здоровлє.

гіпсоме́трія *гр.* мірене висоти.

гісте́рія *гр.* нервова недуга у жінок; **гістеромА́нія** недуга матиці.

гі́стерон про́терон *гр.* уміщене на першім місци виразу, що повинен правильно стояти на другім місци.

гістоґе́нїя *гр.* повставане тканок в звірячім і людськім тілї; **гістоґра́фія** описуване тканок; **гістольо́ґія** наука про тканки і клітинки в тілї.

гісто́рія *гл. історія.*

гістріо *лат.* римський актор, блазен.

Гія́ди *гр.* ґрупа звізд на північнім небі.

гіяки́нт *гр.* рід цвіта.

гіялі́т *гр.* мінерал з родини опалів.

гіялюрґія *гр.* хемія скла.

гіятус *лат.* отвір, брак; роззів, коли зійдуть ся в мові два самозвуки.

глаго́лиця *ц.-слав.* найстарше славянське письмо, якого ще до нинї уживають по деяких церквах в Хорватії, Істрії і Дальмації.

глембі́за [*гуц.*] забава при мерци.

гля́ба *мад.* годі, дарма.

гнап [*гал.*] майстер, що робить сїраки і опанчі.

го́голь [*укр.*] рід качки.

гойда́р *гр. гайдай.*

го́йдиця *гл. ґайда.*

гойса *рум.* оклик на волн.

гóкус-пóкус [*лат.?, ар.?*] чарівні знаки і штуки.
голд *нім.* чолобитня.
голєндри *нім.* машини в папірнях; лижви; **голєндрувати** робити на лижвах ріжні викрутаси.
гольóпа *слов.* кінський зад [*лемк.*].
гомаґія *лат.* присяга найвисшій власти.
гомáр *фр.* морський рак.
гомеопáтія *гр.* рід лїчництва, яке полягає на тім, що хорим дає ся такі лїки, які у здорового чоловіка викликали-б саме таку недугу.
Гомéр *гр.* грецький співак, що мав бути автором старогрецьких епопей Ілїяди і Одісеї; **гомерúчний** епічний; **г. сміх** загальний і голосний сміх.
гомілєтика *гр.* наука про складане проповідий; **гомілїя** проповідь, пояснене біблїйного тексту.
гомольоґічний *лат.* одноіменний, схожий; **гомонїми** слова о ріжнім значіню; **гомоцентрúчний** *гл. концентричний.*
гомрýль *анг.* самоуправа, якої добивають ся Ірляндці.
гомýнкулюс *лат* чоловічок.
гонвéди *мад.* угорське краєве військо, краєва оборона.
гонéт[**ний**] *фр.* чесний, шанолюбний, щедрий.
гóнор *лат.* честь, слава, пошана, достоїнство, добре імя, почесть; **віддавати гонóри** віддавати приписані ознаки почести (при війську); **гонорáр** винагорода за умову працю; **гоноруватн** віддавати честь; винагороджувати.
гоплї́т *гр.* тяжко узброєний жовнїр у старинних Греків.
гóра *лат.* година; **г. канóніка** година, в якій приписані священикам молитви і піснї.
гóрда *гл. орда.*
гор[**е**]**н** *нім.* пальовиско (в кузни), піч (в гутї).
Гóри *лат.* богинї часу і погоди.
горизóнт *гр.* виднокруг, овид; світогляд; **горизонтáльний** поземий.
горнї́ст *нім.* трубач.
горомéтрія *гр.* мірене годин; **гороскóп** точка на екліптиції, яка сходить рівночасно з народженем чоловіка; **уложити г-и** виворожити з гороскопу будучину чоловіка.

гор[**р**]**éндум** *лат.* страшна річ!
гортéнсія *лат.* рід гарного цвіта з Япану.
[**г**]**осáнна** *гебр.* витай!; Пане, збав нас! ратуй нас!
госпітáнт *лат.* надзвичайний студент універсітету, що ходить на виклади лише як ґість; **госпітувáти** відвідувати; робити візитацію.
гóстія *лат.* жертва; тїло і кров Христа.
государ *мос.* цїсар, цар.
гóтар, **хóтар** *мад.* границя, межа.
готéль *фр.* публичний будинок, де можна дістати в кождій хвили комнату, заїздний дім.
Готентóти муринське племя в Африці стоїть на дуже низкій степени розвою.
гоф *нім.* двір, *в злож.* надворний; **гофліверант** надворний доставець; **гофмáйстер** надворний титул; **гофмáклєр** старшина на біржі; **гóфрат** радник двору.
гох *нім.* най жиє!; **гохдайч** [hochdeutsch] літературна німецька мова.
грамáтика *гр.* наука про мову; **грамáтка** буквар; поминальна книжка.
грамотá *гр.* (урядове) письмо; письменність.
гранáт *гл. ґранат.*
грезéт *фр.* рід тканини, *звідси ґризетка.*
грúвеник 10 частина рубля, 10 копійок, вартости около 26 сот.
григоріянський калєндар калєндар зреформований папою Григорієм XIII — уживає ся нинї загально.
грýба *нім.* отвір (в печи).
груз *нім.* куснї розваленого муру, бита цегла.
губáня *мад.* верхня одїж [*уг -рус.*].
губéрнїя *гл. ґубернїя.*
Гуґенóти приклонники релїґії Кальвіна у Франції.
гýзар *мад.* легко узброєний військовий їздець.
гультáй [*мад.?*] ледащо.
гуманї́зм *лат.* напрям в лїтературі, що уважає старину [грецьку і римську] лїтературу, штуку

і науку за найліпший предмет для розвою і образованя нашого духа; відроджене в зах. Европі в XIV—XVI в.; **гуманіст** приклонник гуманїзму; людина образована на старинних взірцях; **гуманітарний, гуманний** прихильний до людий, людяний, чоловіколюбний, вирозумілий в осуді, мягкий.

гумбуґ *анг.* брехня, ошука[нство].

гумор *лат.* настрій, вдача; веселість, дотеп; **гумореска** коротке смішне оповіданє; **гуморист** дотепний оповідач або письменник; **гумористичний** смішний, веселий, дотепний.

гумус *лат.* штучний навіз із зігнилих звіринних і ростинних відпадків.

гунцвот *нім. в лайці* ледащо.

гуня *ром. через мад.* суконяна опанча, куртина.

гураґан *кар* страшна буря з вітром.

гурман кусок вареної соли, кусень овечого сира.

гурра *нім.* оклик славно, наперед.

гусар *гл. гузар*.

гурт *нім.* череда; громада.

Гусити приклонники чеського релігійного діяча і реформатора Гуса, якого за єресь спалили на кострі 1415. року.

гуска [*рум ?*] топка соли.

гусош *мад.* сороковець.

гута *нім.* фабрика скла або металів.

Гуцули українське племя, що замешкує Карпати в околици Чорногори, Галичину (косівський, печеніжинський і надвірнянський повіт), Буковину і східну Угорщину.

Ґ.

ґабелок, ґабель *гл. габелок.*

ґабінет *гл. кабінет.*

ґабльот[ка] *фр.* шафка за склом, вітрина.

ґавот *фр.* рід танця.

ґавра *рум.* берліг, медвеже гнїздо, леговище.

ґаврош *фр* уличник.

ґаґат *гр.* чорний, блискучий камінний вуголь,

з якого роблять гарні прикраси, *джет.*

ґаджала [*діял.*] костомаха, нога.

ґажа *фр. досл.* застав; плата, пенсія, особливо у офіцирів.

ґаз *фр.* воздушне летюче тіло; світляний ґаз.

ґаза *іт.* тонка прозорчаста матерія зі шовку; **йодоформова ґ.** тонка матерія до обвязуваня ран.

ґазда *мад.* господар, хазяїн; **ґаздиня** господиня.

ґазеля *ар.* рід антільопи; форма арабських лїричних віршів.

ґазета *фр.* часопись, друковане письмо з всїлякими звістками.

ґазометр *фр.* прилад до міряня, кілько ґазу висвітило ся.

ґазон *фр.* травник, мурава, (відзначене) місце засїяне травою.

ґайда *ар. через мад.* 1. сопілка, *гл. гайда;* 2. лихий пес; негідник, ледащо; **ґайдар** музикант, що грає на ґайді.

ґала, ґали *нім.* очі; ноги.

ґалаґан 1. іскра, головня; 2. *також* **галаван, галадзан** великий мідяний горнець; старий мідяний гріш, чворак; 3. ікра з білої риби; поплавок при сїтях.

ґалґан *нім.* збиточник, ледащо; шмата (до виробу паперу).

ґаленіт *гр.* руда, з якої робить ся олово, а часом і срібло.

ґалера [*діял.* **ґаляра**] *фр.* корабель, уживаний в середновічних часах для воєнних цілий. Для висловання брали невільників; між ними було на турецьких і венецьких ґалєрах богато Українців; **ґалєрія** вузка а довга комната, в якій переховує ся всїлякі твори штуки (образи); хідник при будинках або під землею (в шахтах); поруче на стовпцях; *в театрі* дешеві місця під дахом, на які йдуть звичайно біднїйші люди, *звідси* **ґ.** менше добірна публика; **грати для ґ—ії** грати в театрі так, щоби збирати оплески від публики на ґалєрії.

ґалїканїзм *фр.* слово пе-

ренятe з французької мови; **ґалїка́нський костел** католицький костел у Франції; **Ґа́лія** старинна Франція.

ґалїма́тіяс *фр* мішанина, горох з капустою, замішане.

ґа́ля *есп.* торжество; святочний стрій (на княжих дворах).

ґалякті́т *гр.* дорогий камінь, яспіс; **ґалактоме́тер**, **ґалактоско́п** прилад до міряня скількости води в молоці.

ґаля́н *фр.* любовник, коханок; **ґалянтері́йні товари** вироби для прикраси з металів, кости, дерева, скла і т. д.; **ґалянте́рія** чемність, ввічливість в обходженю з жінками, у 18-ім столїтю у Франції також легке, розпусне житє; **ґаля́нтний** чемний, надзвичайно ввічливий супротив жінок.

ґаляре́та *лат. через нім.* студенець, застигла маса з розвареного мяса, риб або овочів.

ґалясі́вка *лат.* нарість на дубовім листю, уживана до виробу чорнила.

ґальванї́зм електричність, що повстає через зіткнене двох металів; **ґальванї́чний** (ток) електричний (ток); **ґальваноґра́фія** писане на металю при помочи ґальванїчного току; **ґальванока́встика** випалюване при помочи ґальванїчного току; **ґальваноме́тер** прилад до міряня сили і напряму ґальв. току; **ґальванопля́стика** докладне відтворюване медалів при помочи ґальванїчного току; **ґальвановантера́пія** лїчене при помочи електричности; **ґальванотип** кліш, покритий металевою бляшкою при помочи ґальв. току; образ, відтворений при помочи електричности.

ґальґенгумо́р *нім. досл.* веселість перед повішенєм; гумор в безвихіднім положеню.

ґальо́н *фр.* золоте або срібне обшитє мундурів; анґлїйська міра, около наших 4 кварт.

ґальо́п *фр.* найскорший біг коня; **ґальопа́да** поспіх, побіг; **ґальо́пка** дуже скорий танець в такті $^2/_4$.

ґа́ма *гр.* ряд тонів, що складають ся на одну або кілька октав.

ґама́ші *гл. камаші.*

ґамбі́т *фр.* фіґура при грі в шахи.

ґанґліо́н *гр.* нервовий узол, осередок, з якого розходять ся нерви.

ґанґре́на *гр.* розклад тканок тїла; рана; зіпсутє (моральне).

ґа́нок *нім.* присїнок, хідник, рундук.

ґанч, **ґа́нджа** *нім.* хиба, недостаток, блуд.

ґар *рум.* дїра [*гуц.*].

ґа́ра *нім.* віз із скринкою до воженя землї, глини і т. д.

ґара́нтія *фр.* порука, обезпеченє; **ґарантувати** ручити, забезпечувати.

ґа́рда *рум. гл. зґарда.*

ґа́рда *фр.* прибічна сторожа пануючих; добірне військо, що окружувало в битві володаря (у Римлян преторіяни, у Турків яничари); **ґардеро́ба** *досл.* шафа на одіж, *в дальшім знач.* комната до перебираня і переховуваня одіжи; одіж; **театральна ґ.** комната, де перебирають ся актори.

ґарді́на *нім.* занавіса на вікно.

ґарку́хня *нім.* гірша гостинниця.

ґармо́нд *фр.* рід друкарських черенок [друку] [*як отсї стрічки!*].

ґарнїзо́н *фр.* місце, призначене на побут війська в часї мира; військо.

ґарнїрувати *фр.* прибирати що небудь (одіж, їду), прикрашувати; **ґарнїту́р** *досл.* зверхнє викінченє одіжи; *взагалї* добір всїляких форм і річий, щоби творили гарну цїлість (ґ. меблів); цїле мужеське убранє.

ґаро́та *есп.* еспанська кара смерти через удушенє при помочи зелїзного обруча.

ґарсо́н *фр.* [garçon] хлопець до обслуги (в гостинници).

ґаскона́да *фр.* хвальба

ґастра́льґія *гр.* жолудкові корчі; **ґастри́чний** приналежний до жолудка, жолудковий; **ґастрі́тіс** недуга жолудка, не-

стравність; **ґастрономія** штука приладжувати смачні страви, кухарська штука.
ґатунок *нім.* рід, відміна.
ґах *лат. через пол.* любко, коханець, баламут.
ґбур *нім. з пол.* простак, неотеса, хам.
ґвалт *нім.* тревога, галас, крик; насильство.
ґвардія *гл. ґарда.*
ґвардіян *еcп.* у Францїшканів, Капуцинів та Мінорitів настоятель монастиря.
ґвер *нім.* рушниця.
Ґвінея західна частина Африки враз з притикаючими островами; **ґ.** анґлїйська золота монета вартости 21 шилїнґів, 25 корон, що вийшла вже від 100 лїт з обігу.
ґвінт *нім.* скрут на шрубі, кручений ровець на шрубі або в рурі.
ґейзер *icл.* жерело горячої води, що бє в гору.
ґейша *фр.* японська танечниця.
ґелда *нім. з пол. біржа.*
ґелево, ґелюх *мад.* живіт; **ґелеватий, ґелевач** з великим животом.

ґелет[к]а, ґілетка *рум.* бочілка, діжка, ведро, фаска; чвертка.
ґелка *нім. гл. ґуля.*
ґельґів [*гуц.*] топір.
ґемайний *нім.* „простий" жовнїр, рядовий.
ґемза *нім.* гірська коза.
ґемма *лат.* дорогий камінь, самоцвіт.
ґенеальоґія *гр.* родовід, виказ предків від найдавнїйших часів.
ґенеза *гр.* повстанє, початок творенє.
ґенерал *лат.* найвисший начальник деяких монаших законів; високий титул військовий, провідник корпусу або дивізії; **ґ.-авдітор** найвисший військовий судія; **ґ.-ґубернатор** самостійний начальник ґубернії в Росії (київської); **ґ.-ляйтнант, ґ.-майор** титули ґенералів; **ґенералізувати** узагальнювати; **ґенераліссімус** головний комендант; **ґенераліція** усі ґенерали; **ґенералїя** загальні питаня (в суді при слуханю свідків); **ґенеральний** загальний, провідний, начальний; **ґ-ий штаб** висші офіцири, що укладають воєнні пляни; **ґ-і штати** збір послів в Нідерляндах; **ґ-а карта** мапа більшої просторони; **ґ-а проба** остатня проба перед представленєм; **ґ-а сповідь** сповідь з цїлого житя.

ґенератор *лат.* прилад, в якім витворює ся ґаз або електричність; **ґенерація** поколїнє, ровесники.
ґенетичний *гр.* дотикаючий початку або способу повставаня; **ґ. метода** спосіб розслїджувати початок і розвій.
ґеній *лат.* надзвичайно спосібний чоловік, обдарований творчим даром; опікунчий дух.
ґенїталїї *лат.* родні части.
ґенїяльний *лат.* надзвичайно творчий і уталантований; надзвичайно гарно обдуманий (плян);
ґенїяльність високий талан, творча сила духа.
ґеоґенія, ґеоґонія *гр.* наука про повстанє землї; **ґеоґнозія** наука про те, що в нутрі землї; **ґеоґраф** учений, що займає ся **ґеоґрафією** т. є. наукою про зверхний вигляд землї; землепись; **ґеоґрафічна довжина** віддаленє якоїсь точки на земли від першого полуденника; **ґ. ширина** віддаленє від рівника; **ґеодезія** мірництво; **ґеодет** інжінєр, що переводить поміри землї; **ґеометрія** наука про відносини і прикмети лїнїй, поверхні і об'єму; **ґеорама** ґльоб з випуклими горами.
ґеорґіня *лат.* американська цвітка.
ґеостатика *гр.* наука про рівновагу сталих тїл; **ґеофізика** наука про сили, що дїлають в нутрі землї; **ґеоцентричний** віднесений до осередка землї; **ґ. теорія** наука, що земля є осередком цїлого світа.
ґердан *тур. через рум.* взірцї з ріжнобарвних скляних пацьорків, насиляних на нитку, силянка, драбинка.
ґереґа *нім.* кружок, дїточа гра.
ґерент *фр.* провідник, повновласник, начальник (громади).

ґерлак *рум.* хора вівця.
ґерманіза́тор *анґ.* приклонник німченя, хто перетягає на німецьке; **ґерманіза́ція** німчене; **ґермані́зм** зворот, перенятий з німецького; **ґермані́ст** знавець німецької мови і літератури; **Ґерма́нія** Німеччина; **ґерма́нські мови** мови німецького походженя: німецька, голяндська, данська, шведська, норвежська, анґлійська.
ґе́ронт *гр.* у Греків член найвисшої ради.
ґерувати *нім.* *керувати.*
ґест[икуля́ція] *гл.* *жест.*
ґе́то *іт.* [ghetto] жидівська частина міста.
ґеше́фт *нім.* добрий інтерес; нечиста справка.
ґзимс *нім.* виступ в мурі, окраєць.
ґирли́ґа *рум.* довга палиця пастуха овець.
ґібон *ор.* відміна малпи.
ґіґ *анґ.* легкий, однокінний візок на двох колесах.
ґіґа́нт *гр.* великан; **ґіґанти́чний** великанський.
ґі́ґерль *нім.* пересадно убраний панич.
ґі́льдія *нім.* товариство ремісників, цех
ґільоти́на *фр.* французький прилад з ножом, яким відтинають голову засудженому на смерть.
ґімна́зія *гр.* у Греків місце до ґімнастики; середня школа, де учать м. и. латинської і грецької мови; **ґімназія́ст**, **ґімна́зи́ст** ученик ґімназії; **ґімна́стика** тілесні вправи, руханка.
ґімнософі́сти *гр.* індійські фільософи, дуже невибагливі що до їди і одягу.
ґіне́ *гр.* жінка; **ґінеке́й** жіноча половина грецького дому; **ґінекольо́ґ** лікар від жіночих недуг; **ґінекома́стія** сильний розвій грудий у мущин.
ґіпс *гр.* сірчан вапу з водою, мінерал придатний до всіляких виробів.
ґірля́нда *фр.* вінець з листя і цвітів.
ґісе́рня *нім.* ліярня, відливарня металів.
ґіта́ра *гр. через есп.* музичний інструмент о шести струнах.

ґіхт *нім.* гостець, ревматизм.
ґія́вр *також* **джавр** *перс.* невірний, не-магометанин.
ґлеґ *рум. гл.* *ґляґ*; **ґле́ґул** стежка між високими горами.
ґлейт *нім.* полива, поливаний горнець.
ґлейт *нім.* перепустка; забезпечаюче [зелізне] письмо.
ґле́[т]чер *нім.* ледівець.
ґлід *нім.* ряд.
ґліко́за *гр.* рід цукру, що не кристалізує ся; **ґлікоме́тер** прилад до міряня скількости цукру в овочевім вині.
ґліптика *гр.* штука різати образи (на камени).
ґліцери́на *гр.* товста, безбарвна теч.
ґлявбе́рська сіль сірчан соду.
ґлявко́ма *гр.* більмо на оці.
ґляґ *рум.* телячий жолудок, який вкидають до молока, щоби скорше стяло ся.
ґлядія́тор *лат.* у старинних Римлян перебієць, борбник, дужаник, борець.
ґлязу́ра *нім.* полива, поволока зі скла.
ґля́ндуля *лат.* железо; **ґлянс** жолудь.
ґлянсувати, ґлянцува́ти *нім.* чистити, гладити; **ґлянц** полиск, блеск.
ґлясе́ *фр.* [glacé] гладкий (рукавички).
ґля́спапір *нім* папір, набиваний кусниками скла, служить до чищеня предметів з металю.
ґляція́льний *лат.* ледовий.
ґльоб *лат.* куля, бальон; куля з паперу або дерева на взір земської; **ґльобулі́н** складова частина крови.
ґльорі́єта *фр.* [gloriette] гарний дімок на високім місци, звідки гарний вид; **ґльоріфікувати** *лат.* величати, робити славним; **ґльо́рія** хвала, слава; велич[авість]; сяєво довкола голов святих.
ґльо́с[с]а *гр.* замітка про якесь слово, виписана над ним в тексті; пояснене (чужого слова); примітка, увага; **ґльос[с]а́р** спис слів з поясненями, слівник; **ґльос[с]і́тіс** запалене язика; **ґльос[с]ольо́ґія** наука про мови, *лінґвістика.*

ґмах *нім. через пол.* велика будівля.
ґмірати *нім.* перебирати, передумувати.
ґміна *нім. через пол.* громада; **ґмінний** громадський.
ґнайс *нім.* відміна ґраніту, скала.
ґнип *нім. через пол.* малий, шевський ножик
ґніра *нім.* людина, що любить над усім богато роздумувати.
ґніт *нім.* скручені нитки, яких уживає ся до світченя (в лямпі).
ґно́зіс *гр.* пізнане; глибше вглянене в єство християнства, **ґностіцізм**, як його проповідували **ґно́стики**, що хотіли погодити християнську науку з поганською.
ґном *гр.* 1. дух землї, карлик; 2 приповідка, коротке речене, що містить глубоку гадку; **ґно́мон** вказівка сонїшного годинника, сонїшний годинник.
ґну рід африканської антільопи.
ґобелі̂н *фр.* дорогий ручно-тканий килим, коверець з вишитим образом.
ґовдаш [*діал.*] бідак.

Ґоґ і Маґоґ *евр.* в Біблії остатні вороги Ізраїля, що знищать Палестину.
ґо́ґо *нім. гл.* *ґіґерль.*
ґо́дза *мад.* заразливі прищі.
ґой *евр* [*ч. мн.* ґоїм] нежид, поганин.
ґо́ліят *евр.* великан, силач.
ґольф *іт.* морський залив.
ґо́льфа *мад.* рана.
ґо́льфштрем *анґ.* велика морська струя, що випливає з мексиканського заливу і обливає побереже західної Европи.
ґо́мбичка *мад. з слов.* ґузик, намисто [*діял.*].
ґо́наґра *гр.* гостець в колїнї.
ґонґ *хін.* рід барабана у східних народів.
ґондзоля[к], **ґо́ндзоль** *пол.* побрязкач; прищ, *ґудз.*
ґондол[ї]е́р *іт.* італїйський, з окрема венецький весляр; **ґондол[ї]е́ра** пісня ґондолїєрів; **ґондо́ля** довгий, а вузкий венецький човен.
ґонїоме́тер *гр.* прилад до міряня кутів.
ґоноко́ки *гр.* бактерії, що викликують різачку; **ґонорре́** різачка, *триппер.*
ґонт[а] *лат. з пол.* мала дощинка до покриваня даху, дранниця; **ґонта́ль** зелїзний цьвях, яким прибиває ся ґонти.

ґорґа́н *рум.* вершок; **Ґорґа́ни** назва хребта в гуцульських Карпатах.
Ґорґо́ни *гр.* після грецьких вірувань жіночі потвори, що перемінювали кождого своїм поглядом у камінь.
ґордійський узол нерозривний узол, розтятий Олександром Великим; загадка, яку годї розвязати; трудна справа.
ґориль *лат.* рід малпи.
ґорсе́т *фр.* станик, шнурівка.
ґо́тик будівля в ґотицькім стилю; ґотицьке письмо; **ґоти́цький** приналежний нїмецькому племени Ґотів; **ґ. стиль** спосіб будованя, що визначає ся острокінчастими формами (луками і вежами).
ґрава́мен *лат.* [*ч мн.* **ґраваміна**] жалоба, скарга.
ґраве́р *фр.* ритівник, різбар; **ґравірувати** вирізувати, різбити.
ґравіта́ція *лат.* загальне тяготїнє; **ґравітувати** підлягати силї тяготи; хилити ся в одну сторону.

ґравю́ра *фр.* образ, вирізаний на мідн або иншім металю.
ґра́ґар *рум. ?* середний бальок, на якім спочиває повала.
ґрада́ція *лат.* степеноване; повільний перехід красок з одної в другу; **ґра́дус** степень, підвисшене, на якім стоїть стіл (учителя).
ґра́йзлер *нім.* крамар; **ґрайзле́рня** склепик з припасами до їди, крамниця.
ґра́йцар *гл. крайцар.*
ґрам *гр.* одиниця ваги; тягар 1 cm^3 води при температурі 4^0 C
ґрамофо́н *гр.* прилад, що записує і віддає звуки людського голосу або музики.
ґран *лат.* зерно; маленька вага (аптикарів).
ґрана́т *лат.* 1. дорогий камінь; темно-синя краска; 2. полудневе дерево з овочами, подібними до яблок; 3. велика бомба.
ґранд *фр.* великий, величавий; еспанський маґнат; **ґрандіо́зний** величавий, на великі розміри.
ґрані̂т *іт.* назва каміня.

ґрануля́ція *лат.* міхурчики на повіці і ранах.

ґра́са *нім.* сапа; **ґрасувати** 1. сапати, доптати (землю); 2 *фр.* ширити ся (недуги); крутити ся, волочити ся.

ґра́т[а] *нім.* 1. річ; старий знаряд, лах; 2. *ч. мн.* **ґра́ти** зелізний прут, решітка; чотирокутні взірці на матерії, *крати.*

ґра́тіс *лат* даром, задармо, безплатно; **ґраті́ска** що трафить ся майже даром, дурничка; **ґратіфіка́ція** дарунок, додаткова заплата за роботу.

ґратулювати *лат.* бажати, желати; **ґратуля́ція** бажаня, желаня.

ґраф *нім.* висший шляхетський титул.

ґра́фіка *гр.* штука писаня і рисованя; **ґрафі́т** камінь, якого уживає ся до олівців, відміна вугля; **ґрафічний** представлений на письмі, образковий; **ґрафольо́ґія** штука пізнавати вдачу чоловіка з його письма; **ґрафома́н** чоловік, що любить писати, хоть не має до того талану.

ґра́фка *гл. аґрафка.*

ґра́ца *нім.* сапа, мотика.

ґра́ція *лат.* богиня принади; *звідси* принадність, **ґраціо́зний** принадний, приємний; **ґраціялі́ст** приватний урядник на пенсії.

ґре́мія *лат.* нідро, середина; збір, загал осіб якогось фаху (купців); **ґреміяльно** разом, вкупі.

ґре́мпля *нім.* дротяна щітка до чищеня вовни.

ґренадіе́р *фр.* вибраний жовнір; **ґренаді́на** півшовкова матерія.

ґризе́тка *фр.* швачка, дівчина низшого походженя; любка актора або студента у Франції.

ґри́мас *фр.* скривлене лиця на знак невдоволеня; примха; **ґримасувати** бути невдоволеним, строїти примхи.

ґрис *нім.* послідня мука, ячмінна, осипка.

ґриф *нім.* 1. казковий звір з дзюбом і крилами; 2. назва гербу; 3. рукоять, ручка.

ґрифі́т *гр.* рід викопуваних мушлів.

ґріншпан *нім.* зелений, трійливий осід на мідяних посудинах.

ґроґ *анґ.* напиток з горячої води, руму і цукру.

ґродету́р *фр.* тяжка, шовкова матерія.

ґрома́тика *гр.* мірництво.

ґрос *нім.* дванацять тузинів; 2. стадо кітних овець.

ґросі́ст *фр.* гуртівний купець.

ґро́та *іт.* печера.

ґроте́ска *фр.* дивоглядні викрутаси, прикраси; **ґроте́скний, ґротеско́вий** дивоглядний, чудний, пересадний.

ґрубіян *нім.* простак.

ґру́ля *слов.* бульба.

ґрум *анґ.* [groom] хлопець до послуги при їзді конем.

ґрунт *нім.* земля, ріля; місце; підстава, дно; причина; **ґрунто́вний** основний, докладний; **ґрунтувати** опирати; діставати дна, досліджувати; *в маляр* надавати основу, тло.

ґрунь *рум.* хребет гори.

ґру́па *нім.* гурт, громада, збірка, купа; уставлене осіб або річий в цілість (для фотоґрафії); партія (політична); **ґрупувати** уставляти в громаду; порядкувати по якійсь системі

ґу́ано *есп.* гній деяких морських птиць.

ґуверна́тор *фр.* намісник, начальник **ґубе́рнії** т. є. більшого політичного повіту (в Росії).

ґуверна́нтка *фр.* учителька до дітий, виховате́лька; **ґуверне́р** учитель, якому поручено виховуванє дітий або молодіжи поза школою.

ґу́ґель *жид.* жидівське печиво з пшеничного тіста.

ґу́ґля *лат. через рум.* біла, суконна накидка без рукавів у Гуцулів.

ґудз *пол.* узол.

ґу́здрати ся *пол.* поволи вибирати ся.

ґу́ля *нім.* нарість, боляк.

ґулярдо́ва вода вода з додатком оловяного оцту та винного спірту, уживає ся до охолодженя тіла при стовченю.

ґу́ляш *мад.* мясо краяне на кусні і приправлене паприкою і корінями.

ґу́льден *нім.* золотий, гріш вартости двох корон.

ґу́ма *лат.* липкий сок з ро-

стини; **арабська ґ.** ґума, уживана до ліпленя; **елястична ґ.** уживана до витираня письма; **ґуміґута** жовта фарба; **ґум[і]лястика** матерія, що дає ся розтягати і сама стягає ся.

ґурт *нім.* пояс, перепаска (при упряжі).

ґуст *лат.* смак; розуміне краси; **ґустувати** смакувати в чім.

ґутаперха *мал.* висушений сок з східноіндійського дерева, подібний до кавчука.

ґутуральний *лат.* придиховий.

ґуфрувати *фр.* [coiffier] чесати, запікати (волосє).

ґушоватий *рум.* покритий болякамп; **ґущір** пропасниця, перестуда.

Д.

Д цифра у Римлян = 500; *на рецептах* = detur *зн.* дати.

даба *хін* рід полотна.

даґ *тур.* гора.

даґеротип *фр.* світляний образ на металю; **даґеротипія** відбиванє образів на металю.

Дажбог *слав.* славянський бог сонця.

дайна *лит.* литовська народна пісня.

дактиль *гр.* 1. овоч дактилевої пальми; 2. віршова стопа, зложена з одного довгого складу і з двох коротких [— ◡ ◡]; **дактильоґрафіка** штука вирізувати на камени; **дактильольоґія** штука говороти на міґи; **дактильотека** збірка старинних перстенів і різаних камінів.

даламан *гл. дольман.*

даляй-ляма *монґ.* найвисший зверхник будистів в Тибеті.

дальматика *лат.* одяг, в який вбирають ся діякони і субдіякони підчас богослуженя.

дальтонізм *від імени Дальтона* слабість, при якій не можна відрізнити деяких красок, сліпота на барви.

дама *фр.* пані; жінка; *в картах* королева, вишник.

дамас[цен]ка *від міста Дамаску* шабля з жилкованої стали.

дамки *фр.* гра в шахи.

дамнація *лат.* засуд, присуд.

Дамокль Грек на дворі Діонїза в Сиракузах, аж тоді мав переконати ся про непевність щастя в богацтві, коли серед богатого окруженя постелено йому під мечем, що висїв на волосїни; *звідси* **меч Дамокля** небезпека, що загрожує безнастанно.

данайський дарунок зрадливий дарунок; дар за яким криє ся підступ; **Данаїди** після грецьких вірувань 50 доньок Даная, що в першу ніч по вінчаню повбивали своїх мужів і за те за кару вічно наповняють водою бочки без дна; **праця Данаїд** безнастанна, а даремна праця.

дандис *анґ. через пол.* паничик, джиґун.

дансер *фр.* танцівник, танцюрист.

дараба *мад.* сплав, плітка.

дарвінізм наука анґлійського природника Дарвіна [† 1882] про походженє висших форм з низших при помочи дідичности і природного добору, що є наслідком борби о істнованє; **дарвініст** приклонник поглядів Дарвіна.

дардан[ський осел] *лат.* дурак, скінчений осел.

даскал *рум. з гр.* православний дяк (на Буковині).

дата *лат.* означенє дня, коли що небудь стало ся, час; яке небудь близше означенє; **датувати** подавати час і місце.

Дафна *гр.* любка Аполля.

дах *нім.* покритє дому, криша, крівля, верх.

даха *тат.* коротке футро шерстю на верх.

дача *мос.* лїтне мешканє, хата на лїто.

двогривенник російський гріш, що має 20 копійок.

дебанкувати *фр.* виграти усе, що в банку.

дебаркадер *фр.* підвисшене місце, де під'їжджають поїзди.

деба́та *фр.* розправа, спір, обрада, дискусія; **дебатувати** розправляти, обрадувати, обмірковувати

дебент *лат.* довжник; **дебет** [debet] винен, стан довгів; **дебі́т** продаж, покуп, збут; **дебі́тор** довжник.

дебуши́рити *фр.* слідити.

дебю́т *фр.* початок; перший виступ (на сцені); **дебютувати** виступати по раз перший.

девальва́ція *лат.* обнижене вартости монет з їх курсу на низшу вартість

деваста́ція *лат.* знищене, зруйноване; **девастувати** нищити, грабити, нівечити.

деві́з[а] *фр.* оклик, гасло; правило, провідня гадка; напис (на книжках) із слів звісного автора; рід векселя.

девія́ція *лат.* збочене (маґнетної голки) з дороги.

Девка́ліон *гр.* син Прометея, прародич людий по потопі.

деволю́ція *лат.* сточене; **девольвувати** скочувати, скидати.

дево́нська епоха одна епоха в розвою землї.

дево́тка *лат.* пересадно побожна жінка; **девоціона́лії** всїлякі релїґійні предмети (хрестики, образки), які продають ся по окремих склепах; **дево́ція** побожність, пересадне виконуване релїґійних практик.

деґенера́ція *лат.* звироднене, упадок; **деґенерувати[ся]** вироджувати ся, переводити ся.

деґрада́ція *лат.* постепенне зменшуване; знижене ранґи жовнїрови (за кару).

деґустувати *лат.* знеохочувати, бридити.

Де́даль *гр.* у Греків казочний мистець.

дедика́ція *лат.* присвята якоїсь книжки або статї другій особі, виписана або написана на початку твору; **дедидувати** присвячувати.

дедукувати *лат.* випроваджувати, виводити, висказувати; **деду́кція** вивід, висновок.

деє́кція *лат.* бльоване, викинене; столець.

деже́не́ *фр.* [dejeuner] снїдане.

де́жма *рум.* десятина, десята частина збору.

дежу́р[ний] *фр.* людина, на яку припадає черга сповнити сталий обовязок.

дезавувати *фр.* не признати, заперечити.

дезерти́р *фр.* збіглий (жовнїр), утїкач.

дезідера́т *лат.* бажана річ, потреба, брак; **дезідера́та** бажаня, вимоги; **дезіде́рія** бажаня.

дезінфе́кція *лат.* нищене всїляких бактерій.

дезолюва́ти [*хибно* дезилювати] *лат.* нищити, псувати, руйнувати.

дезорґанїза́ція *лат.* розлад, нелад, розстрій, брак орґанїзації.

дейне́к[а] *досл.* дубина, палка; полк Пушкаря з 1657 р.; збиранина війська з найнизших верстов.

деїзм *лат.* признаване Бога на підставі розумових доказів; **деїст** хто вірить в необявленого Бога; **деїфіка́ція** обожане.

дек *нїм.* поклад на корабли, чердак; **де́ка** покрите, покривка, килим; наліжник, ковдра.

де́ка- *гр.* десять; *гл. також* *децї- в мірах і вагах* означає десятькрать тої міри.

дека́бр *гр.* грудень; **Декабри́сти** учасники грудневого повстаня в Росії в 1825 р.

декаґра́м *гр.* 10 ґрамів; **дека́да** десятка.

декаде́нт *фр.* приклонник декадентизму; **декаденти́зм** новий напрям в літературі і штуцї, що полягає на оброблюваню нових тем в нових формах.

декальо́ґ *гр.* десять заповідий Божих.

Дека́мерон збірка оповідань італійського писателя Бокачія.

де́кан *лат.* *досл.* десятник; начальник відділу; настоятель факультету в висшій школї; старший священик, що завідує деканатом; **декана́т** канцелярія декана; округ парохії, що належать до одного декана.

деклїна́ція *лат.* *в грам.* відміна імен; збочене з прямої лїнії; **деклїнатор**

прилад, що мірить збочене маґнетної стрілки.

деклямáція *лат.* відповідне виголошуванє читаних або говорених уступів; штука вміло говорити з памяти; удаванє говорене.

деклярáція *лат.* заява; освідчини, з'обовязанє; виказ товарів, які висилає ся або віддає ся до наложеня цла; **деклярувати** складати декларацію.

декóкт *лат.* відвар, вивар

декольор[из]áція *лат.* відбарвленє, усуненє красок.

декольтé *фр.* відслоненє шиї і грудий у жінок; **декольтувати** викроювати станик коло шиї, щоби було видно голу шию і частину плечий і грудий.

декомплєтувати *лат.* нищити цїлість; зменшувати приписане число учасників через опущенє місця зборів.

декомпози́ція *лат.* розложенє, розклад.

декорáтор *лат.* маляр, що прикрашує та пристроює покої, салї або сцени; **декорáція** прикраса; полотняна стїна в театрі, мальована відповідно до того, що має сцена представляти; відзнака, ордер; **декорувати** прикрашувати; відзначувати; **декóрум** приличність, позір.

декрéт *лат.* постанова, рішенє, наказ, розпоряджене власти; **декретáлїї** збірка папських постанов і розпорядків; **декретувати** видавати рішенє, розказувати.

дексіоґрáфія *гр.* писанє від лївої руки до правої.

декстри́на *лат.* крохмаль; **декстрóза** виноградний цукор.

делєґáт *лат.* відпоручник, посол; **делєґáція** посольство; заступництво; рада відпоручників в якійсь справі (в Австро-Угорщинї рада австрійських і угорських відпоручників для порішеня спільних справ).

делєктувати ся *лат.* любувати ся, розкошувати ся, радїти.

делїбáш *тур.* турецький жовнїр-удалець.

делїберáція *лат.* нарада, розвага, мірковане.

делїкатéси *фр.* ласощі, присмаки; **делїкáтний** ніжний, мягкий, тонкий, чутливий.

делїкт *лат.* проступок, гріх, провина.

делїмітáція *лат.* відграниченє, справненє границь.

делїнеáція *лат.* начерк.

делї[н]квéнт *лат.* злочинець, засуджений.

делїріюм *лат.* божевільство, дур; **д. трéменс** божевільність в наслїдок уживаня трунків.

дéлїя *тур.* плащ з широкими рукавами, підшитий футром.

делятор *лат.* доносщик; **деляція** донесенє, донос.

дел[ь]óний *мад.* ніжний, гарний (панї) [*діял.*].

дéльта *гр.* грецька буква д [δ, Δ]; гирло ріки, подїлене на кілька рамен, у видї відверненої букви Δ.

дельфїн *гр.* 1. ссуче звіря морське з родини китів; 2. назва наслїдника престола в давній Франції.

демаґóґ *гр.* провідник народу; чоловік, що схлїбляє народови, щоби при помочи його довіря дійти до впливу і значіня; **демаґóґія** схлїблюванє низшим верствам народу, підбурюванє проти висших верстов.

демаркáція *лат.* відграниченє; **демаркаційна лїнія** погранична лїнія.

демаскувáти *лат.* здирати маску, викрити чиїсь утаєні заміри.

дéмен[о] *тур.* весло, керма; човен.

демéнтї *фр.* запереченє неправдивої відомости; **дементувати** справджувати, заперечувати.

Демéтра *гр.* у Греків богиня плідности.

демобілїзáція *лат.* розброєнє, розпущенє змобілїзованого війська.

демоґрáфія *гр.* статистика народів.

демокрáт *гр.* прихильник народу, приклонник **демокрáтії** т. є. пановання народу або такого державного устрою, де усї горожани мають рівні права і однаковий вплив на виконуванє власти.

демолювати *фр.* нищити

[до коріня], руйнувати, розвалювати.

де́мон *гр.* страшний дух; **демонї́зм** віра в злі духи; чортівська вдача у чоловіка; **демонї́чний** страшний, пекельний, надприродний; шалений; **демонольо́ґія** наука про духи і їх зносини з людьми.

демонстра́тор *лат.* учасник **демонстрації** т. є. публичного походу або збору, щоб показати свою гадку, особливо невдоволенє; той, що показує досліди на примірах; **демонструвати** показувати досліди; обстоювати гадку публичними манїфестаціями.

демонтувати *фр.* розбирати машину; ушкодити гармату так, щоби не була здатна до ужитку.

деморалїза́ція *лат.* зіпсутє (суспільности), розпуста; упадок моральности, згіршенє; **деморалїзувати** псувати, гіршити.

дена́р *лат.* римський гріш; середновічна монета всїлякої вартости.

дена́т *лат.* самоубійник; людина, що скінчила неприродною смертю.

денатурувати *лат.* змінити прикмети якогось тїла через доданє ріжних домішок; **денатурований спірітус** спірт до паленя.

денаціоналїза́ція *лат.* винародовленє.

дендріти *гр.* каменї, на яких видко відтиски дерев, цвітів і т. д.; **дендроґра́фія** опис дерев; **дендролї́т** скаменїлість дерева; **дендрольо́ґія** наука про дерева; **дендромéтрія** міряннє дерев.

денеґа́ція *лат.* запереченє, відмова.

денерва́ція *лат.* роздражненє, розстрій; **денервувати** дражнити, дратувати, розстроювати.

денти́ст *лат.* лїкар від зубів; **денти́стика** наука про недуги і лїченє зубів.

денунціювати *лат.* доносити, прискаржувати; **денунція́нт** донощик; **денунція́ція** донесенє (до властий), донос.

департаме́нт *фр.* округ (у Франції); відділ, секція якогось уряду (рахунковий д.)

депенде́нт *лат.* *досл.* залежний; правник, що відбуває приписану практику у адвоката або нотаря.

депе́ша *фр.* лист умисним післанцем, телеґрама.

депо́ *фр.* [depôt] склад (товарів), маґазин; **депози́т** річ віддана на перехованє (до банку); **депоне́нт** свідок (в суді); **депонувати** складати до перехованя, уміщувати в безпечнім місци (банку).

депорта́ція *лат.* засланє, висилка з місця побуту в чужу сторону (в Росії на Сибір), заточенє.

деправа́ція *лат.* зіпсутє, зледащілість.

депре́сія *лат.* пригнобляюче вражінє; заглубленє; коли поверхня озера є низше уровеня моря (Мертве море); **депрімувати** пригнїчувати, робити пригнобляюче вражінє.

депута́т *лат.* посол, заступник; додаток до платнї в формі вугля, дерева, млива і т. д.; **депута́ція** посольство, особи, яких вибрано передати заяву в якій справі; **депуто́ваний** посол.

дербі *анґ.* кінські перегони.

дервіш *тур.* магометанський монах.

де́рга *тур.* накрите з грубої і шорсткої тканини, накидка, коц.

дере́вня *мос.* село.

де́реш *мад.* сивавий кінь.

деріва́ція *лат.* відхил, виведенє, походженє (*грам.*).

дерматольо́ґія *гр.* наука про скірні недуги.

десе́нь *фр.* рисунок, взорець, начерк.

десе́р *фр.* овочі по їдї; **десеро́ві вина** солодкі вина.

десіґна́ція *лат.* означенє; призначенє, іменованє; **десіґнувати** призначити, вибрати до іменованя.

десінфе́кція *гл. дезінфекція.*

дескри́пція *лат.* опис, начерк.

десмольо́ґія *гр.* наука про вязи в людськім тїлї; **десму́рґія** наука про накладанє перевязок.

деспе́кт *лат.* обида, образа, зневага, погорда.

десперá́т *лат.* чоловік, що стратив надію і попав у розпуку; **десперація**

розпука, безнадійність, зневіра.

деспо́т *гр.* чоловік, що хоче, аби усї сповняли його волю, самовільний, самовладний пан або монарх; **деспоти́зм** необмежена самоволя, гнїт.

дестіля́ція *лат.* відчищуванє плинів (горівки) з домішок.

дестіна́ція *лат.* призначенє, постанова.

деструкти́вний *фр.* розкладовий (напрям), руйнуючий.

десценде́нція *лат.* сходженє на долину; походженє, потомство; наука про походженє.

дета́[й]ль *фр.* [detail] розділенє, подробиця, поодинока признака; **дета́[й]льний** [по]дрібний; **д. продаж** дрібна продаж; **деталювати** продавати в малих частинах, подрібно описувати або оповідати.

детекти́в *анґ.* тайний поліціянт, *аґент.*

дете́нція *лат.* придержанє (в арештї), арештованє.

детерміна́ція *лат.* означенє, постанова; **детермінї́зм** фільософічний погляд, що кожда подія повстає независимо від нашої волї, запереченє вільної волї.

детона́ція *лат.* страшний гук, наглий вибух; спустити в співі з тону; **детонувати** вибухнути з великим гуком; співати фальшиво, змішати кого.

детронїза́ція *лат.* усуненє з престола.

де́тто *іт.* [detto] сказанє; те саме, як висше.

дефе́кт *лат.* хиба, недостача, неповність; **дефекто́в[н]ий** неповний (книжка).

дефензи́ва *лат.* відпорність, оборона; **дефензи́вна війна** відпорна війна, в якій військо лише боронить своїх становищ; **дефе́нзор** оборонець (віри), опікун, заступник.

деферувати *лат.* подавати, підсувати, піддавати гадку (присяги).

дефіґура́ція *лат.* зміна форми, опоганенє.

дефілювати *фр.* переходити (в параді) перед глядачами (висшими достойниками); **дефіля́да** парадний похід.

дефінїти́вний *лат.* кінцевий, остаточний, певний; **дефінї́ція** докладне поясненє понятя такими його прикметами, які відріжнюють його від инших понять, означенє; **дефін[ї]ювати** означувати, описувати.

дефіци́т *лат.* недобір, втрата; сума, о яку розходи перевисшають доходи.

дефльора́ція *лат.* відцвит; знасилуванє, проломанє калини.

деформа́ція *лат.* зміна або зіпсованє форми.

дефравда́ція *лат.* крадїж гроший, спроневіренє, обман.

деце́мбер *лат.* студень, грудень, *декабр.*

децемвіри *лат.* десять римських горожан, яких вибрано 451 р. пер. Хр., щоб виробили закони.

деце́ндіюм *лат.* протяг десяти днів; **деце́нїюм** протяг десяти літ, десятилїтє.

децентралїза́ція *лат.* розширенє обʼєму діланя громад і країв, скріпленє власти країв.

децидувати *фр.* рішати; **деци́зія** рішенє, постанова.

деці- *лат.* десять; *в мірах і вагах* десята частина тої ваги; **деціґра́м** $^{1}/_{10}$ ґрама; **децілї́тер** $^{1}/_{10}$ лїтра; **децима́льний** десяточний, десятковий; **д. вага** на якій рівноважить ся товар десятою частиною тягару; **д. дріб** десяточний дріб т. є. дріб о знаменнику 10, 100, 1000 і т. д.; **д. систе́ма** десяточна система, якої уживаємо в численю; **деціме́тер** $^{1}/_{10}$ частина метра; **децімувати** десяткувати, нищити, губити (зараза).

дешифрувати *фр.* відчитувати тайне письмо.

де́шпіт *гл.* *деспект.*

джавр *тур.* невірний, не-Магомеданин.

джаґа́н *мад.* рід молота, обух.

джа́мі[я] *ар.* мечет у Магомедан.

дженджури́стий чепурний і надутий, кокетливий.

джентельме́н *анґ.* добре вихований і чесний чоловік.

дже́рга рід запаски у Гуцулів; рід подушки, *гл.* *дерга.*

джереґе́ля, джегерелї *нїм.*

коса сплетена в троє, віночок на голову.

джерма́ла, джерме́ло [*укр.*] щипчики, якими пастухи витягають черви у овець; **джермелити** чистити вівці від червів.

джет *анґ.* чорний бурштин, гладжений вуголь камінний, уживаний до виробу прикрас.

джиґи́ря *ор.* гортанка і легкі овець.

джиґі́т *ор.* кавказький наїздник.

джиґу́н [*укр.*] 1. чепурний, елеґант; 2. рід страви.

джін *анґ.* горівка з ялівця, анижу, цинамону, цукру і води.

[д]жоке́й *анґ.* послугач до коний.

джо́нка *хін.* легкий човен.

джу́ґля, джуми́ра *тур. через рум.* зимова шапка.

джу́ма *гл. чума.*

джума́к, джума́н *гл. чумак.*

джуми́га, джурджя [*діял*] онасад дні води; мутний плин.

джу́нґлї *інд. через анґ.* високі, ростинні чагарники в Індіях.

джу́ра *гл. чура.*

джу́рга *рум.* череда, товпа (худоби і людий) [*гуц.*].

джус *гл. джиґун.*

дзер *рум.* сир; сирватка, жентиця.

дзе́ма, дзя́ма *рум.* гуцульська страва з бараболь, фасолї і мамалиґи.

[д]зиґар *нїм.* 1. годинник; 2. циґаро

дзиґлик *нїм.* столець, крісло.

дзіґера́й *рум* нежит.

дзьо́бня *рум.* вовняна торбинка.

ди́ван *тур* найвисша турецька рада; рід килима.

диґнїта́р *лат.* високий урядник.

дида́ктика *гр.* спосіб научуваня, наука про те, як треба вчити в школї.

дизенте́рія *гр.* бігунка.

дикасте́рія *лат., гр.* урядники одного віддїлу.

дикта́тор *лат.* необмежений пан; найвисший начальник краю з необмеженою властю; **диктату́ра** уряд і власть диктатора; час його урядованя.

дикте́рійка *лат. через пол.* смішне оповіданє.

диктува́ти *лат.* говорити до писаня, наказувати.

дикту́ра *гл. тектура.*

ди́кція *лат.* спосіб бесїди, вимова.

дилї́жанс *фр.* поспішний віз почтовий.

диль *нїм.* груба дошка, тертиця; підлога.

димі́сія *нїм.* увільненє, усуненє зі служби.

ди́м[к]а *тур.* спідниця з грубого полотна, набиваного взірцями, набиванка.

динаме́тер *гр.* прилад до міряня, кілько разів побільшає далековид; **динаміка** наука про сили, що викликують рух; **динаміт** сильно вибухова матерія, якої уживають до розсаджуваня скал і військових цїлий; **динамоґра́ф, динамоме́тер** прилад до міряня сили машин.

дина́стія *гр.* пануюча родина (Габсбурґів).

ди́ндати *нїм. через пол.* висїти і кивати ся.

дипльо́м *гр.* урядове письмо [документ], що надає якийсь уряд, титул або управненє; свідоцтво; **дипльома́т** висший урядник, що залагоджує і веде справи з иншими державами; зручний чоловік; **дипльома́тика** наука про старі документи акти і рукописи; **дипльомати́чний** приналежний до дипльомів або дипльоматів, зручний, хитрий; **д. тіло** посли, дипльомати усїх держав при однім дворі; **дипльома́тія** наука про форму і спосіб зносин між державами; збір осіб, що займають ся міжнародними справами; зручність в поступованю.

директи́ва *лат.* [при]порученє певних гадок або напрямів, провідна засада; **дире́ктор** начальник, шеф; **директоріят** назва французького правлїня з часів першої революції в 18-ім столїтю; **дире́кція** начальний уряд, провід, заряд; напрям.

диск *гр. гл. діскос.*

диско́нт *іт.* процент при плаченю векслів; **дисконтувати** потручувати; продавати векслї, за оплатою проценту перед терміном плаченя.

дискре́тний *лат.* осторожний, розважний, додержуючий тайну; **дискре́ція** осторожність в мові, замовчуванє того, чого

не можна або не годить ся казати, оглядність.
дискурс *лат.* розмова, розправа; **дискусія** обговорюванє якоїсь справи, розмова, взаїмна виміна поглядів.
диспенза *лат.* звільненє від деяких релїґійних приписів, дозвіл, розрішенє.
диспозиція *лат.* начерк, уклад, поділ, плян, розпорядок припис;настрій, наклін; **диспонент** *або* **диспозитор** зарядчик; **диспонований** приготований, настроєний, склінний; **диспонувати** приказувати, заряджувати.
диспута *лат.* устна розправа між двома (ученими) суперниками.
дистанція *фр.* віддаленє, частина виміреної дороги.
дистинґований *лат.* обзнакомлений з добрими товариськими формами, елєґантний; **дистинкція** уживанє гарних форм в обходженю; розрізнюванє.
дистих *гр.* двовірш, двостих.
дистрибуція *лат.* поділ, розклад, розділюванє.

дишель *нїм.* довгий дручок, що служить до кермованя возом, голоблї.
дишкант *лат.* найвисший голос в хорі.
діва *іт. досл.* божеська; улюблена (співачка).
диверґенція *лат.* незгідність, ріжниця, розбіжність.
диверзія *лат.* відверненє, розривка; несподіваний рух війська, щоби відвернути увагу неприятеля від приготовлюваної акції.
дивідент *лат.* ділимок, число, яке маємо ділити [*мат.*]; **дивіденда** користь з вложених в підприємство паїв; **дивізіонер** начальник **дивізії** т. є відділу війська, шість до десять тисяч мужа;
дивізор подільник [*мат.*].
діґеста *лат.* друга частина правничої збірки Юстиніяна.
діґестія *лат.* травленє.
діґіталіс *лат.* волів язик, сильна отруя, уживана як лїк.
діґресія *лат.* відступленє від річи, від теми.
дієта 1. *гр.* ограничений спосіб житя з лїкарського порученя; 2. *лат.* денна

їзда; винагорода за денну роботу (послів підчас засїдань сойму або парляменту); **дієтар** урядник, що побирає платню від дня; **дієтеза** *гр.* склонність до недуги; **дієтетика** наука про гіґієнїчне відживлюванє; **дієтетичний** згідний з вимогами дієтетики.
дієцезія *гр.* округ під зарядом епископа.
дікотілєдони *гр.* ростини, яких насїнє складає ся з двох листків
діксіонер *фр.* словар.
ділєм[м]а *гр.* вибір з поміж двох суперечних висновків.
ділєтант *іт.* той, що займає ся чим небудь (наукою, штукою) лише для приємности без докладного знаня, не-спеціяліст; **ділєтантизм** партацтво.
ділювій *лат.* потоп; та частина землї, що повстала через намуленє, напливова верства землї;
ділювіяльний (чоловік, звір), що виступає в ділювіяльнім часї.
ділятація *лат.* розширенє.
діляція *лат.* проволока.

дімензія *лат.* вимір; розмір т. є. довжина, ширина і висота.
діморфізм *гр.* прикмета деяких тїл кристалїзувати ся [стинати ся] в двох відмінних укладах.
дінар *гл. денар.*
діне *фр.* [diner] обід.
дінер *нїм.* слуга, прислужник; возьний.
дінозаври *гр.* передісторичні ящірки великанських розмірів
Діоґен грецький фільософ з Коринту, приклонник цинїчної школи, про якого розказують, що жив у бочцї.
діоптер *гр.* риса на оптичнім приладї, прилад з такою рисою; **діоптрика** наука про заломлюванє світла.
Діоніз *гл. Бакх.*
діорама *гр.* рід *панорами.*
діоріт *гр.* камінь темнозеленої краски.
діортоза *гр.* направленє скалїчілих частин тїла.
Діоскури *гр.* у Греків Кастор і Поллюкс, близнюки Зевеса і Леди, що вславили ся великою дружбою; нерозлучні товариші.

не можна або не годить ся казати, оглядність.

дискýрс *лат.* розмова, розправа; **дискýсія** обговорюванє якоїсь справи, розмова, взаїмна виміна поглядів.

диспéнза *лат.* звільненє від деяких релїґійних приписів, дозвіл, розрішенє.

диспози́ція *лат.* начерк, уклад, поділ, плян, розпорядок припис;настрій, наклін; **диспонéнт** *або* **диспози́тор** зарядчик; **диспоно́ваний** приготований, настроєний, склінний; **диспонувати** приказувати, заряджувати.

диспýта *лат.* устна розправа між двома (ученими) суперниками.

дистáнція *фр.* віддаленє, частина вимїреної дороги.

дистинґо́ваний *лат.* обзнакомлений з добрими товариськими формами, елеґантний; **дисти́нкція** уживанє гарних форм в обходженю; розрїжнюванє.

ди́стих *гр.* двовірш, двостих.

дистрибýція *лат.* поділ, розклад, розділюванє.

ди́шель *нім.* довгий дручок, що служить до керованя возом, голоблї.

дишкáнт *лат.* найвисший голос в хорі.

ді́ва *іт. досл.* божеська; улюблена (співачка).

діверґéнція *лат.* незгідність, ріжниця, розбіжність.

дівéрзія *лат.* відверненє, розривка; несподіваний рух війська, щоби відвернути увагу неприятеля від приготовлюваної акції.

дівідéнт *лат.* ділимок, число, яке маємо ділити [*мат.*]; **дівідéнда** користь з вложених в підприємство паїв; **дівізіонéр** начальник **дівізії** т. є відділу війська, шість до десять тисяч мужа; **діві́зор** подільник [*мат.*].

діґéста *лат.* друга частина правничої збірки Юстиніяна.

діґéстія *лат.* травленє.

діґітáліс *лат.* волів язик, сильна отруя, уживана як лік.

діґрéсія *лат.* відступленє від річи, від теми.

діéта 1. *гр.* ограничений спосіб житя з лїкарського порученя; 2. *лат.* денна

їзда; винагорода за денну роботу (послів підчас засїдань сойму або парляменту); **дієтáр** урядник, що побирає платню від дня; **дієтéза** *гр.* склонність до недуги; **дієтéтика** наука про гіґієнічне відживлюванє; **дієтети́чний** згідний з вимогами дієтетики.

дієцéзія *гр.* округ під зарядом епископа.

дікотілєдóни *гр.* ростини, яких насїнє складає ся з двох листків

діксіонéр *фр.* словар.

ділє́м[м]а *гр.* вибір з поміж двох суперечних висновків.

ділєтáнт *іт.* той, що займає ся чим небудь (наукою, штукою) лише для приємности без докладного знаня, не-спеціяліст; **ділєтанти́зм** партацтво.

ділю́вій *лат.* потоп; та частина землї, що повстала через намуленє, напливова верства землї; **ділювія́льний** (чоловік, звір), що виступає в ділювіяльнім часї.

ділятáція *лат.* розширенє.

діля́ція *лат.* проволока.

дімéнзія *лат.* вимір; розмір т. є. довжина, ширина і висота.

діморфі́зм *гр.* прикмета деяких тіл кристалїзувати ся [стинати ся] в двох відмінних укладах.

дінáр *гл. денар.*

дінé *фр.* [diner] обід.

дінер *нім.* слуга, прислужник; возьний.

дінозáври *гр.* передісторичні ящірки великанських розмірів

Діоґéн грецький фільософ з Коринту, приклонник цинїчної школи, про якого розказують, що жив у бочці.

діóптер *гр.* риса на оптичнім приладі, прилад з такою рисою; **діóптрика** наука про заломлюванє світла.

Діоніз *гл. Бакх.*

діорáма *гр.* рід *панорами.*

діорі́т *гр.* камінь темнозеленої краски.

діортóза *гр.* направленє скалїчілих частин тіла.

Діоскýри *гр.* у Греків Кастор і Поллюкс, близнюки Зевеса і Леди, що вславили ся великою дружбою; нерозлучні товариші.

не можна або не годить ся казати, оглядність.

дискýрс *лат.* розмова, розправа; **дискýсія** обговорюване якоїсь справи, розмова, взаїмна виміна поглядів.

диспéнза *лат.* звільнене від деяких релїґійних приписів, дозвіл, розрішене.

диспозиція *лат.* начерк, уклад, поділ, плян, розпорядок припис; настрій, наклін; **диспонéнт** *або* **диспозитор** зарядчик; **диспонóваний** приготований, настроєний, склінний; **диспонувати** приказувати, заряджувати.

диспýта *лат.* устна розправа між двома (учеными) суперниками.

дистáнція *фр.* віддалене, частина виміреної дороги.

дистинґóваний *лат.* обзнакомлений з добрими товариськими формами, елеґантний; **дистúнкція** уживане гарних форм в обходженю; розріжнюване.

дúстих *гр.* двовірш, двостих.

дистрибýція *лат.* поділ, розклад, розділюване.

дúшель *нїм.* довгий дручок, що служить до кермованя возом, голоблї.

дишкáнт *лат.* найвисший голос в хорі.

діва *іт. досл.* божеська; улюблена (співачка).

діверґéнція *лат.* незгідність, ріжниця, розбіжність.

дівéрзія *лат.* відвернене, розривка; несподіваний рух війська, щоби відвернути увагу неприятеля від приготовлюваної акції.

дівідéнт *лат.* ділимок, число, яке маємо ділити [*мат.*]; **дівідéнда** користь з вложених в підприємство паїв; **дівізіонéр** начальник **дівізії** т. є відділу війська, шість до десять тисяч мужа; **дівíзор** подільник [*мат.*].

діґéста *лат.* друга частина правничої збірки Юстиніяна.

діґéстія *лат.* травлене.

діґітáліс *лат.* волів язик, сильна отруя, уживана як лїк.

діґрéсія *лат.* відступлене від річи, від теми.

дієта 1. *гр.* ограничений спосіб житя з лїкарського порученя; 2. *лат.* денна

їзда; винагорода за денну роботу (послів підчас засїдань сойму або парляменту); **дієтáр** урядник, що побирає платню від дня; **дієтéза** *гр.* склонність до недуги; **дієтéтика** наука про гіґієнічне відживлюване; **дієтичний** згідний з вимогами дїєтетики.

дієцéзія *гр.* округ під зарядом епископа.

дікотілєдóни *гр.* ростини, яких насїне складає ся з двох листків

діксіонéр *фр.* словар.

ділéм[м]а *гр.* вибір з поміж двох суперечних висновків.

ділєтáнт *іт.* той, що займає ся чим небудь (наукою, штукою) лише для приємности без докладного знаня, не-спеціяліст; **ділєтантúзм** партацтво.

ділювій *лат.* потоп; та частина землї, що повстала через намулене, напливова верства землї; **ділювіяльний** (чоловік, звір), що виступає в ділювіяльнім часї.

ділятáція *лат.* розширене.

діляція *лат.* проволока.

димéнзія *лат.* вимір; розмір т. є. довжина, ширина і висота.

діморфізм *гр.* прикмета деяких тїл кристалїзувати ся [стинати ся] в двох відмінних укладах.

динáр *гл. денар.*

дінé *фр.* [diner] обід.

дінер *нїм.* слуга, прислужник; возьний.

діноэáври *гр.* передісторичні ящірки великанських розмірів

Діоґéн грецький фільософ з Коринту, приклонник цинічної школи, про якого розказують, що жив у бочцї.

діóптер *гр.* риса на оптичнім приладї, прилад з такою рисою; **діóптрика** наука про заломлюване світла.

Діонїз *гл. Бакх.*

діорáма *гр.* рід *панорами.*

діоріт *гр.* камінь темнозеленої краски.

діортóза *гр.* направлене скалїчілих частин тїла.

Діоскýри *гр.* у Греків Кастор і Поллюкс, близнюки Зевеса і Леди, що вславили ся великою дружбою; нерозлучні товариші.

діпте́ри *гр.* насікомці, що мають по два крила.
діріґе́нт *лат.* провідник хору або музики; **діріґувати** проводити хорови або музиці, давати такт; верховодити.
дірімувати *лат.* віддавати рішаючий голос при рівнім числї голосів.
діса́жіо *іт.* квота, яка подає, о скілько низше від курсу стоїть монета.
дісгармо́нія *гр.* незгода тонів; незгода.
дісерта́ція *лат.* научна праця, внесена для осягненя титулу доктора; научна розвідка.
дісіде́нт *лат.* той, що в полїтиці або релїґії думає инакше; назва протестантів в давній Польщі.
діскос *гр.* кружок до киданя; в церкві золота тарілка, якою накриває ся чаша.
діскра́зія *гр.* нерівномірне помішанє соків в людськім тїлї.
діскредитувати *або* **декредитувати** *лат.* позбавити кредиту, доброго імени.
дісльока́ція *лат.* переміна, перенесенє, розложенє (війська).
дісона́нс, дісона́нція *лат.* незгідність тонів; сполука тонів, які не творять гармонїї; незгода.
діспе́псія *гр.* нестравність.
діспропо́рція *лат* неправильне відношенє; **діспропорціона́льний** непропорціональний.
діссоція́ція *лат.* розложенє на части, розділ.
діストра́кція *лат.* розірванє.
дістрі́кт *фр.* округ, повіт.
дісу́рія *гр.* утруднене віддаванє мочи.
дісциплїна *лат* карність, порядок; монастирські приписи; поодинока наука; **дісциплїна́рна кара** кара, яку наложила на урядника його начальна власть.
дітіра́мб *гр.* у старинних Греків і Римлян гимн на честь бога Бакха; *взагалї* похвальна пісня в чию честь.
діфа́мія *лат.* обмова, образа, нечесть; видумка, лайка.
діференціювати [ся] *лат.* ріжничкувати [ся]; розпадати ся на ріжні роди; **діфере́нція** ріжниця; **діференція́льний** полягаючий на дуже малих ріжницях; **діференція́ція** роскдад цїлости на частини.

діфте́рія *гр.* недуг горла, блониця, обклад.
діфто́нґ *гр.* двозвук; звук, що повстав з двох звуків або пише ся двома буквами.
діфу́зія *лат.* змішуванє двох ґазів в одній посудинї.
діхроїт *гр.* водяний сафір; **діхтомати́чний** двуцвітний.
діюрна *лат* денна писарка; **діюрнїст** писар з денною платнею.
діябе́т[ес] *гр.* цукровиця.
дія́больо *іт.* дїточа забавка; **дія́вол** дїдько, чорт.
діяґно́з[а] *гр.* пізнанє недуги; **діяґно́стика** наука про розпізнаванє недуг.
діяґона́льний *гр.* скісний; **діяґона́ля** перекутня, пряма лїнія, що веде від одного кута в многокутнику до противного.
діяґра́м *гр.* начерк; рисунок для наглядного представленя залежности явищ.
діяде́м *гр.* корона; жіноча прикраса голови, перепаска на голову.
дія́дика *гр.* двійкова система, в якій кожде число можна написати двома цифрами: 0 і 1.
діяко́н *гр.* помічний священик; кандидат на священика по другім свяченю; **діяконі́са** сестра милосердя, що обслугує недужих.
діяле́кт *гр.* відміна мови, наріче, говір (бойківський, гуцульський); **діяле́ктика** зручність в веденю розмови і розумованю.
діяльо́ґ *гр.* розмова двох осіб на переміну, публичний спір двох осіб в якійсь справі (релїґійний).
діяма́нт *гр.* дорогий камінь, найтвердший із усіх тїл на землї, алмаз.
діяме́тер *гр.* промір; **діяметра́льний** противний, поміщений на противнім кінци.
Дія́на *лат.* [*гр. Артеміда*] богиня польованя і місяця.
діяпазо́н *гр.* октава, вісїм тонів; вилки до строеня.
діяпозити́в *гр.* фотоґрафія

з *неґативу* на склі, уживає ся при *скіоптиконах*.

діярі́й *лат.* памятник, споминн, хроніка, дневник, записки.

діярре́ *гр.* розвільнене, бігунка.

ді́ярхія *гр.* пановане двох.

дія́спора *гр.* розсипка; Жиди розсипані поза границями своєї вітчини, Юдеї.

діяста́за *гр.* фермент в ростинах.

діястоле́ *гр.* розширене серця.

діятоні́чна ґама *або* **скаля** *гр.* музична скаля, зложена з семи тонів, пяти цілих і двох півтонів.

діяфра́ґма *гр.* болона, що відділює жолудок від серцевої ями; переділка, стіна.

ді́жа *нім.* кадка, в якій місять хліб.

діле́тка *гл.* *ґелетка.*

доая́н *фр.* [doyen] провідник дипльоматичного тіла, найстарший дипльомат при якімсь дворі; декан факультету на університеті.

до́бош, до́буш, довбу́ш *мад.* той, що бє в барабан.

дога́н *мад. з ар.* тютюн.

доґ[а] *анґ.* рід сильного і лютого пса, британ.

до́ґма *або* **доґма́т** *гр.* основне правило науки, твердженє; правило віри; **доґма́тика** наука про правди віри; **доґмати́чний** такий, що не допускає критики.

додекаґо́н *гр.* правильний дванацятикутник; **додекае́дер** правильний дванацятистінник, тіло замкнене 12 правильними пятикутниками; **додека́рхія** пановане дванайцяти.

до́жа *іт.* титул колишніх начальників Венеції.

до́за *фр.* міра, вимірена скількість (лікарства) на один раз.

док *анґ.* варстат, де направляють ся і будують ся кораблї.

до́ктор *лат.* найвисший університетський титул; лікар; **доктора́т** достоїнство доктора; **докторизува́ти ся** робити іспит на доктора; **доктрі́на** научна теорія, наука; **доктріне́р** упертий приклонник якоїсь теорії, що не числить ся з дійсністю.

докуме́нт *лат.* урядове письмо; грамота; доказ на письмі, свідоцтво; **документа́льний** стверджений доказами.

долі́хокефа́л *гр.* чоловік з довгою а вузкою головою; **долі́хокефа́льний** довгоголовий.

доля́р *анґ.* американський гріш вартости 5 корон.

до́льман *або* **долома́н** *мад.* мадярський плащ; плащ угорських гузарів; рід жіночої накидки.

до́льмен *кел.* ряд великих камінів з передісторичних часів; подибують ся в Західній Европі.

дольомі́т *фр.* рід мінерала.

доме́ни *фр.* державні добра.

доміна́нта *лат.* пятий тон від підставного тону.

домі́нію́м *лат.* більша земельна посїлість.

до́міно *іт.* масковий плащ або убране на маскову забаву; гра в кістки з очками.

доміну́вати *лат.* панувати, опановувати; визначати ся.

домі́ціль *лат.* мешкане, осідок оселя.

домострой *мос.* поученя московського монаха Сильвестра з XVI ст.

до́мра *лат.* татарський інструмент музичний.

дон *есп.* пан.

Донар староґерманський бог грому.

дона́ція *лат.* дарунок (зі сторони держави).

Дон-Жуа́н герой поеми анґлійського поета Байрона; мущина, що запускає ся в пригоди з жінками звідник.

Дон-Кішо́т *есп.* герой еспанського роману, знаний із смішних пригод, яких зазнавав через незнане дійсного житя; дивак, чудак, авантурник; **донкішоте́рія** смішні виступи в обороні видуманих або уроєних гадок.

до́нна *есп.* пані, жінка шляхтича.

дора́ *гр.* проскурка; свячена Пасха [у Гуцулів і на Буковині].

доро́жка *мос* візок, фякер.

дота́ція *лат.* обдароване добрами або грішми.

дофі́н *гл.* *дельфін.*

доце́нт *лат.* учитель при університеті; **доцентура** посада доцента.

др. [dr.] *скор. з доктор*; **др.**

інж. = д. інжінерії; **др. мед** = д медицини; **др. теоль.** = д. теольоґії; **др. філь.** = д. фільософії; dr. rer. techn. = др. технічних наук.

драб *нїм.* 1. обірванець, гільтай; 2. **драб[ант]** *гл.* *трабант.*

драгома́н *тур.* товмач, перекладач при східних посольствах і консулятах.

дра́ґон *або* **драгу́н** *фр.* 1. легкий військовий їздець; 2. закладка з заду при плащи; **драґо́нія** наємна кінниця в давній Польщі.

драдеда́м *фр.* рід тканини.

драже́ *фр.* рід цукрів.

Драко́н *гр.* атенський законодавець т. зв. **драко́нських постанов** т. є. надзвичайно острих законів; **д.** рід ящірки; *також* **драк** казочний змій.

дра́ма *гр.* театральна штука, в якій подію представляють дієві особи; страшна подія(убійство); **драмати́чний** приналежний до драми; дражливий, що викликує велике зворушенє або вражінє; **драмату́рґ** знавець або автор драми; **драмату́рґія** приписи, як писати і представляти драми.

драп *фр.* груба і тепла тканина; **драпе́рія** виріб з сукна, якого уживають звичайно на завіси і заслони; одїж або завіса, уложена в гарні форми; **драпувати** прикрашувати занавісами, завішувати,убирати в штучно поукладану одїж.

дрaсти́чний *гр.* сильний, сильно дїлаючий; дражливий яркий.

дра́тва *нїм.* шевська нитка.

дра́хма *гр.* старогрецький гріш ріжної вартости; новогрецька д. = 86—88 сот.; аптикарска вага = 1/8 унції.

дрези́на *нїм.* візок до їзди по зелїзничих шинах.

дрейно́вт *анг.* великий воєнний корабель.

дрейф *анг.* збоченє корабля з приписаної дороги; таке уставленє корабля, щоби навіть при сильнім вітрі стояв непорушно.

дре́лі́х *нїм.* просте, грубе полотно.

дрен *фр.* глиняна рура, яку вкладає ся в рілю, щоб осушити ґрунт; **дрена́ж, дреноване** осушуванє при помочи рур.

дресувати *фр.* виучувати звірята всіляких штук; вправляти.

дрилювати *нїм.* вертїти, вибирати зернята з овочів; **дриль** свердел.

дри́мба, дри́мля *нїм.* малий прилад до граня; нездара.

дріт *нїм.* металевий прут.

Дрія́ди *гр.* у старинних Греків богинї, що жили в деревах, лїсунки

дроґе́рія *фр.* торговля аптичних і хемічних товарів.

дрозоме́тер, дрозоско́п *гр.* прилад до міряня роси.

дромеда́р *гр.* верблюд з одним ґорбом.

дружба́рт *нїм.* старинна гра в карти; червінний король в тій грі.

Друї́ди *лат.* кельтийські жреці.

друк *нїм.* черенки; спосіб відбивати книжки; друкована книжка; блянкет; друкований образ; **друкар[ник]** той, що вибиває книжки; **друка́рня** місце, де друкують книжки.

друшля́к *нїм.* 1. [Durchschlag] кухонне ситко; 2 [Brustlatz] верхня мужеська або жіноча одїж без рукавів, *брушляк.*

дуалі́зм *лат.* віра в дві противні сили: добро і зло; такий державний устрій, де дві самоправні держави мають спільного монарха.

дубельті́вка *нїм. з лат.* стрільба з двома люфами; **дубельто́вий** подвійний.

дубле́т *фр.* другий примірник тої самої книжки, монети то що; **дублювати** подвоювати; **дубльо́н** еспанський і італїйський золотий дукат.

дува́нити *тур.* дїлити.

дуга́н *мад. гл. доган;* **дуганя́р** торговець тютюном.

дує́ль *лат.* двобій, поєдинок, борба двох противників в обороні чести.

дує́т *іт.* спів на два голоси; музичний твір на два інструменти; *також* **ду́о.**

дук *лат., іт.* ямка для дїточої гри; рід дїточої гри.

дука[р] *гр.* богач, впливова людина.

дука́т *лат.* золотий гріш, що у всіляких народів має всіляку вартість, червінець.

дуле́й [*діял.*] леговище для вівчарських псів.

ду́ля *гр.* рід грушок.

Дульчіне́я *есп.* видумана любка Дон-Кішота; *ірон.* любка.

дум-дум *яп.* оловяні кулї Японців, які ударивши о твердий предмет, сплющують ся і тим його нищать.

ду́ндер *нїм.* *в проклонї* **най тя д. свисне** грім побив би тебе.

дуодецімá́льна систе́ма що випливає з подїлу одиницї на 12 частий.

ду́пліка *лат.* відповідь на відповідь [реплїку] обжаловуючого; **дуплїка́т** відпис документу, другий примірник, *дублет.*

дур *лат.* тверда, весела музична скаля.

дурма́н *тат.* чародійний лїк; дур-зїлє.

дурх *нїм.* на крізь, просто, через.

ду́тка *нїм.* трубка, лїйка; сопілка.

дуумвіра́т *лат.* поноване двох.

ду́ч[к]а, дуча́йка *іт.* ямка в горішнім млиновім камени; ямка при всіляких дїточих забавах, *гл. дук.*

душма́н *тур., перс.* самовладець, ворог.

дюйм *гол.* міра довжини в Анґлїї і Росії, цаль.

дяк *гр.* в давній Руси і Московщинї писар; церковний півець; **дяко́н** *гл. діякон.*

Е.

ебонї́т *фр.* чорний, твердий кавчук.

евакуа́ція *лат.* випорожнене, усунене (війська).

евдаймонї́зм *гр.* наука про щастє; **евдемо́н** добрий дух.

евдіоме́тер *гр.* прилад до розкладу [аналїзи] ґазових тїл.

евентуа́льність *лат.* можливість; **евентуа́льно** на всякий випадок, можливо.

евіде́нція *лат.* певність, наглядність; виказ.

евкалї́пт австралїйське дерево великанських розмірів.

Евменї́ди *гр.* грецькі богинї мести.

евну́х *гр.* обрізаний; сторож гарему.

еволюці́йна теóрія *лат.* погляд, після якого усї сотворіня розвивали ся від найпростїйших форм, теорія розвою, *дарвінї́зм;* **еволюціонї́ст** приклонник еволюційної теорії; **еволю́ція** рух; розвій, переміна.

Евте́рпе *гр.* муза [богиня] музики і лїричної поезії у старинних Греків.

евфемі́зм *гр.* лагідне слово, ужите на місце острого; **евфо́нїя** приємний звук, милозвучність.

Евхари́стія *гр.* Свята вечера.

еґалїте́ *фр.* рівність; **еґа́ль** рівний.

еґі́да *гр.* у віруваних старинних Греків щит Зевеса, що мав охоронну силу; заслона, щит, опіка; **під еґі́дою** під охороною, опікою.

е́ґо *лат.* я; **еґої́зм** самолюбність; **еґої́ст** самолюб, чоловік, що оцїнює кожду справу з того боку, чи принесе йому користь; **еґоти́зм** наклін займати усїх власною особою.

е́дда збірник скандинавських переказів про богів і лицарів.

еде́н *евр.* рай.

еди́кт *лат.* розпоряджене, приказ (власти).

Еди́п *гр.* мітичний грецький король, що убив свого незнакомого батька і оженив ся з його жінкою.

еди́ція *лат.* видане.

еді́ль *лат.* урядник за римських часів, що мав догляд над публичними будівлями і порядком у містї.

едука́ція *лат.* виховане, образоване.

ее́кція *лат.* насильне усунене; блюваки.

езот[ер]и́чний *гр.* тайний; приступний лише для мужів довіря, не всїм знаний.

еква́тор *лат.* рівник, лїнія, що дїлить земську кулю на дві рівні части, півкулї, північну та полудневу; **екваторія́л[ьний**

інструмент] рід телєскопа.

еквівале́нт *лат.* рівний що до вартости.

еквілі́бри́ст *лат.* людина, що показує штуки, які полягають на рівновазї (ходить по линві), линвоскок.

еквіно́кції *лат.* порівнанє дня з ночию.

еквіпа́ж *фр.* [по]віз; **еквіпувати** [**ся**] ладити ся, справляти усе потрібне (білє, одїж, меблї)

екза́ктний *лат.* точний, докладний, стислий.

екзальта́ція *лат.* надзвичайний запал, буйна уява; пересадна оцїнка річий.

екза́мен *лат.* іспит; **екзамінувати** питати при іспитї.

екзанте́м *гр.* скірна висипа.

екза́рх *гр.* церковний титул деяких епископів в давнїйших часах; епископ, висший властю від митрополита, а низший від патріярха; **екзарха́т** область екзарха (грузинський).

екзеґе́за *лат.* виклад Св. Письма; **екзеґе́т** писатель або професор, що поясняє Св. Письмо; **екзеґе́тика** поясненє Св. Письма.

екзе́квії *лат.* похоронний обряд в римо католицькій церкві.

екзекути́ва *лат.* начальна виконуюча власть; **екзеку́тор** виконавець; підурядник, що стягає кари або належитости; **екзеку́ція** виконанє засуду; примусове стягненє скарбових або судових належитостий.

екземпля́р *лат.* примірник, одна штука чого небудь, взір, оказ.

екзе[**р**]**ци́рка** *лат. через нїм.* вправи, особливо військові; **екзе́рції** вправи (в граню).

екзисте́нція *лат.* істнованє, бутє; занятє, житє; **екзистувати** бути, істнувати.

екзоґа́мія *гр.* звичай брати жінку з чужого племени.

екзо́рта *гр.* релїґійна промова або наука.

екзорці́зм *гр.* сила виганяти чортів; **екзорці́ст** той, що вміє виганяти злого духа.

екзотери́чний *гр.* приступний для всїх, публичний.

екзоти́чний *гр.* чужого походженя, з під иншого підсоня, зі Сходу або з горячих країв.

еківо́к *фр.* двозначник.

екіпа́ж *гл. еквіпаж.*

ек[**к**]**ле́зія** *лат.* церква, костел; **еклезія́ст** духовник, проповідник; **книга Е.** Соломонові проповіди.

екле́ктик *гр.* фільософ, що свою систему складає з ріжних инших; несамостійний писатель; **еклект**[**иц**]**изм** вибиранє з ріжних фільософічних системів

еклі́пса *гр.* затьма; **еклі́птика** видима дорога сонця по небі; дїйсна дорога землї у всесвітї.

екльо́ґа *гр.* вибрана поезія; вірш з сїльського або пастушого побуту, хутірна поезія, іділя.

економі́ст *гр.* чоловік, що займає ся суспільним господарством себ то **економі́єю**; **політична економі́я** наука про головні підстави суспільної господарности; **економі́чний** приналежний до господарства або до маєткових справ; ощадний.

екра́н *фр.* заслона від світла або огня; завіса, на яку кидає ся образи з чарівної лїхтарнї [скіоптікону].

екс *лат. в злож.* бувший, колишнїй.

ексга́встія *лат.* вичерпанє.

ексгаля́ція *лат.* видихуванє, випарованє.

ексгі́біт *лат.* доказ, документ приналежний до якоїсь справи.

ексгума́ція *лат.* викопанє мерця з гробу (за-для судово-лїкарських оглядин).

ексклю́зія *лат.* прогнанє.

екскомуні́ка́ція *лат.* відлученє від церкви.

екскреме́нти *лат.* кал.

екску́рзія *лат.* прогулька (в наукових цїлях); **екску́рс** уступ в науковій розвідцї, який відбігає від головної теми.

екс-лї́бріс *лат.* [ex-libris] *досл.* з книжок; карточки з гербами або підписами, які наліплювали ся на книжках з середини для зазначеня імени властителя.

ексо́мфалюс *лат.* пупцева пропуклина.

ексосто́зіс *гр.* наріст на кости.

експанзи́вний *лат.* поривистий, склінний займати більші простори; **експа́нзія** розширенє, наклін до ширеня.

експеди́тор *лат.* урядник, що займає ся розсилкою (товарів або почти); підприємець, що залагоджує пересилкові справи; **експедиту́ра** уряд або бюро звідки висилають; **експеди́ція** висилка посилок; комната, де ладить ся посилки, посилковий уряд; відпис урядового акту; військова або научна виправа; **експедіє́нт** той, що висилає посилки; **експедіювати** висилати, виправляти.

експе́нс *лат.* видаток.

експеріме́нт *лат.* досвід, проба; **експеріментá́льний** опертий на досвіді; **експе́рт** знавець, досвідний; **експерти́за** осуд знавців.

експія́ція *лат.* покута.

експліка́ція *лат.* поясненє, виклад; **експлі́кувати** пояснювати, толкувати, подрібно розказувати, розвивати.

експльоата́ція *лат.* використанє (землї), визиск.

експльодувати *лат.* вибухати; **експльо́зія** вибух.

експльора́ція *лат.* дослїд, слїдженє, шуканє.

експозе́ *фр.* урядове поясненє справи, справозданє; **експозиту́ра** *лат.* заступництво якогось уряду (поліції), філія; **експози́ція** виставленє, поясненє; **експона́т** предмет, виставлений на показ (на виставі); **експоне́нт** виставник; виложник (*мат.*); **експонувати** виставляти (на діланє); наражувати.

експо́рт *лат.* висилка за границю, вивіз; рід пива; **експорта́ція** вивіз; спровадженє тіла помершого.

експре́с *фр.* [express] умисний післанець; поспішний зелїзничий поїзд; **експре́сія** вимова, ясність і виразність вислову.

експро́мпт *лат.* вірш або промова, виголошені без приготованя.

експропрія́ція *лат.* примусове вивласненє в користь громади, краю або держави.

екс[с]піра́ція *лат.* видихуванє, уплив (часу).

екста́за *гр.* найвисший степень захопленя, унесенє.

екстемпора́лє *лат.* шкільний переклад з одної мови на другу під диктат учителя.

екстензи́вний *лат.* розширений, свобідний, звичайний.

екстеріторія́льний *лат.* такий, що не підлягає місцевим законам (цісар, посол).

екстерміна́ція *лат.* винищенє.

екстернї́ст *лат.* ученик, що вчить ся дома, а в школї здає лиш іспити.

екстірпа́тор *лат.* рід плуга.

е́кстра *лат.* *в злож.* надзвичайний, окремий (екстрацуґ); **екстраваґа́нтний** дивачний; **екстраваґа́нція** дивацтво, чудацтво, вибрик; **екстра́кт** витяг (з ростин); **екстраордина́рний** надзвичайний (професор).

екстре́м *лат.* крайність, остаточність; **екстремі́тети** руки і ноги; **екстре́мний** крайний, на кінци.

ексцеде́нт *лат.* чоловік, що перейшов міру, викликує публичний непорядок.

ексцеле́нція *лат.* визначність, титул найвисших урядників в державі м. и. міністрів і тайних радників.

ексце́нтрик *лат.* чудак, дивак; **ексцентри́чний** без спільного осередка; чудацький; **ексцентри́чність** в еліпсі віддаль осередка від огнища; дивачність, незвичайність.

ексце́пція *лат.* виїмок, обмеженє; **ексце́рпт** витяг, виїмок; зміст (читаної книжки); **ексцерпувати** робити витяги.

ексце́с *лат.* публичний заколот, вибрик.

е́ктіма *гр.* скірна висипка.

екумені́чний *гр.* загальний, всесвітний.

екхімо́за *гр.* виплив крови.

еле́в *фр.* вихованець, ученик; практикант при деяких урядах; **елєва́тор** прилад до підношеня тягарів (на кораблі, зе-

лізниці); **елєва́ція** піднесенє; висота; зверхній вид будинку.

Елевзінії *гр.* тайна служба в святини грецької богині Деметри в Елевзіс, *гл. містерії.*

елєґа́нт[ний] *фр.* гарно викінчений, добірний, розкішний, чепурний; **елє́ґанція** принадність, чепурність.

елеґі́я *гр.* сумна пісня, жалібний вірш, скорбна дума.

еле́ктор *лат.* виборець; титул князя, що має право вибирати цісаря (в Німеччині).

елєктризува́ти *гр.* переводити через яке небудь тіло електричний ток, побуджувати, стрясати; **еле́ктрика** наука про електричність; **електри́чність** прикмета деяких тіл, які потерті, огріті або зближені до себе притягають легенькі предмети і видають іскри; **електродина́міка** наука про електричні сили; **електро́ди** бігуни в ґальванічних елементах, де збирає ся електричність; **електролі́з[а]** хемічний розклад тіл при помочи ґальванічного току; **еле́ктрон** дуже маленька частинка тіла, наряджена електричністю; **електромаґне́т** маґнет, який під впливом електричного току стає маґнетом; **елєтромаґнети́зм** маґнетизм, викликаний електричним током; **електроме́тер** прилад до міряня скількости електричности; **електроско́п** прилад, що виказує присутність електрики; **електроста́тика** наука про електричну рівновагу; **електроте́хніка** наука про практичне пристосованє електричних сил; **електрофо́р** прилад, що викликує електричність; **електрохе́мія** наука про хемічне діланє ґальванічного тока.

елекційний *лат.* виборчий; **еле́кція** вибір.

еле́мент *лат.* складова або первісна частина якогось тіла; первень; тіло, якого дальше не можна вже розложити; світ, серед якого хто жиє, живло; *ч. мн.* основи, основні відомости; **елементáр** буквар; **елемента́рний** початковий; **е. шкода** незалежна від чоловіка; **е. школа** народна школа.

елефантія́зіс *гр.* хоробливе згрубінє скіри на ногах.

е́ліен *мад.* най жиє!

Елізе́й *або* **елізе́йські поля** місце побуту грецьких героїв по смерти; рай, небо.

елі́зія *гр.* випад самозвука перед другим, коротким самозвуком.

еліксі́р *лат.* ростинний вивар лічнича вода; напій з чудесними прикметами.

елімінáція *лат.* усуненє, виключенє.

елі́пса *гр.* опущенє слова в реченю; крива лінія, подібна до яйця.

елі́та *фр.* вибір, вицвіт, дібране товариство.

еляборáт *лат.* письменна вправа, задача, випріб.

еласти́чність *лат.* пружинуватість, гнучність.

елятероме́тер *гр.* прилад до міряня електричности воздуха та ґазів.

Ельдорáдо *есп.* золотий край, край неробів.

Ельзевіри славні голяндські видавці книжок в XVI і XVII стол.; дрібний а читкий друк.

Ельмові огні огники, які видно нераз (серед бурі) з вершків веж, маштів і т. д.

ельоквéнція *лат.* вимова, дар вимови, красномовність.

ельокубрáція *лат.* нездарні виводи; річ, яку написано без талану, а з великим накладом праці.

ельонґáція *лат.* видовженє; кут між планетою а сонцем.

Ельфи *анг.* староґерманські духи живої природи.

емáлія *фр.* скляна поволока, полива, мальованє в огни.

еманáція *лат.* виплив[анє]; витворюванє гелія з радія; походженє низших істот від висших.

еманципáнтка *лат.* жінка, що домагає ся рівноуправненя з мущинами; **еманципáція** увільненє дитини з під власти вітця; рівноправність, знесенє всякої залеж-

ности, усамовільненє; **еманципувати** увільнювати з залежности.

емблє́м[а] *гр.* відзнака, знак, символ; змисловий предмет, до якого привязує ся якесь значінє.

е́мбріо *гр.* яйце; людський або звіринний зародок перед уродженєм; **ембріольо́ґія** наука про розвій живини з яйця; **ембріона́льний** зародковий; **ембріото́мія** розрізанє зародка.

еме́рит *лат.* вислужений, на пенсії; **емериту́ра** платня по вислуженю приписаних літ служби, вислуженина.

еме́тик *гр.* средство, що викликує блювоту.

еміґра́нт *лат.* переселенець, виходець; **еміґра́ція** переселенє, вихід за границю, вивандрованє.

еміне́нція *лат.* визначність, найліпший степень (в науцї); титул найвисших церковних достойників, кардиналів.

е́мір *ар.* князь; титул усїх потомків Магомеда і усїх незалежних начальників племен.

еміса́р[ій] *лат.* посол в тайній політичній справі; **емі́сія** висилка, випущенє, видача нових цїнних паперів.

емоціона́льний *гр.* склінний до зворушеня або подражненя, чутливий; **емо́ція** зворушенє; подражненє.

емпі́р *гр.* небесний огонь; у отців церкви місце, де перебувають блаженні, рай; **емпі́рик** учений, що опирає свою працю на досвідї; **емпі́рія** досвід; **емпіри́чний** досвідний, опертий на досвідї, нетеоретичний.

емпо́рія *лат.* головний склад торговельний; важне торговельне місце.

емуля́ція *лат.* суперництво, змаганє.

ему́льзія *лат.* холодячий напиток.

емфа́за *гр.* пересада, напушеність; **емфати́чний** напушений, пересадний.

емфі́зема *гр.* пухлина.

емфі́тевза *гр.* дідична аренда на вічні часи.

еналяґе́ *гр.* заміна відмінків, форм або частий мови [*грам.*].

енгармонї́чні тони *гр.* тони, які можна відріжнити лише при помочи обчислень.

ендемі́чний *гр.* місцевий, домашний; **енде́мія** недуга, що проявляє ся лише в деяких околицях; **ендоґа́мія** подружє між членами одного племени; **ендосмо́з[а]** переливанє течий о ріжних густотах через болони в ростинних або звіринних тїлах.

Ене́й один з героїв Троянської війни; **Енеї́да** поема латинського поета Верґіля, в якій описані вандрівки і пригоди Енея.

ене́ма *нїм.* перечищенє відходової кишки водою.

енерва́ція *лат.* ослабленє (нервів).

енерґі́чний *гр.* сильний, охочий до працї; **ене́рґія** запас сили; сила; охота до працї.

ензоо́тія *гр.* зарага на худобу, що панує в якійсь місцевости.

енїґма *гр.* загадка.

енка́встика *гр.* випалюванє рисунків на порцеляні [в огни].

енке́фальон *гр.* мозок.

енклї́тика *гр.* слово так сильно звязане з попереднїм словом, що навіть наголос залежить від нього.

енкля́ва *фр.* державна власність в чужім краю; місцевости, замешкані одною народністю серед чужого окруженя.

енкра́тія *гр.* здержливість.

ентерольо́ґія *гр.* наука про внутренности.

ентозо́ї *гр.* звірята, що живуть в тїлї других; галапаси; жолудкові хробаки.

ентомольо́ґія *гр.* наука про комахи.

ентрохі́ти *гр.* скаменїлости сотворіня, званого морською звіздою.

ентузія́зм *гр.* одушевленє, запал; **ентузія́ст** людина, що легко запалює ся і одушевляє ся.

енунція́ція *лат.* заява (зложена правительственним заступником).

енци́клїка *гр.* папський розпорядок, пастирський лист; **енцикльопеди́ст** всесторонно образований; французький фільософ з кінця 18. стол.;

енцикльопедичний обіймаючий усі науки, всесторонний; **енцикльопедія** видане, в якім зібрано відомости з усіх обсягів знаня.

Еоль *гр.* бог вітру; **еолева арфа** *в муз.* прилад з натягненими струнами, що грають при подуві вітру.

Еос *гр.* рання зоря.

еоцен *гр.* найстарші верстви землі т. зв. третичної епохи.

епакти *гр.* ріжниця між сонічним а місячним роком.

епархія *гр.* частина краю, що належить під заряд одного епископа.

епентеза *гр.* всунене складу або букви поміж склади або букви якогось слова.

епископ *гр* висший священичий чин, архієрей.

епіґони *гр.* потомки, нащадки; наслідники.

епіґрам *гр.* короткий а дотепний вірш; напись; **епіґраф** напись; **епіґрафіка** наука про написи.

епідемія *гр.* заразлива хороба, зараза, пошесть.

епідерма *гр.* наскірник.

епізод *гр.* вставлене оповідане, що лише в части вяже ся з головною темою; осібна подія серед инших подій.

епізої *гр.* галапаси; **епізоотія** загальна зараза на худобу.

епіка *або* **епічна поезія** *гр.* поезія, в якій оповідає ся про важні події, особливо з житя героїв.

Епікуреєць *гр.* приклонник грецького фільософа Епикура, що ставив за ціль житя уживане світа та розкоші; **епікурейський** вигідний, змисловий, розпусний.

епілепсія *гр.* падачка.

епільоґ *гр.* закінчене, останній розділ якої небудь мови, драми або оповіданя, де оповідає ся про дальшу судьбу дієвих осіб.

епістола *лат.* лист, особливо віршований, посланіє; **епістольоґрафія** штука писати листи.

епіталяміюм *гр.* пісня в честь молодих, весільна пісня.

епітафія *гр.* напись на гробі, нагробник

епітет *гр.* придаток, який додає ся комусь на означене якоїсь особлившої прикмети (синє небо), прізвище.

епітимія *гр.* кара наложена духовною властю за проступок проти церковних постанов.

епітрахиль *гр.* довгий богослужебний нагрудник.

епічний *гл.* *епіка.*

епода *гр.* кінцева пісня, рід поезії.

еполети *фр.* відзнака на раменах парадного (військового) строю, наплечники.

епопея *або* **епос** *гр.* лицарська пісня, що оповідає про події, які обходять цілий нарід, поема з житя героїв

епоха *гр* пункт часу, доба; важна хвиля в розвою; **епохальний** важний, памятний.

ера *лат.* числене часу; **християнська е.** числене років від Рождества Христового; **магомеданська е.** числене років від уродженя Магомеда 622. р по Хр, *Геджра.*

ерар *лат.* скарб, державна каса, скарбові гроші, скарбниця; **ерарний** скарбовий.

ератичні скали *лат.* нанесені скали

Ерато *гр.* у старинних Греків муза любовної пісні.

ерґотин *фр.* отруя із спориша.

Ереб *гр.* підземний світ.

ерекція *лат.* випростоване; фондація.

ереміт *гр.* пустельник.

Ерінії *гл.* *Евменіди.*

ерль *анґ.* [earl] ґраф.

ермітаж *фр з гр.* пустельня, захисток; **Е.** богатий музей в Петербурзі.

ерозія *лат.* виполікуване землі під впливом діланя води.

Ерос *гр.* у старинних Греків бог любови; **еротизм** половий наклін; літературний напрям, що бере теми з полової любови; **еротичний** любовний; **еротоманія** любовний шал.

ерудиція *лат.* ученість, широке знане, вишколене.

ерупція *лат.* вибух з землі.

ерцгерцоґ *нім.* архикнязь.

есенція *лат.* істота; зміст, основа; вивар, розтвір;

витяг (з книжки); етеричний олії.

ескáдра *фр.* відділ воєнних кораблів; **ескадрóна** відділ кінниці.

ескаля́да *фр.* вхід до твердині при помочи драбин.

ескамотувати *фр.* зручно спрятати, украсти, показувати штуки зручности.

ескі́з *фр.* начерк.

ескóнт *гл. дисконт.*

Ескорія́ль *есп.* великанський монастир і королївська палата коло Мадрида в Еспанії.

ескóрта *фр.* дружина, сторожа; **ескортувати** товаришити, відпроваджувати під сторожію.

ескýда *есп.* еспанська та портуґальська монета в золоті, сріблї або міди, таляр.

Ескуля́п *гр.* бог лїкарської штуки; *в пер. знач.* лїкар.

еспаді́ля *есп. гл. шпада.*

есперáнто штучна мова для міжнародних зносин.

еспляна́да *фр.* штучна площа (перед двірцем або твердинею).

еспрі́ *фр.* розум; дотеп.

естáмп *фр.* рисунок на міди, ґравюра.

есте́тика *гр.* наука про красу і про штуку; **есте́тик** той, що займає ся наукою про красу; **есте́тичний** що відповідає вимогам краси.

естраґóн *фр.* рід ростини; оцет, муштарда.

естрáда *фр.* підвисшене місце, призначене на театральні вистави, вечерниці, промови то що.

есхатольóґія *гр.* наука про остатні річи (смерть, страшний суд і позагробове житє).

етаблювати ся *фр.* уряджувати ся (в хатї).

етáж *фр.* поверх; **етаже́рка** полиця на книжки і дрібнички.

етáп *фр.* місце на відпочинок, попас; віддаленє стації від стації.

етат *фр.* стан, платня урядника; спис доходів і розходів, буджет; **етатóвий** втягнений в урядовий спис, сталий.

етер *гр.* воздух; надземські простори; рідесенька матерія, що виповняє цілий світ; плин, що дуже легко запалює ся і скоро парує; **етери́чний** воздушний, дуже делїкатний, війний; **етеризувати** усипляти при помочи сїрчаного етеру.

е́тика *гр.* наука про обичайність, про те, що годить ся робити, а що нї.

етике́та *фр.* товариські приписи; картка з написом, уміщена на річах; **етикетáльний** зважаючий на товариські форми.

етимольóґ *гр.* учений, що досліджує походженє слів; **етимольóґія** наука про походженє слів та про творенє пнів.

ети́чний *гр.* що відповідає вимогам етики, моральний

етіольóґія *гр.* наука про причини недуг в лїчництві.

етноґрáф *гр.* учений, що займає ся **етноґрáфією** т. є описом житя-бутя всїляких народів; **етнольóґія** наука про походженє і розвій народів.

етопоéя *гр.* уособленє.

етю́д *фр.* [etude] музичний кусник, вправа; *в мал.* начерк.

ефе́б *гр.* підросток у Греків, молодець.

ефе́кт *лат.* вражінє, наслїдок; **ефе́кти** цінні папери, маєток; **ефекти́вний** дїйсний, істнуючий; **ефектóвний** такий, що викликує добре вражінє.

ефеме́ри *гр.* одноднївки, звірята, що живуть лиш один день; **ефемер[ич]ний** одноднєвний, скоро проминаючий; **ефемері́ди** щоденні часописи; астрономічні записки, що подають з дня на день положенє сонця і звізд.

ефемінáція *лат.* розніжненє, наклін до легкого і розкішного житя.

ефе́з *нїм.* ручка (меча).

Ефія́льт *гр.* зрадник.

ефльоресце́нція *лат.* вицвіт; скірна висипка.

ефóр *гр.* у Спартанців урядник, що зважав на поведенє і моральність королів і урядників.

еф[ф]е́нді *тур.* пан, титул висших турецьких урядників.

ехіні́т *лат.* скаменїлий морський їжак.

е́хо *гр.* відгомін, луна, відгук; **ехоме́тер** прилад до міряня звуків.

ешафóт *гл. шафот.*

еякуля́ція *лат.* виплив, витриск.

Є.

Єва́нгеліє *гр. досл.* добра вістка; чотири книги Нового Завіта, в яких представлено науку Христа.

Єго́ва *евр.* Бог.

є́ґер *нїм.* стрілець, жовнїр з віддїлу стрільцїв.

єдва́б *ґерм.* шовк.

Єзуї́т член Христового товариства; фальшивий, підступний чоловік.

єкте́нїя *гр* рід молитви при Службі Божій.

єле́й *гр.* оливкове масло, уживане до богослуженя.

єло́м[ок] *тур. гл. йолом.*

єн *яп.* японська срібна монета вартости 4 корон.

єнера́л *гл. ґенерал.*

єпископ *гр. гл. епископ.*

єра́рхія *гл. гіерархія.*

єре́й *гр.* священик, піп.

єреміяда *від імени Єремія* скарги, нарікання, жалї.

є́ресь *гл.* відступлене від якоїсь віри [головно католицької] і непризнаване деяких її доґм; **єре́тик** приклонник якоїсь єреси.

єромона́х *гр.* священик-монах

єхи́да *гр.* люта змія; лиха людина.

Ж.

жабо́т *фр.* прикраса з матерії при сукни, збирана коронка, краватка.

жак *фр.* 1. робота на заводи; 2. школяр; дяк.

жаке́т *фр.* короткий сурдут, жіноча верхня одіж, куртка.

жалю́зії *фр.* віконні занавіси, що дають ся підносити і спускати

жандарме́рія *фр.* окрема поліційна власть для удержаня ладу і безпечества в державі (стоїть у нас під зарядом мінїстерства оборони кравої у Відни).

жанр *фр.* рід, родина, ґатунок; **жанрове малярство** образи із звичайного [побутового] і домашного житя.

жантільо́м *фр. гл. джентельмен.*

жарґо́н *фр.* зіпсута мова; бесїда. зложена з кількох мов.

жардіне́ра *фр.* гарна підставка на цвіти, кошик.

жасми́н *ор.* рід куща з сильно пахучим цвітом.

жезл *ц.-слав.* палиця [відзнака] епископа.

желе́ *фр.* овочі студжені в цукрі; **желяти́на** рибячий клей.

Же́льман рід весняної забави, гаївка.

жемчу́г *ор.* дорогоцїнний камінь. перла.

жена́да *фр.* несміливість, соромливість.

женти́ця *рум.* сирватка з овечого молока.

женувати ся *фр.* соромити ся.

жереп *рум.* косодерев.

жерміна́ль *фр.* семий місяць французького републиканського календаря (21. марта — 19. цвітня).

жест *фр.* рух поодиноких частин тїла, передовсїм рук, в часї бесїди; **жестикуля́ція** уживанє рухів в бесїдї.

жето́н *фр.* бляшана відзнака, медаль; нагорода.

жи́дел *нїм.* мірка, склянка.

Жиди племя семітського походженя, що розійшло ся з Азії по цїлім світї і залюднює найбільше Україну, Галичину, Буковину і Угорщину.

жиле́т *фр.* камізоля.

жира́фа *ар.* звірина з дуже довгою шиєю.

жівіо *срб.* [živio] най жиє!

жирандо́ль *фр.* світильник, великий підсвічник.

жірі́ *гл. jury.*

жіро́ *іт.* передача векселя иншій особі, порука, *звідси* **жіра́нт** ручитель.

Жиронди́сти в часї французької революції партія, що стояла в оборонї бідних верстов.

жовнїр *нїм.* вояк.

жоке́й *анґ. гл. джокей.*

жолд *нїм.* жовнїрська платня; **жолда́к** наємний жовнїр.

жонґле́р *фр.* зручний штукар, що уміє перекидати з руки до руки всїлякі предмети.

жонкі́ль *фр.* цвіт, рід нарциза.

жоржи́на *гл. ґеорґінїя.*

жохта́р *рум.* дійниця.

жрець *ц.-слав.* поганський піп.

жуа́ви *ар.* французькі жовнїри в Африцї з поміж місцевої людности.

жупа́н *лат.* верхня одіж;

давнійше начальник краю або племен у деяких народів (у Сербів), до нині на Угорщині начальник більшого округа.

журна́л *фр.* дневник, де вписує ся усі приходячі і відходячі письма, *взагалї* збірники всіляких статей, що виходять що якийсь час; **журналі́ст** той, що пише до часописий, ґазетяр; **журналі́стика** дневникарство; усі часописи і журнали разом, преса.

жур-фікс *фр.* сталий день, коли приймає ся гостий.

З.

заафе́ро́ваний *фр.* захоплений, занятий.

забарикадувати ся *фр.* замкнути ся *барикадою* так, щоб ніхто не міг дістати ся.

забасто́вка *гл. бастувати.*

за́ґа *ск.* скандинавський переказ.

задокументувати *лат.* зазначити, ствердити підписом.

задру́га *срб.* велика родина під проводом найстаршого в роді.

за́йдель *нім.* мірка, склянка.

закасувати *нім.* перевисшити.

закри́стія *лат.* місце в костелї за вівтарем, де вбирає ся священик до богослуженя; **закри́стіян** церковний сторож, паламар.

зал *гл. саля.*

за́мша *нім.* мягко виправлена скірка з оленя (на рукавички).

заопінїювати *лат.* видавати осуд.

за́птія *тур.* турецький поліцай.

Зарату́стра *гл. Зороастер.*

заса́да *пол.* сталий погляд, переконанє, основа; **засадни́чий** основний.

збір *іт.* розбійник, розбишака, драб.

зблязо́ваний *фр.* зужитий, вичерпаний в наслідок веселого житя.

зґа́рда [*гуц.*] *рум.* дукачі, намисто.

здебушо́ваний *фр.* знищений розпустою.

здекляро́ваний *фр.* рішений; заявлений, *гл. деклярувати.*

зе́бра *еси.* африканське звіря, з родини коний, білої краски з темними пасками; **зе́бу** віл з горбом, живе в Африці та Азії.

зе́вґма *гр.* синтактичне получене двох імен з одним дієсловом, котре надає ся лише до одного з імен [*грам.*].

Зев[**е́**]**с** *гр.* [*лат. Юпітер*] найвисший бог у Греків.

зельо́т[**-ка**] *гр.* загорілець; навернений до чого (до нової релїґії).

зе́мство в Росії самоуправний уряд з вибору, що заряджує місцевими справами; земством управляє **земський збір і земська управа.**

Зенд *перс.* староперська мова, якою написана **Зенд-Авеста** [*досл.* живе слово] т. є. святе письмо Персів, в якім виложено науку Зороастра.

зенї́т *ар.* точка небесної кулї прямо над нашими головами; найвисша точка, вершок (слави).

зе́ро *фр.* нуля, 0.

зефір *гр.* лагідний вітер; легка матерія з мушлїна.

зе́цер *нім.* друкарський складач.

зи́ґар *нім.* годинник.

зиз *нім. або ор.* косоокість.

зикза́к *фр.* кручена, ломана лїнія, закрути, викрутаси.

зі́ґля *лат.* початкові букви слів замість цїлого слова або кількох слів (ЛНБ=Лїтературно-науковий Вістник).

зіцбад *нім.* насїдова купіль.

зоантро́пія *гр.* умова недуга, в якій хорому здає ся, що перекинув ся в звірину.

зоді́як *гр.* звіринець; небесний звіринець т. є. дванацять ґруп звізд здовж небесного рівника; **зодіякальне сві́тло** появляє ся весною по заході сонця і осенню на Сході перед сходом сонця.

зоїзм *гр.* процес житя у звірят.

Зоїль *гр.* грецький критик з 3 стол. п. Хр, що остро оцїнював твори Гомера; злобний критик, ущипливий чоловік.

зооґе́нїя *гр.* наука про повставанє звірят; **зооґра́фія** описуванє звірів;

зоолятрія віддаване звірятам божої чести; **зоольоґія** наука про звірята; **зоомаґнетизм** звіринний маґнетизм; **зооморфічний** похожий на звіря; **зоонозольоґія** наука про недуги звірят; **зоономія** наука про права житєвих прояв у звірят; **зооспєрми** ниточки в звіринім сїмени; **зоотерапія** лїчене звірят; **зоотомія** краяне звірят; **зоофаґія** кормлене звірят мясом инших; **зоохємія** наука про хемічні процеси, які відбувають ся у звіриннім світї.

Зороастер *перс.* основатель старинної перської віри, що признавала істноване двох духів, доброго і злого.

зубр вимираюча порода биків.

Зулюси полудньово-африканське племя.

зупа *фр.* росіл, юшка.

зястра *рум* придане.

Й.

йовіяльний *лат.* веселий, добродушний

Йоганїти монахи з закона Йоганїтів, т.зв. родійські, мальтійські лицарі.

йод *гр.* хемічний первень жовтої краски.

йодлювати *нїм.* співати без слів, раз повним, раз фальсетовим голосом.

йодоформ *гр.* тоненьке полотенце, напущене йодом.

йолом[**ка**], **йоломчик** *тур.* висока смушева шапка з острим, звисаючим кінцем.

Йом-Кіпур *жид.* судний день у Жидів.

Йонцї грецьке племя, що вивандрувало на західне побереже Малої Азії і позакладало там грецькі оселї; **йонський стиль** спосіб будованя, що визначав ся легкістю стовпів і красотою прикрас; **й. стих** складає ся з двох довгих і двох коротких складів, — — ◡ ◡

Йордан обряд свяченя води 6. січня.

йори *ц.-слав.* знак ы.

йота *гр.* грецька маленька буква, *звідси* дуже незначна величина.

йох *нїм.* морґ.

І.

ібербретль *нїм.* новомодне представлене.

Іберія *лат.* старинна назва Еспанії і Португалії.

іберменш *нїм.* надчоловік, після погляду фільософа Нїчше висший духом і таланом чоловік, що панувати ме над другими.

ібіс *єг. через гр.* єгипетський бузько, якого давні Єгиптяни почитали за Бога.

ібн *ар.* ставить ся перед іменем батька на означене походженя.

ігумен *гр.* найстарший монах в монастири, начальник монастиря.

іґнорант *лат.* неук, незнайко; **іґнорантизм** удержуване в неуцтві, темнотї; **іґноранція** неуцтво, незнане, нерозуміне; **іґнорувати** легковажити, не признавати.

ідеал *гр.* те, що істнує лише в уяві, щось таке, що в своїм родї одно лиш істнує, взір, прообраз; **ідеалїзм** фільософічний напрям, після якого істнує поза нами ідеальний світ, а наш світ є лиш відблиском тамтого; безкористовна праця для добра загалу; **ідеалїзувати** представляти собі щось ідеально, гарнїйше, нїж в дійсности; **ідеаліст** приклонник ідеалїзму; **ідеальний** подуманий, видуманий, найдосконалїйший.

ідентифікувати *лат.* уважати два предмети за однакові; **ідентичний** однаковий, рівнозначний, такий сам.

ідеоґрафія *гр.* виражуване гадок окремими знаками (в китайськім письмі); **ідеольоґія** наука про ідеї; світогляд; **ідея** думка, понятє; провідна гадка.

іди *лат.* день 15. марта, мая, липня і жовтня та 13—ий инших місяців в римськім календари.

ідилїчний *гр.* сільський, простий, невинний, погідний; **іділя** образок з сільського житя, рід поезії, хутірна поезія.

ідіом *гр.* наріче якоїсь

мови, *дїялект*; мова, якою говорять в одній тільки околици.

ідіопа́тія *гр.* недуга, що опанувала лиш одну частину тіла; **ідіосінкра́зія** нервова слабість, що проявляє ся як відраза до деяких змислових подражнень.

ідіо́т *гр.* півголовок, дурноватий, бортак; **ідіоти́зм** 1) дурниця; дурноватість; 2) слово, властиве одному тільки писателеви або одній ґрупі людий.

ідо́л *гр.* божок у поган, бовван; **ідоля́трія** ідолопоклонство.

Ізі́да *єг.* египетська богиня місяця і природи, жінка Озіріса.

Ізмаелі́ти потомки Авраама в Арабії; магомеданська секта.

ізо- *гр.* рівний; **ізоґо́ни** *або* **ізоклі́ни** лінії на земській кулї, в яких вказує маґнетична голка однакове збочене з північного або полудневого напряму; **ізоґра́фія** вірне наслідуване підпису; **ізодина́ми** лінії рівної маґнетичної сили; **ізолювати** відділяти; усувати всї електричні провідники; **ізоля́тор** лихий провідник електричности; **ізоля́ція** відділене, відлучене; **ізоме́рний** поділений на ріжні части; **ізомо́рфний** о такім самім виглядї; **ізопа́тія** *гл. гомеопатія*; **ізоте́рми** лінії на мапі, що лучать на земській поверхни місця о однаковій пересічній річній теплотї; **ізохіме́ни** лінії на мапі, що лучать місцевости о однаковій теплотї в зимі.

Ізраї́ль *евр. досл.* богоборець, прізвище Якова; *звідси* назва жидівского племени.

ізумру́д *перс.* дорогоцінний камінь зеленої краски.

Іка́р *гр.* син Дедаля, що перелїтаючи при помочи прилїплених воском крил понад море, приблизив ся занадто до сонця і упав у море, коли воск ростаяв.

ікозае́дер *гр.* двацятистїнник; тїло, замкнене 20-и пристайними, рівнораменними трикутками.

іко́на *гр.* образ Христа, Матері Божої або Святих; **іконоґра́фія** наука про старинні образи і статуї; **іконоклясти** *або* **іконобо́рці** партія в Византії в 8. і 9-ім ст., що не признавала образів в церкві; **іконоста́с** в церкві стїна з образами, що відділяє вівтар від передної частини храма.

ікос *гр.* пісня в акафистї, яку співає ся на переміну з кондаками.

ікс *лат.* буква, *гл.* *X*.

Ілїри́йцї нарід, що в давнину замешкував побереже адрійського моря; в 19. стол. назва полудневих Славян.

Ілїя́да *гр.* велика грецька поема про троянську війну; її приписують Гомерови.

іллеґа́льний *лат.* незаконний.

ільо́ти *гл. гельоти.*

ілюзія *лат.* злуда, омана, пуста надія.

Ілюміна́ти *лат.* секта, якої члени приписували собі силу бачити злих духів; члени баварського товариства з 18. ст., що проповідували рівність і братерство; **ілюміна́ція** урочисте освітлене домів, улиць або цїлого міста.

ілюстра́ція *лат.* рисунок, доданий для поясненя, пояснене, з'ображене; **ілюструвати** прикрашувати або пояснювати текст образками, пояснювати.

ільм[а] *нїм.* вяз.

ільтиця вичищена овеча скіра; скіряна обшивка; вставка між два кусники скіри або матерії.

імаґіна́рний *лат.* видуманий; **імаґіна́ція** видумуване; творене образів в уяві, уява, привид; **імаґінувати** видумувати, вимріяти, виображувати собі в уяві.

імам *ар.* священик у Магомедан.

іматрикулювати *лат.* вписувати в спис студентів висшої школи; **іматрикуля́ція** вписане до метрики [показчика] висшої школи; урочисте проголошене впису.

імбір, інбір *лат.*, *нїм.* корінь, якого уживає ся до приправи страв.

імбри́чок *тур.* посуда до пареня кави.

іміґра́нт *лат.* зайда, переселенець; **іміґра́ція** привандроване з иншого краю; наплив чужої людности.

іміта́тор *лат.* наслідувач; **іміта́ція** наслідуванє; підроблена річ; **імітувати** наслідувати, удавати, переймати.

іммакуля́та *лат.* непорочна.

ім[м]ане́нтний *лат.* внутрішний; такий, що пе ребуває в чім; конечний, трівкий.

імматеріяльний *лат.* нетілесний.

ім[м]е́рзія *лат.* зануренє в воду.

ім[м]унїзувати *лат.* забезпечити від небезпечної, заразливої недуги; відчитувати заборонені [сконфісковані] місця в парляменті, щоб їх в сей спосіб зробити доступними для загалу.

імовірність *мос.* можливість, правдоподібність.

імпедіме́нта *лат.* перешкоди.

імперати́в *лат.* приказуючий спосіб [*грам.*]; загальне правило [*філ.*];

імпера́тор цїсар; **імпе́рія** держава, цїсарство; **імперія́л** російська монета вартости 15 рублів; рід спра; **імперіялі́зм** змаганя цїсаря, розширити межі своєї держави і запанувати над світом при помочи війська.

імпертіне́нція *лат.* нечемність, неумісність; зухвальство, образливі слова.

імперфе́кт *лат.* недокладний; *в грам.* час минувший недоконаний; **імперфе́кція** недокладність.

і́мпет *лат.* розмах, сила, приступ, завзятість.

імплї́ка́ція *лат.* покрученє, замішанє; **імплїкувати** поплентати, втягнути.

імпоза́нтний *лат.* величавий, що викликує вражінє; **імпонувати** викликувати подив або поважанє, робити вражінє; хвалити ся.

імпо́рт *лат.* привіз (товарів) з заграниці; **імпортувати** привозити, ввозити, достарчувати.

імпоте́нт[ний] *лат.* немічний, безсильний (в полових зносинах), знидїлий; **імпоте́нція** (полова) неміч, непридатність.

імпреґна́ція *лат.* наповнюванє якогось тїла плином.

імпреса́ріо *іт.* підприємець театральний, концертовий, цирковий і т. д.

імпресіонї́зм *лат.* напрям в літературі і малярстві, що кладе велику вагу на способи, що викликують вражінє; **імпре́сія** вражінє, вплив.

імпровіза́ція *іт.* поезія або музичний твір, виголошені або відіграні без приготованя; **імпровізувати** говорити або грати без приготованя.

імпу́льс *лат.* товчок, почин, спонука, привід, причина; **імпульси́вність** вразливість, податливість на впливи.

імпутувати *лат.* приписувати, вмавляти, посудити.

інавґура́ція *лат.* урочисте отворенє, посвяченє; **і. мова** бесїда при отвореню (шкільного року); **і. праця** розвідка на осягненє титулу доктора.

інва́зія *лат.* напад, наїзд.

інвалї́д *лат.* жовнїр, непридатний до служби.

інвекти́ва *лат.* обида, зневага.

інвента́р *лат.* спис власности; **живий і.** домашні звірята; **мертвий і.** прилади і знадоби, потрібні до веденя господарства або яко небудь иншого занятя; **інвентаризувати** списувати в інвентар; **інвенту́ра** спис усього, що находить ся в даній хвили на складї.

інве́нція *лат.* творчість, помисловість.

інве́рзія *лат.* переставка слів [*грам.*].

інвеститу́ра *лат.* власть середновічних пануючих назначувати священиків і надїлювати землями.

інвести́ція *лат.* вложенє гроший в підприємство; публичні роботи.

інгаля́тор *лат.* прилад до лїченя при помочи **інгаля́ції** т. є вдихуваня водної пари з сілю.

інгібі́ція *лат.* заборона, здержанє судової справи.

інгума́ція *лат.* похорони.

інґераш [*гуц.*] перекупство.

інґере́нція *лат.* вплив, право виконувати контролю.

інґредіє́нція *лат.* складові частини, домішки.

індаґа́ція *лат.* слїдство.

індекс *гр.* поазбучний спис, показчик; **index librorum prohibitorum** спис усіх книжок, заборонених католицькою церквою.

індемнїза́ція *лат.* сплата, відшкодоване за знесене право (пропінації) або відібрану річ.

індепенде́нція *фр.* незалежність, вільність.

індетермінї́зм *гр.* наука про безграничну свободу людської волї.

інди́кт *лат.* протяг 15-и лїт.

індівідуалїза́ція *лат.* узгляднене прикмет кождої одиницї; **індівідуалї́зм** виріжнюване власної особи, почуте відрубности в порівнаню з иншими; напрям, що признає права одиницям; **індівідуалї́ст** чоловік, що хоче жити сам для себе і не лучить ся з другими, щоби бути независим в гадках і дїланю; **ідівідуа́льний** властивий одній людинї, особистий, окремішний, сам для себе; **індівідуа́льність** загал усіх прикмет, що властиві одній одиници, признака, особистість; **індівід[уум]** особа, осібняк, одиниця.

індіґена́т *лат.* право приналежности, горожанство.

індіґо *есп.* синя фарба, яку видобуває ся з ростини індіґо.

індіка́тор *лат.* прилад при паровій машинї, що показує силу пари; **індіка́ція** вказівка; **індіка́тів** *в грам.* означений спосіб.

індіферентизм *лат.* рівнодушність, байдужість, особливо в релїґійних справах; **індіфере́нтний** рівнодушний.

Індія півостров в полудневій Азії; **Індія́ни** племена північно-американської червоноскірої раси; **індольо́ґ** дослїдник Індії.

індоле́нтний *лат.* нездарний, невразливий; **індоле́нція** неприда́тність, лїнивство, отупінє.

індос[амент] *іт. гл.* *жіро.*

Індра головний бог Індусів.

індукти́вний *лат.* досвідний; **інду́кція** розумоване про загальні причини і закони на підставі спостережень і досвідів, дослїджуване від подробиць до загалу, досвідчене.

індульґе́нція *лат.* відпущене гріхів; **інду́льт** церковний дозвіл на подруже, усуваючий церковні перешкоди.

інду́стрія *лат. досл.* пильність; промисл; **індустріялї́зм** перевага промислу.

іне́рція *лат.* неробучість, вялість, нездатність, недіяльність.

ін'є́кція *лат.* вприскуване.

інжінер *також* **інженїр** *фр.* технїк, що з'ужитковує практично фізику, механїку та хемію, будівничий.

інїціял *лат.* перші великі букви в книжках і рукописях, прикрашені рисунками; перші букви імени і назвиска; **інїціяти́ва** почин; **інїція́тор** чоловік, що перший піддав гадку, дав почин.

інка́вст *лат.* чорнило.

інкарна́ція *лат.* переміна в тїло, втїлене.

інкасе́нт *іт.* той, що відбирає гроші, аби їх віддати до каси; **інкасувати** стягати гроші.

інквізи́тор *лат.* член духовного суду; острий судія; **інквізи́ція** слїдство, середновічний суд духовний, що займав ся слїдженєм еретиків.

інклїна́ція *лат.* нахил; прихильність; нахилене маґнетичної голки одним кінцем в діл.

інклюз *лат.* зачарований гріш, що приносить щасте властителеви.

інко́ґнїто *іт.* під прибраним назвиском, без відома загалу, не-офіціяльно.

інкомодувати *лат.* непокоїти, недогоджувати.

інкомпете́нція *лат.* брак даних або управненя, щоб рішати якусь справу.

інкорпора́ція *лат.* вступлене в члени товариства; прилучене до держави.

інкриміно́ваний *лат.* обжалований; засуджений.

інкруста́ція *лат.* викладане

деревляних або металевих виробів иншим матеріялом.

інкуба́тор *лат.* прилад до вигріваня яєць; **інкуба́ція** час від зараженя до перших проявів недуги; **інкубус** перелесник, лятавець, мана.

інкуна́була *лат.* перводруки, книжки, друковані за перших 100 літ по винаході друку — менше-більше до половини 16. стол.

інова́ція *лат.* новість, новина, впровадженє нової гадки або річи.

інокуля́ція *лат.* щепленє.

інок *ц.-слав.* монах.

інсе́кт *лат.* комаха.

інсера́т *лат.* оголошенє, оповістка (в часописях), *анонс.*

інсі́ґнії *лат.* відзнаки власти або уряду; знамя, прапор.

інсінуа́ція *лат.* підсуванє гадки, брехлива звістка, обмова, підозрінє

інскри́пція *лат.* впис[анє], втягненє до книг; напись.

інсольве́нт *лат.* банкрот, той, що не має чим платити довгів; **інсольве́нція** невиплатність.

інспе́кт *лат.* парник, грядка огрівана навозом; **інспе́ктор** надзираючий урядник, начальник, контрольор; **інспе́кція** догляд, надзір, контроля; оглядини.

інспіра́ція *лат.* піддаванє думки; підшепти; натхненє; **інспірувати** піддавати гадку, натхнути.

інсталя́ція *лат.* впровадженє (в урядованє); уряджене (школи).

інстанціонувати *лат.* вставляти ся за ким; **інста́нція** *досл.* поданє; висша власть в процесовім поступованю.

інститу́т *лат.* заведенє; висша школа; установа; **інститу́тка** учениця, що мешкає в інституті; **інститу́ція** постанова; заведенє; фондація.

інсті́нкт *лат.* природний, несвідомий потяг до чогось; **інстінкто́вий** несвідомий, мимовільний.

інстру́ктор *лат.* учитель, справник; **інстру́кція** поясненє, припис.

інструме́нт *лат.* прилад, знаряд, варстат; музичний прилад; **інструмента́льна музика** музика на інструментах без співу; **інструментувати** укладати музичний твір для інструментальної музики; **інструувати** поучувати, пояснювати.

інсульта́ція *лат.* обида, зневага, напасть.

інсурґе́нт *лат.* повстанець, бунтівник; **інсуре́кція** повстанє.

інсценіза́ція *лат.* приладженє театральної штуки на сцену, впровадженє.

інтабулювати *лат.* вписати до табулї; **інтабуля́ція** запис набутої нерухомої власности в гіпотечні книги.

інтеґра́льний *лат.* цілий, нероздільний; незіпсутий; **і. рахунок** вишукуванє первісної функції з її діференціялів; **інтеґрувати** доповнювати; відновлювати; *в мат.* вишукувати первісну функцію.

інтеле́кт *лат.* розум: **інтелєктуалїзм** фільософічний погляд, що усе випроваджує лише з розуму; **інтелєктуа́льний** розумний, духовий, умовий; **інтеліґе́нтний** розумний; „образований“; **інтеліґе́нція** розвитість; усї інтеліґентні люди разом.

інтенда́нт *фр* головний доглядчик, завідатель, доставець; **інтендату́ра** заряд; військовий уряд, що займає ся військовими доставами.

інтензи́вний *фр.* напружений, сильний, витревалий.

інте́нція *лат.* замір, охота, гадка.

інтерва́л *лат.* відступ, прогалина; *в муз.* віддаль між двома тонами.

інтерве́нція *лат.* вмішанє, посередництво.

інтерв[і]ю *анг.* [interwiew] розмова дневникаря з визначною особою для оголошеня в часописи; **інтерв[і]ювати** випитувати задля оголошеня в часописях.

інтерди́кт *лат.* заборона, заказ; церковна клятьба.

інтере́с *лат.* справа, залагодженє справи, справунок; хосен, зиск; увага, річ, що когось займає; торговельне або

промислове підприємство; **інтереса́нт** учасник інтересу; **інтере́сний** цікавий, займаючий; **інтересо́ваний** приналежний до справи; **інтересувати** цікавити, займати, обходити.

інтере́кція *лат.* окличник.

інтерім *лат.* тимчасом, хвилевий стан, тимчасовий заряд.

інтерлінійний *лат.* писаний між рядками.

інтерлюдія *лат. в муз.* пригривка.

інтерльоку́тор *лат.* розмовник, що говорить з другим.

інтерме́дія *лат.* час між двома термінами; смішне представлене, яке в давнійших часах виставляли поміж актами поважних штук; **інтерме́ццо** як висше; короткий уступ музичний; дрібний випадок серед важнійших подій.

інтерна́т *лат.* заведене для школярів, бурса.

інтернаціона́льний *лат.* міжнародний; **інтернаціона́лка** партія, до якої належать ріжні народи.

інте́рний *лат.* внутрішний; **інтерні́ст** лїкар, що займає ся внутрішними недугами.

інтерпеля́ція *лат.* перерване мови; публичний запит (в соймі або парляменті до представників держави); **інтерпельо́ванний** запитаний о виясненє.

інтерпози́ція *лат.* вставлюванє, посередництво.

інтерполя́ція *лат.* вставка (в рукописи), доповненє; фальшованє (документу).

інтерпрета́ція *лат.* виясненє, виклад, толкованє.

інтерпу́нкція *лат.* переділюванє речень окремими знаками, перепинанє.

інтерре́ґнум *лат.* безкоролївє, час перед наступленем нового короля.

інтерроґати́вний *лат.* питайний, що питає

інтерфере́нція *лат.* перехрещуванє филь (світла, голосу).

інтерцедувати *лат.* бути посередником; **інтерце́сія** посередництво; **інтерци́за** передшлюбна умова.

інті́мний *фр.* довірочний, дуже близький до когось.

інтоксіка́ція *лат.* затроєнє крови.

інтона́ція *лат.* початок співу, чистість тону; звукові відтїнки в мові або читаню.

інтра́та *лат.* дохід, зиск; **інтра́тний** корисний.

інтри́ґа *лат.* хитра підмова, підступ; **інтриґа́нт** чоловік, що **інтри́ґує** т. є. викликує непорозуміня, підмовляє або зацікавлює.

інтроду́кція *лат.* вступ.

інтроліґа́тор *лат.* переплетчик, що оправляє книжки.

інтронізáція *лат.* посадженє на престол.

інтру́з *лат.* непрошений, вдїзливий

інтуї́ція *лат.* поглядовість; представленє чогось в свідомости без попередного розслїду; відгадка, прочутє.

інфа́мія *лат.* неслава, нечесть, безличність, підлість

інфа́нт і **інфа́нтка** *еcп.* назва князїв і княгинь еспанського і портуґальського королївського дому.

інфанте́рія *фр.* піхота.

інфе́кція *лат.* зараженє якою будь недугою.

інфільтра́ція *лат.* вплив, всякненє.

інфіма *лат.* друга кляса духовних семінарій в Росії.

інфінїті́в *лат.* граматична форма, що лише називає якусь чинність, дїєіменник (писати, їсти).

інфірме́рія *фр.* невеликий шпиталь.

інфлюе́нца *іт.* заразлива недуга віддихових проводів.

інфлюе́нція *лат.* вплив.

інфляма́ція *лат.* запаленє.

інформа́тор *лат.* учитель, людина, що дає звістки, пояснює; **інформа́ція** поясненє, звістка, поученє.

інфу́зія *лат.* наливка, примочок; **інфузо́рії** малі звірятка, вимочки.

інфу́ла *лат.* епископська мітра; гідність епископа; **інфу́лат** церковний достойник, прадат, що має право носити епископські відзнаки.

І. Н. Ц. І *ц.-слав. скор.* з Іисус Назарейскій, Царь Іюдейскій.

інціде́нт *лат.* випадок, при-

ключка; **інцізія** наріз, операція.
інюрія *лат.* несправедливість, кривда, безправність.
іподіякон *гр.* молодший діякоп.
іпотека *гл. гіпотека.*
іраде *тур.* розказ турецького султана.
ірена *гр.* богиня мира.
ірита́ція *лат.* подражнене, гнів.
іріґатор *лат.* прилад до переполікуваня або скроплюваня; **іріґація** штучне наводнене, скроплюване.
іріс *гр.* післаниця грецьких богів; **і.** дуга; чоловічок в оці; рід ростини.
ірмолой *гр.* збірка церковних пісень, **ірмосів.**
ірод *гл. Герод.*
іронічний *лат.* насмішливий; **іронія** насмішлива мова, скритий глум, насмішка.
іраціона́льний *лат.* противний здоровому розумови, нерозумний; *в мат.* невимірний.
іреґуля́рний *нїм.* невпорядкований, невивчений (військо).
ір[р]еде́нта *іт.* політична партія в Італії, що змагає злучити усі краї, залюднені Італійцями; **ір[р]едентист** той, що змагає до незалежности.
ірха *лат. через нїм.* мягко виправлена скірка з оленя, *замша.*
іслям *ар.* магомеданська віра.
іссо́п *гр.* сильно пахучий корінь.
істе́рія *гл. гістерія.*
істмос *гр.* вузкий пас землї між двома морями.
історіоґра́фія *лат.* історичні жерела, загал усіх, що писали про історію, **істо́риків**; **історіозо́фія** наука про закони, що кермують історичними подіями, фільософія історії; **істо́рія** подія, опис подій; наука про минувшину.
ісхіяс *гр.* гостець.
ітінера́р *лат.* опис подорожі або походу.
іхневмо́н *гр.* єгипетська миш.
іхтіоґра́фія *гр.* опис риб; **іхтіоза́вр** передпотопова ящірка великих розмірів; **іхтіолі́т** скаменїла риба; **іхтіольо́ґія** наука про риби; **іхтіофа́ґ** людина, що кормить ся рибою.
іша́к *тур.* мул.

іюль *лат.* липень.
іюнь *лат.* червень.
іятрика *гр.* штука лїченя.

К.

Кааба *ар. досл.* шестистїнник; святощі Магомедан коло Мекки в Арабії.
каба́к *тур.* 1. шинок; 2. голова; диня, гарбуз.
каба́ка *гл. табака.*
кабала́ *фр.* неволя, панщинна залежність.
каба́ла *евр.* гебрайська тайна наука; ворожене з карт; **кабалі́ст** знавець жидівських книг, ворожбит.
ка́балка *гол.* грубий (зелїзний) шнур.
каба́н *тур.* вепр; **каба́нник** свинар; **каба́р** пастух від свиний.
кабарга́ *або* **каба́рда** *тат.* рід оленя; **кабарди́нка** 1. шапка з футра кабарди; черкеський стрій; 2. рід танця.
кабаре́т *фр.* гостинниця; веселі співи і вистави в гостинницях.
ка́бат *лат.* верхня одїж, сурдут, кафтан, куртка.
ка́бель *гол.* підморські телеґрафічні проводи.
ка́бза *лат.* мошонка, торбинка, карман; **кабза́н** насмішлива назва Вірмен; **кабзу́лка** міхурець з желятини на ліки.
кабіна *анґ.* окрема будка для купелї, комната [каюта] на корабли; **кабіне́т** *також* **ґабіне́т** *фр.* малий покоїк; робітня для умової працї; мінїстерство, рада мінїстрів; збірка всїляких оказів (природничих); **кабіне́товий** приналежний до кабінету; **к. розпорядок** виданий впрост з цїсарської канцелярії без підпису мінїстрів; **к. форма́т** величина образів або фотоґрафій трохи більша від т. зв. візитової, около 16 cm. висока а 11—12 cm. широка.
каботаж *фр.* прибережна мореплавба або торговля.
кабріоле́т *фр.* легкий візок на двох колесах.
ка́ва *ар.* сок з палених овочів кавового дерева, напиток.

кава́лєр *іт.* лицар (ордену), парубок, товарпш дами; **кавалєри́ст** жовнїр при кіннотї; **кавалє́рія** кінне військо.

кава́лок *нїм.* кусень.

кавалька́да *іт.* товариство їздцїв.

кава́рня місце, де сходять ся люди, пють каву і читають часописи.

ка́вас *тур.* турецький полїцай або жандарм.

каватї́на *іт. в муз.* невелика пісня.

кавду́н *нїм* живіт.

ка́верза *лат.* видумка, примха.

ка́вза *лат. досл* причина; сварка, обмова; **кавза́льний** причиновий; **кавзувати** *також* **кабзувати** ганьбити; жалувати ся.

ка́встика *гр.* штука випалювати; **кавсти́чний** їдкий, палючий; **кавтериза́ція** випалюванє в лїчничих цїлях.

кавувати *лат.* ручити, заручувати.

каву́н *тур.* диня, гарбуз.

ка́[в]уш *рум.* черпак.

ка́вція *лат.* порука, гроші, зложені як обезпеченє, що додержить ся умови.

кавчу́к *ам.* стверднїлий сок одного полудневоамериканського дерева.

кавя́р *тат* солена ікра осетрини.

кага́л *евр.* заряд жидівської віроісповідної громади; *клїка*.

кага́н *гл. хан.*

ка́гла *нїм.* комин.

када́вер *лат.* труп.

каде́нца *іт. в муз.* скаля; **каде́нція** час, призначений на залагодженє урядових справ (в судї).

каде́т *фр.* ученик військової школи, під'офіцир; член конституційно-демократичної партії в Росії [К Д.]; **каде́тський корпус** військова школа.

ка́ді *ар.* турецький судія.

ка́дка *лат.* бочілочка з округлим дном.

кадм *гр.* мінерал, подібний до олова.

ка́дра *фр.* запасові під'офіцири і офіцири, потрібні до з'орґанїзованя відділу війська; **ка́дри** відділи війська.

кадри́ль *фр.* танець.

каду́к *лат.* пропавший; спадок без наслїдника; чорт; рід слабости.

каєт *фр.* зшиток.

казама́та *есп.* склеплені пивниці і вязниці в твердинях; тяжка тюрма.

каза́н *тур.* великий котел.

каза́рма *іт.* (військові) кошари.

казеі́н *лат.* білко в молоцї.

казна́ *тур* каса.

казуа́льний *лат.* припадковий.

ка́зуар *мал.* відміна струся.

казуї́стика *лат.* наука про питаня, що входять в обсяг сумлїня; збірка рішень, що дотикають всїляких обставин житя; **ка́зус** припадок, випадок.

кайда́ни *ор.* окови.

кайзе́рка *нїм.* округла пшенична булочка.

ка́йзершнїт *нїм.* операція у поліжниць.

ка́йла *мад.* угорський віл; **кайла́к** обрубок, коротко втятий ковбок.

кайма́ *тур.* рубець, крайка.

каймакам *тур.* намісник турецької провінції.

кайма́н 1. [*тур.?*] кухар у гуцульських дроворубів; 2. *ам. алїґатор.*

ка́йстра *гл. тайстра.*

каінї́т *гр.* сіль, якої уживають до штучного навозу.

какаду́ *мал.* рід папуги.

ка́као *мек.* американське дерево, з якого овочів роблять мучку і чоколяду.

какофо́нія *гр.* незгідність тонів.

ка́ктус *гр.* тропікальна ростина з колючками.

ка[ла]бали́к *тур. через рум.* неспокій, сварка.

кала[в]у́р *мос. з ор.* сторожа, варта.

калама́йка [*гр.?*] рід тканини.

калама́р *гр.* чорнильниця.

каламбу́р *фр.* дотепна забава словами; з'ударенє.

ка́лап *мад.* круглий капелюх.

калга́н *тур.* рід ростини; **калганівка** наливка на калгані.

Калева́ла збірка фінських дум.

кале́ний *тур.* гартований в огни.

калєйдоско́п *гр.* скляна рурка з ріжнобарвними камінчиками, які легко зміняють ся і прибирають всїлякі форми в наслідок відбиваня в зеркальцях; скоро проминаючі образи.

калєнда́р *лат.* названий від

лат. слова **калє́нди**, яким означувано перший день місяця; поділ року на частини (місяці і дні); спис днів звичайних і свят.
калим *тат.* викуп, що його складає молодий родичам молодої.
калит[к]а *тур.* мошонка; торбинка.
ка́лї *ар.* луг.
калї́бр *фр.* модель, міра; отвір при стрільничих оружях; **калї́брувати** міряти, вирівнувати; значити.
калїґра́фія *гр.* штука гарно писати.
калїко *фр.* перкалеве полотно, уживане з успіхом до оправи книжок, бо дає ся змивати.
Калїо́пе *гр.* муза лицарської пісні і краси.
калїсо́ни *фр.* підштанники, гачі.
калї́ф *також* **халї́ф** *ар. досл.* заступник; наслїдник Магомеда; **калїфа́т** уряд калїфа, намісництво.
калу́гир *н.-гр.* монах.
калюмнія *лат.* клевета, обмова, наклеп; **налюмнїя́нт** клеветник, обмовник.
каляї́т *гр.* рід мінерала.
каляма́нція *лат. через пол.* нещастє, біда, клопоти, невдача.
калярє́па *іт.* рід огородової капусти.
каляфа́ктор *або* **калїфа́ктор** *лат.* шкільний сторож.
каля́фійор *іт.* рід огородової капусти.
каляфо́нїя *гр.* живиця, якою натирає ся смик до скрипки.
Кальва́рія *лат.* [*евр.* Голгофта] *досл.* череп; гора, де представлені муки Христа.
Ка́львін творець кальвінської секти; недовірок; **кальвінї́зм** протестантська секта.
ка́лька *фр.* папір або полотно, що служить до відбиваня письма або рисунку; копія; **калькувати** робити відбитку при помочи кальки.
калькулювати *лат.* обчислювати; **калькуля́ція** оцінка товару по вчисленю розходів за доставу, оплати і т. д.
кальку́т[ський когут] *нїм.* порода великих когутів, буцїм то з Калькути.
кальма́ *гл. кайма.*

кальма́н *гл. кайман.*
ка́льмус *нїм.* ростина, якої уживає ся в лїчництві і в торговлї.
кальоме́ль *гр.* сполука ртути з хльором.
кальо́рика *лат.* наука про тепло; **кальориме́тер** прилад до міряня теплоти в тїлї; **кальорифе́ри** рури, якими розпроваджує ся тепло з одної, головної печі по цїлім помешканю; **кальо́рія** скількість тепла, потрібна до огрітя 1 кіля о один степень [тепла] Цельзія, одиниця тепла.
кальо́та *фр.* шапка; чаша при кулї; череп.
кальоте́хнїка *гр.* штука удержувати красу тїла.
кальо́ш *фр.* ґумове накритє на черевики.
кальцедо́н *гл. хальцедон.*
камана́к *ор.* гуцульська шапка.
камарі́ля *еси.* надворні дорадники в злім значіню, найближше окруженє монарха.
кама́та *гр. через рум. або ц.-слав.* відсотки.
кама́ші *фр.* пончохи, що покривають ноги висше черевика по колїна.
ка́мбала порода морських риб.
ка́мбіо *іт.* вексель.
камбрі́йска форма́ція *від назви Камбрія* найдавнїйший поклад землї.
камеа *фр.* дорогий камінь, різьблений так, що різьба має иншу барву, як решта каміня.
каме́лєон *гр.* рід ящірки, що мінить ся всїлякими красками; чоловік слабого характеру.
каме́лїя *фр.* японська ростина з гарним цвітом.
каме́ра, *лат.* кімната; бюро, уряд, що пильнує краєвих доходів; цїсарські добра; **к. обску́ра** темна скринка з отвором на переді, уживана до фотоґрафії; **камера́льний** державний; краєвий; **к-а музика** комнатна музика зложена з кількох інструментів; **ка́мергер** *нїм.* ключник, шамбелян; **камерді́нер** прислужник, лакей; **ка́мертон** строєві вилки; **камерю́нкер** молодший надворний ключник.
камза́ *гл. кабза.*
камила́вка *н.-гр.* рід капе-

люха, що його носять православні священики.

камізе́лька *фр.* спідня одіж без рукавів під сурдут, лейбик.

ка́мка *перс.* шовкова матерія; одіж з камки.

камо́ра *іт.* тайне товариство в Неаполю, звісне з розбоїв і підпалів.

кампа́нія *фр.* поле; похід на війну, війна; **виборча к.** заходи, щоб переперти своїх кандидатів.

камра́т *нім.* товариш.

камфіна *нім.* очищена терпентина, нафта.

камфо́ра *ар. через лат.* ростинний продукт, уживаний головно в медицині.

кана́л *лат.* рів[чак]; обмурований рів, яким стікає всяка нечистота; широкий рів, що лучить дві ріки; морський пролив; провід; **каналіза́ція** заведене каналів в місті.

кана́лія *фр.* голота.

кана́па *фр.* мягка лавка для кількох осіб.

кана́рок *від канарійських островів* 1. гарна співаюча птичка; 2. рід вівса.

кана́т *тур.* шнур, линва.

ка́нва *фр.* сіткована тканина до вишиваня і гафтованя; підклад.

ка́нґар [*властиво* **ка́мґарн**] *ар. і нім.* матерія з доброї анґорійської вовни.

ка́нґур *авс.* австралійське звіря, що має на грудях мішки.

канделя́бр *фр.* свічник з кількома раменами.

кандида́т *лат.* людина, що старає ся о якесь місце або має до того управнене; **кандидату́ра** старане о місце, уряд; **кандидувати** заходити ся о місце.

кандизувати *фр.* смажити в цукрі.

канді́йка *рум.* рід миски.

канельо́ване *фр.* повздовжні рівці, пороблені на стовпах [колюмнах].

канифа́с *іт.* рід полотна.

Каніба́лї людність караїбських островів, звісна з людоїдства і жорстокости; **канібалі́зм** людоїдство.

кані́кула *лат.* горячі дни, вакації; встеклина.

ка́нка *рум.* обруч при жіночім завою.

канка́н *фр. досл.* крик, галас; неприличний танець.

кано́н *гр.* правило, показчик; спис найлїпших грецьких писателїв і поетів; розпорядок церковного собора; музичний твір, в котрім два або більше голосів повтаряють ту саму мельодію один по другім; рід більших черенок.

кано́на *фр.* гармата, пушка; **канона́да** стрілянє з пушок; **кано́нєр** артилерист, пушкар.

канонїза́ція *гр.* признане і оголошене святим; **кано́нїк** старший священик, крилошанин; **кано́нїка** наука про відносини між тонами; **каноніст** знавець **канонїчного** т. є. церковного **права; канонїчні книги** признані і приняті на вселенських соборах.

Кано́сса *іт.* замок в північній Італії, де виклятий цїсар Генрик IV. просив у папи прощеня; *звідси* **йти до К-и** упокорити ся, перепросити ся.

кант 1. *нім.* край, ріг, берег; 2. *лат.* церковний спів.

канта́р *або* **канту́р** *тур.* частина упряжі, узда; рід ручної ваги, безмін.

кантарі́да *есп.* еспанська муха, з якої роблять лїкарство, майка.

канта́рій *тур.* запорожський урядник, що доглядав над вагами і мірами.

канта́та *іт. в муз.* (релїгійна або инша) пісня похвальна.

канти́на *фр.* гостинниця при касарни; фляшка до подорожі; коробка на фляшки.

канти́чка *лат. і пол.* книжочка з церковними піснями.

кантіле́на *іт.* пісня.

канто́н *фр.* округ, повіт; край, приналежний до одної державної звязи (в Швайцарії і Сполучених Державах); **кантоні́ст** відданий до війська проти волї.

ка́нтор *лат.* співак, жидівський співак в божници.

кану́пер *або* **кану́фер** *рум. з гр.* рід огородової ростини.

канцелї́ст *лат.* писар в уря-

ді, канцелярист; **канцелярія** осідок уряду, місце, де виготовлюють ся урядові письма; **канцелярійне письмо** читке письмо; **к. стиль** сухий, діловий спосіб писаня; **канцлєр** начальник канцелярії; високий міністерський уряд; високий титул духовний.

канціонал *іт.* церковний співанник; **канцона** рід вірша, пісня.

канцур[є]*рум.* лахи, дранте.

канчук *тур.* нагайка, плетінка, ремінний бич.

кап *фр.* кінчина (Доброї Надії в полудневій Африці).

капа *лат.* частина одіжи латинського священика; накрите на ліжко або коня; дашок над кухнею, бовдур.

капама *тур.* рід тісточок.

капар *гр.* пупляшки капарового деревця [Capparis spinosa], уживані як кухонна приправа.

капар *нім.* бідак; прилад до вбиваня палів, *гл. кафар*; *звідси* **капарити** в біді жити, поволи робити, партачити.

капацітет *лат.* людина наділена великим розумом або надзвичайно здатна в своїм фаху; повага.

капелюх *іт.* накрите на голову.

капеля *іт.* музика, зложена з більшого числа музикантів, орхестра; каплиця; **капелян** військовий або приватний священик; **капельмайстер** провідник музики.

капер *гол.* корабель, що ловить неприятельські судна.

капестра *рум.* уздечка.

капець *мад.* домашний черевик, зношений чобіт.

капзля *нім.* металева накривка.

капиця *лат.* перевязка, котрою привязаний бич до ціпивна; вершок даху.

капітал *лат.* грошева сума, яку дає ся на процент, *взагалї* майно, що приносить хосен; **капіталіст** власник (великого) капіталу; **капітальний** основний, головний.

капітан *фр.* [capitaine] начальник відділу війська або корабля, сотник.

капітель *лат.* голова, горішна частина стовпа або прикрас над вікнами.

Капітолій *або* **Капітоль** гора в Римі з храмом бога Юпітера і богинь Юнони і Мінерви.

капітула *лат.* рада крилошан при катедральній церкві.

капітулювати *лат.* піддавати ся ворогови на підставі уложеної угоди; уступати комусь, признавати слушність; **капітуляція** здача (твердинї).

капішон *фр.* очіпка, каптур, богородиця.

капкан *тур.* лапка.

каплиця *лат.* мала церков або кімната, де відправляє ся богослужене.

каплун *нім. з гр.* зчищений когут.

капота *фр.* плащ з капузою; довгий плащ; міщанський верхній одяг.

капраль *нім. з фр.* молодший під'офіцир.

каприс *фр.* забаганка, примха.

каптан *гл. кафтан.*

каптувати *лат.* приєднувати.

каптур *лат.* накрите на голову, очіпок.

капуза *іт. через нім. гл. каптур.*

капурис *євр.* конець, смерть [про Жидів].

капут *лат.* до нічого, по всім.

Капуцин *лат.* монах ордену св. Франціїшка.

капцан [*євр.?*] бідак.

капшук *тур.* мішочок (на тютюн).

кара *тур.* чорний.

карабеля *ар.* крива шабля.

карабін *фр.* військова стрільба з баґнетом; **карабінєри** легка кіннота, узброєна в стрільби; в Італії жандарми.

караван *нім.* похоронний віз.

каравана *ар.* товариство подорожних купців або паломників; **караван серай** гостинниця, заїздний дім для подорожних.

каразія *нім.* просте грубе сукно.

Караїми *євр.* жидівська секта, що не признає тальмуда.

каракули *тур.* вівці з Азії з над каракульського озера; футро з чорних каракульських баранів.

ка[ра]лу́ш *рум.* клин, яким збивають дараби; ужівка.
карамбо́ль *фр.* з'удар[еньє]; при грі в білярд, коли одна куля ударить дві другі.
каранда́ш *тур.* олівець.
каранти́н *гл. кварантана.*
ка́рат *фр.* вага для золота, діямантів та перел; **карато́вий** — 24 к-е золото = чисте золото; 16 к-е з. = що має 16 частин чистого золота.
карау́л *тур. через мос.* сторож[а], варта.
карау́ша *рум.* віз.
кара́ф[к]а *фр.* фляшка з гладженого скла.
карая́ч *тур.* чорноклен.
карб *нім.* наріз.
карба́с *есп.* човен.
карба́ч *тур.* бич.
карбо́ль *лат.* хемічна матерія.
Карбона́рій *іт. досл.* вугляр; член тайного політичного товариства в Італії; **карбонїза́ція** звуглене, переміна в уголь; **карбонї́т** вибуховий матеріял з нїтробензолю, салїтри і целюльози.
карбу́нкул *лат.* гарний рубін або ґранат; чиряк, боляк.
карваса́р *гл. караван-серай.*
карга́н *нім.* рід насїкомця, кажан.
ка́рда *нім.* зелїзна щітка до чищеня шерсти або льну.
кардина́л *лат.* високий духовник, що йде зараз по папі; **кардина́льний** головний, дуже значний.
кардо́ваний *гл. кордобан.*
каре́си *фр.* пестощі.
ка́рий *тур.* чорний.
карикату́ра *іт.* смішне, пересадне або одностороннє представлене або змальоване; дивогляд.
кари́та *іт.* тяжкий або великий повіз.
карiє́ра *фр.* місце до їзди в уїжджальни; біг коня; те, що чоловік здобуде для себе, дуже добре становище; *звідси* **карієро́вич** людина, що дбає лише о добре становище.
ка́ріес *лат.* гниль, порохно (в зубі).
каріо́ля *фр.* легкий візок на двох колесах.
каріяті́ди *гр.* жіночі постати на стовпах, що піддержують бальконі або ґзимси.

ка́рлик *нім.* людина дуже малого зросту.
Карлї́сти приклонники Карла X у Франції і Дон Карльоса, претендента до еспанського престола.
карма́зин *нім.* темно червона краска; одїж з матерії такої краски; шляхтич старого роду.
карма́н *тур.* кишеня, торбинка.
Кармелї́т монах кармелїтського ордену, заложеного в 12 стол.
кармельо́к *фр.* відміна цукорків; цукрова маса, що служить до забарвлюваня горівок.
кармі́н *фр.* червона фарба, яку роблять з кошенїлї.
карнава́л *іт.* запусти.
карна́вка *ц.-слав.* церковна тарілка до збираня гроший, пушка.
карна́ція *лат. досл.* мясо; краска лиця; *в маляр.* віддане краски лиця.
карне́т *фр.* записник, з окрема книжочка з порядком танців, де пані записують імена тих, що з ними танцюють.
карнї́ш[і] *фр.* листва для прикраси над ґзимсами або вікнами.
ка́ро *фр.* дзвінка, в картах скісний квадратик червоної краски.
карре́ *фр.* чотирокутник; окрема фіґура при танци (лянсієрі).
ка́рта *лат.* листок, листок з намальованими значками до гри; спис страв; мапа.
карталу́к *гр. через рум.* головний машт.
карта́н *гл. катран.*
карта́ч *іт.* гарматня куля, наповнена малими кулями або кусниками зелїза.
карте́ль *фр.* змова між державами або фабрикантами в справі взаїмної підпомоги, з окрема змова фабрикантів на некористь купуючих або робітників.
картоґра́м *гр.* представлене статистичних даних в лїніях або фіґурах; **картоґра́фія** наука про рисоване і виконуване мап.
карто́н *фр.* грубий папір, уживаний передовсїм до рисунків; коробка з твердого паперу; взорець образу на грубім папери; **картона́ж** ви-

роби з картону; **картонувати** оправляти в картон.

карто́фля *нім.* бараболя, бульба.

карту́з *фр.* капелюх.

карузе́ля їзда довкола прямовісної оси на деревляних конях і сидженях.

кару́н *нім.* рід матерії; **кару́нка** обшивка.

кару́ца *іт.*, *рум.* карита, повіз; гуцульський візок на двох колесах.

ка́рцер *лат.* арешт в школї; вязниця.

ка́са *іт.* зелїзна скриня на гроші, стан гроший.

Касандра *гр.* донька троянського короля Пріяма, що проповіла конець Трої, *звідси* людина, що ворожить щось злого.

каса́рня *нім.* спільний дім для жовнїрів.

каса́ція *лат.* знесенє висшою властю (касаційним трибуналом).

касе́т[к]а *фр.* скриночка.

каси́но *іт.* бесїда, товариство, де сходять ся члени на забаву і читанє.

касіе́р *іт.* скарбник; **касіе́рство** уряд касієра.

Касіопе́я *гр.* ґрупа звізд на молочній дорозї.

каска́да *фр.* водопад; уложенє в східцї.

каск[е́т], кашкет *фр.* металеве або скіряне накритє голови, шолом.

ка́ста *есп.* різко відділений стан людности; цех, *звідси* **ка́стовий дух** напрям відокремлювати ся від других і добивати ся окремих прав.

кастане́ти *есп.* деревлянї калаталка, якими вибивають такт еспанські танечницї.

кастеля́н *лат.* начальник замку; високий уряд в давній Польщі; **кастеля́нія** уряд кастеляна; **касте́ль** замок, твердиня, кріпость.

касте́т *фр.* зелїзний наручник з острими кінцями, уживаний до оборони або зачіпки.

Касті́ци *есп.* дїти Европейців і Местіців.

Ка́стор і Полюкс *гл.* *Діоскури.*

кастра́т *лат.* обрізаний, з обтятими половими знарядами; **каструвати** зчищувати, валашити.

касувати 1. *лат.* усувати, зносити, уневажнювати; 2. *іт.* приймати гроші до каси.

катава́сія *гр.* спів[анє] ірмосів.

катадіоптри́чний *гр.* позірно побільшений або зменшений.

катаклі́зм *гр.* потоп; переворот, з'ударенє.

катако́мби *гр.* підземні улицї в Римі, де збирали ся Христіяни на молитву і хоронили тїла померших.

катале́кти *лат.* виїмки і останки старих літературних творів; **каталекти́чний вірш** неповний вірш, якому бракує одного або двох складів.

катале́псія *гр.* паралїж.

катальо́ґ *гр.* спис книжок; **катальоґізувати** списувати книжки після певних приписів.

ката́нка *мад.* суконна куртка; жовнїрська одїж.

катапля́зма *гр.* оклад, що має змягчити ствердле місце на тїлї.

катапу́льта *лат.* воєнна машина, що кидала камінні кулї, метавка.

ка́тар *гр.* запаленє слизової болони (в носї, жолудку), нежит.

катара́кт *гр.* водопад; **катара́кта** більмо на оцї.

катари́нка *нім.* прилад до граня.

ката́стер *іт.* спис і оцїнка маєтку враз з можливим доходом задля наложеня податку; **народний к.** спис людности після народности, головно для виборів.

катастро́фа *гр.* нещасливий випадок, нещастє; зворотна точка в драмі.

катафа́ль[о]к *фр.* підвисшенє, на якім кладуть мерця.

катахре́за *гр.* невластиве уживанє якогось слова.

катеґори́чний *гр.* певний, рішучий; **катеґо́рія** відділ, рід, кляса, фах.

кате́дра *гр.* столик в школї для учителя; посада професора в висшій школї; епископська церква.

ка́тер *гол.* малий човен.

катери́нка *гл.* *катаринка.*

кате́тер *гр.* прилад, що випускає моч з міхура.

кате́ти *гр.* припрямки т. є оба коротші боки прямокутного трикутника.

катехе́за *гр.* наука хри-

стіянської віри; **катехе́тика** наука про те, як учити релігії; **катехи́т** учитель релігії; **катехі́зм** підручник до науки релігії, з питанями і відповідями.

катлама́ *тур.* рід страви.

като́да *гр.* від'ємний бігун при електричних батеріях.

като́лик *гр.* член церкви, що вважає папу своїм головою.

ка́торга *гр.* судно, ґалєра; тяжкі роботи на ґалєрах або в копальнях.

катра́га, **катри́га** *тур.* намет, шатро; дах, піддаше; **катра́н** *через мад.* записка.

кату́н *мад.* жовнїр.

ка́фар *нїм.* прилад до вбиваня палїв, баба; тяжкий чоловік, нездара.

ка́фель *або* **ка́хля** *нїм.* плита з паленої глини.

ка́фір *ар.* невірний, не-Магомеданин.

кафта́н *ар.* верхня одїж.

кахе́ксія *гр.* недуга з лихого віджи**в**люваня.

кацаба́йка *нїм.* жіночий верхнїй одяг.

каца́п назва, яку дають російські Українцї Москалям; в Галичині називають так москвофілів.

каценя́м[м]ер *нїм.* несмак по пятиці; невдоволене.

ка́цик *ам.* князь або начальник індіянського племени в Америцї, *звідси в знач.* самовладний пан (староста).

ка́ця *рум.* ключка, якою ловлять пастухи вівцї.

кашерувати *фр. через пол.* чистити.

кашке́т *гл. каскет.*

кашмі́р делїкатна і тонка вовняна матерія з вовни кашмірських кіз.

ка́шта *нїм.* перескринки на черенки в друкарни; стовпи, що підпирають розкопані місця в рудокопах.

каштан *від м. Кастана в Азії* рід дерева з їдомими овочами.

каштеля́н *гл. кастелян.*

каю́к *тур.* невеликий вузкий човен, прикритий зверхи помостом з отвором на того, хто в нїм сидить.

ква́дранс *лат.* чверть години; **квадра́нт** четверта частина обводу кола; **квадра́т** чотирокутник, що має рівні боки і кути; число, помножене через себе $(3 \times 3 = 9)$; **квадрату́ра** обчислюване поверхнї; **підносити до квадрату** множити число через себе; **квадріє́нїюм** протяг чотирох лїт.

Квак[е]ри *анґ.* протестантська секта в Анґлїї і Америцї.

кваліта́ти́вний *лат.* що відносить ся до якости; **кваліфіка́ція** означене якости, оцінка; уздібнене; **кваліфікувати ся** надавати ся до чого.

квантітати́вний *лат.* що відносить ся до скількости.

каранта́нна *фр.* (сорокдневне) задержане подорожних, щоби не рознесли пошести.

кварт *лат.* формат паперу в чверть великого аркуша; **ква́рта** четверта частина; $^1/_2$ лїтри; четверта кляса в школї; *в муз.* четвертий тон; **кварта́л** чверть року; частина міста від улицї до улицї; **кварте́т** спів або музика на чотири голоси або інструменти.

ква[р]ти́ра *нїм.* мешкане за плату; військовий постій.

кварц *нїм.* рід кременя.

кватéрно *іт.* комбінація чотирох предметів; на льотерії виграна чотирох нумерів.

кватúрка *нїм.* мала кварта; чверть лїтри; шиба в вікнї.

кве́ста *лат.* збиране милостинї; **кеста́р** монах, що збирає милостиню; **кве́стія** збір питань, що відносять ся до одної справи; **кве́стор** урядник скарбу в давнім Римі; касієр на університетї; в парляментї посол, що має догляд в Палатї; **квесту́ра** каса на університетї, в соймі або в радї державній.

квінкве́нїя *лат.* протяг пяти лїт, пятилїтний додаток до платнї; **кві́нта** пята кляса; *в муз.* пятий тон; **квінте́рно** комбінація пяти предметів, виграна усіх пяти чисел на льотерії; **квінтесе́нція** найлїпша сила, екстракт; суть річи; **квінте́т** спів або музика на пять голосів або інструментів.

Квіріна́л *лат.* один з семи

горбів, на яких збудований Рим; папська палата.

квіт[анція] *лат.* потверджене, відібране.

квóта *лат.* грошева сума; **квоціéнт** число, яке одержуємо при діленю двох чисел через себе.

кедр[ина] *гр.* рід шпилькового дерева.

кéлеп *або* **кéлеф** *нім.* молот, топір, джаґан.

кéліх *нім.* чарка.

кéлія *гр.* мала кімната, сховок; монаша кімната; **келяр** зарядчик монастирським майном.

кéльнер *нім.* послугач в гостинниці або каварні.

кéльня *нім.* 1. скринка на дрібні пакунки під сидженєм воза; 2. черпак до набираня вапна.

Кéльти індоґерманське племя, що давніми часами замешкувало західну Европу.

кел[ь]тувати *рум.* глитати; видавати.

кентáвр *гр.* потвора; в грецьких віруванях кінь, що замість голови мав мати горішну частину людської подоби; звізда в громаді лучника.

кеп [*мад.?*] дурень; гра в дурака.

кепеняк, кепень *мад.* верхня одіж в угорських Русинів.

кепі *ар.* жовнірська шапка з дашком французького строю.

кер *фр.* червінь, карта з червоним серцем.

керáмік *гр.* гончар; **керáміка** гончарство; **керамíчний** гончарський, глиняний.

керáт *нім.* зубате колесо, яке обертають коні, щоб вправити машину в рух.

кéрбер *лат., гр.* триголовий пес, що стояв при вході до підземного світа; сторож при дверях.

керешувати *мад.* рубати шаблею.

кермеш *нім.* празник, торг.

керосин *гр.* земний олій.

керувати *нім.* вести, правити.

кéсар *гр. гл. цар.*

кефалá *гр.* рід риби, лобин.

кéфір *кав.* лічниче молоко.

кéца *мад.* рід одіжи, *коц.*

кúвер *тур. або рум.* рід шапки, *чако.*

кивóт *гр.* скринка, на якій поставлені образи святих.

килúм *тур.* диван, скатерть домашного виробу.

кипарúс *гр.* все зелене дерево на Сході.

киптáр *рум.* короткий кожучок без рукавів.

кирéя *нім.* довгий плащ, довга одіж.

кирúлиця *від св. Кирила* церковне письмо.

Кúріє елéйсон *гр.* Господи помилуй.

кирпúч *тур.* цеголка сухого навозу до паленя.

кисá *тур.* мішочок.

Китай край в Азії, Хіни; **китáйка** рід шовкової матерії.

кúчера *рум.* гора, покрита аж під вершок лісом.

кібель *нім.* ведро, путня.

кібітка *мос. з ар.* шатро кочуючих племен в Росії; легкий візок.

кікс *нім.* гра карти на чотири особи; схиблена нота в співі; помилка.

кіль *нім.* спідний бальок в кораблі.

кíльо *гр. в злож.* = тисяч; **кільоґрáм** = 1000 ґрамів; **кільоґрамомéтер** одиниця праці, потрібна до піднесеня кільоґрама до висоти одного метра; **кільомéтер** = 1000 метрів, міра віддаленя.

кільоф *гл. келеп.*

кімлáч, кімля *нім.* сіть.

кін[д]жáл *тур.* довгий обосічний ніж.

кінемáтика *або* **кінéтика** *гр.* наука про рух; **кінематоґрáф** прилад, що показує в темнім покою на білім полотні живі образи.

кінкéт *фр.* лямпа з гладженою бляхою або зеркалом для відбиваня світла.

кіновáр *н.-гр.* металь, з якого роблять синю краску.

кіóск *тур.* хатка в огороді; будка, де продають всілякі річи (часописи).

кіóт *гл. кивот.*

кір *тур.* чорна матерія на знак жалоби.

кірáс *фр.* нагрудник з зеліза; **кірáсієр** їздець, забезпечений зелізним нагрудником і шоломом.

кіс *тур., мад. в угор. назвах* малий; *в тур.* обрізаний; **кісляр-аґа** начальник гарему, наставник над дівчатами.

кíста *гр.* пухлина; **кістáльґія** болі мочового міхура.

кіт *нїм.* липка маса до лїпленя.

кїтель *нїм.* довгий полотняний плащ.

кіш *тур.* табор.

клейно́д *нїм.* дорогоцїнний виріб, дорогоцїнности.

клепа́ня *рум.* гуцульська шапка.

клепсидра *гр.* прилад, яким в давних часах мірили час, водний годинник.

клептома́нїя *гр.* хоробливий наклін до крадїжи.

клєр *або* **клир** *гр.* духовенство; **клє́рик** богослов римо-катол. обряду; **клєрика́ли** приклонники панованя церкви.

клєрк *анґ.* писар.

клєфт *гр.* назва розбійників в Греції.

клїє́нт *лат.* під чужою опікою; сталий покупець (в склепі); **клїєнте́ля** опіка; загал покупнів.

клїка *фр.* громада людий, що роблять усе для власної користи; шайка.

клїмактери́чні роки *гр.* коли чоловік доходить до вершка розвою; у жінок час, коли вже не появляє ся місячке.

клї́мат *гр.* підсонє; пояс на земській кули з одна-ковою температурою і опадом; **клїмати́чна ста́ція** місце з лагідним клїматом, що надає ся на побут для недужих; **клї́матольо́ґія** наука про підсонє.

клїн́ґа *нїм.* головка меча; вістрє ножа.

клї́ніка *гр.* шпиталь при унїверситетї; заведенє, де медики вчать ся на недужих розпізнавати недуги.

Клї́о *гр.* муза історії.

клї́рінґовий оборот *анґ.* чековий оборот.

клїш[а] *фр.* металева плита з відбитим образом для друкованя; фотоґрафічна знимка на склї, призначена до відбиваня відтисків.

клобу́к *тур.* монаша шапка; **клобука́р** повстяник; **клобу́чина** повсть.

клю *фр. досл.* цвях; найцїкавійша річ (представленя).

клюб *анґ.* товариство (для забави); хата такого товариства.

клюк[а] *нїм.* кривуля.

клюска *нїм.* платок краяного тїста, галушка.

кля́вза *лат.* замкнена до-

лина; збірник води в горах з тамою; **кля́взуля** застереженє, примітка; **клявзу́ра** замкненє, житє монахів, задача під острим доглядом.

кля́віш *лат.* молоток, що ударяє о струну в фортепянї; **клявіяту́ра** усї клявіші разом.

кля́йстер *нїм.* клій з крохмалю або муки.

кляк *фр.* складаний капелюх; **кля́ка** замовлені оплески для акторів; **кля́кер** той, що оплескує за гроші.

кля́мка *нїм.* ручка до примиканя дверий.

кля́мра *нїм.* зелїзо до споюваня, спинка.

клян *шк.* рід, племя в Шкоції.

кля́па *нїм.* покривка, що замикає отвір; дїрка в дутих інструментах з накривкою.

клярне́т *іт.* рід музичного інструменту.

клярувати *лат.* чистити, вияснювати; **к. ся** очищувати ся.

кля́са *лат.* віддїл (в школї), стан (робітнича к.); **кля́сик** взірцевий писатель що до форми і змісту; письменник, що наслї-дує старинні взірцї; **клясифіка́тор** той, що переводить **клясифіка́цію** т. є подїл після прикмет або оцїнку (в школї); **клясици́зм** напрям в лїтературі, що полягає на наслїдуваню старинних, грецьких і римських взірців; досконалість форми і змісту; **кляси́чний** взірцевий.

кля́штор *нїм.* монастир.

кльоа́ка *фр.* канал, канава.

кльовн *анґ.* блазень.

кльозе́т *анґ.* виходок.

кльомб *анґ.* цвітник, травник.

кльоц *нїм.* зрубаний пень без галузий.

кльош *фр.* дзвін, склянна накривка в формі дзвона.

кмін *нїм. з гр.* рід ростини.

кна́йпа *нїм.* шинок.

кне́бель *нїм.* прилад, яким насильно затикають уста.

кни́дель *нїм.* рід страви.

кнут *шв.* російський канчук; **кнутопокло́нники** люди, що похваляють самоволю і російські порядки.

коад'ю́тор *лат.* помічник епископа.

коалї́ція *фр.* союз, спілка кількох держав.

ко́ба, кобеня́к, ко́бень *нім.* верхня одіж з каптуром.
ко́бальт *нім.* синяво-сірий, дуже крухий метал; казочний дух, опікун металів.
кобе́ля *нім.* кошик, торбина; сак.
ко́бра їдовита змія в Індіях і в Бразилії.
ко́бур *тур.* торбина на пістолі.
ко́вдра *нім.* накривало, рядно.
ко́вдуш *мад.* бідак.
ковер *гл. килим.*
коверзувати *гл. коверза.*
кове́рта *фр.* обкладка, паперова торбинка, в яку заліплює ся лист.
когабіта́ція *лат.* спільне мешканє.
коге́зія *лат.* спійність.
кого́рта *лат.* у Римлян відділ піхоти, що складав ся з 3 маніпулів і 6 центурий і мав 360 людий.
коґна́т *лат.* свояк з боку жінки; **коґно́мен** прізвище, у Римлян родинне імя; **коґноскувати** розпізнавати.
ко́да 1. *лат.* закінченє, хвіст; *в муз.* кінцева частина твору; 2. *рум.* бинда при капелюсі; **кода́ш** дружба у буковинських Українців; візник.
коде́кс *лат.* рукопись; книжка; збірка законів; **кодифіка́ція** зібранє законів в одну цілість.
коедука́ція *лат.* спільне вихованє хлопців і дівчат в школах.
коекзисте́нція *лат.* рівночасне істнованє.
коефіціе́нт *лат.* сочинник, величина, якою треба помножити другу величину.
ко́єць *нім.* клітка (для курий).
козе́тка *фр.* мала канапка.
ко́зир *тур.* світна карта, *адут*; капелюх; зелізна лопата.
коінціде́нція *лат.* випадок, коли зійдуть ся дві обставини.
ко́ітус *лат.* полові зносини.
кок *фр.* звиток чужого волося.
кокаї́на *ам.* лікарство з листя ростини кока.
кока́рда *фр.* бинда при капелюсі; звязана бинда, відзнака.
кокете́рія *фр.* залицянка; **коке́тка** жінка, що хоче подобати ся, залицяє ся.

ко́клюш *фр.* діточа недуга, тяжкий кашель.
ко́кон *фр.* почварка шовкового мотиля.
ко́кос *пор.* рід пальми і її оріх.
коко́т[к]а *фр.* жінка легкого поведеня.
кокс *анг.* [coaks] праженний камінний вуголь, уживаний до паленя.
коле́ґа *лат.* товариш (в уряді), спільник; **коле́ґія** збір; товариство, зібране для якоїсь ціли; висша школа; усі професори факультету на університеті; університетська викладова саля; **колеґія́льний** товариський, спільний, сердечний; **к-а церква** на якої чолї стоїть що найменше трьох священиків.
коле́ж *фр.* [collège] школа, товариство, *колеґія*; **коле́жський** (асесор) титул деяких урядників у Росії.
коле́кта *лат.* збірка, складка в костелї; молитва, що її відправляє священик підчас Служби Божої в костелї; **колекта́неа** збірка витягів і заміток; **колективі́зм** наука про рівність і спільність людських прав і маєтків, *гл. соціялїзм*; **колекти́вний** спільний; **коле́ктор** збирач складки; продавець льотерійних карток; головний канал, що спроваджує нечистість до ріки; **колекту́ра** місце, де продають білети на льотерію; **колекція** збірка предметів одного роду (марок).
колеопте́ри *гр.* хрущі.
колет *фр.* рід ковнїра, накидка з футра.
коли́ба *гр.* пастуше шатро.
ко́ливо *н.-гр.* кутя.
ко́лї *фр.* [coli] скриня (з товаром, з посилкою).
колїґа́ція *лат.* спорідненє, побратанє, союз.
колїдувати *лат.* стрінути ся, суперечити; **колі́зія** суперечність, коли проти себе стануть противні обставини, погляди або закони.
колїє́ *фр.* [collier] дорогоцінний нашийник.
кол[л]абора́тор *лат.* співробітник.
колля́пс *лат.* упадок сил, знесиленє.

колпа́к *гл. клобук.*
колту́н *пол.* слабість волося, що збиває ся в одну купу.
колча́н *тур.* сагайдак.
колю́мна *лат.* стовп; рядок письма або друку; ряд чисел одних під другими; відділ війська; **колюмна́да** ряд стовпів.
коля́са *фр.* повіз.
коля́стра *рум.* перше молоко від корови по отїленю.
коля́тор *лат.* опікун місцевої церкви або костела, що має право вибирати священика.
коляціоно́ване *лат.* порівнуване відпису з ориґіналом; **коляціонувати** порівнувати (два письма).
ко́льба *нім.* заокруглена річ; дерев'яний конець ґвера.
кольо́дій *лат.* стрільнича бавовна, розпущена в сірчанім етері.
кольока́ція *лат.* спис вірителів в порядку, в якім мають бути сплачені; село, поділене між кількох власників.
кольо́квія *лат.* [colloquium] релїґійний спір; устний іспит на університеті; **кольоквувати** складати іспит.
кольона́да *фр.* ряд стовпів, **кольо́на** стовп; спосіб уставленя війська в ряд.
кольонїза́ція *лат.* заселюване; **кольонїзувати** заселювати, залюднювати; **кольонї́ст** переселенець, властитель посїлости в чужім краю; **кольо́нія** рільнича оселя в чужім краю; місцевість, заложена поза границями рідного краю для торговельних або промислових цїлий; загал людности тої самої людности в містї з перевагою чужої народности; **кольонія́льна торговля** торговля **кольонїяльними товарами**, спроваджеными з чужих (заморських) країв (чай, кава).
кольо́р *лат.* краска; **кольорату́ра** прикраса в виконаню пісні; **кольоратурова співачка** співачка з надзвичайною технїкою; **кольоре́тка** ковнїрець (священика); **кольори́ст** маляр, що уміє добре дібрати краски; **кольори́т** добре зіставлені краски образу; **кольорувати** рисунок покривати красками.
ко́льос *гр.* статуя великих розмірів, великан; **кольоса́льний** великанський, незвичайний.
кольосе́й *лат.* великий будинок на публичні забави в Римі, нинї в звалищах.
кольпорта́ж *фр.* [colportage] розношене і продаж товарів, особливо книжок, по улицях і домах; **кольпорте́р** розносчик книжок, похатник; **кольпортувати** розпродувати публично; розширювати (вісти).
ко́ма *гр.* протинок[,].
кома́нда *фр. гл. коменда*; **командітове товариство** торговельна спілка, в якій складають гроші члени, але господарить инший; **кома́ндор** власник найвисшої степени якогось ордера; начальник лицарського ордену.
комаса́ція *лат.* сполука розкинених ґрунтів і такий їх роздїл, щоб ґрунт кождого властителя був в купі.
комбіна́ція *лат.* сполука ріжних річий або понять, зіставлене; обчислюване.
коме́дія *гр.* релїґійні ігрища в честь бога Діонїза; веселе театральне представлене; удаване, фальш; **комедія́нт** що грає комедію або в комедії; лукавий.
комемора́ція *лат.* згадка, спомини, поминки.
коме́нда *фр.* короткі приказп у війську; розказ; малий відділ (жандармерії); **коменда́нт** провідник, начальник; **коменд[ер]увати** розказувати, проводити.
комента́р *лат.* пояснене, примітки; **коментувати** пояснювати.
комера́ж *фр.* незгода, непорозуміне, сплетні.
коме́рс *фр. перв.* торговля, **коме́рція**, *далї* святочні сходини при їдї; **комерсова книжка** книжка з співами для учасників комерсу; **комерційний** торговельний.
ко́мес *лат.* товариш, ґраф.
коме́та *гр.* звізда з великим світляним хвостом.
коми́ш *тур.* очерет, чагарник, корчі.
комі́ *фр.* [commis] торго-

вельний помічник; **комівояжéр** торговельний аґент.

коміс *лат. і фр.* поручене залагодити якусь справу; **дати в коміс** дати товари в розпродаж; **комісáнт** той, що залагоджує купецькі поручення; **комíсар** державний урядник для деяких поручених справ; урядничий титул; **комісаріят** назва уряду; **комісіонéр** урядник комісового дому; **комíсія** рада, зложена з урядників для завідуваня справами або для розслїду поодиноких справ; **комісóвий** відданий в розпродаж; **к. дім** посередництво для всїляких справ.

комітáт *лат.* повіт, округ на Угорщинї.

комітáджі провідник повстанців на балканськім півострові.

комітéт *фр.* [comité] вибрані особи, що мають рішити або виконати що небудь; **комітетóвий** член комітету.

комíції *лат.* виборчі збори народу, урядом скликане віче у Римлян.

комóда *лат.* скриня з полицями і шуфлядами.

комóція *лат.* рух.

компáкти *лат.* умови, переговори; **компáктний** сильний, густий, суцїльний.

компанїóн *фр.* спільник; **компáнїя** товариство; спілка, торговельне товариство; віддїл війська.

компарáція *лат.* порівнанє, прирівнанє.

компáс *фр.* сонїчний годинник; прилад з маґнетом, що показує сторони світа.

компатýра *лат.* окладинка.

компéндія *лат.* підручник.

компетéнт[ний] *лат.* приналежний; той, що має право убігати ся о що або рішати яку справу; знавець; **компетéнція** приналежність, уповноважненє, обсяг дїланя; **компетувати** убігати ся о що.

компілювати *лат.* писати несамостійно з всїляких готових книжок; **компілáція** праця зіставлена з чужих вислїдів.

комплéкс *лат.* кілька однакових річий як цїлість.

комплéт *лат.* число осіб, потрібне до залагодження справи; повна збірка чого небудь; **комплéтний** цїлий, повний; **комплєтувати** доповнювати.

комплїкáція *лат.* замотанє (справи), утрудненє.

комплїмéнт *лат.* повитанє, чемне слово. підхлїбство; **комплїментувати** говорити гарні слова.

компльóт *фр.* змова.

композúція *лат.* уложенє; зложенє музичного твору, уклад (образу); мішанина (металю); **компóзітум** мішанина; **компонїст** *або* **композúтор** укладчик музичного твору; **компонувати** укладати, особливо музичний твір.

компóст *лат.* мішанина штучних навозів.

компóт *фр.* овочі, варені на водї з цукром.

компрéс *лат.* змочене полотно, яке прикладає ся на боляче місце або рану; **компрéсія** стисненє; **компрімувати** стискати.

компробáція *гл. апробація.*

компромíс *лат.* (судова) угода між двома сторонами; **компромітáція** *досл.* вибір мирового судії, *в дал. знач.* вмішанє в погану справу, осмішенє.

комт *фр.* ґраф; **комтýр** висший степень в лицарськім ордені Хрестоносців.

комýна *лат.* міська громада, громадський уряд; **комунáльний** громадський, спільний; **комунїзм** наука, що голосить зрівнанє усїх станів і спільне уживанє власности.

комунїкáт *лат.* [communique] відомість на письмі, заява; **комунїкáція** взаїмні зносини; взаємини; дороги, почти, телефони; **комунїкувати** 1. доносити, давати звістку; 2. причащати; **комýнїя** причастє.

комфóрт *анг.* гарне і коштовне урядженє дому або житя.

конáк *тур.* палата; палата сербського короля.

конвенїéнція *лат.* згідність, згода; **конвенїювати** відповідати, підходити.

конвéнт *лат.* збори (мо-

нархів); французька народна рада з 10. серпня 1792. р.; **конвентікель** тайні збори; **конвенціональний** умовлений, звичайний; **к. монета** монета, яку вибивано після т. зв. конвенційної стопи; **конвенція** міжнародна умова.

конверзаційний лексікон *лат.* книжка, в котрій зібрано відомости про усі річи і справи в поазбучнім порядку; **конверзація** розмова.

конверсія *лат.* переміненє; **к. довгу** сплата старих довгів одним новим; **конверти[с]т** новонавернений (християнин).

конвій *фр.* достава під охороною війська, охорона.

конвікт *лат.* заведенє для учеників або учениць, де крім удержаня дає ся і науку.

конвокація *лат.* скликанє.

конвульсія *лат.* корчі, судороги.

конґестія *лат.* наплив крови.

конґльомерат *лат.* кусні всіляких камінів, злучені в цілість (цементом); складанка без вартости.

конґреґація *лат.* збори, соборчик; духовний закон; виділ кардиналів і священиків в Римі для полагодженя всіляких церковних справ.

конґрес *лат.* з'їзд пануючих або представників держав для залагодженя важних справ міжнародних; з'їзд представників З'єдинених Держав в Америці державна рада; збори палати панів і сенату у Франції; з'їзд учених і т. д. на наради.

конґруа *лат.* найнизший дохід священика; **конґруенція** згода, подібність.

кондак *гр.* церковна лірична пісня в честь якого небудь празника.

кондаш [*уг.-рус.*] *мад.* пастух від свиний.

кондеканальний *лат.* з одного *деканату*.

конденз8атор *лат.* прилад до згущуваня (пари електричности); **конденз8ація** згущенє.

кондиція *лат.* услівє в умові, договір; обовязок, служба.

кондійка *гл.* *кандійка*.

кондоленція *лат.* вислів співчутя; **кондолювати** заявити співчутє.

кондотієри *іт.* начальники наємних військ в Італії в 14.—16. ст.

кондуіта *фр.* поведенє.

кондукт *лат.* похоронна дружина; **кондуктор** провідник, зелізничий підурядник; розклад їзди; прилад до громадженя електричности.

кондури *тур. через рум.* рід покутських черевиків з закаблуками.

конєктура *лат.* здогад, опертий на правдоподібности, мірковане, толковане.

консулент *лат.* дорадник; **консулят** титул правительства за часів першої французької републики; бюро [уряд] консуля; **консулювати** питати о раду; **консуль** найвисший урядник у Римлян за часів републики і у Франції між рр. 1800 а 1805 за проводу Наполєона; заграничний урядник держави, який має опікувати ся горожанами свого краю, що осіли в його окрузі, а особливо торговельними справами; **консультація** порада (лікарська або правнича).

коніфери *лат.* шпилькові дерева.

конїчний *гр.* стіжковатий.

конклюдувати *лат.* заключати, приходити до висновку; **конклюзія** заключенє, висновок, вислід.

конкляве *або* **конклав** *лат.* збори кардиналів в зачиненім місци для вибору нового папи.

конкомітація *лат.* порученє.

конкорданція *лат.* згідність; поазбучний виказ слів і зворотів біблійних з наведенєм місць, де вони приходять: **конкордат** умова між католицькою світською а духовною властю що до взаїмного поступованя; **Конкордія** у Римлян богиня згоди, *звідси* згода.

конкретний *лат.* наочний,

певний, такий, що підпадає під змисли.

конкубіна́т *лат.* дике подружє; житє на віру.

конкуре́нт *лат.* суперник; сватач; **конкуре́нція** суперництво, заходи двох суперників; **конкурувати** робити заходи, щоби випередити другого, убігати ся; **конку́рс** заходи кількох людий о якесь місце; оголошенє вільних місць або нагороди за добре виготовленє якоїсь річи або теми; судове оголошенє претенсій вірителів до довжника; **конкурсова комісія** комісія, зложена зі знавців для оцінки конкурсової праці.

кон[н]е́ксія *лат.* сполука, союз; знакомости з впливовими особами; **кон[н]ектувати** злучити.

конотувати *гл.* *нотувати.*

консекве́нтний *лат.* послїдовний, відповідний, згідний в гадках і поступованю, до речі; **консекве́нція** наслїдок даної причини, згода в думках і діланю.

консекра́ція *лат.* висвяченє на священика; посвяченє (церкви).

консе́нс *лат.* дозвіл власти на підприємство (будову); згода.

консервати́вний *лат.* такий, що придержує ся старого ладу, противний змінам; **консервати́ст** оборонець і прихильник старого ладу (в державі) та ворог нових порядків; **консерва́тор** опікун старинних памятників і збірок старини (музеїв); **консервато́рія** висша школа музична; **консерва́ція** заховуванє перед знищенєм, удержуванє в порядку; **консе́рви** мясо, ярини або овочі, приладжені і сховані так, щоби не псували ся; **консервувати** заховувати перед знищенєм.

консиґна́ція *лат.* спис, виказ; спис товарів на закупно; **консиґнувати** записати; висилати товари на продаж; тримати військо в якімсь місци для певної цїли.

конси́лїя *або* **конзи́лїюм** *лат.* [consilium] нарада; нарада кількох лїкарів в справі лїченя недуги хорого; **консиля́р** порадник; лїкар.

консисте́нція *лат.* густота, цїпкість; **консистор[ія]** збори під проводом папи; церковна рада; у протестантів церковна та шкільна власть; **консистувати** стояти постоєм.

ко́нсідера́ція *лат.* важність; повага, значінє.

конскрибувати *лат.* вписувати (до війська), списувати; **конскри́пція** вписанє, переведенє переписи людности.

консолїда́ція *лат.* сполука, союз (Українців з москвофілами); сполука відділених ґрунтів, забезпеченє державного довгу; **консолїдувати** зібрати до купи; злучити; зміцнити.

консо́ля *фр.* підставка (під статуї, цвіти); столик під зеркалом, що повішене на стїні.

консоля́ція *лат.* потїшенє, почастунок (по похоронї).

консона́нта *лат.* співзвук; **консонанти́зм** уклад співзвуків; **консона́нца** згода звуків.

консо́рція *лат.* спілка.

конспе́кт *лат.* короткий переказ якоїсь книжки або промови.

конспірати́вний *лат.* приналежний до змови, таємний; **конспіра́тор** змовник; **конспіра́ція** змова, таємні змовини.

конста́бль *анґ.* судія, полїцай.

констатувати *лат.* потверджувати, що щось стало ся, признавати.

констеля́ція *лат.* взаїмне положенє звізд; громада звізд; уклад обставин.

констерна́ція *лат.* збентеженє, переполох, здивованє, замішанє.

конституа́нта *лат.* збори першої французької републики; **конститу[у]вати** зарядити; **к. ся** дїлити між себе власть або занятє (в видїлї); **конституціоналї́ст** прихильник конституції; **конституці́йний** опертий на праві, приналежний до конституції; **конститу́ція** державний закон, що допускає ширші верстви народу до правлїня че-

рез послів; така державна орґанізація, де крім пануючого мають і горожани признані всїлякі свободи (друку і зборів) і вплив на ухвалюванє і виконуванє законів.

констру́кція *лат.* будова, склад, устрій; спосіб упорядкованя слів в реченю; **конструувати** складати з поодиноких частин, будувати.

ко́нсул[ь] *гл. консулъ.*

консуме́нт *лат.* споживник; **консумувати** спотребовувати, уживати; **консумпційний** споживний (спілка); **консу́мпція** споживанє, з'уживанє.

конта́кт *лат* зіткненє, звязь, взаємини.

контаміна́ція *лат.* сполука всїляких частин; занечищенє.

конте́кст *лат.* звязь, зіставленє, основа, зміст.

контемпля́ція *лат.* роздумуванє; безнастанне роздумуванє про релїґійні річи.

контена́нс *лат.* смілість, певність, притомність.

конте́нт[н]ий *фр.* вдоволений; **контентувати ся** вдоволяти ся чим.

контерфе́кт *фр.* образ з натури, портрет.

контестувати *лат.* потверджувати.

контінґе́нт *лат.* скількість; частина, яку хтось має заплатити; скількість війська.

контіне́нт *лат.* стала земля, суходіл; **контінента́льний** приналежний до землї; **к. клїмат** з великими ріжницями між найвисшою а найнизшою температурою.

контінуа́тор *лат.* той, що веде далї; **контінуа́ція** продовженє; **контінувати** вести далї, продовжувати.

ко́нто *іт.* рахунок; **на ко́нто** [à conto] на рахунок.

конто́ра *фр. через мос.* урядова кімната (у купців); **контори́ст** урядник в конторі.

ко́нтра[а]льт *лат.* дуже низький жіночий голос.

контраба́нда *фр.* пачкованє, потайне переношенє товарів через границю, щоби не платити оплат; **контрабанди́ст** пачкар.

контраба́с *іт.* великий бас в орхестрі.

контраге́нт *лат.* людина, що робить угоду; **контрагувати** стягати.

контради́кція *лат.* суперечність, противорічність.

контрадміра́л *фр.* офіцир воєнної фльоти, низший ранґою від адмірала.

контра́кт *лат.* угода, умова на письмі; **контра́кти** щорічний з'їзд в торговельних містах [особливо на Українї] для полагодженя всїляких справ; **контрактувати** годити, робити контракт.

контракція *лат.* стягненє.

контрама́рка *фр.* значок для тих, що на хвилю виходять з представленя, ретурка.

контрапу́нкт *лат.* наука про поправне компонованє музичних творів.

контрасиґнувати *лат.* дати підпис на ствердженє другого підпису; підписати документ, підписаний тим, що його видав (мінїстер контрасиґнує цїсарські розпорядки).

контра́ст *фр.* щось зовсім противного, протилежність.

ко́нтратон *лат.* дуже низький тон, низший від басового С.

контр[е]да́нс *фр.* танець двох пар на переміну.

контрибу́ція *лат.* податок, наложений побідниками на підбиту людність; воєнне відшкодованє, даннина.

контркандида́т *лат.* кандидат противної сторони.

контрміна *фр.* підкопи обложених для знищеня мін, поставлених ворогом.

контрове́рсія *лат.* спір (теольоґічний), суперечка.

контролювати *лат.* справджувати, перевірювати; **контро́ля** перевірка, догляд; **контрольо́р** урядник, що перевірює (книги)

контрреволю́ція *лат.* революція проти революції.

конту́зія *лат.* стовченє.

контума́ція *лат.* упертість, непослух; задержанє в місцевости, де вибухла зараза, щоби не ширила ся.

конту́р *фр.* начерк; лінія,

що творить границї предметів; рисунок в головних лїнїях.

ко́нтуш *тур.* старопольський стрій.

конфедера́ція *лат.* союз держав; в давнїй Польщі змова шляхти.

конфе́кти *лат.* смажені овочі в цукрі.

конфе́кція *лат.* виріб на продаж, готова одїж, особливо жіноча, склад одїня.

конфере́нція *лат.* нарада (представників держав); **конферувати** нараджувати ся, переговорювати.

конфесіона́л *лат.* сповідальниця; **конфе́сія** віроісповіданє.

конфе́т *іт.* цукорки; **конфе́тті** ріжнобарвні паперці, якими обкидають ся учасники забави.

конфіґура́ція *лат.* уложенє частий в одну цілість.

конфіде́нт[ний] *лат.* довірений чоловік, потайний; **конфіде́нція** довірє.

конфірма́ція *лат.* стверджене; миропомазанє.

конфіскувати *лат.* забирати на річ державної каси; не дозволювати друкувати річ, де виступає ся проти законів.

конфітю́ри *фр.* ягоди або овочі, смажені в цукрі.

конфлі́кт *лат.* спір, противенство.

конфляґра́ція *лат.* підпал, спаленє.

конформі́ст *лат.* приклонник анґлїканської церкви.

конфронта́ція *лат.* спроваджене двох свідків до очий для справдженя зізнань.

конфу́зія *лат.* замішанє, заколот; засоромленє; **конфу[н]дувати** змішати, збентежити, збити з пантелику.

конфута́ція *лат.* опрокиненє закидів противника.

Конфу́цій *хін.* основатель релїґії в 6. стол. пер. Хр., яку визнають тепер в Хінах.

ко́нха *лат.* мушля, черепаха; **конхі́ти** скаменїлі черепахи.

концедувати *лат.* йти на руку, позволяти.

концентра́ція *лат.* збиранє в одну, осередну точку, згущенє; сполучуванє сил; **концентри́чний** о

спільнім осередку (колесо).

концепі́ст *лат.* титул молодшого урядника; **конце́пт** помисл, начерк, дотеп; **концепто́вий папір** звичайний папір до писаня; **к. урядник** що виробляє проєкти і реферує.

конце́рт *лат.* музичне представленє; **концерто́вий** *в муз.* гарний.

концесіонувати *лат.* давати **конце́сію** т. є призвіл державних властий на отворенє підприємства.

конципувати *лат.* обдумувати, укладати.

концї́ль *лат.* збори; церковний собор.

концї́пієнт *лат.* урядник, що виготовляє проєкти; адвокатський практикант.

конша́хти *нїм.* тайні переговори і умови.

конюґа́ція *лат.* відміна [склонюванє] дієслова.

конюнкту́ра *лат.* оборот обставин, вигляди; **кон'ю́нкція** сполука, злучник; змова; стріча двох звізд або планет під одним знаком.

коня́к *фр.* горівка з вина.

коопера́тор *лат.* помічник; людина, що ширить гадки про спільництво; **коопера́ція** спільництво, закладанє спілок для успішнїйшого переведеня справи і спільної користи, спільна праця.

коопта́ція *лат.* покликанє в члени; **кооптувати** дібрати когось (до помочи).

координа́ція *лат.* упорядкованє після степени залежности, підпорядкованє.

копе́р *нїм.* кріп.

коперва́с *нїм.* *вітріоль.*

копе́рта *гл.* *коверта.*

копи́л *аль.* байструк; поперечки при санях; **копи́лиця** наліжниця.

копійка російська мідяна монета, сотна частина рубля [= 2·54 сот.]

копіювати *лат.* відписувати дослівно з оріґіналу; відрисовувати; **ко́пія** відпис, вірно відмальований образ.

ко́пула *лат.* сполука, баня (на церкві); **копуля́ція** сполученє; полові зносини.

кора́лї *гр.* скаменїлі мешканя дрібних сотворінь, прикраси з кора-

ралів; **коралі́ти** скаменілі коралеві звірята.

Ко́ран *ар.* святе письмо Магомедан.

ко́рба *лат. через нім.* ручка.

корба́ч *тур.* ремінь, бич.

корве́т[а] *фр.* невеликий а скорий корабель воєнний.

корда́ч *рум* шнур.

корд[еляс] *іт.* мисливський ніж.

Корділе́ри *есп.* найвисші гори в полудневій Америці.

кордоба́н, кордова́н *від есп. м. Кордова* кізлова скіра, *сафіян*; **кордоба́нець** черевики з кордобану.

кордо́н *фр.* ряд військових сторожий, розставлених в одній лінії (на границі); границя держави.

коре́кта *лат.* справлюване помилок в друку; **коре́ктний** поправний, без закиду; **коре́ктор** що справляє (друкарські помилки); **коректу́ра** коректа.

корелятѝвний *лат.* зглядний, залежний від другого; **кореля́ція** взаємини, взаїмні відносини.

корепети́тор *лат.* домовий учитель; **корепети́ція** приготовлюване ученика до шкільної науки.

кореспонде́нт *лат.* той, що веде переписку; писар; дневникарський справоздавець; **кореспонде́нтка** жінка, що веде переписку; почтова переписна карта; **кореспонде́нція** переписка, писане листів; допись в часописях; **кореспондувати** писати листи, переписувати ся.

ко́рець *гр.* міра (збіжа).

ко́рзо *іт.* біг; найгарнійша і найлюднійша улиця (в Італії); весняна забава по улицях.

кориґувати *лат.* поправляти.

корита́р *фр.* хідник; сіни.

коріфе́й *гр.* в грецькім хорі провідник співу; танець; провідник, голова (партії).

корне́т *фр.* найнизший офіцирський титул в російській армії; монаший чепець; мала труба.

корнішо́н *фр.* молодий огирок, мочений в оцті.

ко́рок *лат.* дерево, з якого роблять затички до посуд; закаблук, запяток.

коро́на *лат.* вінець; шапка, прикрашена дорогими камінями, яку вбирають володарі на знак власти; держава; назва монет в ріжних краях; частина цвіту; вершок дерева і зуба; **корона́ція** вложене корони на голову нововступаючого монарха.

корпора́ція *лат.* стовариш ене, цех, громадська спілка.

корпуле́нтний *лат.* грубий, товстий, череватий.

ко́рпус *лат.* тіло; загал; відділ війська, зложений з кількох дивізій, військова школа; рід черенок друкарських; *гл. corpus.*

кор[р]еферент *лат.* другий справоздавець, що обговорює ту саму справу.

корса́ж, корсе́т *гл. ґорсет.*

корса́к *тат.* рід лиса.

корса́р *іт.* морський розбійник.

корте́зи *есп.* збори станів в Еспанії і Портуґалії.

кору́пція *лат.* зіпсуте, зведене, підкупство.

косме́тика *гр.* наука про красу людського тіла; **косметѝчні средства** косметики для удержаня краси людського тіла.

космі́чний *гр.* світовий; **космоґо́нїя** наука про повстане світа; **космольо́ґія** наука про світ; **космополі́т** чоловік, що цілий світ уважає за вітчину; рівнодушний в національних справах; **ко́смос** світ; **космофі́зика** наука про права всесвіта.

косте́л *лат.* латинська церков.

костю́м *фр.* одіж, убране; окремий стрій (народний); **костюмовий баль** забава з танцями в умисне зроблених, характеристичних одягах.

кота́ра *тат.* завіса (над дверми, вікнами, ліжком) з тяжкої матерії.

коте́дж *анґ.* [cottage] дім, сільський дімок, віля.

коте́л *нім.* посуда, бубон.

коте́рія *фр.* товариство; громада людий, звязана спільними інтересами.

коти́га *ґерм.* рід воза.

коти́ліо́н *фр.* танець з всілякими фіґурами.

котле́т *фр.* смажене мясо.

коту́рни *гр.* чоботи на високих запятках, яких

уживали грецькі актори підчас представленя; високий стиль.

кофе́йня *ар. гл.* *каварня*; **кофеі́на** шкідливий сок, що містить ся в зернятах і листю кави.

коц *нім.* з обох сторін волохате сукно.

Ко́цит *гр.* ріка в підземнім світї у Греків.

коч *мад.* рід воза.

кочувати *тат.* ставати табором, переходити з місця на місце.

коша́ра *нім.* загорода для овець, вівчарня.

кошені́ля *фр.* рід комахи.

коше́рний *евр.* дозволений релїґійними приписами до їди, чистий.

кошт *нім.* видаток; **коштори́с** обрахунок видатків після пляну.

краалЬ *гол.* село у Готентотів в Африцї.

краб *анг.* морський рак.

крава́тка *фр.* бинда під шию до вязаня.

кра́зіс *гр.* змішане; сполучене двох слів в одно.

кра́йцар *нім.* монета вартости 2 сотиків.

кра́м *нім.* товар.

крамо́ла *ц.-слав.* змова, зрада.

кра́мплї *нім.* щітка до чесаня шерсти; **крамплювати** чесати вовну, вигладжувати.

краніольо́ґія *гр.* наука про людський череп; **краніоме́трія** помірка людського черепа.

кран[т] *нім.* чіп, закрутка.

крап *нім.* червона краска з кореня маруни (Rubia tinctorum L.)

кра́тер *гр.* гирло вулькана.

крах *нім.* велика знижка курсу цїнних паперів; банкротство.

кра́та *гл.* *ґрати.*

креату́ра *лат. досл.* сотворіне; підхлїбна людина, що вислугує ся другим; **креа́ція** витвір людської уяви і думки.

креде́нс *фр.* стіл або шафа, в якім переховує ся накрите і деякі річи до їди і питя.

креди́т *лат.* довіре до довжника, що заплатить довг; борг; **давати к.** позичати; **кредитова каса** позичкова каса; **кредитові папери** векслї, облїґацїї; **креди́тор** віритель.

кре́до *лат.* символ віри; політичні і релїґійні переконаня.

Крез *гр.* богатий король Лїдії, *звідси* дуже богатий чоловік.

кре́йцар *гл.* *крайцар.*

крем *фр.* їда зроблена з сметани, яєць, цукру і кореня; горівка; масть на тїло, щоб було мягке.

кремато́рія *лат.* піч для паленя трупів.

кре́мпіль *нім.* кілок, кривуля.

кре́плики *нім.* пироги з капустою, сливками, рибою то що.

креозо́т *гр.* плин з деревляного теру.

Крео́лї *есп.* дїти Европейцїв, уроджені в еспанських і портуґальських краях Америки; мішанцї.

кре́па *фр.* легка шовкова матерія, уживана звичайно на знак жалоби.

крети́н *фр.* дурнуватий, бортак; **кретині́зм** умова недуга, тупоумність.

крето́н *фр.* рід матерії.

креувати *лат.* творити.

криміна́л *лат.* злочин; арешт; **криміналі́ст** знавець **кримінального** т. є карного **права**; **криміналі́стика** [наука про] карний закон, карні справи.

кри́мка *від півострова Криму* шапка з кримських баранів.

криноля́на *фр.* широка спідниця на обручах.

кри́пта *гр.* підземна кімната в церкві під хором; **криптоґа́ми** ростини з невиразними половими знарядами; **криптоґра́фія** тайне письмо; **криптоні́м** автор, підписаний першими буквами.

кри́са *нім.* бік, край; обшивка.

криста́л *гр.* твердий мінерал о гладких стїнах і правильних формах; **кристалї́зувати** укладати ся в кристали; **кристальоґра́фія** наука про кристали.

крите́рія *гр.* підстава, міра для якоїсь думки; **кри́тик** знавець, що оцїнює науково; **критика** осуд, научна оцїнка; **крити́чний** такий, що відносить ся до чогось безсторонно, науково; язикатий; непевний.

кришта́л *гл.* *кристал.*

кри́ця *нім.* сталь.

крі́да *лат. гл.* *конкурс.*

кріза *гр.* рішенє, переломова хвиля, скрутні часи; переворот.

крікéт *анґ.* забава в пилку.

крокéт *фр.* рід забави.

крокіш *гр.* ростина, *шафран.*

крокоди́ль *гр.* рід великої ящірки, покритої лускою.

Кро́нос *гр.* Сатурн, бог часу, батько Зевеса; символ щасливого житя.

кружґáнок *нїм.* хідник, *ґалерія.*

крузáда *порт.* португальська та бразилїйська золота і срібна монета вартости 2 К 44 с.

крустацéї *лат.* скоруняки.

круцифíкс *лат.* образ Христа на хрестї.

Ксанти́па *гр.* жінка Сократа, що мала бути дуже сварлива; лиха жінка, язя.

ксьондз *пол.* священик.

ксільоґрáфія *гр.* друкованє деревляними буквами; відбитка рисунків, що вирізані на дереві.

кти́тор *гр.* фондатор; титар.

куб *лат.* шестистїнник, тїло, замкнене шести рівними квадратами.

ку́ба *від острову Куба* відміна циґар скіряних.

кубáн *рум.* дарунок з тим, щоб підкупити, взятка.

кубáра *гр.* сїтка до ловленя бжіл.

кубату́ра *лат.* обчислюванє об'єму тїл; **кубíчний** шестистїнний; **к. міра** міра до обчислюваня об'єму тїл.

куб[ка], ку́бок, кубло́ *лат. через нїм.* деревляна посуда, ведро.

кубо́вий *від Куби* синїй.

кубрáк *нїм.* одїж, сурдут; бідняга.

куґляр *нїм.* штукар; мантїй.

ку́ґуар *бр.* американський лев.

ку́зин *фр.* сестрінок, братанок, тїточний або стриєчний брат.

куйнáра *ор.* шапка у чорноморських чабанів.

ку́кла *тур.* лялька; почварка.

ку́кса [*нїм.?*] кикоть.

кукуру́[д]за *тат.* ростина і її овоч.

кулїнáрний *лат.* приналежний до кухарської штуки.

ку́лї[с] *інд.* хінський зарібник.

кулї́си *фр.* бічні стїни театральної сцени; **за кулїсами** тайно.

ку́ля *нїм.* галка, кругла річ; милиця.

куля́нтний *фр.* гладкий, чемний (обслуга).

кульбáка *тат.* сїдло.

кульмінáція *лат.* найвисша точка, вершок; **кульмінувати** переходити через найвисшу точку або полуденник якогось місця.

кульоáри *фр.* [couloir] хідник; коритарі попри салю засїдань державної ради або сойму.

культ *лат.* віддаванє чести, Служба Божа; релїґійні справи.

культивувати *лат* управляти, годувати, плекати; **культу́ра** управа, годівля; побут, стан просвіти; **культу́рний** дотикаючий культури; просвічений; **культу́ртреґер** *ірон.* розсадник культури.

ку́льша *лит.* бедро; угол воза з сїном.

кумáн *нїм.* рід дзбанка; плетїнка на муку, кошик.

кумир *ц.-слав. ідол,* вівтар.

куми́с *монґ.* напиток з кобилячого молока.

кумулювати *лат.* лучити, нагромаджувати; **кумуля́ція** громадженє в одно місце.

ку́ндсман *нїм.* сталий покупець; той,що стало дає роботу одному ремісникови.

кунїрувати *нїм.* докучати, допікати, переслїдувати, давати ся в знаки.

кунктáтор *лат.* нерішучий, повільний, обережний.

ку́нштик *нїм.* рисунок, малюнок.

купé *фр.* [coupé] передїлка в зелїзници.

Купідо *лат.* бог любови.

куплéт *фр.* [couplet] пісня, строфа; весела пісня звичайно з тим самим закінченєм.

ку́пля *нїм.* спинка спряжка.

купóн *фр.* [coupon] відтинок; посвідка посїданя акції; відтинок при цїнних паперах.

курáж *фр.* відвага.

курáнт *фр.* оборотовий гріш; пісня годинника, що грає

ку́рат *лат.* (військовий) священик; **куратéля** правна опіка над хорою або

марнотратною людиною; **кура́тор** правний опікун; інспектор шкільних заведень в Росії; **курато́рія** опіка; опікунча власть.

кура́ція *лат.* лічене.

курга́н *перс.* могила.

куре́нда *лат.* обіжник.

курзи́ва *лат.* похиле письмо або друк, подібний до ручного письма; **курзи́вний** похило писаний або друкований [*як отсї стрічки!*].

ку́рзор *лат.* післанець.

ку́рієр *фр.* скорий післанець; поспішний потяг; заголовок деяких часописий.

ку́рінь *тур.* шатро; частина запорожського війська.

куріо́з *лат.* щось невиданого, надзвичайного; **куріо́зний** незвичайний, чудний.

ку́рія *лат.* поділ римського люду на кляси; місце, де збирали ся курії; в римській церкві уряд, що рішає про усї справи віри; в Німеччині суд; кляси людности для виборів; **курія́льний** поділений на курії (к. система).

курме́й *або* **курма́н** *рум.* короткий шнурок [*гуц.*].

курс *лат.* біг, хід; дорога, напрям дороги; обігова ціна якогось гроша або цінного паперу; піврічна наука по школах; піврічний виклад предмету; **ку́рси** сталі виклади; **курси́в**[а] *гл. курзива*; **курсувати** бути в обігу; відбувати дорогу, ширити ся.

курта́ж *фр.* плата посередникови при довершеню торговельної угоди.

куртиза́на *фр.* легка жінка, розпусниця.

курти́на *фр.* завіса в театрі, яка відділює салю від сцени.

куртоа́зія *фр.* надзвичайна ввічливість, чемність.

ку́рфіст *нім. гл. електор.*

ку́стос *лат.* чоловік, що заряджує повіреними йому научними збірками; урядник бібліотеки.

ку́тас *тур.* китиця.

ку́тя *гр.* коливо; навечерє Різдва Христового.

ку́фа *нім.* велика бочка; **ку́фер** скриня (на річи).

ку́хня *нім.* комната, де варить ся страви; **кухонна латина** ломана латина так як її уживали по монастирських кухнях; **ку́хта** послугач при кухни.

ку́чма *мад.* розбурене волосє; баранкова шапка.

кшталт *нім. через пол.* постава, вигляд, форма.

Л.

лавр *лат.* рід дерева.

Ла́вра *гр.* православний монастир (в Київі).

лаґу́н *нім. з лат.* 1. підкладка під кльоци; 2. мазниця.

лада́н *гр.* рід кадила.

ладувати *нім.* накладати.

лазу́р *ар.* блакит, синя краска (неба); **лазуровий** синїй.

лаке́й *гл. льокай.*

лати́на *лат.* латинська мова; **латині́зм** зворот або слово, переняті з латинської мови; **латинізувати** латинщити; **латиніст** знавець латинської мови і літератури; **латинник** католик латинського обряду.

ла́тра *нім.* сяжень.

лах[**ма́н**] *нім.* шмата, подерта одїж.

ла́хта *нім.* віднога ріки, бічне корито, залив.

лев *рум.* золотий, ґульден.

лева́да *гр.* місце, обсаджене деревами.

левене́ць *тур.* парубок, козак.

левко́я *гр.* ростина з дуже гарними цвітами.

ле́вча *мад. гл. люшня.*

ле́ґінь *мад.* парубок.

ле́йбик *нім.* камізелька, киптар, кожушок без рукавів.

лейстрови́й *гл реєстровий.*

ле́мбик *гл. алембик.*

леме́нт *гл. лямент.*

ле́нник *нім.* власник землї на леннім праві, васаль; **ле́нно** політичний середновічний устрій, після якого цїсар надавав лицарам землю і вимагав за се головно воєнних послуг.

ле́нта *лат. через мос.* стяжка, бинда, перепаска.

ле́пта *гр.* грецький мідяний гріш; даток.

ле́ва *фр.* забитка, взятка.

Лєва́нта *іт.* Схід, Мала Азія; **лєванти́на** гладка шовкова матерія.

лєвати́ва *лат. гл. енема.*

лєвіра́т *евр.* жидівський

звичай, що з вдовою по браті мусів женити ся молодший брат.

Левіт *евр.* потомок поколіня Леві, що мало повнити службу в церкві; одна з Мойсеевих книг.

левіятан *евр.* казочна риба, про яку згадує Біблія.

левкопатія *гр* блідниця; **левкоцит** білковина, білі тільця в крови; **левкоцитоза** *або* **левкемія** блідниця.

леґалізувати *лат.* справджувати правдивість підпису або перекладу; **леґальний** правний, згідний з приписами, законний; **леґат** запис, завіщане; посол; повномочник папи; **леґація** посольство.

леґенда *лат.* реліґійне оповідане з житя святих; переказ про чудесну подію; **леґендарний** казочний.

леґіон *лат.* римський відділ війська около 5000 мужа, що відповідає нашому полкови; **леґіонар** *або* **леґіоніст** жовнїр леґіону; член французької т. зв **леґії гонорової**, властитель такогож ордеру.

леґіслятор *лат.* праводавець; **леґіслятура** власть, що має право надавати закони; **леґісляція** правадавство.

леґітимація *лат.* доказ тожсамости; повновласть; документ, що подає назвиско і вигляд особи, на чиє імя виставлений; **леґітимізм** право дідиченя володарів по старшині; **леґітиміст** приклонник дідичности Бурбонів на французькім престолї; **леґітимувати ся** виказувати ся (документом).

леґія *лат.* відділ війська з охотників.

леґумін *лат.* білковина; **леґуміна** мучні страви, що подають ся при кінци обіда.

леґуан *ам.* рід ящірки.

Леда *гр.* любка Зевеса, що з'явив ся до неї в виді лебедя.

леді *анґ.* [lady] пані, жінка з висших верстов в Анґлії.

леже[р] *фр.* легко, без розваги, зручно

лексікоґрафія *гр.* словарство; **лексікольоґія** наука про походжене і значінє слів; **лексікон** словар; *енцикльопедія.*

лектика *лат.* ноші з накритєм, крісло до ношеня.

лектор *лат.* читач; учитель новійших мов на університеті; **лектура** читане; книжки, призначені до читаня.

лекція *лат.* виклад, відчит, наука; завдане.

леліка *тур.* тїтка.

лемури *лат.* малпівки.

лендлер *нїм.* тирольський танець, повільний вальс.

леопард *лат. гл. лямпарт.*

лепра *гр.* проказа.

Лесбійська любов *гр.* неприродна любов між двома жінками.

Лета *гр.* ріка в підземнім світї, від якої води забувало ся усе земське; забуте

летарґ *гр.* дуже тяжкий, хоробливий сон, позірна смерть; бездїльність, оспалість.

ливрея *гл. лїберія.*

лиман *тур.* болотнисте і широке устє ріки.

листва *нїм.* лата, рубець, крайка, поруче.

Литава річка, що ділить Австрію від Угорщини, *звідси* **Передлитавія** = Австрія, **Залитавія** = Угорщина.

литія *гр.* молитва підчас всеночного.

литкуп *нїм.* могорич.

лї *хїн.* китайська мідяна монета [около 2 К] і міра довжини [около пів кільометра].

лїбація *лат.* у старинних Римлян виливане вина в жертву богам; піятика.

лїбеля *лат.* водна вага; комаха, русалка.

лїберал *лат.* вільнодумний, поступовий, **лїберальний**; **лїбералїзм** вільнодумство, змагане до свободи і зрівнаня станів.

лїберія *фр.* одїж одної краски і форми для служби.

лїбертин *лат.* у Римлян невільник пущений на волю; розпусник, недовірок.

лїбра *лат.* аптикарська вага; 24 листків паперу.

лїбрація *лат.* відхилюване (місяця).

лїбретто *іт.* слова до опери або оперетки.

лївар *лат.* прилад до під-

ношеня тягарів або до переливаня плинів, ведро в помпі.

лїверáнт *нїм.* доставець (для війська)

лїґа *фр.* союз, громада, спілка.

лїґар *нїм.* прилад до підсуваня тягарів; бальок, на якім спочиває тягар.

лїґатýра *лат.* перевязка ниткою або дротиком, щоби затамувати кров; *в муз.* злука нот; подвійна буква; додаток міди до золота або срібла, щоби зробити його твердшим.

лїґнїт *лат.* відміна брунатного вугля; **лїґроїна** нафтовий ґаз.

лїдер *анґ.* [leader] провідник партії, визначний член.

лїдо *іт.* морське побереже.

лїквідáція *лат.* остатні рахунки перед розвязанєм підприємства; **лїквідувати** звивати підприємство.

лїкéр *фр.* солодка горівка з спірітусу, пахучих ростин і цукру.

лїктóри *лат.* судова служба в Римі.

лїліпýти карлики казочної землї з оповіданя анґ. писателя Свіфта „Подорож Ґулївера"; *взагалї* малі люди.

лїлїя *гр.* ростина з гарним і запашним, білим або жовтим цвітом.

лїмб *лат.* в мірничих приладах обвід кола, поділений на степені.

лїмба *нїм* ялиця.

лїмітáція *лат.* обмеженє, докладне означенє; **лїмітум** найвисша ціна, границя.

лїмонáда *або* **лїмоняда** *іт.* холодячий напій з води, цитринового соку і цукру; **лїмóни** рід цитрин.

лїмонїт *гр.* зелїзовець, мочаринець, руда.

лїмфа *лат.* кров без червоних тїлець; густа і липка теч.

лїнґвіст *лат.* учений, що розслїджує всїлякі мови, знавець мов; **лїнґвістика** наука про мови, порівнане язикознавство.

лїнеáл *лат.* прилад до значеня простих лїнїй; **лїнеáрний рисунок** рисунок, виконаний при помочи лїнїї і циркля; **лїнїйний** уставлений в один ряд; **л. військо** стале військо; **лїнїювати** тягнути лїнїї; **лїнїя** одноврозмірний ґеометричний твір, що не має нї ширини, нї грубости, лиш довжину; десята або дванацята частина цаля; черта.

лїнолéй *або* **лїнолéум** *лат.* груба матерія з юти, покрита мішаниною покосту, кавчуку і спорошкованого корка — уживає ся до викладаня підлоги, стїн то що.

лїнчувати *анґ.* покарати на місци, не чекаючи на судовий засуд.

Лїóн торговельне місто у Франції.

лїра *лат.* італїйська срібна монета, вартости 1 франка [несповна корона]

лїра *гр.* старогрецький музичний інструмент зі струнами; кобза; **лїрик** лїричний поет; **лїрика** рід поезії, в якій поет оспівує власні думки і почуваня; **лїричний** співний, чутливий; **лїрник** кобзар.

лїста *іт.* спис (виборців), виказ.

лїтáври музичні прилади з металю в видї бубна.

лїтáнїя *гр.* покутна молитва в римській церкві; довгий спис або нудне оповіданє.

лїтера *гр.* буква; **лїтерáльно** буквально т. є. дослівно, дуже докладно; **лїтерáт** письменник; **лїтературá** письменство; наука про те, що написано в якійсь мові; **лїтературний твір** писаний твір, головно оповіданє, поезія або драматична штука; **л. власність** право автора на друк власних творів; **л. мова** мова, якою пишуть ся лїтературні твори.

лїтоґрáфія *гр.* друкованє на камяній плитї; заведенє, в котрім роблять образи або друки при помочи лїтоґрафії.

лїторáльний *лат.* прибережний, надморський; **лїтосфéра** тверда покрива землї

лїтóта *гр.* зменшенє [*грам.*].

лїтра *фр.* міра об'єму, тисячна частина об'єму кубічного метра.

лїтýрґіка *гр.* наука про церковні обряди; **лїтýр-**

ґія *досл.* спільне діло; Служба Божа.

ліфт *анг. гл.* *вінда.*

ліхта́р *нім.* свічник; **ліхта́рня** *лат.* вежа з вікнами на всі боки; прилад до свіченя; **маґічна л.** *гл. маґічний.*

ліце́й *гр.* наукове заведенє; у Франції державна ґімназія; в Росії висші школи в Царськім Селї, Одесї, Москві і Ніживі; у нас жіноча школа на взір ґімназії.

ліце́нція *лат.* дозвіл; свобода; **ліценція́т** академічний титул низший доктора.

ліци *нім.* важки.

ліцита́ція *лат.* публична, примусова продаж

ліяни *есп.* довгі пнучі ростини в теплих краях; **ліянос** степи в полудневій Америці.

ліяс *анг.* долїшні верстви землї т. зв. юрайської формації.

ло́кш[ин]а *тур.* рід страви.

лотр *лат.* розбійник, рабівник, гільтай.

ло́цман *нім.* провідник кораблїв в пристани.

лоша́[к] *тур.* жеребець.

луг *нім.* вода з розпущеною сілю.

луда́н *нім.* рід блискучої матерії, одїж з лудану; **луди́на, луди́ня** одїж.

лу́на *лат. через мос.* місяць.

лут *нім.* 30 а частина фунта.

люби́сток *лат.* [lubisticum] рід ростини.

лю́брика *лат.* червона крейда.

Лювр *фр.* давнійший королївський замок в Парижі, нинї музей штуки.

люзувати *нім* зміняти (жовнірів на вартї), заступати

люїдор стара золота монета у Франції вартости 24 франків.

лю́ка *нім.* отвір, прогалина, відступ; брак чогось.

лю́кер *фр.* поливка з вареного цукру; **люкре́ція** рід ростини з солодким корінем.

лю́ксус *лат.* виставність.

лю́лька *перс.* файка.

лю́мен *лат.* світло; визначний чоловік.

люмп *нім. досл.* шмата; ледащо, обірванець, піяк; **люмпенпролєтаріят** голота.

люна́тик *лат.* людина, що терпить на **люнатизм,** т. є ходить у снї в ночи „до місяця“.

люне́та *гл. льорнета.*

лю́па *фр.* побільшаюче скло.

люпана́р *лат.* дім розпусти.

Люперка́лії *лат.* римське свято в честь божка Пана.

лю́пус *лат.* рід недуги, вовк.

лю́ра *лат.* лихий напій (кава).

люстра́ція *лат.* оглядини, перегляд.

люстри́на *фр.* блискуча матерія з чесаної вовни і бавовни; **люстро** *через пол* зеркало.

Лю́тер німецький діяч, що оснував протестантську церкву, т. зв. **лютеранїзм,** оперту на св. Письмі.

лютрувати *нім.* перечищувати (горівку).

лютувати *нім.* споювати розтопленим металем.

лю́фа *нім.* рура при стрільбі.

люфт *нім.* отвір на воздух, продув; **люфтувати** перевітрювати.

люце́рна *лат.* рід конюшини.

Люци́пер *лат.* 1. рання зоря, планета Венера; 2. найстарший чорт.

лю́шня *нім.* другок, що опирає ся на оси воза і підтримує драбину.

лябіри́нт *гр.* будівля з богатьома кімнатами, в яких можна заблудити; частина середини ока і уха; щось запутаного.

лябія́льний *лат.* плавний (співзвуки л і р).

лябора́нт *лат.* занятий в **ляборато́рії** т. є хемічній робітни.

ля́брадор *від півострова Лябрадор* рід сїрого каміня.

ля́ва *іт.* розтоплена маса, яку викидають вулькани.

лява́ція *лат.* обмите, купіль.

лявіна *нім* маса снїгу і леду, що котить з вершків гір і робить страшні знищеня.

лявірувати *гол.* плисти проти вітру; осторожно брати ся до дїла, хитро поступати, щоб не наразити ся, хитати ся.

лявн-те́нніс *анг.* [lawn-tennis] забава в пилку.

лявреа́т *лат.* увінчаний, нагороджений відзнакою; **ля́ври** лаври, листки з лаврового дерева; сла-

ва; **ляврова вода** кроплї з гірких мікдалів.

ля́вфер *нім.* бігун; фіґура при шахах; скатерть на стіл.

ля́вфпас [дати] *нім.* вигнати зі служби, відправити.

ля́ґер *нім.* осїд; склад; вистояле пиво.

ляґу́на *іт.* озеро, багно, лиман.

ля́да *нім.* склеповий стіл.

ляж[а] *гл.* *ажіо.*

лязаре́т *іт.* шпиталь.

лязаро́ні *іт.* італїйський волокита, жебрак.

лязу́р *гл.* *лазур.*

ля́йбґвардія *нім* прибічна сторожа (цїсаря).

ля́йтмотив *нім.* провідна мельодія або гадка.

ля́йтнант *фр.* поручник.

ляі́к *лат.* особа не-духовна, світська; невчений.

ляк *перс.* назва цвіта; мішанина живиці з терпентиною, уживана до печатаня листів; **ля́кер** *через нім.* фарба з живиці і терпентини; лякерована скіра.

ля́кмус *нім.* ростинна синя краска.

ляконі́зм *лат.* звязкий спосіб говореня; **ляконі́чний** короткий і звязкий.

лякс[а́ція] *лат.* розвільнене.

ляктеі́н[а] *гр.* складова частина молока; **лякто́за** молочний цукор; **лякто-ме́тер** *гл.* *ґаляктометер.*

Ля́ма 1. *тиб.* тибетанський монах будійської віри, *гл.* *даляй-ляма*; 2. *фр.* рід матерії, тканої золотом або сріблом, обшивка; 3 *есп.* рід освоєних овець в Перу [в полуд. Америцї].

ляме́нт *лат.* плач, скарга, жаль; **ляментá́ція** піснї співані в остатнїх днях великого посту.

лямінувати *лат.* точити, витончувати (бляху).

ля́мпа *лат. через нім.* прилад до свіченя; **л. Да́вія** гірнича лямпа, забезпечена від ґазів.

лямпарт *нім.* великий кіт; ледащо, волокита.

лямпа́с *фр.* нашивка з боку (сподень); хінська шовкова матерія.

лямпіо́н *фр.* лямпка з паперовою обслоною, уживана до ілюмінованя.

лямувати *фр.* обшивати краї матерії.

ля́мус *нім через пол.* склад цінних річий, скарбниця.

лянда́ра *нім.* великий повіз до подорожий.

ляндве́ра *нім.* краєва оборона в Австрії і Нїмеччинї.

ля́ндґраф *нім.* титул денекотрих давнїйших князів в Нїмеччинї.

ля́ндрат *нім.* повітовий начальник в Нїмеччинї.

ля́ндскнехт *нім.* наємний жовнїр нїмецький в давнїйших часах; **ля́ндсман** земляк.

ля́нд[с]тінґ *дан.* державна рада в Данії.

ля́ндшафт *нім.* краєвид, образ з краєвидом.

ля́ндштурм *нім* загальне ополчене.

лянса́да *фр.* луковатий скок коня; **лянсіє́[р]** танець на чотири пари; **лянсувати** кидати, вимахувати, випускати.

ля́нца *фр.* списа; **лянце́т** обосїчний ножик лїкарський, уживаний при операціях.

ляпіда́рний *лат.* камінний; **л. письмо** письмо, яке стрічає ся на камінних написях; **л. стиль** дуже короткий і звязкий спосіб писаня, якого уживано в таких написях; **ляпіда́ція** каменоване; **ля́піс** камінь; т. зв. синїй камінь т. є азотан срібла, яким випалюють рани то що; **ляпісувати** випалювати (синїм каменем).

ля́псус *лат.* помилка (в мові), похибка.

ля́рва *лат.* опир; маска, враз лиця; переходова форма в розвою насїкомих з яйця.

Ля́ри *лат.* етруські і староримські боги, що хоронили домових огнищ, домовики; **забрати л. і пенати** випровадити ся зі всїм.

лярінґі́тіс *гр.* запалене гортанки; **лярінґольо́ґ** знавець [лїкар] гортанних недуг; **лярінґольо́ґія** наука про недуги гортанки і віддихових проводів; **лярінґоско́п** зеркальце, при помочи якого вглядає ся до горла; **лярінґотомія** розрізане гортанки.

ля́рі-фа́рі *нім* небилицї, дурне говорене.

ля́ссо *есп.* *аркан.*

лятé́нтний *лат.* скритий.

Лятера́н *лат.* палата і церков папи в Римі.

лятера́льний *лат.* [по]бічний, посторонний; **лятерувати** счислювати цифри одної сторони для переносу на другу.
лятифу́ндія *лат.* велика земельна посілість.
ляфе́та *фр.* підстава, на якій стоїть гармата.
ляцаро́ні *гл.* *лязароні.*
льоґ *анг.* деревляна колода; прилад, що означує скорість плавби корабля.
льоґари́тми *гр.* степеневі виложники, до яких треба підносити дане число [основу], щоби дістати даний результат [степень].
льо́ґіка *гр.* наука про форми думаня; **льоґічний** згідний з наукою льоґіки, розумний; **льоґічність** стислість думаня і розумованя; **льоґогра́ф** літописець; **льоґогріф** загадка, де ходить о слова або букви; **льоґома́нія** спір о слова, а не о річ; **льо́ґос** слово.
льо́ден *нім.* непромакальна вовняна матерія.
льо́джія *іт.* накритий хідник, ґалерія.
льо́жа *фр.* перегородка в театрі для кількох осіб; **масонська л.** орґанізація вільномулярів і місце їх сходин.
льойд *анг.* товариство обезпеченя кораблів.
льо́кай *фр.* [по]слуга[ч].
льокалі́зувати *лат.* здержувати в якімсь місци, не дати дальше поширити ся; **льока́ль** місце, хата; **льока́льний** місцевий; **льока́тор** мешканець, наємець хати; **льока́ція** поміщенє, вложенє гроший до каси на процент; **льокомобі́ля** парова машина, яку переносить ся з місця на місце; **льокомоти́ва** парова машина (при зелізници).
льоксодро́мія *гр.* скісний напрям плавби [в скіснім напрямі].
льомба́рд *іт.* заставничий уряд.
льо́ник *нім.* кілочок, який затикає ся на кінци оси, щоби колесо не спадало.
льонт *нім.* шнурок, яким запалюють набій, міну і т. и.
льорд *анг.* титул висшої анґлійської шляхти і достойників.

льорне́та *фр.* далекогляд; **льорнетувати** дивити ся через льорнету.
льос *нім* картка з числом до гри в гроші або инші предмети, квіток на **льоте́рію.**
льо́тка *нім.* шріт, мала куля до стріляня
льо́тос *гр.* водна ростина.
льох *нім.* пивниця, яма, підземний хідник.
льоя́льний *фр.* чесний, праведний; вірний державі.

М.

мавзоле́й *гр.* великий надгробний будинок.
Ма́ври *лат.* берберійське племя північної Африки, змішане з Арабами; **маврита́нський стиль** принесений до Европи Маврами в 7. і 8 стол. по Хр. визначає ся великим числом луків і колюмн.
Магабара́та *санс.* індійська поема, в якій зібрані віруваня і світогляд старинних Індійців.
магала́ *рум.* передмістє.
магара́джа *санс* князь; висший титул в Індії.
Магоме́д *або* **Магоме́т** пророк, що жив в 6. і 7. ст. по Хр і оснував нову реліґію, **магомеданізм,** якої придержують ся м. и. Турки і Татари; **Магомеданин** приклонник тої реліґії.
ма́гонь *ам.* рід дерева; **магоньо́ва краска** брунатночервона барва.
маґ *перс. через гр.* мудрець, чорнокнижник, ворожбит, чародій, звіздочот.
маґази́н *ар. через іт.* склад; більший склеп; **маґазинер** завідатель маґазину.
Маґдали́на *від імени біблійної М-и* покутниця
Маґдебу́рґ *нім.* місто в Німеччині; **маґдебурське право** німецьке право, яке в середновічних часах надавали (торговельним) містам на Руси і в Польщі.
ма́ґель *нім.* прилад до гладженя біля, рубель; **маґельниця, маґлівни́ця, маґлярка** валок при маґли, маґель.
маґе́рка *мад.* вовняна шапка.
ма́ґік *гр.* чарівник, дурисвіт, *маг.*

маґістер *лат.* учитель; науковий [університетський] титул, низший від докторату; **маґістрат** міська рада; уряд; **маґістратура** урядоване, урядничa гідність.

маґічний *гр.* чарівн[ицьк]ий; **маґія** наука про чари.

маґнат *лат.* великий пан, дука, богатир; **маґнатерія** велике панство [у Поляків і Мадяр].

маґн[езія] *гр.* рід мінералу або землі, що горить ясним світлом і уживає ся до освітлюваня [**маґнезійове світло**], а як порошок в медицині.

маґнет *гр.* рід зеліза, котре має ту прикмету, що притягає до себе металї; **маґнетизер** людина, що уміє викликувати у других маґнетизм, *гл. гіпнотизер*; **маґнетизм** [притягаюча] маґнетна сила; *у людий гіпноза*; **маґнетизувати** викликувати такий стан в чоловіці, коли він піддає ся волї другого; **маґнетит** зелізна руда, що сама з себе є маґнетом; **маґнетна голка** рухома голка, що одним кінцем звертає ся на північ і уживає ся до показуваня сторін світа.

маґніфіка *лат.* вельможна панї; **маґніфіценція** титул університетського ректора.

маґола *мад.* віл без рогів.

маґот *фр.* мала малпа з хвостом (в Еспанії).

маґура *рум.* гора.

мадам *фр.* панї; повитуха.

Мадера *есп.* остров на атлянтійськім океанї; вино з того острова.

Мадонна *іт. досл.* ласкава панї; Богородиця.

мадрас *від есп. м. Мадрас* півшовкова матерія.

мадриґал *іт.* короткий дотепний віршик, написаний звичайно в чиюсь честь.

Мадяри племя турецько-фінського походженя, що замешкує наддунайські сторони Угорщини; **мадяризувати** перетягати на мадярське; **мадярон** перекінчик, (славянський) ренеґат.

мадь, мада *нім.* трісте, бездонне болото.

маєстат *лат.* велич[ність], блеск, достоїнство, повага; титул королїв і цісарів; **маєстатичний** величний, достойний, поважний.

мажордом *гл. майордом.*

маздеїзм *перс.* обожане огня.

мазур *від назви пол. племени Мазурів* рід танця; **мазурка** польський танець в тактї $^3/_4$; **мазурок** рід тїсточка.

майдан *тур.* вільне місце між домами, площа.

майкут *гл. манькут.*

майоліка *іт.* гончарські вироби з ріжнобарвними прикрасами.

майонез *фр.* піна з битої оливи; зимна страва з риби або дробу.

майор *лат. досл.* більший; у війську офіцирський ступінь висше капітана; **майорат** право, після котрого спадщина переходить лиш на найстаршого сина і не може продати ся; **майордом** найстарший надворний урядник в давній Францiї; **майоризувати** переголосувати, використовувати перевагу.

майран *лат.* ростина, якої коріня уживає ся за кухонну приправу.

майстер *нім.* мистець; реміснык; **майстерзінґер** середновічний німецький поет і співак міщанського роду, приналежний до полудневонімецької спілки поетів.

макак *порт.* морський кіт, рід малпи.

макама *ар.* рід поезії у східних народів.

макао *фр.* рід гри в карти; порода папуги.

макаран *з іт. макароні* тїсто, кручене в рурки; **макаронїзм** уживане чужих слів в суміш з рідними; **макаронїчні вірші** поезії, звичайно з латинськими окінченями.

маката *ар.* шовкова матерія з вишиваними золотом і сріблом взірцями.

мак[к]іявелїзм *іт.* хитре і підступне поступоване без огляду на способи.

маклєр *нім.* посередник, *фактор.*

макреля *фр.* морська риба.

макробіотика *гр.* наука про те, що треба робити, щоби довго жити; **макрокосм[ос]** всесвіт.

максіма *лат.* правило поступованя, основа; **мак-**

сіма́льно найбільше, найвище; **ма́ксімум** найбільша величина чи вартість, до якої може що небудь дійти.

макулятýра *лат.* зіпсутий або з'ужитий папір; непридатна писана чи друкована праця.

мала́й *рум.* хліб з кукудзяної муки.

малєди́кція *лат.* проклін; **малє́р** *фр.* нещастє; **малєфа́ктор** *лат.* злочинець; **малєфіція** злочин.

маліґна *лат.* сильна горячка.

малма́зія *іт.* дуже добре вино з островів Середземного моря.

маля́ґа *есп.* солодке еспанськеевино; рід родзинків.

маля́рія *іт.* недуга, на яку западають ті, що мешкають в багнистих околицях, пропасниця.

маляхі́т *гр.* мінерал дуже гарної темно-зеленої краски.

ма́льва *лат.* ростина з гарним цвітом.

мальверза́ція *лат.* крадіж гроший при помочи підроблених рахунків.

мальконтє́нт *лат.* невдоволений.

мальта́нський кавалє́р *від острова Мальти* член лицарського ордену св. Івана Єрусалимського.

мальтóза *анґ.* солодкий цукор, що витворює ся при робленю пива і горівки із збіжа і бараболь.

мальтретувати *фр.* знущати ся, зневажати.

мальтузіяні́зм *анґ.* погляд анґ. економіста Мальтуса про конечність зменшеня подружій і скількости дітий.

мамали́ґа *рум* лемішка з кукурузяної муки.

мамелю́к *ар* христіянський невільник вихований в іслямі і ужитий до придвірної султанської сторожі; приклонник правительства, зрадник, хрунь; член кавказької династії, що з невільничого стану добила ся престола в Египті.

Мамóн *гр* грецький божок богацтва; **мамóна** гроші, богацтво; **мамун[а]** *через слов.* помана

маму́т *тат.* великий, передпотоповий слонь.

манасти́р *гл. монастир.*

мана́тка *іт.* хустинка; лиха одіж; усе добро.

манґа́н *лат.* такий метал.

мандари́н *санс.* високий урядник в Хінах; **мандари́на** жіноча накидка; **мандари́нка** рід малої помаранчі.

манда́т *лат.* порученє, повновласть, приказ; **манда́тор** повномочник, давнійше поліційно-судовий урядник.

мандебу́рка *з нім. Бранденбурґ* бараболя,бульба.

ма́ндель *нім.* чверт копи = 15 штук.

мандолі́на *іт.* музичний інструмент з чотирма металевими струнами.

мандраґóра *гр.* переступень.

манє́вр *фр.* зворот, підступ, хитрощі; **манє́ври** військові вправи; **маневрувати** виконувати зручні обороти або військові вправи.

манє́ж *фр.* уїжджальня.

манекі́н *фр.* велика лялька з дерева для ужитку кравців і малярів; людина без волі.

манє́ра, мані́р[а] *фр.* спосіб виконуваня якоїсь роботи; форми обходженя з людьми, неприродна форма творчости, штучність; **мані́жний** удаваний, пересадний, штучний.

маніóк *бр.* ростина, з якої коріня роблять муку.

маніпула *лат.* відділ римського війська; **маніпуля́ція** ручна робота, переведенє якоїсь справи.

маніфє́ст *лат.* публична відозва до народу; **маніфеста́ція** публичний обхід або протест; **маніфестувати** заявляти публично; показувати явно свій спосіб думаня.

маніхе́йці приклонники Маніхея в 3. стол. по Хр., що признавав істнованє двох богів, доброго і злого.

ма́нія *лат.* пристрасть до одного предмету; хоробливе вподобанє; розстрій ума; **ман[і]я́к** недужий на манію.

манкамє́нт *іт.* хиба, недостаток; **ма́нко** брак, недобір.

ма́нна *євр.* біблійна пожива Жидів на пустини; солодкий сок деяких ясеневатих дерев.

маномє́тер *гр.* прилад до міряня тиску воздуха, ґазу або пари.

ма́нта, ма́нтля *нім.* суконний плащ; **манте́льзак** клунок.
ма́нтика *гр.* ворожбитство; *лат.* бесаги.
манти́ля *еш.* жіноча накидка.
ма́нтія *гр.* архієрейський плащ.
мануа́л *лат.* ручна клявіятура орґанів; підручна книжка, підручник; **мануа́льний** ручний.
манускри́пт *лат.* рукопись готова до друку; стара рукопись; **мануфакту́ра** ручна робота, промисл.
манше́ти *фр.* штивна обшивка коло рукавів сорочки.
манькý́т *лат. через іт.* лївша, лївак.
ма́па *лат.* рисунок, що представляє землю або поодинокі її частини, ґеоґрафічна карта.
мара́ *герм.* привид, мана.
марабу́ *ар.* африканський бузьок; магомеданський пустельник; рід тканини.
мара́зм *лат.* знесилене в наслїдок старости.
мараскі́н[о] *іт.* горівка з дальматинських вишень.
марґари́на *гр.* штучний товщ з звіриного лою.
ма́рґель *нім.* рід землї, мішанина ґіпсу з глиною.
марґіне́с *лат.* незаписаний або незадрукований край рукописи або книжки.
марґра́ф *нім.* намісник мархії; шляхетський титул по середині між ґрафським а княжим.
маржи́на, ма́рга *рум.* [*гуц.*] худоба.
ма́ри *нім.* ноші на домовину.
марина́рка *фр.* загал кораблїв одної держави, фльота; короткий мужеський сурдут; **марина́та** мочені і переховувані в оцтї риби, овочі і ярини; **маринувати** заправляти корінями і оцтом для довшого переховання.
маріоне́тка *фр.* рухома кукла; **маріонетковий театр** вертеп, шопка; малий будинок, в якім показують рухомі кукли.
маріяві́ти релїґійна секта, що м. и. не признає папи і деяких католицьких обрядів.
марія́ш *фр.* гра в карти на дві особи.
ма́рка *нім.* границя; почтовий значок; знак, клеймо; німецький ґріш, вартости 1 К 20 с.

марка́нтний *фр.* остро означений, ясний.
маркета́нка *іт.* перекупка в військовім таборі.
маркі́з *фр.* шляхетський титул у Франції, *марґраф*; **маркі́за** жінка або донька марґрафа; рухомий дашок над вікнами або дверми; корабельне шатро.
маркувати *нім.* значити, відзначувати.
маркс́исти приклонники німецького теоретика соціялїзму Карла Маркса, автора працї „Капітал“.
мармеля́да *фр.* варені овочі на цукрі.
мармор *лат.* твердий камінь; **мармуровий** *або* **мрамо́рний** з мармору; зимний, без чутя, як статуя.
маро́д *або* **мару́да** *фр.* змучений, хорий.
марокі́н *фр.* виправлена овеча скіра, сафіян.
маро́н *іт.* їдомий каштан.
Марс *лат.* римський бог війни; планета 6 разів більша від місяця.
марсил[ї]є́за *фр. від м. Марсилїї у Франції* французька революційна пісня з 1792 р., французький народний гимн.
мартірольо́ґія *лат.* муки.
ма́рфа *рум.* крам, товари.
ма́рхія *нім.* пограничні краї німецької держави в давнїйших часах.
марципа́н *лат.* солодкі присмаки, смажені мікдали з цукром.
марш *фр.* похід (війська); музика до походу; **марша́лок** високий надворний і військовий уряд; провідник сойму; зарядчик.
марша́нтка *гл. модистка.*
маршру́та *нім.* визначена дорога у війську; напрям дороги; приказ.
ма́са *лат.* кожда скількість якоїсь матерії; дуже богато чого небудь; мішанина.
маса́ж *фр.* душене і давлене тїла для оживленя обігу крови; **масажи́ст** той, що виконує масаж, масує.
маса́кра *фр.* бійка до крови, розбій, різня; **масакрувати** бити, нищити, товчи.
маси́вний *фр.* зроблений

з повної матерії, міцний, тяжкий.

ма́ска *іт.* покрива на лице у всіляких подобах; відтиск лиця у ґіпсі; людина в масці; **маскара́д[а]** забава, на яку приходять люди перебрані в маски; **маскувати** закривати; **м. ся** заслонювати ся, удавати.

масо́н *фр. досл.* муляр; вільномуляр; **масоне́рія** вільномулярство; орґанізація людий без огляду на стан, народність і релиґію, що стремить до уліпшеня людськости а з окрема до вироблення характеру.

ма́стикс *гр.* живиця з полуднево-европейського мастиксового дерева, товщ.

мастодо́н *гр.* передпотоповий слон.

мастурба́ція *лат. гл. онанїя.*

ма́[с]штаб *нїм.* мірило, лїнія з поділкою для означеня о скільки рисунок збільшено або зменшено.

мат *перс.* програна при грі в шахи; безсильний.

ма́та *іт.* плетїнка, рогіжка.

мата́дор *еси.* побідник в борбі з биками; знаменита особа, великий пан.

матема́тика *гр.* наука про числа, ділить ся на *альґебру і ґеометрію*; **математи́чний** приналежний до математики, рахунковий.

матера́ц *фр.* випхана травою або волосїнем підкладка на ліжко.

мате́рія *лат.* усе, що істнує і дає ся пізнати нашим змислам; зміст, предмет; ропа з ран; тканина; **матерія́л** річ, з якої що небудь зроблене; **матеріялі́зм** напрям в фільософії, який вчить, що крім матерії нема нїчого на світї т. є. що поза тїлом нема нїякої душі; користолюбивість; **матеріялі́ст** приклонник того погляду; чоловік, що дбає лиш про своє тїлесне добро; **матерія́льний** зроблений з якоїсь матерії, дїйсний, дотикаючий маєткових справ.

матї́нка *фр.* ранїшний жіночий кафтаник.

матовий *нїм.* ясний без полиску.

матри́кула *лат.* книжка, в яку вписують студентів університету, метрика.

матрімонїя́льний *лат.* подружний; **матріярха́т** такий устрій державний, в якім жінки мають провід в родинї; **матро́на** поважна і шанована жінка.

матро́с *нїм.* моряк.

мату́ра *лат.* іспит зрілости в середнїх школах.

ма́фія *іт.* тайне сицилійське товариство.

ма́хер *нїм.* той, що займає ся нечистими справками, фактор.

ма́хіна *гр. гл. машина;* **махіна́льно** мимохіть.

махіявелі́зм *гл. мак[к]іявелїзм.*

махля́р *нїм.* мантїй, брехун, циган.

махо́рка *від м. Amersfoot* лихий тютюн.

ма́ца *евр.* жидівське печиво на Пасху.

мацера́ція *лат.* змягченє, моченє.

мач *анг.* заклад о виграну між двома грачами.

мачу́ґа *лат. через рум.* грубий кій, палка, булава.

машерувати *фр.* йти походом.

маши́на *гр.* знаряд, прилад до улекшеня роботи; **машине́рія** кілька машин злучених разом для якоїсь цїли; **машинї́ст** той, що обслугує машину (зелїзничу льокомотиву).

машка́ра *іт.* погана людина, страшило; *маска.*

машт *або* **ма́чта** *нїм.* високий стовп на кораблю.

ма́штаб *гл. масштаб.*

машталї́р *нїм.* стаєнний; **машта́рня** склад стаєнних річий.

маю́склї *лат.* великі букви, спосіб писаня великими буквами.

мая́к *тат.* привид, блудні огники; морська лїхтарня.

меа́ндер *гр. від ріки у Фриґії* прикраси із скручених лїній; короткі вірші з частійше повертаючими гадками, зворотами або римами.

ме́блї *фр.* хатні знаряди (крісла, столи, ліжка).

меґалї́т *гр.* великий камінь; **меґалїти́чний** збудований з великих каменїв; **меґальома́нія** неприродний стан в чоловіці, якому тоді здає ся, що він важнійша

особа, як в дійсности, манія великости.

Меґе́ря *гр.* одна із трьох Еріній, богиня шалу; лиха жінка.

меда́ль *фр.* відзнака з металю з відповідним написом або образом; нагорода за заслугу; **меда́ліон** прикраса з металю і дорогих камінів.

медел́ян порода псів.

меджідже *тур.* турецький ордер; золота монета вартости около 30 корон.

Меди́на *гл. Мекка.*

медита́ція *лат.* розважане, роздумуване.

медикаме́нт *лат.* лік; **медици́на** наука як лічити.

ме́діюм *лат. досл.* середина, средство; посередник, у спірітистів особа, що в снї посередничить між живими а духами; **медіюмізм** віра в викликуване духів.

Меду́за *гр.* старогрецька богиня, одна з трьох Ґорґон, що поглядом перемінювала людий в камінь; **меду́зи** рід низших звірят.

мезаліянс *фр.* подруже з особою низшого стану.

мезанін *іт.* комнати між партером а першим поверхом.

мезозо́йська епоха *гр.* друга епоха в розвою землї.

Ме́кка місто в Арабії, де уродив ся Магомед; тамтуди, подібно як і до Медини, йдуть Магомедани на прощу.

Мела́нка *гр.* день перед новим роком.

мелі́ніт *гр.* рід вибухової матерії.

меліора́ція *лат.* поліпшене, поправа ріллї, щоби ліпше родила.

мелі́сса *гр.* така ростина.

Мелюзи́на кельтійська красавиця, про яку згадують перекази.

меля́нж *фр. досл.* мішанина; кава з молоком.

меляніт *гр.* рід мінералу; **мелянтери́т** вітріоль желїза.

мелянхолійний *гр.* сумний, вдумчивий; **мелянхо́лія** хоробливa задума, тяжкий сум.

меля́с[с]а *фр.* темнава теч, що лишає ся при виробі цукру і уживає ся до кормленя худоби.

мельдувати *нім.* доносити, повідомляти, зголошувати.

мельоді́йний *гр.* милозвучний, співний; **мельо́дія** ряд звуків, що викликують разом приємне враженє, спів; **мельодра́ма** рід чутливої драми з музикою; **мельома́нія** пристрасне замилуванє в музиці.

ме́льон *лат.* рід гарбуза.

Мельпоме́на *гр.* муза траґічної поезії.

ме́льхіор *від винахідників Mailcot'a і Chorier'a* нове срібло.

мембра́на *лат.* болонка.

мемора́ндум *або* **меморія́л** *лат.* памятник; книжка, в якій записує ся, що достойне памяти; пропамятне письмо вручене властям для поясненя якоїсь справи; дипльоматична нота; **мемуа́ри** спомини, згадки.

мена́ж *фр.* домашне господарство; спільний харч; ощадність; **менаже́рія** звіринець; **менажки** посуда з тарелями на кілька страв; **менажувати** щадити.

ме́нгір *кел.* великий і високий камінь з передісторичних часів.

мене́р *фр.* провідник.

ме́нза *лат.* стіл, кухня.

мензу́ра *лат.* міра; віддалене між борцями; аптикарська посуда з поділкою до міряня течи; **мензура́льний спів** середновічний спів з докладним відданєм тонів і такту.

Ме́не-Текель-Фа́рес *халд. зн.* почислено, зважено і розкинено; осторога перед поганим кінцем.

мені́ *фр.* [menu] спис справ.

менінґітіс *лат.* запалене болони мозку.

меноні́т приклонник секти Менона Сімона з 16. стол., що не признає м. и. присяги, хресту дїтий і військової служби.

менструа́ція *лат.* місячне.

мента́льний *лат.* духовий, душевний.

менке́т рукав *гл. маншет.*

мент *гл. момент.*

ме́нта *нім.* рід кожушка.

ме́нталь *гл. медаль.*

менто́ль *лат.* олїй з мяти.

ме́нтор *лат.* учитель, дорадник; накиненйй опікун.

менує́т *фр.* старофранцузький танець з поважними і принадними

рухами; музика до менуета.

мер *фр.* [maire] начальник громади, бурмістр.

мере́ндя *рум.* готовий харч.

мериторі́чний *лат.* дотикаючий самої річи або змісту справи, річевий.

мерідія́н *лат.* лінія, що перетинає землю з полудня на північ.

меріно́си *еси.* вівці з тонкою вовною.

ме́рітум *лат.* зміст, основа [справи].

меркантилі́зм *лат.* господарська система, що попирає вивозову торговлю, а обмежує ввіз товарів; **меркантильний** торговельний, купецький.

Мерку́р *лат.* [*гр.* *Гермес*] староримський бог, що опікував ся торговлею, промислом і злодіями; **м.** планета найблизша від сонця; назва живого срібла.

месмері́зм теорія доктора Месмера про силу звіринного маґнетизму.

Мес[с]алі́на *лат.* жінка римського цїсаря Клявдія, звісна з розпусти і жорстокости; розпусниця.

Мес[с]ія *евр.* ожиданий пророк, помазаний; Христос; **мес[с]іяні́зм** віра в прихід Месії; у Поляків наука, що Поляки є вибраним народом.

месті́ци *еса.* дїти Европейців і Індіян в еспанській частині Америки.

мета́ *лат.* цїль, при перегонах визначене місце, до якого треба добігти або доїхати.

мета́боля *гр.* зміна; переставка букв або слів, щоб краще звучало.

мета́ль *гр.* хемічно поодиноке тїло, що має своєрідний блеск і є добрим провідником тепла та електричности, руда, криця; **металі́чний** металевий; **м. голос** чистий, дзвінкий голос; **метальоґра́фія** опис металів; **метальоі́д** просте тїло, що не є металем; **металю́рґія** топленє металів.

метаморфі́зм *гр.* переміна первісного складу скель; **метаморфі́чний** змінений (під впливом внутрішного огня землї); **метаморфо́за** переміна.

метампсихо́за *гр.* наука про вандрівку душ [по смерти].

мета́теза *гр.* переставка (складів в мові: намастир замість монастир).

метафі́зика *гр.* частина фільософії, що займає ся надприродними річами; **метафізи́чний** надприродний.

мета́фора *гр.* слово ужите в образовім значіню.

метео́р *гр.* падуча звізда; **метеори́т** останки упавшої звізди на земли; **метеорольо́ґія** наука про явища у воздусї (дощ та погоду); **метеороско́п** прилад, що показує зміни воздуха.

ме́т[е]р *гр.* міра довжини, десятимілїонова частина чверти земського полуденника.

мети́ль *гр.* зложене хемічне тїло, яке є складовою частиною деяких ґазів.

мето́д[а] *гр.* означений спосіб (науки); **мето́дика** наука про методи; **методи́чний** уложений в означений спосіб, по якійсь методі; **методи́сти** релїґійна анґлїйська секта, заложена в 18 стол.

метонї́мія *гр.* заміна імени.

метрампа́ж *фр.* друкарський складач, що приладжує зложені рядки [шпальти] до друку і надає їм потрібну величину та форму.

метре́са *фр.* любовниця, утриманка.

ме́трика 1. *гр.* наука про розмір складів або звуків; *лат.* свідоцтво (хресту); **метри́чний** *гр.* опертий на десяточнім подїлї; **метрольо́ґія** наука про міри і ваги.

метрополи́т *або* **митрополи́т** *гр.* начальний архієпископ, залежний впрост від папи або патріярха; **метропо́лія** родинна земля кольоністів; столиця митрополита.

Мефісто[фель] *гр.* чорт, злий дух в перказі про Фавста.

меха́нїк *гр.* знавець або будівничий машин; **меха́нїка** наука про рівновагу та рух тїл; наука про машини, *також* **механї́зм**, устрій, внутрі-

шна будова; **механічний** машиновий; без гадки; **м. робота** яку виконує ся без думки.
Мехітарісти *від імени Мехітара* закон католицьких Вірмен на острові св. Лазаря коло Венеції.
меценат *лат.* опікун науки і штуки, що не жалує на се видатків.
меццо-сопран *іт.* жіночий голос трохи низший від сопрана.
мечет[**ь**] *тур.* магомеданська святиня.
мешт *тур.* легкий черевик без холявок.
миґла *рум.* купа зложеного дерева; **миґлаш** складач дерева.
миро *гр.* пахучий олій; ладан.
митра *гр.* епископська корона; **митрополит** *гл. метрополит.*
мицка *нїм.* маленька шапка.
міґрація *лат.* вандрівка.
міґрена *фр.* спильний біль голови.
Мідас *гр.* мітичний фриґійський король, що за кару дістав великі віслячі уха.
мідраш *евр.* збірка еврейського права.
мізантроп *гр.* людина, що ненавидить других.
мізерка *лат.* при грі в карти така гра, коли нема ані одної світної; **мізерний** бідний, нужденний.
мікадо *яп.* титул японського цїсаря.
мікдал *гр.* рід дерева з їдомим овочем.
мікро *гр. в злож.* малий; **мікроби** *гл. бактерії*; **мікрокосм**[**ос**] малий світ, чоловік; **мікрометер** прилад до міряня дуже малих величин; **мікрон** [μ] одна тисячна міліметра; **мікроскоп** побільшаюче скло; **мікроскопійний** дуже малий, видимий лиш під мікроскопом; **мікрофон** прилад при телефоні, що змінює пересилані звуки; **мікрофотоґрафія** знимки предметів, які видно лише під мікроскопом.
мікстура *лат.* мішанина, лік змішаний з кількох ліків.
міле *лат.* тисяч; **мілі-** додане до міри (**міліґрам, міліметер**) означає її тисячну частину; **мілімікрон** [μμ] мілїонова частина міліметра; **мілїон** тисяч тисячів; **мілїонер** богач, якого майно числить ся на мілїони.

мілїтаризм *лат.* військова система, перевага війська в державі; **мілїтарний** військовий; **мілїція** ополчене, краєва оборона.
мілїярд *лат.* тисяч мілїонів.
мільрейс *пор.* портуґальський гріш, тисячна частина рейса, вартости пів сотика.
міміка *гр.* вираз лиця, висказуване почувань і думок рухами лиця; **мімікрі** приноровлене звірят або ростин до окруженя, прибиране барви і форм окруженя.
мімоза *лат.* ростина, що корчить листки, коли їх діткнути ся; дуже ніжна людина.
міна *лат.* 1. вираз лиця, вигляд; 2. підкоп, рудокопи.
мінарет *тур.* вежа мошеї.
мінерал *гр.* усяке камінє; **мінеральний** приналежний до мінералів, камінний; **м. вода** в якій розпущені ріжні мінеральні частини; **мінеральоґія** наука про мінерали.
Мінерва *лат.* [*гр. Атена*] римська богиня мудрости.
мінея *гр.* церковна книжка з молитвами і піснями на кождий день місяця.
мінїмальний *лат.* найменший; **мінїмум** найменша вартість чи частина чогось.
мінїст[**е**]**р** *лат.* найвисший державний урядник, що завідує одним відділом управи держави, **мінїстерством**; **мінїстрант** що служить до Служби Божої.
мінїя *лат.* рід металю; червона фарба; **мінїятура** барвні букви в старих рукописях; маленький образець, виконаний делїкатними красками на перґамені, слоневій кости або металю; **мінїятурний** маленький, дрібненький.
мін[**н**]**езенґери** *нїм.* середновічні нїмецькі поети і співаки, що оспівували головно любов.
мінор *лат.* менший, молодший; **Мінорїти** като-

лицький орден Францїшканів; **міноро́вий** сумний, плачливий, ніжний (тон).

мінота́вр *гр.* страшне сотворіне в грецьких переказах, на пів чоловік, на пів бик.

мі́нус *лат. досл.* менше; *в мат.* знак відійманя [—]; недостача, хиба.

мінстре́ль *анґ.* середновічний вандрівний співак.

міну́та *лат.* шістьдесята частина години або степеня.

міоґра́фія *гр.* опис мяснїв; **міольоґія** наука про мяснї.

мі́опія *гр.* короткозорість.

міоце́н *гр.* найстарша верства землї т. зв. третичної [дїлювіяльної] епохи.

мірабе́ля *фр.* рід сливок.

міра́ж *фр.* привид, марево.

мірза *перс. гл. мурза.*

мірія́да *гр.* десять тисячів; дуже велика скількість; **міріяме́тер** десять кільометрів.

міркувати *нїм.* розважати.

Мірмідо́ни *гр.* тесальське племя, що мало походити від мурашок, *звідси* **мірмідо́нський** невеликого росту, карликуватий.

мірт *гр.* рід деревця.

міртýк *мад.* рід ведра, міра около 2 лїтрів.

міс *анґ.* [miss] панна.

місіона́р *лат.* проповідник християнства між невірними; **місія** післанництво, припорученє, задача; висилка священиків задля навертана невірних на християнство.

містер *анґ.* пан.

місте́рія *лат.* у Греків і Римлян тайні релїґійні обходи; давні релїґійні представленя мук і смерти Христа; **містика** наука про надприродні річи; **містіфіка́ція** впроваджуванє в блуд; обмана; прикрий жарт; **місти́чний** таємничий.

містріс *анґ.* панї.

місцеля́неа *лат.* [miscellanea] збірка статей всїлякого змісту, всячина.

міт *гр.* переказ про старопоганських богів і героїв, неймовірна подія, вигадка.

мітель *нїм.* рід друку,

уживаного до оголошень.

мітиґувати *лат.* лагодити, успокоювати, сумпряти.

міти́чний *гр.* такий, про якого говорить ся в переказах, казочний, неймовірний.

мітінґ *анґ.* [meeting] публичні збори, віче.

мітольо́ґія *гр.* збірка народних переказів і вірувань про старинних богів і героїв; наука про народні віруваня в надприродні сили.

мітра[й]ле́за *фр.* пушка, що безперервно стріляє картачами.

мічман *анґ.* наймолодший офіцир на воєннім кораблї.

міш-ма́ш *нїм* нелад, замішане, мішанина.

Мішна *евр.* перша частина тальмуду.

мія́зма *гр.* заразливі випари, в яких розвивають ся зародки ріжних недуг.

Мнемозіна *гр.* грецька богиня памяти; **мнемо́ніка** наука про память.

мобілїза́ція *лат.* покликанє усїх нечинних вояків до служби на випадок війни; **мобілїзувати ся** ладити ся до війни, приготовлювати ся.

Моґіка́ни *ам.* вимираюче індіянське племя в північній Америцї, *звідси* **остатні М.** представники вимираючого поколїня.

могори́ч *ар.* напивок.

мо́да *лат.* принятий звичай (вести житє, вбирати ся).

моделювати *іт.* робити взірцї; **моде́ль** (живий) взір, зразок; **моде́лька** дївчина, що *позує* малярям або різьбарям.

модера́тор *лат.* прилад, що управильнює рух машини; **модера́ція** умірковане.

модернї́зм *лат.* напрям в лїтературі і штуцї, що розвиває нові гадки і форми; **модернї́ст** приклонник модернїзму; **моде́рний** що відповідає хвилевому смакови і сучасним вимогам, в новім стилю, новітний.

моди́стка *лат.* швачка занята коло капелюхів; **мо́дний** після вимогів часу, принятий.

модифіка́ція *лат.* зміна, злагодженє.

модуля́ція *лат.* лагідний і згідний перехід з одної тонації до другої, змінюване голосу в бесіді або декламації відповідно до змісту; ріжнородність.

мозаї́зм *від Мойсея* жидівська релігія.

моза́їка *іт.* образ зложений з малих камінців та ріжнобарвного скла; мішанина.

мозді́р *нім.* рід посуди; прилад до стріляня.

мо́кка *ар.* арабська кава.

моле́кул *фр.* дуже мала частина (тіла), дробина.

молєстувати *лат.* належити, випрошувати; нарікати, жалувати.

мо́лла *тур.* магометанський священик і судія.

молока́ни *мос.* православна секта, яка м. и. не признає Тайни Хрещеня і Евхаристії і поручає в піст пити молоко.

мо́лох *евр.* у сирійських племен бог сонця, якому приносили людські жертви.

моль *мат. в муз.* сумний тон.

моме́нт *лат.* хвиля; **момента́льний** хвилевий, що тріває малу хвильку.

мона́да *гр.* одиниця; дрібне звірятко.

мона́рх *гр.* пануючий король або цісар; **монархі́ст** приклонник монархічного способу правліня; **мона́рхія** держава, в якій начальну власть має монарх.

монасти́р *гр.* місце, де проживають **мо́нахи** т. є черці.

моне́та *гр.* гріш; **монета́рний** грошевий; **м-а система** усі приписи, що дотикають виробу гроший; **монета́рня** фабрика, де виробляють гроші.

моні́зм *гр.* фільософічний світогляд, що приймає одну підставу бутя в противенстві до дуалізму.

мо́нітор *лат.* дорадник; морський военний корабель; назва деяких часописий.

мо́но- *гр. в злож.* одно-; **моноґа́мія** одноженство; **моноґра́м** перші букви імени і назвиска, зложені разом; **моноґра́фія** наукова розвідка про одну тему; **моно́кль** скло для одного ока; **монолі́т** предмет (стовп) з одного каміня; **моно́льоґ** розмова з самим собою; штука, в якій виступає лиш одна особа; **монома́нія** помішане ума на одній тільки точці; **моно́поль** виключне право (на торговлю), право першенства; **монотеї́зм** віра в одного Бога; **моното́нний** одностайний, нудний; **монофізі́ти** еретики з 5. стол., що признавали в Христі лише Божу природу.

монсіньо́р *фр.* [monseigneur] титул високих урядників і духовників у Франції; Ваша високість.

монстр[ум] *лат.* потвора, вирід; щось великого; **монструа́льний** потворний; невиданий, великанський.

монстра́нція *лат.* в латинській церкві посуда, в якій переховують і обносять св. Евхаристію.

монсу́н *мал.* перемінний вітер в полудневій Азії.

монте́р *фр.* механік, що уставляє та пускає в рух машину; **монтувати** пускати в рух машину.

монуме́нт *лат.* памятник великих розмірів; **монумента́льний** величавий, незмірний.

мопс *анг.* порода псів.

мо́ра *фр.* шовкова матерія з хвилястим взором; італійська забава.

моралі́зувати *лат.* проповідувати моральність; **моралі́ст** сей, що накликує до **мора́льности** т. є обичайности, приличности; **мора́ль** наука про добрі обичаї і (приличне) поведене.

морґ *нім.* земельна міра, пів гектара.

морґанати́чне подруже *нім.* подруже члена пануючої родини з особою низшого стану, що не дає ані жінці ані дітям права до титулу і майна мужа.

морд *нім.* убійство.

море́ля *лат.* рід гарних великих вишень.

море́на *фр.* камінні насипи і вали нанесені спадаючим ледівцем.

мо́рес *лат. досл.* звичаї; **дати м.** научити, як треба поступати, відплатити ся.

мормо́ни релігійна секта

в півн. Америці, що признає м. п. многоженство.

морсо́ля *рум.* бльок, кльоц.

Морфе́й *лат.* бог сну, сон; **морфі́на** отруйна складова частина опіюм; **морфіні́ст** той, що пристрасно і стало уживає морфіни.

морфольо́ґія *гр.* наука про будову і уклад ростин і звірят; *в грам.* частина про будову слів та їх відміни.

мо́сір *рум.* фаска.

москі́ти *есп.* полудневоафриканські комарі, що кусають дуже болючо.

мо́сяж *нім.* металь, мішанина міди і цинку.

моти́в *лат.* причина; основна думка; **мотивувати** наводити причини, доводити.

мо́тор *лат.* прилад, що порушує що небудь.

мо́тто *іт.* напись, провідна гадка.

мо́ша *рум.* 1. баба; 2. повитуха.

моше́я *ар.* магомеданська святиня.

моші́я *рум.* полонина; посілість [*гуц.*].

мощ *нім. з лат.* свіжий сок з винограду або овочів.

мра́мор *гл. мармор.*

муеццін *ар.* магомеданин, що скликує з вежі мошей на молитву.

музе́й *гр.* місце посвячене Музам; збірник творів штуки або природи; **Му́зи** богині красних штук: співу, поезії, малярства, драматичної штуки, астрономії, вимови, історії, танців і музики; **му́зика** штука складати мельодії з поодиноких звуків [тонів]; **музика[нт]** сей, що грає на якім небудь інструменті.

мул *лат.* мішанець осла і коня.

муля́ти *есп.* діти білих і неґрів.

мультіплікáтор *лат.* прилад до помножуваня письма; прилад до міряня сили електричного тока; **мультіплікáція** множене.

му́мія *перс.* труп, забезпечений перед зіпсутєм окремими способами [забальсамований]; висохла людина.

мунда́нт *лат.* писар; **мун-**

дувати переписувати на чисто.

му́ндур *фр.* урядова одіж.

му[нд]штук *нім.* конець цигарниці або інструменту, що бере ся до уст; узда.

мунї́фіце́нція *лат.* щедрість, добродійність.

мунї́ціпа́льний *лат.* міський; **мунї́ціпія** місто з власним зарядом.

мунї́ція *лат.* припаси до стріляня (порох).

му́рза *перс.* татарський князь; пан.

Му́рин *лат.* чоловік чорної раси, *гл. Мавр.*

мус *нім.* конечність, потреба.

муса́т *тур.* прилад до остреня; штилет.

мускате́ль *фр.* рід французького вина.

му́скул *лат.* мясень, маз; **мускуля́рний** мясистий.

мусле́м *або* **мусульманин** *ар.* віруючий (магомеданин).

муслі́н *інд.* легка тканина.

мусса́к *гл. мусат.*

мусувати *фр.* пінити ся.

мусу́лес *тур.* горівка з медом.

мута́ція *лат.* переміна голосу у підростків.

му́фті *ар.* мировий судія.

мушке́т *фр.* тяжка стрільба французьких **мушкете́рів** в 17. і 18. столітю.

мушли́н *гл. мушлін.*

му́шля *нім.* черепаха.

муштáрда *іт.* приправа з оливи і гірчиці.

му́штра *нім.* військові вправи.

Н.

на́боб *ар.* намісник в Індії; великий богач.

на́ва *лат.* склепінє, середуща частина костела.

навіґа́ція *лат. або* **на́втика** *гр.* наука про плавбу кораблями; **навти́чний** корабельний; **н. акаде́мія** школа, де вчать на моряків.

нагáй[ка] *тат.* бич.

на́дір *ар.* те місце, на якім стоїмо, положене прямо під *зенітом.*

надпроду́кція *лат. гл. гіперпродукція.*

на́ здар! *чес.* сокільський клич, наше гаразд!

найтича́нка *нім.* бричка з найтічайнської фабрики.

наївний *фр.* простодушний, щирий; дурненький.

на́нка *або* **нанкі́н** *хін.* хінська гладка тканина жовтавої краски.

наполеондо́р *фр.* золота монета з часів Наполеона I. вартости 20 франків [около 20 корон].

нарко́за *гр.* стан одуру; **наркотизувати** одурювати, усипляти; **нарко́тик** стуманюючий лік (опіюм, алькоголь).

нарра́тор *лат.* оповідач; **нарра́ція** оповідане.

на́рти *фін.* деревляні підкладки під чоботи, лещети; санки.

На́рциз *гр.* в грецьких переказах мущина, що залюбив ся сам в собі і перемінив ся в ростину, названу відтак його іменем.

насту́рція *лат.* рід огородового цвіта.

на́трій *лат.* металь, м. и. складова частина соли.

нату́ра *лат.* природа, прикмети тіла або вдачі; **натуралі́зм** напрямок в штуці, науці і літературі, який змагає до того, щоби представляти усе як найбільше природно; **натуралізувати ся** приймати чуже горожанство; **натуралі́ст** природник; приклонник натуралізму; **натура́лія** природні річи; твори природи; **натура́льний** природний, щирий; **н. історія** історія природи.

на́фта *гр.* земна теч, що служить до свіченя; кипячка, текучка, ропа; **нафталі́н[а]** запальне тіло, що витворює ся при виробі світляного ґазу.

націоналі́зм *лат.* змагане заховати свою народність; **націоналі́ст** *або* **націона́л** національно свідома людина, що обстоює права свого народу; **націона́льність** народність, окремі признаки народу враз з його мовою і історією; **націона́льний** народній (література); **н. економія** народня господарність; **на́ція** народність

на́хнаме *нім.* посліплата.

ная́ди *гр.* богині рік.

невра́льґія *гр.* біль нервів; **неврасте́нія** ослаблене нервів; **неврі́т[іс]** запалене нервів; **невро́за** взагалі нервова недуга; **невроль́оґія** наука про нерви; **невропа́тія** нервівка; **невропатольо́ґія** наука про зміни нервових тканок підчас нервових недуг.

невтралїза́ція *лат.* усунене наслідків якої будь річи або праці; **невтралїзувати** зробити нешкідливим або безпартійним; **невтра́льний** безпартійний в спорі (двох держав), безсторонний.

неґати́в *лат.* первісний фотоґрафічний образ на склі; **неґати́вний** від'ємний, відмовний; **неґа́ція** [за]перечене, відмова.

Не́ґ[е]р *гл.* *мурин.*

неґлі́ж *фр.* домова (рання або нічна) одіж.

неґоція́ція *лат.* умова, ведене переговорів.

не́ґус *анґ.* титул абісинського короля; *иров.* чоловік непридатний до нічого.

недискре́тний *фр.* що не вміє додержати тайни.

недиспози́ція *лат.* недомагане, злий настрій.

нейтра́льний *гл.* *невтральний.*

некомпете́нтний *лат.* без *компетенції.*

некомпле́тний *лат.* неповний.

неконсеквéнтний *лат.* непослідовний.

некрольо́ґ *гр.* звістка про жите небіщика; **некрома́нт** заклинач духів; **некропо́ль** цвинтар[ище].

не́крут *гл.* *рекрут.*

нект́ар *гр.* напиток грецьких богів, що давав їм безсмертність.

нелеґа́льний *лат.* неправний.

Немез[ід]а *гр.* богиня справедливости і мести.

немора́льний *лат.* противний законам моралї, зіпсутий.

Не́мрод *евр.* основатель вавилонського царства; мисливий.

не́нії *лат.* похоронні плачі.

не́ньо *тур.* батько.

не́о- *гр.* *в злож.* ново-; **неолі́т** час, коли чоловік уживав гладжених камінних знарядів; **неольоґі́зм** нове, доси неуживане слово; **неоплятоні́зм** фільософічна школа [наука] з 3.—6. стол. по Хр., основана на поглядах Плятона і східних містиків; **неофі́т** ново-

хрещенець, новонавернений.

не́піт *рум.* внук; **непоти́зм** *лат.* попиране кревних в одержуваню місць, протеґоване.

Непту́н *лат.* [*гр. Позейдон*] бог моря; **н.** назва планети, що 17 разів більша від землї; **нептунїзм** погляд, що земля витворила ся з морської води.

не́рви *лат.* дуже тоненькі мясні ниточки в людськім та звіриннім тїлї, які переводять вражіня зовнїшного світа до мозка; **нервовий**, **нерв[оз]ний** приналежний до нервів (система), вражливий, дражливий.

Нереі́ди *гр.* дочки **Нере́я**, бога морської глубіни, морські богинї.

Не́ро *лат.* римський цїсар з 1. столїтя по Хр., звісний з жорстокости.

Не́стор *лат.* 1. один з провідників троянської війни, дуже мудрий і розважний, *звідси* мудрий і досвідний чоловік; 2. староруський монах, що м. и. мав написати найстаршу руську лїтопись, *звідси* найстарший (в заводї).

не́ти[й] *рум.* братанок, сестрінок.

нетолєра́нтний *лат.* нетерпимий.

не́тто *іт.* чиста вага товару без опакованя; чистий дохід по відтрученю усїх видатків.

нефорту́нно *лат.* нещасливо.

нефріт *гр.* твердий зелений або сїрий камінь.

нецесе́р *фр.* скриночка або коробка з жіночими приборами.

нешпо́ри *пол.* вечірня.

ни́жа *фр.* покій без вікон, вглублене в стїнї.

ни́рка *нїм* частина людського тїла, яка відпроваджує непотрібну воду з тїла в видї мочи.

нїзам[і] *тур.* турецьке стале військо.

Нїбелюнґи старонїмецька поема з 12. стол., яка оспівує пригоди роду Нїбелюнґів.

нївеля́ція *фр.* зрівнане ґрунту; оцїнка ріжницї позему; **нїво́** позем, [у]ровень.

нїгілїзм *лат.* світогляд, що старає ся усе усунути;

нїгілї́ст приклонник нїгілїзму.

Нїке́ *гр.* богиня побіди; **нїке́йський собор** перший вселенський собор в 325. р., де уложено м. и. символ віри.

нї́кель *нїм.* сріблисто-білий, твердий метаљ.

нїкоти́на *лат.* отруя, що містить ся в листках тютюну.

нїмб *лат. авреоля.*

Нїмфи *гр.* старогрецькі півбогинї, дочки Океана і Тетиди; **нїмфома́нїя** ненаситна пристрасть у жінок.

Нїобе *гр.* особа з грецьких переказів; нещаслива мати.

нїрва́на *інд.* в буддизмі відірване душі від усього земського, спокій душі.

нїт *нїм.* металевий цвях, що лучить і споює два кусні металю.

нїтроґе́н *лат. азот*; **нїтроґлїцери́на** страшна вибухова матерія, яку одержує ся, коли стрільничу бавовну розпустити в етері.

нїтувати *або* **нютувати** *нїм.* споювати приклепаним цвяхом.

Н. Н. *з лат.* nescio nomen не знаю назвиска, місто назвиска.

но́бель *лат.* по панськи; **нобілїтувати** надати шляхетство.

нова́тор *лат.* чоловік, що впроваджує нові річи або погляди.

новелї́ст *лат.* автор новель; **нове́ля** новина; коротке оповідане, що малює лише одну житєву подію; додаток до закона.

новіція́т *лат.* час проби і науки в монастирі.

ноктю́рн[о] *іт.* музичний твір в чутливім і сумнім настрою.

нома́ди *гр.* пастуші народи, що не мають сталих осель, а переносять ся з місця на місце.

номенклятю́ра *лат.* спис назвиск і імен; збірка назв з обсягу якої небудь науки (технїки); **номіна́льний** з імени [не в дїйсности]; **номіна́ція** іменоване, призначене до якогось уряду; **номінувати** іменувати, визначати.

номокано́н *гр.* збірка церковних постанов.

но́на *лат.* девятий тон в гору від основного; **но́ни** пятий день кождого місяця з виїмком марта, мая, червня і жовтня, коли нони припадали на семого; **но́ніюс** прилад до міряня малих величин.

нонпаре́ль *фр.* дрібні черенки.

нонсе́нс *лат.* недорічність, нісенітниця.

ноншаля́нс[ія] *фр.* недбалість, пересадна свобода.

но́рма *лат.* правило, взорець; **нормальний** 1. правильний, взірцевий, звичайний; 2. прямовісний; **н. школа** народня школа; **нормувати** установляти правила.

носта́льґія *гр.* туга за рідним краєм, рід недуги.

нострифіка́ція *лат.* признанє докторського титулу і дипльому одержаного в одній державі через університет иншої держави.

но́та *лат.* знак, увага, примітка; музичний знак; (купецький) рахунок; банкнот; **диплѣоматична н.** урядове письмо одної держави до другої.

нота́блї *фр.* найвизначнійші члени громади або держави.

нота́р *лат.* заприсяжений урядник, що ладить контракти, записи то що; **нотарія́т** уряд нотаря; нотаріяльне право.

нота́тка *лат.* замітка; книжочка до записуваня заміток; **нотифіка́ція** урядове повідомленє; **нотори́чний** загально знаний, явний; **нотувати** записувати.

ноя́бр *лат. і ц.-слав.* листопад.

нр. *скор. з нумер.*

н. ст. *скор.* з нового стиля.

ну́ля *лат.* знак О, зеро; нічо.

ну́мер *лат.* число; **нумера́ція** численє; означуванє ряду предметів числами; **нумерувати** означувати числами.

нумізма́тика *гр.* наука і опис старинних гроший і відзнак.

ну́нцій *лат.* посланець; папський посол при чужім дворі; **нунціяту́ра** уряд нунція.

ну́та *лат.* [*властиво нота*] звук, нота, мельодія.

нута́ція *лат.* нахил[енє], колибанє земської оси під впливом притяганя сонця і місяця.

нют *гл. ніт.*

нюя́нс *фр.* відтінь, невелика ріжниця, відміна тої самої краски.

О.

о *при числах в горі з правого боку* степень (4^0 тепла); $^0/_0$ *зн.* процент ($5^0/_0$); **О'** при ірляндських іменах означає шляхетство.

оа́за *гр.* кусок родючої землї серед пустині.

обду́кція *лат.* розслїд; оглядини тїла мерця судоволїкарською комісією; **обдуце́нт** лїкар, що робить обдукцію.

обедіє́нція *лат.* послух, слухняність.

обезя́на *мос. з ор.* малпа.

обелї́ск *гр.* високий, чотирогранний, острозакінчений стовп з каміня або металю, покритий звичайно написями.

обер- *нїм. в злож.* старший, висший над; **обере́ґер** старший стрілець; **о́берлї́хт** горішна частина вікна в окремих рамцях; освітлюванє хати через скляну стелю; **оберля́йтнант** надпоручник; **о́берок** верхня одїж, плащ; **о́берст** полковник.

об'є́кт *лат.* усяка річ, предмет; **об'єкти́в** скло далековида або мікроскопа звернене в сторону предмета, який оглядаємо; **об'є́кти́вний** річевий, справедливий, як в дїйсности, безсторонний; **об'є́кція** закид.

облі́ґат *лат.* з'обовязанє, письменне стверджене довгу; **облі́ґа́ція** кредитовий папір, виставлений на стверджене довгу; **облі́ґо** *іт.* порука.

обля́та *лат.* акт, дослівно вписаний в урядові книги.

о́боль *гр.* старогрецька монета вартости около 12 сотиків.

обсе́квії *лат.* Служба Божа за померших.

обсекра́ція *лат.* заклинанє.

обсерва́тор *лат.* глядач, свідок; **обсервато́рія** будинок, в якім робить ся розслїди неба і звізд; **обсерва́ція** догляд, оглядини, розслїд, помічанє;

обсервувати слїдити, пильнувати; тримати ся.
обсе́сія *лат.* напасть, напад, переслїдуванє.
обсідія́н рід мінералу.
обскура́нт *лат.* ворог просвіти, чоловік без потрібної науки, назадник; **обскурантúзм** змаганє проти ширеня просвіти і знаня; **обску́рний** поганий, безхарактерний, підлий.
обсталювати *нїм.* замовити.
обсте́трика *лат.* наука про поміч при полозї.
обстру́кція *лат.* недуга жолудка; уживанє всяких способів, щоби спинити ухвалу якоїсь справи.
обсце́нний *фр.* безстидний.
обтректа́ція *лат.* обмова, обида, клевета.
обца́с *нїм.* запяток.
обце́нґи *нїм.* клїщі.
о́бшир *нїм.* простір, об'єм.
обшле́ґи *нїм.* вилоги
ова́льний *лат.* подовгастий, в видї яйця.
ова́ція *лат.* у Римлян святочне повитанє; *взагалї* публичне привитанє або відданє почести.
о́ґер *тур.* жеребець.
о́да *гр.* величча пісня в чию честь.
одалі́ска *тур.* невільницякрасавиця; любка в гаремі султана.
одекольо́н *фр.* кольонська вода.
Одисе́й грецький король, герой великої епопеї, **Одисе́ї**, в якій описано його пригоди підчас довгих вандрівок; *звідси* **одисе́я** довга подорож з перешкодами.
оді́оза *лат.* прикрости; **о́діюм** ненависть.
одонтольо́ґія *гр.* наука про зуби.
о́дор *лат.* запах; немила воня.
Озі́ріс *єг.* староєгипетське божество житя.
о́зон *гр.* відміна кисня, має особливий запах.
ока́зія *лат.* нагода, привід, догідна хвиля.
окарі́на *іт.* рід дутого інструмента з глини.
Океа́н *гр.* бог моря; **о.** велике, отверте море; **Океа́нія** назва Австралії; **океаноґра́фія** наука про океани.
ок[к]ультúзм *фр.* наука про тайні сили природи, яких не можна пояснити річевими причинами (гіпнотизм).

о́ко *або* **о́ка** *тур.* турецька вага, що має около $1^1/_4$ Klg. — уживає ся у нас на Буковині.
окови́та *з лат.* aqua vitae сильна горівка.
оконо́мія *гл.* *економія.*
оксамі́т *нїм.* рід матерії.
окси́мора *гр.* вдатна небилиця.
оксі́д *гр.* окись т. є. сполука кисня з якимось металем; ржа; **оксідувати** лучити ся з киснем, ржавіти.
окта́в *лат.* вісїмка паперу т. є осьма частина звичайного аркуша; книжка, у котрої аркуш має вісїм карток; **окта́ва** осьмий тон в гору; вісїм тонів ґами; найнизший мужеський голос; **октаґо́н** осьмикутник; **октае́дер** осьмистїнник; **окте́т** музичний твір на 8 голосів або інструментів.
октоі́х *гр.* церковний співаник на вісїм голосів.
октроа́ *фр.* дозвіл, признанє; **октруувати** призволити, уділяти, завести (закон без ухвали законодатних тїл).
октя́бр *лат. і ц.-слав.* жовтень.
окулї́ст *лат.* лїкар від очних недуг; **окулї́стика** наука про недуги очий; **окуля́р** при мікроскопі ало телескопі скло близше ока; **окуля́ри** скла, яких уживають ті, що мають лихі очі.
окупа́ція *лат.* захопленє, обсадженє військом.
окціде́нт *лат.* захід; західні краї Европи.
оле́андер *гр.* рід деревця, яке держать у нас для прикраси.
оли́ва *лат.* сок з оливкого дерева.
олїґа́рхія *гр.* панованє кількох знатних і богатих родин, можновладство.
Олї́мп *гр.* гора в Тесалії, мешканє богів; **олїмпі́йський** приналежний до богів; **о. спокій** божеський, надлюдський спокій; **олїмпія́да** протяг чотирьох літ, час між олїмпійськими ігрищами.
о́лово рід металю.
о́мар *гл.* *гомар.*
оме́ґа *гр.* остатня буква грецької азбуки, *гл.* *альфа і омеґа.*

о́мен *лат.* ворожба, віщий знак, прочуте.
омі́сія *лат.* пропуск, поминене.
омле́т *фр.* леґуміна з яець.
о́мнїбус *лат.* великий віз з місцями для кількох осіб.
омнїпоте́нція *лат.* всемогучість.
омофо́р *гр.* архієрейський нараменник; покров.
она́ґр *гр.* дикий осел.
оналі́зм *гр.* самонасильство.
ондуля́ція *лат.* фальоване.
о́нікс *гр.* рід каміня.
онома́стікон *гр.* слівник власних імен; **ономатопое́я** добиране таких слів, що наслїдують всїлякі звуки в природї (шум).
онтоґе́нїя *гр.* наука про розвій одиниці; **онтольо́ґія** наука про призначене чоловіка.
оольо́ґія *гр.* наука про яйці.
опа́ль *лат.* дорогий камінь молочної краски.
о́пат *евр.* ігумен деяких (латинських) монастирів.
о́пера *іт.* музична драма; будинок, де виставляють опери.
опера́тор *лат.* лїкар, що виконує операцію; **опера́ція** дїлане; справа, підприємство; краяне людського тїла в цїли лїченя.
опере́т[к]а *іт.* (мала) опера лекшого змісту.
опі́нїя *лат.* осуд, гадка, думка загалу.
опія́н *лат.* отруя, що містить ся в **о́піюм** т. є. соці з незрілих маківок.
опла́ток *лат.* крохмальний платок (на лїки).
опози́ція *лат.* опір, протиставлене; в парляментї, по товариствах і т. д. партія, що не годить ся з ґадками правительства або більшости і виступає проти них; **опоне́нт** противник в розмові; **опонувати** опирати ся, противити ся.
опортуні́зм *лат.* угодова полїтика, що примінює ся до обставин; **опортуні́ст** угодовець; **опорту́нний** угодовий.
опо́с[с]ум *ам.* рід американського звіряти.
опре́сія *лат.* гнет, утиск, гноблене; тяжкість (на грудях).
о́птик *гр.* сей, що виробляє і продає оптичні прилади (окуляри); **о́птика** наука про світло.

оптима́ти *лат.* богачі знатного роду у Римлян.
оптимі́зм *лат.* погляд, що все на світї йде до ліпшого; оцїнка річий з найліпшого боку; **оптимі́ст** приклонник оптимістичного світогляду.
опти́чний *гр.* приналежний до оптики; світляний.
опублі́кувати *лат. гл.* *публїкувати.*
опуле́нція *лат.* богацтво, виставність, достатки.
ора́кул *лат.* ворожба, пророчня, віщунство.
оранґу́тан порода малпи.
ора́нда *гл.* *аренда.*
оранже́рія *фр.* теплиця до переховуваня полудневих деревець і ростин; **оранжо́вий** помаранчевий, жовто-червоний.
ора́тор *лат.* бесїдник, речник; **орато́рія** спів релїґійного змісту в супроводї музики; **ора́ція** промова, бесїда.
орбі́та *лат.* дорога обіґу якого небудь небесного тїла; очна ямина.
орґа́н *гр.* прилад, знаряд, річ, при якої помочи щось робить ся; частина тїла, яка виконує якусь чинність, голосовий знаряд; урядник; часопись; **орґа́ни** музикальний інструмент; **орґанїза́тор** той, що заводить орґанїзацію; **орґанїза́ція** устрій, внутрішня будова; коли щось заводить ся; лучене людий в одну громаду чи спілку для одної цїли; спілка, товариство; **орґанї́зм** устрій тїла, уклад; **орґанїзувати** переводити орґанїзацію; **орґанї́чний** приналежний до живого орґанїзму, живий.
о́рґії *гр.* старогрецькі обходи в честь божка Бакха; бенкети, розпусні пири.
о́рда *тат.* череда, віддїл війська під проводом хана.
орде́н *фр.* брацтво, монаший закон; **орде́р** приказ на письмі; почесна відзнака.
ордина́рій *лат.* властивий, місцевий; **ордина́рія** додаток в збіжу службі і приватним (сїльським) урядникам; **ордина́рний**

звичайний (професор); прост[акуват]ий; **ордина́т** властитель спадкового маєтку, *майорату*; **ордина́тор** лікар, що уділює лікарської поради; **ордина́ція** висвячене на священика; лікарська порада; закон в справі поступованя у всіляких справах (при виборах); **ординувати** поручати, приписувати ліки.

Ореа́да *гр.* гірська німфа.

орео́л *гл. авреоля.*

ориґіна́л *лат.* первовзір, первопись, зразок; правдива, первісна рукопись; рідка річ; чудак, дивак; **ориґіна́льний** новий, відмінний від дотеперішного, самостійний, свіжий в оброблену; дивний.

оріє́нт *лат.* схід сонця, схід; **орієнталі́ст** знавець мов і історії східних [орієнтальних] народів; **орієнтувати ся** відшукувати сторони світа, найти дорогу (в нових обставинах).

оріктоґно́зія *гр.* наука про мінерали; **оріктоґра́фія** описуване мінералів.

Оріо́н *лат.* громада звізд на полудневім небі, звана „косарі“.

орка́н *інд.* сильна буря.

орке́стра *гл. орхестра.*

Оркус *лат.* підземеле, другий світ у Греків

орлеа́н *фр.* темно-червона краска; рід тканини; **орлеані́сти** у Франції приклонники орлеанського дому.

Ормузд *перс.* у старинних Персів бог світла і добра.

орнаме́нт *лат.* рисунки і прикраси на всіляких знарядах і будівлях; **орнаме́нтика** прикрашуване орнаментами; **орна́т** верхня богослужебна одіж латинських священиків.

орнїтольо́ґія *гр.* наука про птахи.

ороґно́зія, орольо́ґія *гр.* наука про гори; **ороґра́фія** описуване гір; **орогідроґра́фія** наука про гірські води; **ороме́трія** наука про поміри землї.

орса́к *мад.* край; мурованка.

орти́ль *нїм.* [Urteil] вирок після середновічного нїмецького міського права.

ортоґра́фія *гр.* наука як писати без похибок

правопись; **ортодо́кс** правовірний, православний; **ортольо́ґія** правильнеговорене; **ортопеди́ст** лїкар; **ортопе́дія** лїчене неправильностий тіла (у калїк).

Орфе́й *гр.* мітичний старогрецький співак; **орфе́ум** назва всіляких співацьких товариств, підприємств і місць до забави.

орхе́стра *гр.* громада музикантів, що виконують всілякі музичні композиції і товаришать співови в опері, музики.

о́рчик *нїм.* складова частина воза.

орша́да *фр.* напій з мігдалів, цукру і води.

о́ршак *мад.* почетна дружина, причет, товариство.

оса[в]у́л *тур.* заступник і ґенеральний ад'ютант гетьмана.

оса́нна *гл. госанна.*

Осма́ни *тур.* Турки.

о́смій *гр.* рід металю.

Оста́ра старонїмецька богиня сходячого світла.

остента́ція *лат.* виставність, хвальба, чванькуватість; показуване комусь свого невдоволеня.

остеоґе́нія *гр.* наука про те, як творять ся кости; **остеоґра́фія** описуване костий; **остеолі́т** скаменїла кість; **остеольо́ґія** наука про кости (чоловіка).

осте́рія *іт.* гостинниця.

остракі́зм *гр.* черепковий суд в старинних Атенах, що усував з краю надто впливових горожан.

осциля́ція *лат.* фальоване; хитане в сю або ту сторону.

отама́н *гл. гетьман.*

ота́ра *тат.* череда.

отоґра́фія *гр.* опис уха; **отольо́ґія** наука про ухо; **отоско́п** зеркало, яким можна заглядати до уха.

отома́н[к]а *тур.* низька канапа; **Отома́нська держава** Туреччина.

отро́к *ц.-слав.* прислужник.

офензи́ва *лат.* зачіпка, напад.

офе́рта *лат.* услівя, предложене умови (особливо купна і продажі); **оферувати** предкладати, ставити услівя.

офіра *лат.* дарунок, жертва.

офіци́на *лат.* бічна частина дому; робітня (в аптиці); **офіцинальний** лічничий.
офіци́р *фр.* начальник відділу війська, військовий урядник.
офіція́л *лат.* низший урядник (при почті, суді); священик, якому віддано судові справи; **офіціялі́ст** приватний урядник; **офіція́льний** урядовий; сухий; **офіціянт** помічник в уряді (на почті).
офта́льмія *гр.* запалене очий; **офтальмольо́ґія** наука про око; **офтальмоско́п** прилад, яким можна оглядати нутро ока.
охльокра́тія *гр.* пановане черни, товпи.
охмі́стр *нім.* начальник двірської прислуги.
о́хра *гр.* жовта або червона мінеральна краска.
о́цет *лат.* кисле вино.

П.

па́вза *лат.* перестанок; *в грам.* знак —; *в муз.* знаки, коли і як довго не треба грати або співати; **павзувати** переривати, переставати, робити перестанок.
павільо́н *фр.* крило хати; малий будинок при більшім дворі; будинок на виставах.
павія́н *нім.* рід малпи.
па́впер *лат* бідний, бідак; **павпери́зм** загальне з'убожіне народу.
па́ґіна *лат.* сторона книжки; **паґіна́ція** нумероване сторін книжки або зшитка; **паґінувати** означувати сторони книжки порядковими числами.
паґо́да *інд.* святий дім; китайська святиня.
падиша́х *перс. досл.* той, що охоронює князів; титул султана [цісаря], турецького і перського короля.
паж *фр.* молодий хлопець лицарського (шляхетського) походженя на послузі у високих панів (королів, князів і т. и.).
пазіґра́фія *гр.* письмо зрозуміле кождому народови.
пай *тур.* удїл (в товаристві, підприємстві), акція.

па́йда *гл.* *барда.*
пайдольо́ґія *гр.* наука про діти.
пайлювати *нім.* вимірювати глубінь води при помочи линви закінченої оловом, робити ґеоґрафічні поміри.
пайта́ш *мад.* приятель, товариш.
па́ка *нім.* скриня.
па́кайс *нім.* великі ледові криги, що плавають по мори в підбігунових околицях.
паке́т *фр.* вязка чого небудь звязана до купи, посилка, пакунок.
пакт *лат.* угода, умова; **пактувати** умавляти ся з ким, укладати ся, переговорювати.
палама́р *гр.* церківник.
пала́нка *тур.* хата в земли, окружена ровом і частоколом на взір крiпости.
пала́та *фр.* дуже коштовний і великий двір; Державна Рада.
па́лаш *рум.* шабля.
палєоґра́фія *гр.* наука про відчитуване і розпізнаване старинних рукописий і написів.
палєозоічний *гр.* прина-лежний до найдавнїйших часів істнованя живин на світї.
палєолі́т *гр.* найстарша частина так званої камінної епохи, коли люди не знали металів анї навіть гладженого каміня; **палєолі́ти́чний** з часу негладженого каміня.
палєонтольо́ґія *гр.* наука про єства, які жили в дуже давних часах і доховали ся лише в скаменілостях.
палє́стра *гр.* публична школа борбництва і руханки, місце борби; судовики в давній Польщі; держак при забаві в кічку; **палєстра́нт** правник, що приготовлював ся до судейського або адвокатського заводу в Польщі.
палє́та *фр.* дощинка, на якій малярі розроблюють і тримають фарби до мальованя.
палєтнольо́ґія *гр.* наука про походжене і старовину людського роду і його племен.
палїльо́ґія *гр.* повторене.
палї́мпсе́ст *гр.* стара рукопись на перґамінї, з яко-

го витерто давнїйшу рукопись так, що можна було на нїй написати нову.

палїнґенеза *гр.* відроджене, переміна на ново.

палїндро́м *гр.* таке слово, що читане з переду і з заду не зміняє ся примїром: око, анна.

палїно́дія *гр.* пісня на новий голос; вірш; відкликане образливих слів.

палїса́да *фр.* острокіл, частокіл, огорожа з остро-закінчених палів.

палїсандро́ве дерево полудново - американське дерево темної краски, з якого роблять всілякі гарні річи.

палїяти́ва *лат.* лїк, що помагає поволи або на хвилю; успокоюючий спосіб; **палїяти́вний** успокоюючий, помічний на хвилю.

паляди́н *іт.* лицар з дружини Карла Великого, *взагалї* знаменитий лицар; вандрівний лицар, що шукає пригод.

паля́дія *гр.* статуя богинї Палляс Атени в Трої, що мала охоронну силу; охорона, прибіжище; метал подібний до плятини.

палянкі́н *пор.* легкі, криті носилки, уживані в Азії, особливо в Індіях і Хінах до ношеня людий.

паляталїза́ція *лат.* мягчене (співзвуків); **паля́та́льний** змягчений, піднебінний.

паляти́н *лат.* високий надворний титул в давнїйших часах, намісник, гетьман; на Угорщинї заступник цїсаря; **палятина́т** нїмецький край, що був під зарядом палятина.

паль *нїм.* затесаний стовп.

па́льма *лат.* рід дерева, що удає ся в теплих краях, а у нас в теплицях на прикрасу; галузка з верби, посвячена в цвітну неділю; **пальме́та** прикраса у видї пальмового листя; **пальмови́й** з пальми; **п. цукор** цукор з пальмових листків.

пальпіта́ція *лат.* стукане, товчене; приспішене бите серця.

пальто́т *фр.* мужеська накидка, верхня одїж.

пампа́си *есп.* полудново-американські степи.

пампу́х *нїм.* рід печива.

памфле́т *анґ.* з'їдливе письмо образливого змісту.

Пан *гр.* аркадійський (грецький) бог пастухів.

пан- *гр. в злож.* все-.

Пана́ма край в середній Америцї; **п.** капелюх злика ростини, що удає ся в Панамі; велике обманство.

панатене́йські ігрища *гр.* найдавнїйші святочні ігрища в Атенах в честь грецької богинї Палляди.

панахи́да *гр.* богослужене за померших.

панаце́й *гр.* спосіб на усї недуги.

пангармонї́чний *гр.* згідний у всїх частинах.

пангеленї́зм *гр.* змагане злучити усїх Греків в одну державу.

панґерманї́зм *гр.* змагане злучити усїх Нїмцїв в однїй державі.

панде́кти *гр.* назва римського права, зібраного і виданого Юстиніяном в VI. столїтю по Христї.

пандемо́нія *гр.* місце зіпсутя, пекло.

Пандо́ра *гр.* грецька красавиця, що мала усе людське лихо замкнене в пушцї [**пушка Пандори**] і висипала його на землю.

панду́р *мад.* угорське піше військо в 18-ім столїтю; угорські жандарми; двірська служба.

панеґі́рик *гр.* бесїда або поезія, в якій пересадно вихвалює ся якусь особу або подїю, похвала над міру.

па́нїка, панї́чний страх *гр.* переполох, наглий страх.

панїслямі́зм *гр.* рух між членами магометанської віри, злучити ся в одну державу.

панкра́с *гр.* железо під жолудком, що виділює сок помічний до травленя.

паноптичний *гр.* всевидючий; **пано́птікон** збірка всїляких цїкавих і дивних річий та осіб.

панора́ма *гр.* образ, на якім видно цїлу околицю, вистава образів; великий вид.

пансіо́н *гл.* *пенсіонат.*

панслявізм *гр.* політичний напрям серед Славян, що змагає до сполученя

усіх славянських народів в одну цілість.

пантальо́н *фр.* смішна роля у французьких комедіях, де актор виступав у високих споднях, *звідси* **пантальо́ни** сподні, штани.

пантеї́зм *гр.* наука, що цілий світ замешканий божествами, або що Бог і світ, то одно і те саме; **пантеї́ст** приклонник тої науки; **панте́он** велика святиня в Атенах; місце посвячене памяти славних осіб.

панте́ра *гр.* хижа звірюка з роду тигрів, що живе в Африці та полудневій Азії.

па́нтлики *нім.* бинди.

пантоґра́ф *гр.* прилад, що відрисовує дуже докладно який небудь малюнок.

пантомі́ма [*у нас неправильно* **пантомі́на**] театральна вистава, в якій нічого не говорить ся, тільки все показує ся рухами [„на міґи“].

панто́фель *нім.* виступець.

пану́рґ *гр.* спосібний до всего в злім значіню, злобний, хитрий; **пану́рґія** злобність, хитрість.

панци́р *нім.* бляха, що покриває лицарську зброю, або боки кораблів, які тому називаємо **панци́рниками** [броненосцями].

па́па *гр.* батько; голова католицької церкви, наслідник св. Петра; **папі́зм** послух для папи.

папільо́ти *фр.* закрутки волося.

папіно́вий котел зелізний, замкнений котел, (в якім при високім теплї розварює ся кости).

папі́р *гр.* виріб уживаний до писаня; **папірова ма́са** [*фр.* papier maché] маса зроблена з розвареного клею і крейди або ґіпсу; **папі́рус** староегипетський папір, вироблюваний з кори і листків ростини тоїж назви.

папі́ст *гр.* правовірний католик.

па́прика *мад.* еспанський перець, дуже пекуча ростина, що видає червоні овочі, подібні до маківок.

Папуа́си *мал.* австралійські Неґри.

папу́чі *перс.* вовняні чере-

вики без закаблуків, уживані на Сході; *взагалї* легке обувє.

па́ра *тур.* турецька монета, на наші гроші трохи більше як пів сотика.

параболі́чний *гр.* образовий; **парабо́ля** порівнанє, образова бесїда; рід кривої лїнії.

парава́н *фр.* заслона, яку можна переносити, штучна стїна; викрут, покривка.

параґра́ф *гр.* малий розділ, уступ; знак §.

пара́да *фр.* виставність; святочний виступ або одяг; **пара́дний** виставний, святочно прибраний, знаменитий.

паради́ґма *гр.* взорець.

парадо́кс *гр.* щось дивовижного, щось такого, що впадає в очи; **парадо́кса** несподїванка.

парази́т *гр.* галапас, ростина або живина, що живе чужим коштом.

паралєлі́зм *гр.* рівнобіжність, порівнуванє; **паралє́ля** рівнобіжна лїнія; порівнанє; протиставленє; **паралє́льний** рівнобіжний; **паралєльоґра́м** рівнобіжник [ґеометрична фіґура], чотирокутник, якого боки парами рівні і рівнобіжні.

пара́ліж *або* **паралі́з**[а] *гр.* недуга, коли кому відійме яку небудь частину тїла, так, що годї нею рушати, *звідси* **паралі́тик** спаралїжований чоловік; **паралі́жувати** відіймати; перепинювати в роботї.

параліпо́мена *гр.* пропуски, пізнїйші додатки; частина Старого Завіта.

паралякса *гр.* кут, під яким видко нашу землю або цілу сонїшну дорогу з якоїсь иншої звізди.

параме́нти *лат.* церковна одїж, церковні знаряди.

парапе́т *фр.* поруче, опора, оперте.

параплє́ксія *гр.* рід паралїжа; шляк.

пара́соль *гр.* охоронний прилад від дощу або сонця.

параста́с *гр.* богослуженє за померших.

парафі́на *фр.* товщ з брунатного вугля [відміна камінного вугля] уживаний до фабрикації свічок.

пара́фія *гр.* *парохія*; **пара-**

фія́нщина простота, незнайомість світа і брак оглади.

парафра́за *гр.* представлене тої самої річи иншими словами, переміна, перерібка.

парве́нїй *фр.* [parvenu] доробкевич, простий чоловік, що доробив ся великого маєтку.

пардо́н *фр.* ласка, дароване (житя на війнї); перепрашаю, даруйте!; **пардонувати** дарувати, вибачати.

парента́лїї *лат.* у старих Римлян жертви за померших; **паремта́ція** надгробна бесїда.

паренте́за *гр.* вставлене речене; скобки, лапки.

паре́ре *іт.* осуд знавців.

паресте́зія *гр.* хороблива зміна чутя.

па́рі *іт.* в рівній вартости, рівно, сто за сто, *гл.* *al pari.*

парія́си *інд.* члени упослїдженої нації у Індійців, *звідси* угнетені, упослїджені народи.

парк *анг.* огороджений простір землї, засаджений деревами і корчами на взір лїса; місце до переховуваня військових знарядів (пушки).

парке́т *фр.* підлога, укладана з деревляних кісток у взірцї; крісла [місця] в театрі на долинї проти сцени.

Па́рки *лат.* богинї людської судьби, від яких залежало житє або смерть чоловіка; вони ткали для кождого чоловіка пряжу, а коли її перетяли, то чоловік умирав.

парляме́нт *фр.* збори представників народу, державна рада, в якій посли ухвалюють закони; **парляментари́зм** спосіб правлїня при помочи державної ради; **парляментари́ст** посол, посередник; **парляментáрний** приналежний до державної ради, опертий на постановах державної ради; відповідаючий вимогам парляменту; **парляментувати** укладати ся, переговорювати (з ворогом); **парльоа́р** в деяких заведенях комната, де приймають гостий.

Парна́с *гр.* гора посвячена Музам; взагалї усе що присвячене красним штукам.

паро́дія *гр.* глумливе наслїдуване поважного твору; уживане поважної форми для смішного змісту; невдатне наслїдуване.

пароксі́зм *гр.* сильний напад якоїсь недуги (*прим.* фебри, скаженини, серцевий чи мозковий атак).

паро́ль *фр.* умовлене слово, знак, гасло.

паронї́міка *гр.* *гл.* *пароно-мазія.*

пароно́ма́зія *гр.* уживане слів, що однаково звучать, а мають ріжне значінє (муќа і му́ка, лїт і лїд).

па́рох *гр.* пастир, місцевий священик; **паро́хія** церковна громада, округ приналежний до церкви; **парохіянин** член парохії.

парріці́да *лат.* убійник батька або матери.

парс *лат.* [pars] частина; **парс про тото** частина замісць цїлости.

Па́ртенон *гр.* святиня Атени на замку в Атенах.

парте́р *фр.* долїшна частина дому під першим поверхом; долїшні місця в театрі.

па́ртес *нїм.* ноти.

партиза́н[т] *фр.* член якоїсь орґанїзації; охотник військового відділу, що нападає на власну руку; **партиза́н[т]ка** війна охотників, ведена на власну руку.

парти́кула *лат.* частина мови [*в грам*]; **партикуляри́зм** змагане до відокремленя; попиране власних інтересів; **партикуля́рний** частинний, від'окремлений, дотикаючий лише частини, а не цїлости.

партиту́ра *іт.* зіставлене в однїй книжцї нот на усі голоси й інструменти.

па́ртія *лат.* частина, відділ; сторона; полїтична орґанїзація, сторонництво; роля в театрі; корисне подружє; одна гра в карти; **партнер** той що грає з другими в карти або забавляє ся.

парть *рум.* частина, судьба.

парфу́ма *або* **перфу́ма** *фр.* пахощі, пахнило, пахуча

теч, яку виробляють головно з цвітів.

парцелювати *фр.* ділити більший маєток на менші кусники для лекшої продажі; **парце́ля** частина, частка, кусень ґрунту; **парцеля́ція** поділ більшого об'єму ґрунту на частки.

парція́льний *лат.* частинний, односторонний, несправедливий.

па́рча *тур.* така тканина.

пас *фр.* крок особливо в танци; тїснина; пашпорт, перепустка.

паса́ж *фр.* [passage] критий перехід поміж домами, критий коритар; *в муз.* ряд тонів, які треба скоро виконати; **пасажи́р** подорожний.

паса́ти *лат.* вітри, що віють правильно із сходу в полудневих краях.

паси́ва *лат.* довги, що тяжать на маєтку; **паси́вний** нечинний, слабий, недіяльний.

пасіона́т *лат.* пристрасний, гнївливий чоловік; **па́сія** пристрасть, сильний наклін, гнїв; історія мук Ісуса Христа.

пасія́нс *фр.* укладанє всїляких штук і фіґур з карт, получене з вороженєм.

пасквіль *іт.* злобне та з'їдливе письмо, клевета.

паспарту́ *фр.* [passe partout] гарні рами з паперу, з отвором на образ.

паспо́рт *фр.* дозвіл входити або в'їздити до чужого краю або міста.

па́с[с]ус *лат.* крок; випадок, подія, обставина.

па́ста *лат.* тїсто; масть (до черевиків); **пасте́ля** рід фарб до мальованя; **пасти́лька** кулька; лїк у формі малої кульки.

пасти́рський лист відозва [посланіє] епископа або митрополита до вірних своєї дієцезії в якійсь справі.

па́стор *лат.* пастир; протестантський священик; **пастора́л** *жезл*; **пастора́льна теольоґія** наука про те, як треба бути священиком.

пасувати *лат. через нїм.* відповідати чому, приставати, годити ся; *в грі* не мати на стільки добрих карт, щоб зачинати гру; **пасувати на лицаря** святочно оголосити лицарем.

па́сха *євр.* жидівський великдень.

пат *іт.* при грі в шахи таке положенє, коли грач не може рушити ся з фіґурами.

пате́нт *лат.* державний дозвіл на веденє якого небудь занятя або підприємства; свідоцтво, посвідка; охоронна посвідка для винаходів; **патенто́ваний** управнений, з патентом.

па́тер *лат.* батько *гл. pater.*

патети́чний *гр.* зворушаючий, захоплюючий, з чутєм і запалом.

пати́на *лат.* золотий або позолочуваний таріль, на якім лежить причастє підчас Служби Божої.

пати́нки *фр.* капцї.

патольо́ґічний *гр.* приналежний до недуги, хоробливий, змінений недугою; **патольо́ґія** наука про недуги; **па́тос** терпінє; запал, пристрасне зворушенє; штучний запал, пересада.

патримо́нія *лат.* маєток батька, дїдизна; **патримонія́льний** приналежний до дїдизни, опертий на праві спадку, батьківський.

патри́стика *лат.* наука про житє, науки та твори церковних отців.

патри́цій *лат.* член старинного римського роду; **патри́ціят** загал знаменитих старинних родин у Римі.

патріо́т *лат.* горожанин, привязаний до рідного краю, чоловік, що любить свою вітчину; **патріоти́зм** горяча любов вітчини.

патрія́рх *гр.* праотець людського роду; титул найвисшого церковного достойника в грецькій церкві; старший голова численної родини; **патріярхалі́зм** послух супротив найстаршого в роді; **патріярха́льний** опертий на власти найстаршого в родині; після старих звичаїв; **патріярха́т** такий устрій суспільний, де батьки мають власть над родом; власть і округ патріярха.

патрольо́ґія *гр. патристика.*

патро́ля *або* **патруль** *фр.*

[patrouille] військова або поліційна сторожа, передня сторожа.

патрон *лат.* 1. святий опікун, оборонець, адвокат; 2. взорець до мальованя стін; ладунок до стріляня; **патрона́т** право властителів (більших) посілостий вибирати священиків на парохії; **патро́нка** свята опікунка; **патронта́ш** *нім.* торбина на набої до стрільби.

патуа́ *фр.* [patois] говір, нарічіє, бесіда простого народу.

пацифіка́ція *лат.* заведенє мира, успокоєнє, утихомиренє; **пацифічний океан** Тихий або Спокійний океан; **пацифічна зелїзниця** зелїзниця, що лучить Великий [Тихий] океан з Атлянтійським.

па́цієнт *лат.* хорий, недужий, що є в опіці лїкаря; **паціє́нція** терпеливість.

пахтувати *нім.* державити, наймати, арендувати.

пачу́ля *хін.* полудново-азійська ростина з остро пахучими листками, з яких вироблюють запашні води (пахощі, парфуми).

па́ша *або* **ба́ша** титул високого турецького урядника, везира [намісника]; **пашалик** гідність паші; край, над яким розтягає ся власть паші.

пашкві́ль *гл.* *пасквіль.*

пашпо́рт *гл.* *паспорт.*

паште́т *лат.* сїканина з всїлякого мяса, особливо ж з дробу і звірини, печена в тїстї; неприємність.

па́яц *іт.* [bajazzo] сміхун[ець], блазен[ь]; лялька, що представляє блазна.

пеа́н *гр.* у старинних Греків святочна пісня в честь бога Аполля, *взагалї* святочна пісня з нагоди побіди або иншої веселої події, похвальна пісня, гимн.

Пеґа́з *гр.* в грецькій мітольоґії кінь з крилами; кінь муз, поетичний запал.

педаґо́ґ *гр.* той, що виховує молодїж, учитель; **педаґо́ґіка** *або* **педаґо́ґія** наука про те, як виховувати молодїж; **педаґоґічний** виховуючий, учительський.

педа́л *лат.* при фортепяні прилад, який служить

до того, щоби робити голос сильнійшим або слабшим.

педа́нт *фр.* чоловік, що тримає ся завсїгди своїх форм і зважає більше на форму, як на зміст; **педанте́рія** сліпе заховуванє приписаних або принятих форм.

пе́дель *лат.* університетський сторож.

педера́стія *гр.* неприродний потяг мущини до мущини.

педія́трія *гр.* наука про лїченє діточих недуг.

пезе́та *есп.* еспанський гріш вартости нашої корони.

пейса́ж *фр.* краєвид.

пе́йсах *гл.* *пасха.*

Пе́кін місто, столиця Китаю [Хін.]; китайський шовк.

пеклюва́ти *нім.* приладжувати мясо так, щоби не псувало ся і переховувати його в бочках.

пектора́льний *лат.* грудний.

пеку́нїя *лат.* гріш, гроші; **пекунія́рний** грошевий.

пелєри́на *фр.* накидка без рукавів.

пе́лікан рід птиці з великим дзюбом, що живе в чужих краях.

пеля́ґра рід прокази викликаної уживанєм зіпсутої кукурузи.

пемза *гл.* *пумекс.*

пемі́ка́н консервоване мясо американських биків [бізонів].

пена́лє *лат.* кара, пеня; **пена́льний** карний.

Пена́ти *гл.* *Ляри.*

пенда́нт *фр.* [*вим.* *пандан*] понятє [або предмет] відповідаюче другому.

пенетрува́ти *лат.* перешукувати, доходити, вглядати.

пе́нзель *нїм.* кисть, щіточка.

пе́нзум *лат.* задача, завданє, праця визначена в школї для домашнього виробу.

пенінзуля́рний *лат.* приналежний до півострова.

пе́нїс *лат.* мужеський член.

пенїте́нція *лат.* кара, покута.

пенс *анґ.* анґлїйська здавкова монета вартости 10 сот.

пенсіона́р[-ка] *фр.* вихованець або вихованка [учениця] **пенсіона́ту** т. є. приватного виховуючого

заведеня, де крім науки дають ціле удержане; **пенсіоно́ваний** вислужений, на пенсії; **пе́нсія** стала платня; вислуженина; виховуюче заведене для дївчат.

пенсне́ *фр.* [pince-nez] окуляри з ручкою, *гл. біноклї.*

пентаґо́н *гр.* пятикутник; **пентаґра́м** пятикутна звізда, яку рисує ся одним потягом пера; **пентаме́тер** пятистоповий вірш; **пентате́вх** пять книжок Мойсея [книга Битія, Ісход, Левіт, Царствій, Второзаконіє].

пенюа́р *фр.* [peignoir] довгий жіночий кафтан, якого уживаєть ся при чесаню.

пеня́ *лат.* напасть, біда.

Пепі́та *есп.* здрібніле імя з Йосифа; **п.** рід тканини; **пепі́ти** кусники золота, які подибують ся в піску рік.

пепси́н *гр.* складова частина жолудкового соку.

пер *анг.* члени висшої палати (в Анґлії).

перве́рзія *фр.* зіпсуте, неморальність, неприродність.

перґамі́н *лат.* добре виправлена баранячаскіра, що уживала ся давнійше замісць паперу до писаня і оправлюваня.

переґріна́ція *лат.* вандрівка, подорож в чужі краї.

Пе́рзія держава положена на полудневий Схід від Росії.

періге́ль *лат.* те місце земської дороги, з якого найблизше до сонця; **періґе́й** те місце дороги місяця, звідки найблизше до землї.

перікарді́т[**іс**] *лат.* запалене серцевого мішка.

періко́пи *гр.* виімки з святого письма, призначені до відчитуваня.

періме́тер *гр.* округ, обʼєм.

періо́д[**а**] *гр.* обіг; протяг часу, по якім вертає те саме явище; доба (в лїтературі); місячка; **періоди́чний** повертаючий правильно що якийсь час; **періоди́чність** періодичний поворот якогось явища.

періпате́тик *гр.* грецький фільософ із школи Арістотеля; приклонник його науки.

періпе́тія *гр.* нагла переміна; рішучий зворот; розвязка в драмі.

перісті́ль *гр.* коритар або передсїнок, окружений колюмнами [стовпами].

періфе́рія *гр.* обвід [округ] якоїсь ґеометричної фіґури.

періфра́за *гр.* описане якогось предмету або поняття кількома иншими словами.

перка́ль *перс.* рід тканини.

Пер[**к**]**у́н** старолитовський і староруський бог огня і грому.

перку́сія *лат.* ударюване; дослїджуване недуги через опуковане хорого.

пе́рла *гр.* жемчуг.

перлю́страція *лат.* уважний розгляд.

пермане́нтний *лат.* тревалий, безперервний; **пермане́нція** сталість, безперервність.

пе́рмська формація верстви землї в давних передісторичних часах між так званою першою а другою епохою.

пермута́ція *лат.* переміна, переставка.

перо́н *фр.* місце перед зелїзничим двірцем, де заїздять і стають потяги.

перо́ра *лат.* довга промова; нудне поучене; **перорувати** промовляти, надто богато говорити.

перпендикуля́рний *лат.* прямовий, прямовісний.

перпе́туум мо́біле *лат.* [perpetuum mobile] прилад, який раз введений в рух, вічно буде порушати ся без докладу сили із зовнї.

персвадувати *лат.* переконувати, дораджувати; **персва́зія** рада, дораджуване або відраджуване.

персеку́ція *лат.* переслїдуване.

Персефо́на *гр.* жінка Гадеса.

персо́на *лат.* особа; значна особа; **персона́л** усї особи, які заняті в однім відділї (в однім урядї); **персона́лії** [**персональні** справи] особисті справи, справи, що відносять ся до одної особи; **персона́льна унія** така форма правлїня, коли над двома державами панує один монарх; **персоніфіка́ція** усіблене то є представлене якоїсь річи чи сили як особу.

перспекти́ва *лат.* те, що

видимо перед собою, образ кождої річи так як вона нам представляє ся з далека; наука про рисованє образів так, щоб вони вірно віддавали кожду річ; надія, вигляд.

пертракта́ція *лат.* умова, переговори.

пертурба́ція *лат.* замішанє, заворушенє, метушня, переворот.

перу́ка *фр.* штучне волосє на голову.

перфе́кт *лат. в грам.* час минувший доконаний (я скінчив); **перфе́ктний** скінчений, досконалий; **перфе́кція** велика вправа, досконалість.

перфі́дія *лат.* зрадливість, віроломність.

перфора́ція *лат.* передїравленє, дїркованє.

перфума *гл. парфума.*

перце́пція *лат.* спостереженє, свідоме вражінє; дохід; **перципувати** приймати вражіня, замічати; брати доходи.

першеро́н[ка] [*від фр. провінції Perche*] тяжкий кінь норманської раси.

песимі́зм *лат.* наука і світогляд, що усе на світі зле і нещасливе, оцїнюванє кождої справи з найчорнійшого боку; **песимі́ст** чоловік, що бере усе з найгіршого боку і не сподіє ся нїчого доброго.

пестілє́нція *лат.* зараза, помір, пошесть.

пета́к *або* **пете́к** верхня одїж у Гуцулів.

пета́рда *фр.* прилад з порохом до розсаджуваня мурів, укріплень і т. д.

пете́нт *лат.* той що просить о щось.

петиціонувати *лат.* вносити просьбу, домагати ся; **пети́ція** просьба, подане, прошенє.

петі́т *фр.* дрібний друк [як сей].

петрефа́кт *лат.* скаменїлість; **петрифіка́ція** каменїнє; **петроґра́фія** наука про скаменїлости, скелї; **петроле́й** нафта.

пех *нїм.* брак щастя [поводженя], невдача.

пєдеста́ль *фр.* підвисшенє, на якім стоїть стовп або статуя.

пи́тель *нїм.* камінь, що меле найдрібнїйше; найлїпша мука.

піво́нія *лат.* ростина з цвітом подібним до рожі.

піґме́й *гр.* карлик, недоросток, чоловік малого зросту.

піґме́нт *лат.* фарба в крови, що надає краску скірі і волосю.

підмінувати *фр.* підложити міни [вибухові матерії], захитати.

п[і]є́са *фр.* кусник якоїсь збірки; музична композиція, театральна штука.

пієти́зм *лат.* побожність, поважанє, що граничить з обожанєм.

піжмо мошус, пахнило.

пі́з[ь]ма *рум.* гнїв зависть.

пізанґ ростини з мучними овочами.

пік *фр.* чорна краска при грі в карти.

піка *фр.* 1. списа, деревце, закінчена острим зелїзом; 2 рід тканини.

піка́нтний *фр.* острий, приперчений; потягаючий, розцїкавлюючий, неприличний; побуджуючий змисли, пристрасний.

пікельга́вба *нїм.* шолом (пруського) війська закінчений острим кінцем.

піке́т[а] *фр.* [piquet] 1. мала сторожа; 2. гра в карти.

пікені́р *фр.* військо узброєне в списи.

пікольо *іт.* 1. малий флєт; 2. послугач в гостинницях та заїздах.

пільо́ни *гр.* високі стовпи перед входом до єгипетських святинь.

пільо́т *фр.* моряк, що впроваджує кораблї до пристанї.

пінако́тека *гр.* ґалєрія [збірка] образів.

пінґвін *лат.* морська птиця, що замешкує зимні краї.

Піндос *гр.* гора в Греції, посвячена Апольонови і Музам.

пінія *лат.* італїйське дерево подібне до нашої сосни.

пінце́т *фр.* легкі клїщики.

пінчер *анґ.* малесенька порода псів з довгим волосєм.

піо́н *іт.* хлопець в шахах; шнурок з тягаром на кінци, що показує прямовісний напрям; **піоні́р** жовнїр в технїчнім відділї; чоловік, що шукає нових доріг, передовець.

піпа *фр.* файка; прилад до спусканя плинів (пива) з бочок.

піраміда *гр.* остро стятий

стовп; великі гроби єгипетських королїв у формі острицї; **пірамідальний** остро сягаючий до вершка; нечуваний, незвичайний.

пірáт *фр.* морський розбійник.

пірé *фр.* така страва.

пірит *гр.* такий мінерал, сполука зелїза з сїркою.

пірнáч *ор.* булава, відзнака полковника (у козаків).

піроксилїна *гр.* вибухова матерія; **пірольóґія** наука про огонь; **піромáнїя** умова недуга, в якій хорий готов підкладати огон; **піротéхнїка** штука робленя штучних огнїв.

пістолéт, **пістóля** *іт.* мала, ручна стрільба, револьвер.

пістóн *фр.* металевий прилад з запальною масою; під труби.

Пітаґóр *гр.* грецький фільоз пятого столїтя перед Христом; **Пітаґорéйцї** приклонники його науки.

Пітія *гр.* старогрецька жрекиня, що сидїла над розпуклиною землї, з якої видобували ся трійливі випари [ґази], і ворожила будуччину.

Піяри[**сти**] римо-католицький монаший закон, що удержував школи; у Львові удержували Піяри давнїйше заведенє для божевільних.

плай *рум.* стежка в горах.

планéта *гр.* блудна, вандрівна звізда; звізда, що відбуває дорогу довкруги сонця як наша земля; **планéтник** *гл. люнатик*.

плєбéйський *лат.* людовий, загальний; **плєбéйцї** міщани, прості люди, нешляхта; **плєбісцїт** людові збори, віче; постанова загалу; **плєбс** простий нарід, *згірдливо* товпа.

плéвра *гр.* олегочна; **плевріт**[**іс**] запаленє олегочної.

плєд *анґ.* грубий, вовняний коц в крати.

плєнáрний *лат.* загальний; **плєнарні збори** загальні збори; **плéнум** загал, усї.

плєнéр *фр.* [plein air] малюнок в повнім світлї.

плєнїпотéнт *лат.* повномочник, повновласник в маєткових справах більших посїлостий; **плєнїпотéнція** уповноважненє, повновласть.

плєонáзм *гр.* злишне слово, уживанє більше слів як потреба на те, щоб віддати яку гадку.

плєтора *гр.* надмір крови в тїлї.

плєяда *гр.* громада малих звізд.

плїк *лат.* звиток паперу.

плїоцéн *гр.* наймолодші верстви землї в т. зв. третичнім часї.

плїса *фр.* нашитє на сукни в виді бинди; **плїсувати** припрасовувати жіночі сукнї в рівнобіжні закладки, рисувати (спідницї).

плювіомéтер *лат.* прилад до міряня дощу; **плювіяльний** дощевий.

плюралїзм *лат.* більшість; змаганє до спільництва; **плюрáльний** більший, в більшім числї.

плюс *лат.* більше; знак додавання +.

плютократія *гр.* пановане гроша; верства богачів.

Плютон *лат.* бог підземного світа [*гр. Гадес*]; **плютонїзм** наука проте, що скали витворили ся при помочи огня; **плютонїчний** підземний, вулканїчний.

плюш *фр.* шовкова, гладка тканина, подібна до оксаміту.

пляґа *лат.* удар; кара, нещастє.

пляґіят *лат.* лїтературна крадїж, коли хто оголошує чужу працю як свій твір; **пляґіятор** хто видає чужі працї під своїм іменем.

плязма *гр.* жива матерія; дриглевата матерія, з якої зроблене кожде живе тїло.

плякáт *фр. гл. афіш.*

плян *лат.* очерк, рисунок (вигляд) якогось місця або якоїсь річи; замір, гадка, цїль, проєкт; **пляніґльóб** рисунок земської кулї на одній площі; **пляніметрія** частина ґеометрії, що займає ся лїніями і плоскими фіґурами; **планїсфера** *гл. пляніґльоб.*

плянтáтор *фр.* властитель **плянтáції** себ то великого обшару землї, справленого під управу промислових ростин (цукрової трощі); **плянти** насипи; дороги або го-

роди обсаджені деревами; **плянтувати** зрівнувати землю, садити ростини.

плянувати *лат.* робити пляни, задумувати.

пля́стер *нім.* наліпка; скибка.

пля́стика *гр.* штука вироблюваня предметів з мягкого або твердого матеріялу (з глини, металю), різьба; **пласти́чний** вироблений з твердого матеріялу; образ, що вірно віддає предмет; тілесний, виразистий.

плястро́н *фр.* нагрудник з бляхи або скіри для забезпеченя від удару.

пля́тан[а] *лат.* рід букового дерева, що росте головно в Азії.

плати́на *есп.* тяжкий метал сріблисто-білої краски; він дуже тяжко топить ся і тому його дуже часто уживають.

плято́ *фр.* [plateau] високоровень, височина.

Пля́то[н] *гр.* грецький фільософ; **плятоні́чний** після науки Плятона, ідеальний; **п. любов** чиста любов без примішки змислових похотий.

плятфо́рма *фр.* плоский дах; підвисшене; місце перед двірцем; отворена частина зелїзничого воза; програма.

пляфо́н *фр.* повала, звичайно прикрашена мальовилом або різьбою.

пляце́нта *лат.* місце [при породі].

пляц *нім.* місце; **пляцкарта** білет на нумероване місце в зелїзничім ваґонї; **пляцкоменда́нт** начальник військової залоги в місті.

пльо́мба *фр.* печатка з олову причіплена до товарів; кавалок (металевої) маси, яку вкладає ся до дїравого зуба; **пльомбувати** печатати; затикати дїраві зуби пльомбами.

пльондрувати *нім.* нищити, пустошити.

пне́вма *гр.* дух, вітер, ґаз, душа, віддих; **пневма́тика** наука про рухи воздуха [ґазів]; **пневмати́чний** воздушний, ґазовий; **п. помпа** воздушна помпа; **п. почта** по великих містах почта, яка пересилає листи рурами при помочи згущеного воздуху; **пнев. стрільба** стрільба, що викидає набій згущеним воздухом; **пневмо́нія** запалене легких.

поветувати *нім.* винагородити собі страту чим иншим.

погани́н *лат.* поклонник поганської віри, що признає більше богів.

пода́ґра *гр.* хороба ніг.

поде́ст[а] *іт.* війт, бурмістр в Італії.

по́діюм *лат.* підвисшене (для глядачів), сцена.

пое́зія *гр.* штука писати віршом; вірш, стих, пісня; викликуванє гарних образів відповідними словами; мрія; **пое́ма** більший віршований твір; **пое́т** той, що пише вірші; **пое́тика** наука про поезію; **поетичний** гарно, образово написаний, що викликує гарне вражінє, віршовий.

по́за *фр.* постава; прибраний вигляд; удаванє.

Позейдо́н *гр.* бог моря у старинних Греків.

позити́в *лат.* позитивний образ, фотоґрафічний образ, викликаний на папері; **позитиві́зм** напрямок фільософії, що усе покладає на досвіді; **позити́вний** дійсний, певний; додатнїй (число).

позува́ти *фр.* прибирати поставу, вигляд, удавати; ставати комусь за взір до мальованя.

покре́йта *гл. бокрейда.*

поле́міка *гр.* публичний спір в якійсь справі (при помочи статей по часописях).

поле́нта *іт.* італійська страва з мамалиґи [лемішки], масла і спра.

поліандрія *гр.* така форма подружя, що жінка має кількох чоловіків.

поліґа́мія *гр.* многоженство.

поліґльо́т *гр.* чоловік, що знає богато мов.

поліґо́н *гр.* многокутник.

полікллі́ніка *гр.* міський шпиталь, міська клїніка.

Поліне́зія *гр.* назва великої скількости островів між Азією а Австралією.

полі́п *гр.* звіря, що має богато ніг; нарість, що творить ся в носї.

полі́рувати *фр.* вигладжувати; образувати.

полісме́н *анґ. поліцай.*

політеі́зм *гр.* віра в богато богів.

політе́хніка *гр.* висша технічна школа.

полі́тика *гр.* наука про державу; усї публичні і суспільні справи; чемність в обходженю; **політикувати** займати ся публичними справами; **політи́чний** суспільний, приналежний до публичних справ.

політу́ра *фр.* спосіб вигладжуваня дерева, оглада.

поліфоні́чний *гр.* *в муз.* в кількох голосах.

поліхро́мія *гр.* ріжнобарвність, мальоване ріжними красками.

полі́ца *іт.* посвідка заплати обезпеченя.

полі́ція *гр.* уряд, що має дбати про публичний лад та безпеченство горожан в державі; **поліціянт, поліцай, поліцейник** урядник або жовнїр поліції.

По́люкс *гл.* *Діоскури.*

полю́ція *лат.* занечищене; мимовільний уплив людського насїня у снї.

поляриза́ція *лат.* зміна прикмет сонїчного світла при переході через деякі непрозорі тїла; **поля́рний** бігуновий, положений проти чогось; **п. звізда** північна звізда, (остатна в Малім Возї); **п. медвідь** північний білий медвідь.

по́лька *поль.* танець

по́льніше ві́ртшафт *гл.* *polnische Wirtschaft.*

польоне́з *фр.* танець, що полягає на поважнім ходженю парами; музика до того танцю.

пома́да *фр.* масть (на волосе); **пома́дка** рід цукорків.

помара́нча *іт.* полудневий овоч о жовто-червонїй скірцї; **помаранче́ва краска** жовто-червонава краска.

помольо́ґ *лат.* знавець овочів; **помольо́ґія** наука про овочеві дерева.

по́мпа *гр.* 1. прилад до набираня води і инших течий або ґазів; 2. виставність, стрійність.

помпіе́р *фр.* член огневої сторожі; **помпо́н** кутасик у виді галок для прикраси жіночих одягів.

по́ні *анґ.* конї малої породи.

по́нтіфекс *лат.* римський священик; церковний достойник; **по́нтіфекс ма́ксімус** папа; **понті́фікат** достоїнство, уряд папи.

понто́н *фр.* довгий а плоский човен, на якім кладуть міст; **понтоне́ри** жовнїри заправлені до ставленя мостів на ріцї.

попелі́на *фр.* півшовкова тканина.

популяризувати *лат.* писати (про щось) так, щоб усї зрозуміли; **популя́рний** народнїй, людовий; загально знаний і люблений; зрозумілий для простого народа; **популя́рність** довіре народа.

попурі́ *гл.* *potpourri.*

по́ри *гр.* вільні місця [дїри] в якімсь тїлї (в губцї, в хлїбі, в тїлї); **пороватий** дїрчастий.

порноґра́фія *гр.* неморальні, сороміцькі, брудні річи.

порт *лат.* місце, куди причалюють кораблї, пристань, гавань.

По́рта отоманська турецьке правительство.

порта́ль *лат.* входова брама якоїсь великої будівлї.

портепе́ *фр.* [porte-épée] кутасик при палашу офіцирів.

по́ртер *анґ.* міцне [чорне і густе] пиво.

по́ртик *лат.* склеплений передсїнок на стовпах, притвір, хороми.

по́ртієр *фр.* придверник, сторож при дверях; **портіе́ра** придверна занавіса.

портмоне́тка *фр.* торбинка на гроші, мошонка, калитка, пулярес.

по́рто *іт.* почтова оплата (за посилку листів, гроший і т. д.)

портре́т *фр.* образ людини, мальований або рисований; подобизна; патрет; **портретувати** малювати портрети; вірно представити чийсь вигляд або характер.

портфе́ль *фр.* [portefeuille] обкладка [тека] на папери і акти; склад векслїв у банку; уряд мінїстра.

порфі́р *гр.* рід мінерала.

порцеля́на *лат* білий мінерал, з якого робить ся всїляку посуду.

по́рція *лат.* частина; вимірена скількість їди, пайка.

посе́сія *лат.* посілість; держава, винаймлена посілість, аренда; **посе́сор** державець, арендар.

по́сте-реста́нте *фр.* [poste restante] напис на листах або посилках на знак, що посилка має лежати на почті до приходу того, хто зголосить ся.

постеру́нок *нім.* малий військовий відділ, сторожа, станиця; місце, становище, на якім хто сповняє свій обовязок.

пости́ля *лат.* книжка проповідий.

пос[т]понувати *лат.* легковажити, не вважати.

постуля́т *лат.* бажане, домагане, вимоги; гадка, якої не можна заперечити.

постуме́нт *лат.* підстава під статую або иншу річ, педесталь.

по́таш *фр.* луг.

потента́т *лат.* богата і виливова особа, богатир, великий, могутний пан; **поте́нція** сила, могутність, змога; **потенці́яльна сила** утаєна, недіяльна сила.

по́чта, по́шта *лат.* уряд, що переймає листи і гроші і висилає їх на місце призначеня; **почти́ліон** поч[ш]тар; **почтма́йстер** начальник почти.

праґма́тика *лат.* діловодство, службові припиcи; **праґмати́чний** представлений в причиновій звязи; **п. історія** описуване подій з поданєм причин і наслідків; **п. са́нкція** постанова в Австрії, що заводить порядок дідиченя в цісарській родині і усуває доньки від спадщини.

пра́ктика *лат.* вправа, уживане, проба; **практика́нт** той, що вчить ся, практикує; **практикувати** приучувати ся щось робити, мати щось в уживаню; **практи́чний** вправний в своїм занятю, пожиточний, досвідний.

пра́лат *лат.* духовний достойник, ігумен.

прапо́р *н.-гр.* хоругов, відзнака.

пра́са *фр.* знаряд до викликуваня натиску, друкарська машина.

пребе́нда *лат.* парохія; **пребенда́р** священик, що заряджує духовним маєтком, парох.

превенці́йний *лат.* що запобігає.

предестіна́ція *лат.* призначене; наука про те, що кождому вже з гори призначена судьба.

предіка́т *лат.* 1. *вграм.* присудок; 2. прикмета, титул.

преді́кція *лат.* предсказуване, віщоване, пророцтво.

преділе́кція *лат.* замилуване, наклін.

преекзисте́нція *лат.* віра в істноване душі перед уродженєм чоловіка.

презе́нт *лат.* дарунок; **презе́нта** надане парохії; **презента́ція** представлене (когось другій особі); показуване; **презентувати** показувати ся; **п. ся** представляти ся; **презенці́йна марка** нагорода за присутність на засїданю; **презе́нція** присутність.

презе́рва *анґ.* страва приправлена в такий спосіб, щоби не псувала ся; **презервати́в[а]** охоронний спосіб.

президе́нт *лат.* голова, провідник, предсїдатель; **прези́дія** провід, головство, предсїдательство; **президія́льний** приналежний до президента; **презідувати** проводити, вести (паради).

пре́йда *лат.* здобич.

преісторичний *лат.* передісторичний.

преконїза́ція *лат.* святочне посвячене на епископа.

пре́леґент *лат.* той, що має виклад, або відчит, бесідник; **преле́кція** відчит, виклад.

прелїміна́р *лат.* зіставлене і обчислене доходів і розходів наперед.

прелю́дія *лат.* музика перед початком більшого музичного твору; початок, пригривка.

премі́єр *фр.* предсїдатель кабінету міністрів, мінїстерпрезідент; **премі́єра** перше представлене штуки в театрі.

преміса *лат.* подія [факт], з якої через розумоване доходимо до якогось висновку [заключеня].

пре́мія *лат.* нагорода, безплатний додаток до часописий, оплата при

обезпеченю або при грі в льотерію.

пренумера́та *лат.* оплата наперед, передплата (часописи).

препара́нда *лат.* приготовляюча школа; **препара́т** виріб, перерібка, штучно приладжений спосіб (лік); **препара́ція** приготовлене (до науки в школі або до читаня чужих писателів); **препарувати** ладити, приготовлювати, штучно виробляти.

препози́ція *лат.* частина мови, *в грам.* приіменник.

пре́рія *фр.* великий степ, особливо північно-американський.

прероґати́ва *лат.* право першенства, особливо право робити щось такого, що другому не дозволено.

пре́са *лат. через фр.* друкарська машина; загал часописий, дневникарство.

пресві́тер *гр.* священик; **пресвіте́рія** місце в церкві за вівтарем; **пресвітеря́нці** релиґійна секта.

пре́сія *лат.* тиснене, [у]тиск, натиск, примус.

преста́ція *лат.* робота, чинність, відроблене призначеної роботи, плачене визначеного податку.

престідіґіта́тор *фр.* чародій; дурисвіт, що показує ріжні штуки і вдає, що робить се при помочи духів; **престі́ж** чародійство, дурисвітство, помана, блахман; повага, сила (якоїсь держави).

пресу́мпція *лат.* здогад.

прете́кст *лат.* покривка, неправда, причина, позір.

претенде́нт *лат.* той, що має право до чогось (до корони), убігає ся о щось; **претендувати** жадати чогось, домагатись, убігати ся о що; **прете́нсія** домагане, право до чогось; **претенсіона́льність** пересадний спосіб говореня або писаня.

претерувати *лат.* поминути (при іменованю).

пре́тор *лат.* римський урядник, начальник війська; **преторія́ни** прибічна сторожа римських цісарів.

префе́кт *лат.* начальник

уряду і поліції у Франції, війт, намісник; начальник, настоятель (бурси).

префера́нс *фр.* рід гри в карти на 3 особи.

префі́кс *лат. в грам.* приросток.

преформа́ція *лат.* наука про се, що тіло живин творить ся вже в зародку.

прецеде́нс, прецеде́нт *лат.* подія, що може бути взірцем як треба поступати в подібнім випадку, примір, приклад; **прецеде́нція** першенство.

пре́цель *лат. через нім.* обарінок, бублик.

прецє́птор *лат.* учитель.

преци́зія *лат.* докладність, викінченість, точність.

преюдика́т, преюдика́ція *лат.* упередне рішене, упереджене; засуд, що має вартість на взорець для дальших подібних справ.

приватно *лат.* довірочно, неурядово.

привіле́й *або* **привілє́ґія** *лат.* право першенства надане якійсь особі, товариству або громаді, прероґатива.

при́зма *гр.* тіло, ограничене рівними площами, якого грани і основні площі рівнобіжні.

прима́р *лат.* начальний лікар в шпитали; **при́мас** перший епископ в краю.

приміти́вний *лат.* первісний, простий, звичайний.

пріз *фр.* нагорода, здобич; корабель, що його забрав ворог в бою; щипта.

пріма *лат.* перший степень; найліпший рід [ґатунок]; давна назва першої кляси в ґімназії; **прімадонна** *іт.* перша співачка в театрі.

прімі́ція *лат.* перша Служба Божа нововисвяченого священика.

прімоґеніту́ра *лат.* право первородства.

прінціп *лат.* початок, основа, правило; **прінціпа́л** настоятель, службодавець; **прінціпія́льний** початковий, основний, засадний.

пріо́р *лат.* начальник духовного закона, ігумен, архімандрит.

пробабілі́зм *лат.* правдоподібність.

пробле́м[а] *гр.* задача, завдане, що має бути роз-

вязане; загадка, наукове питанє; **проблєматичний** загадковий, непевний.

пробо́ство *лат. через пол.* мешканє пароха, приходство; **про́бощ** парох.

провенієнція *лат.* походженє, початок.

провіде́нція *лат.* провидінє.

провізія *лат.* запаси живности; належитість за купецькі справи, опуст; **провізор** заступник, повновласник; **провізоричний** тимчасовий; **провізо́рія** 1. тимчасове зарядженє, розпорядженє; 2 позов за нарушенє в посіданю.

провінціоналізм *лат.* вираз уживаний лише в одній місцевости; **провінціона́льний** краєвий, не-столичний; **провінція** більша частина краю; край в протиставленю до столиці, не-столичне місто.

провіа́нт *лат.* пожива, харчі, запас поживи.

провока́тор *лат.* той, що викликує ворожнечу; **провока́ція** зачіпка, визов, дражненє; **провокува́ти** визивати, викликувати непорозумінє, дражнити.

прогібіти́вний *лат.* охоронний, що спинює або недопускає; **прогібіція** заказ, заборона.

програ́ма *гр.* оголошенє, укладанє порядку наперед, порядок (концерту), виклад (політичних) поглядів.

проґімна́зія *гр.* приготовляюча школа до ґімназії; низша ґімназія.

проґнати́зм *гр.* лице з сильно висуненими щоками.

проґно́за *гр.* вгадуванє на перед (погоди, недуги); **проґно́стик** знак, ознака, віщуванє, ворожба; **проґно́стика** штука відгадувати на перед.

проґре́с *лат.* поступ, розвій; **проґреси́вний** поступовий; **проґресі́ст** поступовий чоловік, член поступової партії; **проґре́сія** поступ, черга, порядок.

проду́кт *лат.* плід, овоч, виріб; діло, чин; добуток [*матем.*]; **продукти́вний** пожиточний, корисний; видатний, плідний; **продукувати** виробляти; показувати, представляти; **проду́кція** вироблюванє, здобуванє; **проду-**

це́нт вирібник, що виробляє всілякі річи, фабрикант.

проє́кт *лат.* плян, намір, начерк; **проєктіль** *фр.* набій, гарматня куля; **проєктува́ти** *лат.* робити пляни, снувати наміри; **проє́кція** мет, представленє якогось тіла на площині.

про́за *лат.* звичайна, невіршована мова; дійсність, буденність; **проза́їк** писатель, що пише прозою; **прозаїчний** писаний прозою, невіршований; буденний, без фантазії; **прозо́дія** наука про довгі і короткі склади при віршованю.

прозеліт *гр.* новонавернений.

Прозерпіна *лат.* [*гр. Персефона*] жінка бога підземного світа.

прозопопе́я *гр.* поетична фіґура; уособленє.

прокімен *гр.* стих із псальмів Давида, читаний перед Апостолом і Евангелієм.

прокляма́тор *лат.* той, що публично щось оголошує; **прокляма́ція** поклик, відозва до загалу; **проклямувати** (публично) оголошувати.

проко́нсуль *лат.* римський урядник, вислужений консуль, заступник *консуля.*

прокру́ст *гр.* мучитель; прикре, безвихідне положенє.

проку́ра *лат.* повновласть у веденю підприємства, заступництво; **прокура́тор** державний урядник, що виготовлює і вносить до суду обжалованя; **прокурато́рія** уряд, що боронить публичної власности; **прокури́ст** заступник торговельної спілки, повновласник.

пролеґо́мена *лат.* вступні поясненя.

пролета́р *лат.* такий, що не має свого майна, нуждар; робітник; **пролетарія́т** робітницький стан, зарібники.

прольо́ґ *гр.* вступне слово до деяких драматичних творів, вступ, передмова.

прольонґа́та, прольонґа́ція *лат.* продовженє, проволока; **прольонґувати** продовжувати.

промемо́рія *лат.* про неза-

будь, пропамятне письмо.

промена́да *лат.* прохід; місце, де люди проходжують ся.

проме́са *фр.* обіцянка; квіт на якусь виплату, довжний скрипт.

Промете́й *гр.* грецький герой [титан], що викрав з неба огонь, щоби помогти людям і терпів за се страшні муки прибитий до скелї на розказ богів; образ невтомимого людського духа, що мимо перешкод змагає до поступу; **промете́йський** величний, могучий.

промі́лле *лат.* десята частина проценту [⁰/₀₀].

промо́ція *лат.* посунене вперед, надане титулу доктора; **промувати** посувати вперед; надавати титул доктора.

промульґа́ція *лат.* оповіщене; публичне оголошене закона.

проно́мен *лат. в грам.* заіменник.

прононсо́ваний *фр.* ясно зазначений, загально знаний; **пронунція́ція** *лат.* спосіб вимовлюваня.

пропаґа́нда *лат.* ширене, проголошуване (гадок, поглядів); католицький уряд в Римі для ширеня католицької віри (congregatio de propaganda fide); **пропаґувати** проголошувати і ширити якісь погляди.

препеде́втика *гр.* приготовляюча наука, усе, що потрібне до виученя якоїсь науки.

пропеле́р *лат.* прилад, що гонить вперед корабель або лїтак.

пропіле́ї *гр.* передсїнок грецьких святинь.

пропіна́ція *лат.* право вишинку; місце, де продає ся горячі напитки, шинок.

пропози́ція *лат.* внесене; поставлене свого бажаня; **пропоне́нт** внескодавець; **пропонувати** ставити внесене, вносити, представляти.

пропорціона́льний *лат.* розмірний, рівномірний, відносний, в рівних розмірах; **пропо́рція** відношене, розмір.

проре́ктор *лат.* заступник *ректора.*

пророґа́ція *лат.* продовжене урядованя.

просе́ктор *лат.* лїкар, що крає трупи [для науки]; **просекто́рія** місце, де медики крають трупи і вчать ся про склад тїла.

проскоми́дія *гр.* перша частина богослуженя, де приготовлює ся усе, що потрібне до Тайни Евхаристії.

проскрибувати *лат.* виймати з під права, кидати опалу; **проскри́пція** неласка, прогнане, вигнане з краю за кару (у Римлян), банїція.

про́скура *гр.* хліб, якого уживає ся до Причастія.

проспе́кт *лат.* вид, довга, широка і рівна улиця; огляд (плян) нового підприємства, оголошене про появу нового твору.

просперувати *лат.* добре удавати ся, розвивати ся.

проститу́тка *лат* публична дївчина, повія, що віддає себе для зарібку; **проститувати ся** продавати ся, неславити ся; **проститу́ція** розпуста для зарібку.

протаґоні́ст *гр.* перший актор в старогрецькій драмі.

протеґувати *фр.* попирати, виріжнювати.

Проте́й *гр.* морський бог у старих Греків, що прибирав всїлякі види; *звідси* людина, що зміняє легко погляди.

проте́ктор *лат.* охоронець, опікун, що комусь дає підпору; **протектора́т** власть протектора, опікунча власть одної держави над другою; **протекціоні́ст** той, що має протекцію; **проте́кція** допомога, підпора, охорона.

проте́ст *лат.* спротив, спротивлене, застережене; **протеста́нт** християнин, що не признає зверхности папи; **протестувати** перечити, противити ся; нотаріяльна заява, що не заплатить ся або не прийме ся векселя.

протоєре́й *гр.* старший священик

протоко́л *гр.* справоздане з засїданя, письменне стверджене, що якусь урядову чинність відбуто, опис нарад; **про-**

токоля́нт писар, що списує хід нарад.

протомéдик *гр.* начальний, старший лікар.

протонотáр *гр.* секретар [писар] папської канцелярії.

протоплязма *гр.* зародок.

протопресвітер *гр.* почетний титул старших священиків.

прототи́п *гр.* первовзір, первообраз, перша відбитка, ориґінал.

протуберáнції *лат.* сонішні проміні, які дають ся видіти при затьмі сонця.

профáн *лат.* невтаємничений в щось, необзнакомлений з чимсь; світський чоловік; безбожник; **профанáція** образа святих почувань; **профанувати** збезчестити, ображувати

професіонáльний *лат.* заводовий; **професіоніст** заводовець, ремісник, промисловець; **профéсія** стан, зване, ремесло, промисл, фах.

профéсор *лат.* учитель при середних і висших школах; **професýра** учительський стан, учительоване, учительська посада (катедра).

профéт *гр.* пророк, віщун.

профіля́кса *гр.* охоронні способи перед недугами.

профíль *фр.* рисунок лиця з боку, вид лиця з боку; перекрій.

профíт *фр.* зиск, дохід, користь.

прóфос *лат. через нім.* військовий слуга.

процедýра *лат.* поступоване; судові приписи як поступати при розправах.

процéнт *лат.* відсотки, дохід з гроший позичених або вложених на щадницю.

процéс *лат.* поступоване, проява, коли що небудь діє ся, судова справа; **процéсія** церковний похід з хоругвами і образами; **процесувати ся** правувати ся.

прудéрія *фр.* неприродна або удавана соромливість.

прунéля *фр.* рід тонкої матерії.

псалóм *гр.* релїґійна пісня особливо жидівська в Старім Завіті; **псалти́р** збірка 150 псальмів жидівського царя Давида; **псальмóдія** пісня, що стоїть по середині між співом а говоренем.

псевдо- *гр.* фальшивий; **псевдонíм** прибране імя письменника або театрального актора.

психе *гр.* душа; **Психéя** любка Ероса; **психíчний** душевний; **психія́трія** наука при умові забуреня; **психóза** умова недуга; **психольóґ** дослідник людської душі, той, що вміє пізнавати характер чоловіка; **психольоґíчний** приналежний до психольоґії; **психольóґія** наука про душу; **психопáт** умово хорий; **психопáтія** умова хороба.

психромéтер *гр.* прилад до міряня вогкости в воздусї.

П. Т. *лат. скор. з* pleno titulo уживає ся в написях і відозвах замість вичислюваня усїх титулів.

птерозáвр *гр.* велика літаюча ящірка з передісторичних часів.

пýблика *також* **публíка** *або* **публи́чність** *лат.* нарід; загал, глядачі, слухачі; **публи́чний** загальний, для всїх доступний; **публікáція** оголошене; **публікувати** оголошувати загалови, видавати; **публіци́ст** дневникар, той що пише до часописий; **публіци́стика** дневникарство, уміліcть писати до часописий.

пуґінáл *лат.* довгий обосічний ніж.

пуд *мос.* російська вага, $16^1/_3$ кільоґрама.

пудéлко, **пýдло** *нім. через пол.* коробка, кошелець, кошик, скринка.

пýдель *нім.* порода псів середного зросту з великим, гарним волосєм.

пýдер *фр.* пахуча рижова мучка, уживана як білило на лице і волосе.

пýдінґ *анґ.* анґлїйська улюблена страва [леґоміна] з рижу, булок, яєць, масла, цинамону і цитринових скірок.

пýкель *герм. через пол.* звиток (волося).

пýля *фр.* одна гра в кар-

ти, партія; ставка при грі в гроші.

пуля́рда *фр.* годована курка.

пуля́рес *лат скор. з* **пуґіля́рес** мошонка, карман, калита.

пуль *анґ. гл. картель.*

пульверизувати *лат.* порошкувати, терти на порошок.

пуль[пі]т *лат.* скісна підставка під книжки, ноти і т. д.

пульс *лат.* бите крови в жилах, живчик; **пульсувати** живо бити ся (кров), рухати ся, ударювати.

пу́ма *гл. куґуар.*

пу́мекс *лат.* мінерал, що уживає ся до гладженя каміня і металів.

пункт *лат.* точка, кропка; границя або конець лінії [*в ґеом.*]; одна гадка, речене, предмет (бесіди), обставина; **пункта́ції** спис перших условин угоди; **пунктуа́льний** докладний, точний.

пу́нца *фр.* значок на золотих або срібних предметах на знак, що се щире золото або срібло.

пунч *анґ.* напій зроблений з води, цукру, руму, чаю і цитрини.

пу́ня *лит.* стодола.

пу́піль *лат* хлопець чи дівчина під чиєюсь опікою, вихованець.

пу́ризм *лат.* пересадне усуване (з уживаня) чужих слів; **пури́ст** чоловік дбалий о чистоту мови і обичаїв; **пуритани́н** член анґліканської реліґійної секти; надзвичайно чесний чоловік; **пурифіка́ція** чищене.

пурпу́ра *лат.* сильно червона краска; дорогоцінна матерія забарвлена пурпурою; червоний одяг, ознака високого церковного достоїнства.

путе́ря *рум.* насильство, ґвалт.

пу́тня *нім.* р д дїжки, бочка.

пуцувати *нім.* чистити, щіткувати.

пу́шта *мад.* мадярський степ.

пяні́но *іт.* малий фортепян; **пяні́ст** сей, що грає на фортепяні.

пя́стер еспанський гріш; також турецький гріш.

Р.

Р [**R**] *при степенях зимна і тепла* означає прилад Реоміра до міряня температури з поділкою на 80 степенів.

Ра *єг.* бог сонця у старинних Египтян.

раба́т *фр.* опуст при купні товарів.

раба́ти *фр.* вилоги при військових мундурах; **раба́т[к]а** мала грядка на цвіти.

ра́бін *евр.* жидівський священик.

рабулі́стика *лат.* накручуване параґрафів закона на власну користь, крутійство.

ра́вві *евр.* учитель у старинних Жидів.

равт *анґ.* велика вечірна забава, переважно без танців.

Радама́нт *гр.* син Зевеса і Европи, судія в підземнім світї.

ра́джа *санс.* індійський князь або король

радика́л *лат.* чоловік скрайних переконань; член радикальної партії; хемічна сполука, що не дає ся дальше розложити; **радикалі́зм** змагане до рішучої і основної переміни суспільного ладу; **радика́льний** з коріня основний, безоглядний; належний до радикальної партії.

ради́рка *лат.* ґума до витираня письма; **радирувати** стирати, скробати; викликувати образи на металевих плитах при помочи хемічних квасів.

ра́д[ій] *лат.* металь, що видає з себе ясні лучі; промінь; **ра́діюс** луч кола; **радія́льний** в напрямі лучів.

ра́йвах *нім.* крик, замішане, галас.

райо́н *фр.* округ, околиця.

ра́йсбрет *нім.* дощинка, на якій причіпає ся папери до рисованя.

райтера́да *фр.* утеча, зворот в зад.

райту́зи *нім.* широкі штани до їзди верхом.

райтшуля *нім* будинок, в якім уїздить ся коні.

райфайзенські спілки рільничі спілки, звичайно кредитові, засновувані після взірця Райфайзена.

ра́йхсрат *нїм.* держава рада (в Австрії); **ра́йхстаґ** державний сойм (в Нїмеччині).

ра́[й]я *ар* не-магомеданський підданий султана в Туреччині; індійський князь.

раке́та *іт.* штучний огонь.

Раку́зи *чес.* Австрія.

ра́ма *нїм.* оболок, обвідка; основа.

рамада́н *або* **рамаза́н** *ар.* великий піст у магомедан.

Рамая́н *санс.* велика індійська поема з 4. стол. по Хр., в якій описані житє і пригоди бога **Рами**.

ра́мпа *фр.* поруче; підвисшений доїзд перед великими будинками (театром); край сцени в театрі.

ра́нґа *фр.* урядничий степень, чин.

ранда́р *гл.* *орендар.*

рандеву́ *фр.* умовлена стріча.

ранжувати *фр.* укладати, порядкувати (після зросту).

ра́нкор *або* **анкер** *лат.* жаль, уразa.

ранту́х *нїм.* загортка на голову, хустка.

рапі́дний *лат.* скорий, швидкий, бистрий.

рапі́р *фр.* довга і вузка шабля до вправ.

рапо́рт *фр.* службове донесенє, справозданє; **рапортувати** доносити висшій власти.

рапсо́д *гр.* вандрівний співак у старинних Греків; **рапсо́дія** спів рапсода; уривок більшої оповідаючої поеми; музичний твір на народні мотиви.

раптуля́р *лат.* збірка всїляких заміток; памятник.

ра́птус *лат.* поривистий чоловік, нарванець, горячка.

рари́тас *або* **рарите́т** *нїм.* рідкість, особливість.

ра́са *фр.* порода людий; племя, що сильно відріжняє ся від других племен (кавказьке, монґольське, муринське, маляйське, індіянське); **расовий** з всїми признаками своєї раси; *про звіря* гарний оказ.

раско́льнїк *мос.* старовір.

раст *нїм.* відпочинок.

ра́та *лат.* частинна виплата належитости.

рата́фія *іт.* солодка горівка з овочів.

ратифіка́ція *лат.* затверджене заключеної угоди між двома державами; **ратифікувати** признавати, потверджувати.

ра́туш *нїм.* міський дім, громадський дім [звичайно з вежою], де відбувають ся засїданя громадської ради.

ра́фа *нїм.* підводна скеля.

рафіна́да *фр.* чистий цукор в головах; **рафіна́ція** очищуванє цукру з примішок; **рафіне́рія** фабрика, де очищують цукор; **рафіно́ваний** очищений; зручний, хитрий, спритний.

рахі́т[іс] *гр.* діточа недуга, т. зв. анґлїйська слабість.

раціоналі́зм *лат.* фільософічний напрямок, що опирає ся лише на розумі; *в рел.* відкиненє усего, що противить ся розумови; **раціоналі́ст** приклонник того напряму; **раціона́льний** розумний, до речі, оправданий; **ра́ція** причина, основа, розумна гадка, слушність.

ра́ццiя *ар.* напад, рабунок.

ра́шпля *нїм.* великий пильник.

реаґе́нції *лат.* хемічні матерії, що викликують якесь означене діланє; **реаґувати** протиділати, проявляти якесь діланє; **реакціоне́р** прихильник старого ладу, а противник всякого поступу; **реа́кція** протиділанє, зміна в наслїдок діланя; ворожнеча до усього нового.

реалі́зм *лат.* фільософічний напрямок, що опирає ся на досвіді; *в штуці і лїтературі* вірне і докладне представленє дійсности; **реалїзувати** перевести в діло, здійснити; продавати, заміняти на гроші; **реа́лії** дійсні річи; звістки про житє і звичаї старинних народів; **реалі́ст** приклонник реалїзму; ученик реальної школи; **реа́льний** дійсний, річевий; **р. школа** середня школа, в якій не учать нї латини, нї греки, лише приготовляють до технічних наук; **реа́льність** дійсність; нерухомий маєток.

реасекура́ція *лат.* обезпека товариства обезпечень в иншім подібнім товаристві для охорони перед стратами.

реасу́мпція *лат.* відновлене (процесу); **реасумувати** збирати в цілість, подавати зміст, брати на ново під обради.

ребе́лія *лат.* бунт, повстане.

ре́бус *лат.* образкова загадка, відгадуване цілих речень при помочи всіляких образків, фіґур і написів.

ревакціна́ція *лат.* щіплене віспи по раз другий.

рева́нж *фр.* відплата.

ревеля́ція *лат.* виявлене, викрите.

ревера́нс *фр.* поклін з присіданєм, уживаний головно дівчатами; глубокий поклін.

ревере́нда *лат.* довга верхня одіж у католицьких священиків; **ревере́нція** поважане, пошана.

реве́рс *лат.* посвідка; стверджене з'обовязаня власним підписом; **реве́рсія** поворот власности в руки попереднього власника.

реві́де́нт *лат.* урядник, що має провірювати діяльність других урядників; **ревідувати** провірювати; перешукувати (на границі); **реві́зор** контрольор; урядник, що переводить ревізії; **ревізія** провірюване (каси).

ревіндика́ція *лат.* відібране; відзискане.

реві́р *нім.* округ, частина.

ре́вія *фр.* перегляд війська.

ревмати́зм *гр.* гостець, біль в ставах, костях і мязнях від простуди; **ревмати́чний** з ревматизму, хорий на ревматизм.

ревока́ція *лат.* відкликане (закидів).

революці́йний *лат.* скрайний, змагаючий до перевороту; **революціоне́р** *або* **революціоні́ст** приклонник або учасник **револю́ції** т. є. наглої переміни державного устрою.

рево́львер *лат.* пістолет на кілька набоїв.

регабіліта́ція *лат.* привернене втраченої чести.

реґа́л *нім.* полиця на книжки.

реґа́лії *лат.* відзнаки цісарської або королівської власти (корона).

реґенера́ція *лат.* відроджене; **реґенерувати ся** відроджувати ся.

реґе́нт *лат.* управитель краю в часі недуги, неприсутности або малолітности цісаря.

реґе́ста *лат.* спис документів з короткими змістами, упорядкований після років.

реґіме́нт *лат. через нім.* полк.

реґіо́н *лат.* околиця, *район*; верства.

реґі́стер *або* **ре́єстр** *лат.* спис; скаля людського голосу; складова частина орґанів; **реґістра́тор** урядник, що провадить реєстри; **реґістрату́ра** відділ уряду, де зложені акти; **реґіструвати** втягати в реєстр.

реґляме́нт *фр.* припис, наказ, *реґулямін.*

реґре́с *лат.* упадок; домагане звороту страти; **реґреси́вний** поступаючий в зад.

ре́ґула *лат.* правило, припис; **реґулювати** управильнювати (хід машини), заводити лад; **реґулямі́н** збір приписів, що подають спосіб поступованя; **реґуля́рний** правильний; **реґуля́тор** прилад, що управильнює рух машини; **реґуля́ція** управильнене (бігу ріки).

редаґувати *лат.* укладати яку небудь писану річ; ладити до друку; старати ся о статї до часописи; **реда́ктор** управитель часописи, що має право укладати і справляти матеріял до часописи; **реда́кція** склад осіб, що пишуть до одної часописи; спосіб укладу поодиноких творів, статей або збірок; місце, де укладає ся часопись.

реде́мптор *лат.* спаситель; **редемпторист** чернець з закона Спасителя; **реде́мпція** відкуплене, спасене.

редінтеґра́ція *лат.* відтворене цілости з поодиноких частин або останків.

реді́ф[и] *тур.* турецька оборона краєва.

реду́кція *лат.* стягнене,

справаджене, зменшене, заміна (корон на сотики).

реду́т[а] *фр.* 1. шанець, мале укріплене; 2. маскова забава.

реесконтувати *іт.* відпродувати здисконтовані векслї.

рее́нт *лат.* 1. нотар; 2. дяк.

рее́стр *лат. гл. реґістер;* **реєстро́в[ан]ий** втягнений в спис (козаків).

режі́м *фр.* образ житя або (державного) ладу.

режісе́р *фр.* управитель театральних представлень; людина, що займає ся уладженем.

резе́да *лат.* рід запашної огородової ростини.

резе́рва *фр.* запас; запасове військо; повздержність; **резерві́ст** жовнїр запасового війська; **резервуар** збірник на воду або инші течі; **резервувати** заховувати, застерігати (місце).

резиґна́ція *лат.* зречене, уступчивість, рівнодушність; **резиґнувати** вирікати ся чого, уступати.

резиде́нт *лат.* заступник держави при заграничнім дворі; **резиде́нція** столиця (цїсаря, епископа); **резидувати** стало мешкати, пробувати.

резисте́нція *лат.* опір; **пасивна р.** рід страйку державної служби, коли урядники для припинення роботи, виконують докладно усї найменші приписи.

резіме́ *фр.* [resumé] коротке зіставлене виводів або гадок (статї, бесїди, спору), зміст, висновок.

резолю́тний *лат.* рішучий, певний; певний себе; **резолю́ція** рішене якоїсь справи, постанова.

резо́н *фр.* причина, основа, рація; **резона́нс** відгук, відголос; **резона́тор** голосник, прилад при музичнім інструментї до відбиваня і скріплюваня звуків; **резоне́р** балакун, людина, що богато говорить про маловажні річи; **резонувати** широко доказувати, міркувати.

результа́нта *лат.* вислїдна сила; **результа́т** вислїд.

резуре́кція *лат.* воскресене; великодна утреня в католицькім костелї.

резюме́ *гл. резіме.*

рейд *анґ.* місце в пристани недалеко берега, де стають великі кораблї, що не можуть пристати до самого берега.

рейс португальський гріш, вартости около 6 корон, уживаний також в Бразилїї.

рек *нїм.* дручок опертий на двох стовпах, на якім виконує ся всїлякі руханкові вправи.

рекапітуля́ція *лат.* коротке повторене прочитаного або почутого.

реквізи́ти *лат.* усї предмети потрібні до якоїсь цїли (до писаня, до театральної вистави); **реквізи́ція** просьба одної власти до другої о залагоджене якоїсь справи; домагане; **реквіре́нт** що обжаловує; слїдчий судія.

рекля́ма *лат.* публичне оголошене (в часописях), розголос; **реклямáція** домагане звороту або відшкодованя або справленя похибки; **реклямувати** розголошувати; домагати ся.

рекоґноскувати *лат.* слїдити, розпізнавати (тожсамість особи), оглядати (місцевість).

реколе́кція *лат.* духовні вправи перед сповідю, розважаня; покута.

рекоменда́ція *або* **рекоманда́ція** *лат.* поручене кого або чого другій особі; добре поручаюче свідоцтво; **рекомендо́ваний** поручений (лист).

рекомпенза́та *лат.* винагорода шкоди або страти.

реконвалєсце́нт *лат.* людина, що по тяжкій недузї приходить до здоровля; **реконвалєсце́нція** виздоровлюване.

реконеса́нс *фр.* військові розгляди.

реконстру́кція *лат.* відтворене, відбудоване, перероблене на ново.

реко́рд *анґ.* найлїпший вислїд в якім спортї (в скорости, зручности, силї).

рекреа́ція *лат.* відпочинок, відсвіжене сил.

рекриміна́ція *лат.* взаїмні закиди або обжалованя.

рекру́т *фр.* новобранець (в війську), новик; **рекрутувати ся** складати ся з чого.

ректифіка́ція *лат.* спростоване, пояснене; перечищене (горівки).

ре́ктор *лат.* вибираний начальник висших шкіл (духовних семінарій); **ректора́т** уряд або місце урядованя ректора.

рекуре́нт *лат.* той, що вносить **реку́рс** т. є. відклик до висшої власти або зажалене; **рекурувати** робити жалобу против якогось зарядженя, відкликати ся.

релеґа́ція *лат.* видалене (з краю), вигнане (зі школи).

релі́ґійний *лат.* побожний, віруючий; **релі́ґія** признаване висшої сили, що панує над світом, віра в Бога.

рел[ї]є́ф *фр.* випукла різьба; **рел[ї]є́фний** такий, що вистає; такий, що його виразно знати.

релі́квії *лат.* тлінні останки, мощі.

реляти́вний *лат.* зглядний, залежний; **реля́ція** справоздане; відносини, залежність.

ре́льси *анґ.* зелізничі шини.

реманє́нт *лат.* готівка в касї; запас ґроший або збіжа; залеглий податок.

рема́рка *фр.* примітка, увага, пояснене.

реме́діюм *лат.* лік, помічне средство.

ремі́ *фр.* розіґранка; щось непорішене; **ремі́за** возівня.

ремінїсцє́нція *лат.* спомин.

ремі́сія *лат.* відложене справи до иншого засїданя; відсилач; **ремі́тє́нт** власник векселя, особа, якій треба заплатити за вексель.

ремонстра́нція *лат.* противставлене, закид; **ремонструвати** виступати з закидами або збивати чужі, протестувати.

ремо́нт[а] *фр.* направа; купно коний для війська; **ремонтє́р** офіцир, що скуповує коні для війська.

ремунера́ція *лат.* відшковане, нагорода за якусь чинність (за научну працю).

ренеґа́т *лат.* відступник від своєї віри або своїх переконань, зрадник своєї народности.

ренеса́нс *фр.* відроджене (в штуцї) в 15. і 16. стол.; стиль з часів відродженя.

ренїтє́нт *лат.* упертий, людина, що ставить опір.

ренова́ція *лат.* віднова; *при векслях* продовжене.

реноме́ *фр.* добре імя, слава, розголос; **реномо́ваний** славний, захвалений.

ре́нта *фр.* чистий дохід з сталого маєтку або з покладного гроша.

Рентґене́ві лучі невидимі лучі світла, які мають ту прикмету, що переходять через всї непрозорі тїла з виїмком металів і костий.

рентувати ся *фр.* приносити дохід, оплачувати ся.

ренунція́ція *лат.* відклик[ане], зречене.

реорґанїза́ція *лат.* новий устрій, перерібка.

репара́ція *лат.* направа.

репарти́ція *лат.* поділ, розложене (податків).

реперто́рія [-іюм] *лат.* показчик; спис річний; коротеньке представлене якоїсь науки.

репертуа́р *фр.* запас сценїчних штук, які виставляє ся в однім театрі; спис роль одного актора.

репети́ція *лат.* повторене, проба; **репетієрова стрільба** така стрільба, що за потисненєм пружини вистрілює більше число набоїв; **репетіто́рія** шкільний виклад в скороченю; **репетувати** повторювати (клясу).

ре́пліка *фр.* відповідь (в суді на закиди).

репозито́рія *лат.* полиця на книжки, шафка; **репонувати** складати до перехованя, відкладати.

репорте́р *фр.* новинкар, що збирає всілякі відомости для часописий.

репрезента́нт *лат.* заступник, посол; **репрезента́ція** заступництво.

репреса́лії *лат.* переслїдуваня; **репре́сія** гніт, утиск.

репріме́нда *фр.* догана.

репроба́та *лат.* відкинене, непризнане; догана; **репробувати** не приймити, відкинути при іспитї.

репродукувати *лат.* відтворювати щось на підставі подібної річи, наслїдувати; **репроду́кція** відтворене (образу).

репс *фр.* рід шовкової тканини.

рептилії *лат.* плазуни; *о людях* підлі, нікчемні люди; **рептильна преса** брукова, продажна преса.
република *лат.* такий державний устрій, коли начальна власть спочиває в руках народу, що для управи вибирає президента на означений протяг часу; **републиканець** мешканець републики; приклонник републиканського ладу.
репульс *лат.* відкинене.
репутація *лат.* добра або лиха слава про когось в певнім гурті людий.
рескрибувати *лат.* оголошувати розпорядок; **рескрипт** письменний розказ висшої власти.
ресори *фр.* пружини, на яких кладе ся віз, щоби менше тряс.
ресорт *фр.* обсяг діланя, заняте.
респект *лат.* поважане.
респіратор *лат.* прилад для охорони від вдихуваня злого воздуха; **респірація** [від]дихане.
респіціент *лат.* старший урядник при фінансовій сторожі.
республика *гл.* *република.*
реставратор *лат.* властитель гостинниці; **реставрація** 1. віднова, відбудоване; 2. гостинниця.
рестант *фр.* довжник; **рестанція** позісталий довг.
реституція *лат.* зворот, привернене давного ладу; відновлене процесу.
ресторан *фр.* гостинниця.
рестрікція *лат.* обмежене, застережене.
ресурса *фр.* місце для забав; бесіда, касино.
ретор *гр.* учитель красномовства у Греків і Римлян; бесідник, речник; **реторика** наука красномовства; **реторичний** красномовний; штучний, нещирий.
реторта *лат.* кругляста посуда з широкою вигнутою шийкою.
ретракція *лат.* стягнене, скорчене.
ретро *лат.* взад, назад; **ретроверсія** переклад з викладової мови на чужу; **ретроґрад** противник поступу, зацофанець; **ретроспексія** погляд в минувшину.
ретур *фр.* назад; **ретурка** поворотний білет; в театрі білет, який видають тим, що виходять підчас павз; **ретурнувати** звертати назад (лист).

ретушер *фр.* той, що поправляє фотоґрафії; **ретушувати** поправляти, підрисовувати фотоґрафію.
рефектар *лат.* їдальня в монастири або семінарії.
реферат *лат.* виклад; справоздане; в уряді якась чинність, що належить до одного урядника; **референдум** всенародне голосоване (в Швайцарії); **референт** справоздавець; урядник, що має реферат.
рефлекс[ія] *лат.* відбите світла; увага, розум, застанова; **рефлектор** вгнуте зеркало, що відбиває світло дуже ясно; **рефлектувати** відбивати світло; опамятувати когось; мати на що надію; **р. ся** опамятати ся (в гніві).
реформа *лат.* поправа, переміна; **реформатор** людина, що бере ся до поправи істнуючого ладу; **реформація** поправа; антипапський рух церковний в 16. стол., що довів до заложеня протестантської церкви; **реформовані** *або* **реформати** приклонники наук Лютра і Кальвіна.
рефрактор *лат.* *телескоп*; **рефракція** заломлюване світла.
рефрен *фр.* припів.
рефутація *лат.* збите закидів противника.
рецедива *лат.* поворот, повторене (недуги); **рецедивіст** чоловік, що в друге допустив ся провини.
рецензент *лат.* людина, що оцінює вартість якоїсь книжки, образа то що; **рецензія** оцінка (книжки); **рецензувати** оцінювати вартість твору літератури або штуки.
реце[п]іс *лат.* посвідка відібраня (листу).
рецепта *лат.* лікарський припис на зладжене ліку.
рецес *лат.* проволока.
реціпіент *лат.* приймаючий; посудина, з якої випомповуємо воздух при ужитю воздушної помпи.

рецітувати *лат.* говорити з памяти, виголошувати, деклямувати.
речітатів *іт.* місце в пісни, зближене до звичайного способу говореня.
ре́шта *нім.* останок.
Ре́я *гр.* мати богів і людий, жінка Хроноса.
ривалїзувати *фр.* суперничити, змагати ся о що.
ри́ґель *нім.* засувка.
ри́ґор *лат.* карність; **риґори́ст** чоловік, що придержує ся остро приписів; **риґоро́з** строгий іспит для одержаня титулу доктора; **риґороза́нт** той, що здає докторські іспити.
ридва́н *гр.* старинний віз на двох колесах, уживаний у війнї.
ри́за 1. *ц.-слав.* церковні шати; 2. *нім.* міра паперу = 20 лїбер.
ри́зико *іт.* небезпечна проба; **ризикувати** відважити ся на непевну або небезпечну пробу.
Рим столиця Італїї і осїдок папи; папська курія.
рим *нім.* однозвучні закінченя складів вірша; **римувати** складати вірші.
ри́нок *нім.* площа серед міста; торговиця.
рипс *гл.* *репс.*
ри́са *нім.* черта, знак, знамя; **рисувати** чертати, значити олівцем або пером вигляд осіб або річий.
ритм *гр.* розмір; гармонїйне, звучне упорядковане складів; **ри́тміка** наука о розмірі віршів; **ритмічність** звучність складів.
ритуа́л *лат.* збірка церковних приписів; **ритуалї́ст** той, що добре знає церковні приписи; **ритуа́льний** обрядовий.
Рівіє́ра *іт.* беріг, побереже; дальматійське побереже над Адрійським морем.
Ріґве́да *санс.* одна з чотирьох книг індійських Вед.
рідікіль *фр.* дамська ручна торбинка.
ріме́са *іт.* заплата належитости готівкою або векслем.
ріно́церос *гр.* носоріг.
рісліні́ґ *нім.* рід вина.
рітрне́ля *іт.* *в муз.* пригривка, що повтаряє ся.

Ро́бінзон герой анґлійського оповіданя, що пере був всїлякі пригоди на далекім острові.
ро́вер *анґ.* двоколїсниця, *біцикль.*
рододе́ндрон *гр.* деревце з неопадаючим листєм.
ро́жа *лат.* огородовий цвіт, завезений з Персії; **розе́т[к]а** відзнака урядників; рід прикраси в будівництві; рід ошлїфованого діяменту.
Розіна́нте *есп.* назва *Дон Кіхотового* коня.
розмари́н *лат.* рід все зеленого деревця.
розолї́с *іт.* солоджена горївка.
рококо́ *іт.* стиль з часів французького короля Людвіка XIV; визначав ся великим богацтвом прикрас.
рокфо́р *від м. Р. у Франції* острий сир з овечого молока.
ро́ля *або* **роль** *фр.* в театральній штуці слова і поступоване одної особи [одного актора]; становище.
рома́н *фр.* повість, довше оповідане; любовна подія; **романе́ска** італїйський танець; **романї́ст** знавець романських мов і лїтератур; **рома́нса** лїрично-епічна поема; **рома́нський стиль** спосіб будованя, що визначає ся головно півокруглими луками і банями; **романські мови** французька, провансальська, італїйська, еспанська, портуґальська і румунська, що витворили ся з латинських нарічий; **романти́зм** лїтературний напрям з кінцем 18. і з початком 19. стол., що головну вагу клав на чутє і брав теми з народного житя; **рома́нтик** приклонник романтизму; **романти́чний** мрійливий, поетичний, принадний.
ромб *гр.* чотирокутник, що має усі боки рівні, а кути протилежні парами рівні; **ромбої́д** чотирокутник, що має боки і кути протилежні парами рівні.
ро́ндель *фр.* кругла посуда; **ро́ндо** коло, круг *в танци;* кругле письмо; рід вірша.
ро́стбіф *анґ.* волова печеня,

приладжена на анґлійський спосіб.
ро́та *нім.* відділ жовнїрів; дружина.
ротаційна маши́на *лат.* друкарська машина, що скоро друкує; **рота́ція** оборот.
ро́тмістр *нім.* капітан кінницї.
роту́нда *нім.* 1. великий круглий будинок з такою-ж вежою; 2. рід жіночої накидки.
роша́да *фр. в шахах* переставлене короля поза вежу.
роялі́ст приклонник панованя королївської династії (у Франциї).
роя́ль *гл. фортепян.*
рубе́ль *мос.* російська срібна монета вартости 2 К 54 сот.
Ру́бікон ріка в північній Італії; її перейшов Ю. Цезар проти волї сенату починаючи війну, *звідси* **перейти Р.** зробити рішучий крок, рішити ся.
ру́бін *нім.* дорогоцінний камінь червоної краски.
ру́брика *лат.* 1. рід мінерала, що пише на червоно; 2. місце між двома лініями; відділ; видаток; **робить р-у** значнійший видаток.
руґувати *нім.* усувати.
руде́ра *лат. через пол.* знищений будинок.
рудімента́рний *лат.* початковий, нерозвинений, первісний.
руйнувати *фр.* нищити, валити; **руіна** звалище; упадок; страта (майна).
руле́та *фр.* лента з міркою; газардова гра в гроші при помочи кульок і ріжнобарвної рухомої таблички; **рульо́н** звій, звиток.
рум *анґ.* спірітусовий напиток, зроблений з цукрової трощі.
румáк *тур.* кінь.
ру́мор *іт.* вереск, галас.
ронду́к *ор.* підвисшене (на корабли).
ру́ни *нім.* старе знакове письмо, головно у старинних Ґерман.
ру́пія *санс.* індійська і перська срібна монета вартости звиш 2 К
ру́птура *лат.* пропуклина.
рустіка́льний *лат.* селянський, хліборобський.
ру́та *фр.* дорога, шлях; **рути́на** вправа, досвід; **рутинований** вправний.

ру́фа *анґ.* задня частина корабля.
рюмка *лат. через мос.* келїшок, склянка.
рясофо́р *гр.* монах, що має перший ступінь постриженя.

С.

са́бат *евр.* святий день; субота; *шабас.*
сабеізм *гр.* почитане звізд.
сабо́ти *фр.* французькі деревляні черевики.
сава́ни степи в північній Америцї.
Саваóфт *евр.* Бог сили.
сагайдáк *тат.* прилад до переховуваня стріл.
Сага́ра *ар. досл.* море для вандрівників; велика пустиня в північній Африцї.
са́гіб *ар.* пан.
саґáн *тур.* великий кухонний котел.
саґо *мал. досл.* хліб; крупи або мучка з деяких родів пальми.
сади́зм полове збочене, неприродне збиткованє мущин над жінками.
Садуке́ї *евр.* староєврейська секта з 3-го стол. пер. Хр., що відкидала віру в безсмертність душі і воскресенє померших.
са́ді *ар.* турецький вандрівний монах.
сак *фр.* мішок, торба; сітка до ловленя риб; легка накидка.
сака́да *фр.* нагле потягнене уздечкою або *в муз.* смичком.
са́ккос *гр.* верхня епископська одіж.
са́кля *тат.* хата, землянка.
са́кра *лат.* святі річи або тайни; **сакра́льний** приналежний до св. Тайн або обрядів; **сакраме́нт** церковний обряд, св. Тайна; оклик жалю або здивованя; **сакраментувати** божити ся і клясти;
сакре кер *фр.* [sacré coeur] святе серце, назва жіночих монастирів, що займають ся виховуванем молодїжи.
сакхара́т *гл. сахарат.*
сала́та *іт.* рід ярини; рід приправи.
сала́ш *гл. шалаш.*
салда́т *мос. з нім.* жовнїр в Росії; **салда́тка** жінка чоловіка, що служить у війську.
Салєзіянкі монахинї св.

Франца Салезія, що займають ся плеканєм недужих і виховуванєм молодіжи.

са́лєм але́йкум *ар. зн.* низький поклін — турецьке поздоровленє.

са́лії *лат.* 12 жреців бога Марса в Римі.

салі́на *лат.* копальня або варня соли.

салі́тра *лат.* сіль з соду або потасу, азотан соду або потасу.

саліци́ль *лат.* рід хемічної сполуки; **саліцильо́вий квас** уживає ся в лічництві проти пропасниці.

саліцький закон франконський закон, що не признавав жінкам права власности і престола.

салют[ованє] *лат.* привіт, військове привитанє (вистрілом з гармат); **салютувати** витати, здоровити, віддавати військові почести.

саляма́ндра *лат.* рід чорної ящірки з жовтими пятнами.

саля́мі *іт.* рід ковбаси.

са́льва *лат.* з salve витай, збірний вистріл цілого відділу війська в чиюсь честь, *взагалі* рівночасний вистріл з кількох стрільб; **сальва́тор** спаситель; **сальвувати** ратувати.

са́льдо *іт.* ріжниця між тим кілько хто винен, а кілько йому винні; решта; **сальдувати** вирівнувати рахунок.

сальмія́к *лат.* сіль амонїяка, уживана в промислї і лїчництві.

сальо́н *фр.* прийомна комната, гостинна; вистава образів; **сальо́нка** зелїзничий віз приладжений для визначних осіб; **сальоно́вий** приналежний або придатний до сальону, гарно прибраний, з добрим уложенєм.

сальо́пка *фр.* жіноча накидка.

сальтаре́ля *іт.* італійський народнїй танець.

са́льто *іт.* скок; **с. морта́лє** [salto mortale] смертельний скок, небезпечна циркова вправа; нагла зміна переконаня.

сальфе́тка *іт.* *сервета.*

Самаритани́н мешканець жидівського міста Самарії; **с.** милосерний чоловік.

самодержа́віє *мос.* самовлада.

Самсо́н *евр.* жидівський біблійний силач, *звідси взагалі* незвичайно сильний чоловік.

са́мум *ар.* горячий і сухий вітер в Арабії і на Сагарі.

сан *еси. і пор.* святий.

санато́рія *лат.* лїчниче заведене для недужих; **сана́ція** уздоровленє; поправа.

санґвінік *лат.* горячий, рухливий чоловік; **санґвінїчний** горячий, жвавий, прудкий, вразливий.

санда́ли *гр.* обуве, що складає ся з підошви і ременів.

санджа́к *тур.* хоругов з кінським хвостом; край, повіт.

санїта́рний *лат.* приналежний до удержаня здоровля і охорони перед недугами; **с. відділ** відділ до плеканя недужих; **с. ко́рпус** загал військових лїкарів і доглядачів.

санкільо́ти *фр.* *досл.* без штанів, з короткими штанцями; назва народної партії в часах французької революції.

санктуа́рія *лат.* святе місце; **са́нктус** святий; **са́нкція** потвердженє (закона) найвисшою властю.

санскри́т *досл.* доскона́ла бесїда; мова старих Індусів.

са́нта, са́нте *еси.* свята, святе.

санті *фр.* *при мірах гл. центі*; **санті́м** сотна частина французької монети франка = 96 сот.

сантімента́льний *гл. сентіментальний.*

сантонї́н рід хемічної сполуки, яку видобуває ся з ростини Artemisia.

сапе́р *фр.* жовнїр, що призначений до сипаня шанців, копаня ровів і инших технїчних робіт.

сапонїфіка́ція *лат.* виріб мила.

сараба́нда *еси.* еспанський танець з музикою і співом.

сарафа́н *перс.* верхня одїж з одного кусника, запинана з переду.

Сараци́ни *ар.* магомеданцї, проти яких роблено хрестоносні походи.

сардинки *від острова Сар-*

дикїя окремо приладжена відміна оселедців.

сарка́зм *гр.* з'їдлива посмішка, глумливість; **саркасти́чний** з'їдливий, глумливий, злобний.

сарко́ма *гр.* мясна нарість на тїлї.

саркофа́ґ *гр.* величавий камінний гробовець на взір домовини.

Сарма́ти *гр.* старинна назва племен, що замешкували в давнїйших часах теперішню українську і польську країну; **Сарма́ція** край Сарматів; Польща.

сатана́ *евр.* чорт, злий дух; **сатанї́зм** почитане зла; ненависть до людий; лїтературний напрям; **сатанї́чний** дідчий, з'їдливий.

сателі́т *гр.* звізда, що безнастанно кружить довкола своїї планети; місяць; невідступний товариш.

сати́на *фр.* пружкована матерія подібна до *атласу*; **сатине́та** відміна сатини; **сатине́рка** прилад до гладженя; **сатино́вий** гладкий, блискучий (папір); **сатинувати** вигладжувати на взір атласу.

Са́тир *гр* у Греків лїсовий бог; **сати́ра** лїтературний твір з острими кпинами на людські хиби з тим, щоб їх поправити; **сатирія́зіс** рід недуги.

сатисфа́кція *лат.* відшкодоване, перепросини; вдоволене, радість.

сатра́п *перс. через гр.* староперський намісник; чоловік, що має велику власть і силу; *тиран*; **сатра́пія** округ під сатрапом.

Сату́рн *лат.* староримський бог, батько Юпітера; планета сонїчної системи; **Сатурна́лїї** всенародні ігрища в честь Сатурна; **сатурнї́зм** затроєне крови оловом.

са́фір *гр.* рід дорогого каміня.

сафі́чний вірш грецька форма вірша, що складає ся трьох одинацятьскладових і одного пятискладового вірша; **Сафо́[на]** грецька поетка, від якої походить назва сафічного вірша.

сафя́н *або* **сапя́н** *тур.* рід дуже гарно виправленої червоної скіри.

сахара́т *лат.* сполука цукру з иншими тїлами; **сахарі́н** солодке тїло зі смоли уживане хорими на цукрову недугу; **сахаро́метер** прилад до міряня скількости цукру.

саше́[тка] *фр.* торбинка або скриночка (на хустинки); подушечка напущена пахощами.

Сва́да *лат.* богиня вимови; **с.** вимовність, дар, вимови.

сві́та *фр.* дружина.

сеа́нс *фр.* засїдане; сходини в якійсь справі.

сеґреґа́тор *лат.* прилад до складаня всїляких листів і паперів після днів, азбуки і змісту; **сеґреґа́ція** віддїлене, подїл після відмін.

седе́ц *лат.* аркуш зложений в шіснацятеро на 32 сторони, шіснацятка, 16^{0}.

седі́ль *фр.* в французькій правописи значок, (garçon).

седіме́нт *лат.* осад (землї).

сезо́н *фр.* [saison] пора року, означений час; **сезоно́вий** відповідний до пори року.

се́ід *ар.* пан, князь.

сейсмоґра́ф *гр.* прилад до міряня землетрясень; **сейсмольо́ґія** наука про землетрясеня; **сейсмоско́п** прилад, що показує трясене землї.

сека́нта *лат.* лїнія, що перетинає обвід кола в двох точках; січна; **сека́тор** огородничі ножички до обтинаня галузок.

секату́ра *лат.* дрочене, переслїдуване; **секувати** докучати, гнобити.

се́квенс *лат.* другий по порядку або старшинї, дальший; **секве́нція** порядок (тонів).

секвестра́тор *лат.* урядник, що переводить секвестрацію; **секвестр[а́ція]** примусовий заєм маєтку довжника на річ держави або приватного вірителя.

секре́т *лат.* тайна; **секрета́р** писар; урядник, що залагоджує переписку і вставляє письма; **секретарія́т** уряд і канцелярія писаря; **секре́тний** тайний, довірочний.

се́кста *лат.* шестий тон; шеста кляса в школї; **секста́нт** астрономічний прилад до обчислюваня положеня (корабля на морі); **сексте́т** музичний твір на шість інструментів або голосів; **сексти́на** вірш, що складає ся з 6 віршів по 11 складів,причім римують ся вірші перший з третїм, другий з четвертим а пятий з шестим; **секстіліон** велике число зложенез одиниці [1] і 36 зер.

сексуалі́зм *лат.* полове житє; **сексуалі́ст** приклонник ботанїка Лїнне; **сексуа́льний** половий.

сект *іт.* міцне еспанське вино з сушеного винограду.

се́кта *лат.* релїґійне товариство людий, що ріжнять ся в дечім від головної релїґії; **секта́нтство** наклін до твореня сект, вузкоглядна партійність

се́ктор *лат.* витинок кола.

секуляриза́ція *лат.* висвободжене з під духовної власти і віддане під світську власть; **секуля́рний** віковий, столїтнїй; світський.

секу́нда *лат.* шістьдесята частина мінути; другий тон числячи від основного; друга кляса в школї; **секунда́нт** свідок при поєдинку; **секунда́р** другий лїкар в шпитали; **секундоґенітýра** право другого сина до спадщини; **секундувати** співати другим голосом, вторувати; помагати.

се́кція *лат.* краянє; відділ якогось товариства, уряду або збору.

селєдино́вий *лат.* блїдо-зеленавий.

селе́кта *лат.* вибір, виїмки (з писань).

Селе́на *гр.* грецька богиня місяця; **селєні́т** ґіпс; **селєноґра́фія** опис місяця.

селямлі́к *тур.* святочне приняте заграничних послів турецьким султаном.

сельтерська вода мінеральна кваскувата вода.

семазіольо́ґія *гр.* наука про значінє слів.

семафо́р *гр.* перед стаціями високі стовпи, при помочи яких подає ся машинїстам зелїзничих потягів знаки, чи в'їздити, чи задержати ся перед стацією; надморський телеґраф.

семе́ст[е]р *лат.* піврік; піврічна наука у висших школах.

семіна́р[ія] *лат.* шкілка дерев або ростин; школа, де вчать ся на народнїх учителїв; заведенє, де мешкають богослови; наукове заведенє; **семінарист** мешканець або ученик семінаря.

семіольо́ґія, **семіо́тика** *гр.* наука про познаки недуг.

Семіти загальна назва східних народів Жидів, Арабів, старинних Асирійців, Фенїкіян і и.; **семітські мови** арабська, арамейська, єврейська, сирійська і халдейська.

сена́т *лат.* у старинних Римлян найвисша рада державна; найвисша власть судова і адмінїстраційна; в Америцї рада представників усїх штатів; найвисша рада університетська зложена з ректора і професорів; **сена́тор** член сенату.

се́ндвіч *анґ.* [sandwich] хлїб з маслом, сиром і всїляким мясом; канапка.

се́нес листки одного африканського дерева, средство на розвільненє.

сенеша́ль *фр.* найстарший достойник у Франції і Анґлії в давнїйших часах.

се́нїор *лат.* найстарший член роду; предсїдатель братства; старший старшина; **сенїора́т** уряд сенїора, право старшини.

сенс *лат.* змисл, рація; **сенса́ція** велике вражінє, зворушенє, подив; щось дивного, нечуваного.

сенсімонізм наука французького писателя Сімона про потребу згуртованя людий в одну велику родину і знесеня всяких особистих прав.

сенсуалі́зм *лат.* наука про вразливість змислів.

сенте́нція *лат.* гадка, основна думка, що містить якусь науку.

сентіме́нт *лат.* чутє, вражінє, вразливість; **сентіменталі́зм** лїтературний напрям, що визначає ся надзвичайною чутливістю; **сентімента́льний**

чутливий, чулий, вразливий.
сепарати́зм *лат.* бажанє і стремлінє позбути ся чужого пановання і стати незалежним; **сепарати́ст** людина, що хоче скинути чуже пановане і змагає до самостійности;
сепара́тка окрема перегородка в гостинници; жінка судово розлучена з чоловіком; **сепара́тний** окремий; **сепара́тор** машина, що відділює товщ від молока, *центрифуга*; **сепара́ція** розділ, розлука; правний розділ в подружю.
се́пія *гр.* атраментова риба; брунатна фарба з течи, що містить ся в її міхурп.
септемвіра́т *лат.* заряд з семи людий.
септентріона́льний *лат.* північний.
септе́т *лат.* музичний твір на сім інструментів або голосів.
се́птика *гр.* гните; **септи́чний** викликуючий гните, заразливий.
септі́ліон *лат.* велике число, що складає ся з одиниці [1] і 42 зер;
се́птіма семий тон числячи від основного; сема кляса в школї.
сера́[й]ль *перс.* великий будинок; палата султана в Царгородї.
сераскі[є]р *тур.* найвисший військовий достойник в Турції, титул мінїстра війни і начальника військ.
серафи́м *евр.* висший ангельський чин.
серва́нтка *фр.* шафа виложена з усіх боків склом, де переховують ся всїлякі дрібнички та прикраси; **серве́т[к]а** малий полотняний платок, що додає ся до накритя, обрус, скатерть; **серві́с** цїла застава столова.
сервілі́зм *лат.* підлещуване або понижуване перед висшим або сильнійшим задля страху або користи; **сервілі́ст** прислужник, чоловік невільничої вдачі.
сервіту́т *лат.* повинність, право користувати ся чужою власністю (збирати дрова в лїсї).
серена́да *іт.* спів або музика в ночи під вікнами

любки або особи, якій хочемо зробити честь.
сержа́нт *фр.* підофіцир.
серіо[зно] *лат.* поважно, на правду; **серіо́зність** поважне обходженє і поступоване.
се́рія *лат.* ряд, порядок; один відділ більшої цїлости; процентові державні білети.
серотера́пія *лат.-гр.* лїченє при помочи встрикування **се́рум** т. є сировиці.
серпенти́н *лат.* мінерал зеленавої краски; **серпенти́на** танець на взір скрутів вужа; крива шаблюка; дорога з великими закрутами.
се́сія *лат.* засїданє, наради; час, коли відбувають ся засїдання державної ради, сойму, суду і т. д.
сесте́рцій *лат.* староримська монета = $^1/_4$ денара, около 18 сот.
се́ттер *анг.* порода мисливської собаки.
сецесіоні́зм *лат.* лїтературний напрям, що більше зважає на дивний настрій і форму нїж на зміст; **сецесіоні́ст** той, що зробив **сеце́сію** т. є відділив ся від чогось, усунув ся; приклонник сецесіонїзму.
сибари́т *гр.* чоловік, що любить жити в розкошах.
Сибі́лля *гр.* ворожка.
Сибір край в Азії; каторга.
сиґна́л *фр.* знак на віддаль, умовлений знак; **сиґналїза́ція** усі знаки якими послугують ся, щоби порозуміти ся; **сиґналїзувати** давати знак; **сиґнату́ра** знак на книжці або якім иншім предметї; **сиґне́т** перстень з камінем, на якім вирізані перші букви або герб, уживаний замість печатки; **сиґнувати** класти знак.
символ[і́зм] *або* **симбо́ль** *гр.* знак, ознака; образове представленє якоїсь річи; **симво́ліка** наука про символи; **символі́чний** образовий; загадковий.
симетра́льна *гр. в геом.* лїнія, що дїлить кут на дві половини або пряму лїнію і стоїть на нїй прямовісно; **симе́трія** рівн[омірв]ість, правильність; подібність двох половин тої самої річи;

симетри́чний рів[номір]-ний, правильний, подібний в обох половинах.
симпати́чний *гр.* любий, милий, прихильний; **симпа́тія** прихильність, любов.
симпто́м *гр.* ознака, признака (недуги); **симптомати́чний** оснований на признаках, знаменний, з (якимись) признаками.
синаґо́ґа *гр.* біжниця.
си́ндик *гр.* правний заступник в маєткових справах; **синдика́т** опіка; спілка великих торговців або фабрикантів для попирання спільних справ.
сино́д *гр.* збори (духовних); **св. с.** найвисша церковна власть в Рос ї; **синоди́чний** від одного нового місяця до другого
синоні́м *гр.* слова того самого значіня (шлях-дорога, праця-робота); **синоні́міка** пояснене синонімів.
синта́кса *гр.* наука про склад і порядок слів в реченю, складня.
синте́за *гр.* поступоване в розумованю від подробиць до загалу, сполука; злучене кількох хемічних тіл в одно; **синтети́чний** опертий на синтезі.
си́руп *ар.* цукор розварений з водою.
систе́м[а] *гр.* лад, уміле упорядковане, уложене приналежних до себе або подібних річий в одну цілість; **системати́ка** спосіб укладаня (в ботаніці); **системати́чний** упорядкований в одну цілість.
сицилія́нка *іт.* пісня і танець сицилійських пастухів.
сі *іт.* сема нота в ґамі, h.
Сі́ва *гл* *Шіва.*
сидери́т *лат.* фосфоран зеліза; **сидери́чний** звіздяний (рік).
сіє́рра *есп. досл.* пила; гірський хребет.
сіє́ста *іт.* полудневий відпочинок.
Сі́зіф грецький король, що за свою хитрість і захланність мав на другім світі за кару підносити в гору великанський камінь, який все летів в діл; **сізіфова праця** трудна, безхосенна робота.

сікофа́нт *гр.* доносщик.
сікспе́нс *анґ.* срібний анґлійський гріш вартости 6 пенсів або 1/2 шілінґа.
Сіле́н *гр.* грецький пів-бог, учитель Бакха
сіле́нціюм *лат.* тишина! тихо! мовчати!
сіліка́т *лат.* кремяна сіль; **сілі́ціюм** кремнь.
сілює́т[ка] *або* **сильве́та** *фр.* образ схоплений з тіни, яку кидає особа; начерк характеристики якоїсь особи
сілю́рська формація найстарша верства т. зв. треторядних покладів землі.
сі́ляба *лат.* склад; **сі́лябус** папський розпорядок
сільоґі́зм *гр.* внесок, заключене.
сільф[і́да] *гр.* духи у воздусі.
сімбіо́за *гр.* співжите двох або більше ростинних чи звіринних відмін.
сімо́нія *лат.* святокупство.
сімпо́зіон *гр.* грецький бенкет.
сімулювати *лат.* удавати, прикидати ся (хорим); **сімуля́ція** удаване, вигадка; **сімульта́нний** рівночасний, спільний.
сімфо́нія *гр.* згідність; музичний твір на орхестру.
сінапі́зм *лат.* плястер.
сінґель *лат.* поодинокий; зла нота на свідоцтві з одного предмету; **сінґлетон** одна карта тої самої краски; відлюдок; **сінґуля́рний** поєдинчий, в однині.
сіне́дріон *гр.* засідане ради; жидівський суд.
сіне́кдоха *гр.* уживане частини на означене цілости.
сінеку́ра *лат.* добре платна посада, що не вимагає богато роботи.
сінкра́зія *гр.* змішане, змішка; **сінкра́тія** пановане на спілку; **сінкретизм** мішанина ріжних незгідних наук, головно в теольоґії і фільософії.
сіно́псіс *гр.* перегляд; збірка матеріялів, що відносять ся до того самого предмету; **синопти́чний** звідний (літопись).
сінто[ізм] первісна реліґія Японців.
сінус *лат. досл.* залив; *в матем.* встава; пряма лі-

нія поведена з точки обводу кола нормально до якогось иншого луча.

сінхронізм *гр.* рівночасність; **сінхронічний** рівночасний, сучасний.

сіньор-[а] *іт.* пан, пані.

Сіон *евр.* Єрусалим; **сіонізм** змагане Жидів до народної відрубности і заложеня держави в Палестині; **сіоніст** приклонник сіонізму.

Сірена *гр.* мітична дівчина, що дуже гарно співала; звідниця; **с.** прилад до міряня висоти голосу; корабельна труба, свиставка.

Сірій *гр.* найяснійша звізда на північнім небі.

сіріязіс *гр.* сонішний удар.

сірокко *іт.* сухий, горячий вітер в полудново-східній Італії.

сіфілідольоґія *гр.* наука про сіфіліс; **сіфіліс** заразлива полова недуга; **сіфілітик** хорий на сіфіліс.

сіфон *гр.* рурка до переливаня води при помочи ґазів.

скабінат *лат.* лавничий суд.

скабіоза *лат.* рід ростини.

скаля *іт.* міра, поділка; степені; *в муз.* об'єм голосу, усі тони, які може видати голос.

скальд *герм.* старо-скандинавський кобзар.

скальп *анґ.* скіра з волосєм, вирізана з голови забитого ворога; **скальпель** острий лікарський ніж; **скальпувати** вирізувати скальп.

скам[н]я *лат. через мос.* лавка.

скандал *лат.* згіршенє, публичний стид.

скандинавські мови данська, норвежська і шведська.

скандувати *лат.* читати або говорити вірші, назначуючи притиском довгі склади; **сканзія** виразне відділюванє стіп в читаню віршів

сканцерованє *лат.* зраненє.

скарабей *лат.* чорний хрущ, якому Египтяни віддавали божу честь.

скарифікація *лат.* нарізи пороблені лікарським ножиком [**скарифікатором**] на людській скірі.

скарпа *фр.* підмурованє або насип, що підпирає стіну; внутрішня збіч рова.

скафандер *гр.* прилад для нурців з банею, в якій переховуєся свіжий воздух.

скваттер *анґ.* поселенець.

сквер *анґ.* міська площа з травниками.

сквітувати ся *лат.* вирівнати рахунки.

скелет *гр.* кістяк.

скепсіс *гр.* пізнаванє самого себе, сумніви; **скептицізм** фільософія, що не признає нічого певного; **скептичний** недовірчивий.

скинія *гр.* переносний храм Мойсея.

скип[е]тр *гр.* жезл, признака царської власти.

Скити *гр.* назва племен, що замешкували колись Україну.

скі *сканд.* лещета.

скіоптікон *гр.* чарівний ліхтар, прилад, що кидає побільшені образи на розвішене полотно.

Скіпетар *альб.* альбанське племя.

склерітіс *гр.* ствердненє роговиці [в оці].

сколіоза *гр.* викривленє хребта.

скомбінувати *лат.* придумати, скласти.

скомплікований *лат.* зложений з всіляких частин, замотаний.

скомпрімований *лат.* згущений.

сконденз\u043eваний *лат.* згущений.

сконсолідований *лат.* злучений, з'єдинений.

сконстатувати *лат.* ствердити, доказати.

сконстернований *лат.* змішаний, збитий з пантелику.

скорбут *гл.* шкорбут.

скорзо *іт.* попередній місяць, в якім мав бути заплачений вексель.

скорпіон *або* **скорпня** *гр.* їдовитий павук.

скриба *лат.* писар, смаровіз; **скрипт** письмо, рукопись; (довжна) посвідка; **скриптор** *або* **скріптор** писатель; титул старшого урядника в бібліотеці; **скриптура** зшиток, папери.

скристалізований *гр.* скріплий в сталу форму, виразний, ясний.

скрофули *лат.* золотуха, недуга, що проявляє ся пухненем шиї, вічно запаленими ранами а часом запаленєм ставів і костий

скру́пул *лат.* сумнів; аптикарська вага; **скрупуля́тний** дуже точний, совісний (в сповнюваню обовязків).

скрути́нія *лат.* обчислене голосів відданих при голосованю і оголошене вислїду виборів.

ску́за *лат.* оправдане.

скульпту́ра *лат.* різба[рство], умілість ліпити всїлякі статуї і річи з глини або ґіпсу.

ску́пщтина *срб.* в Сербії сойм.

слави́ст знавець і дослїдник славянських мов і лїтератур; **Славя́ни** велика родина споріднених народів, до якої належать Українцї, Москалї, Білороси, Поляки, Чехи, Словаки, Серби, Хорвати, Болгари, Словінцї, Лужичани і Кашуби; **славянофіл** приклонник славянських справ і усего, що славянське; людина, що змагає до сполучення усіх Славян в одну державу [під проводом Росії]; скрайнїйша форма **славянофільства** *панславізм*.

слейд *сканд.* [slöjd] наука зручности рук через уживане всїляких ремісничих знарядів.

слю́сар *нїм.* коваль, що робить замки.

смара́ґд *гл. шмараґд.*

смірна *гр.* рід кадила.

смо́кінґ *анґ.* короткий мужеський сурдут з великими вилогами з переду.

сноб *анґ.* чоловік, що вдає пана, зарозумілець.

собо́р *ц.-слав.* велика (православна) церков; збори церковних достойників; збори вірних для наради над справами церкви і вибором старшини; **собра́ніє** болгарський сойм.

сод *фр.* білий, мягкий метал; **со́да** хемічна сполука, подібна до кухонної соли.

сода́ліс *лат.* член (релїґійного) товариства.

содо́мія *від м. Содома в Палестинї* полові зносини із звірятами, **Содо́мський гріх.**

Сокра́т *гр.* великий грецький фільософ, *звідси приповідка* мудрий як С.

соленіза́нт *лат.* людина, що святкує свої іменини або уродини.

солїда́рність *лат.* взаїмна згода, порука або поміч; **солїда́рний** взаїмний, спільний, згідний; **солїдний** певний, основний.

солі́ст *іт.* співак або музикант, що сам співає або грає.

соліте́р *фр.* велика глиста, що жиє в кишках людий і звірят.

соліціт[ат]ор *анґ.* писар (у адвоката).

солю́ція *лат.* розвязка; розтвір; розвільнене.

соля́рний *лат.* сонічний.

соль *іт.* пята нота в ґамі.

сольве́нт *лат.* виплатний; **сольве́нція** виплатність.

сольд *іт.* італїйський гріш, що має $^1/_{20}$ ліри.

со́льо *іт.* сам один; музична композиція на один голос або інструмент.

сольфата́ра *іт.* отвір нечинного вулькана.

сомати́чний *гр.* приналежний до тіла, тілесний; **соматольо́ґія** наука про людське тіло.

сомнабулі́зм *лат.* ходжене через сон, сновидане, *люнатизм.*

сона́та *іт.* музичний твір, зложений з 3 або 4 частин; **сонатіна** мала соната.

со́нда *фр.* прилад до міряня глубини; лїкарський знаряд до розслїджуваня ран в серединї; **сондувати** міряти глубінь, дослїджувати, розвідувати.

соне́т *іт.* поезія, зложена з двох чотировіршових і двох 3-віршових строф — кождий вірш по 14, 13 або 11 складів.

сопра́н *іт.* високий жіночий голос.

сорбе́т *ар.* напиток з овочів, цукру і цитринового соку.

Сорбо́на *фр.* висше наукове заведене в Парижі.

со́рґо *інд.* рід збіжевої трави.

сорт *фр.* рід, відміна; **сортіме́нт** склад товарів на продаж; в книгарни вибір всїляких книжок на продаж; **сортувати** дїлити після відмін, порядкувати, добирати.

сос *фр.* приправа до мяса, запражка.

Соте́р *гр.* Спаситель.

со́фа *ар.* рід канапи.

софі́зм *гр.* вислїд опертий

на хибнім заложеню і введений при помочи натягнених доказів; викрут; **софі́ст** приклонник софістичної фільософії; крутій; **софісте́рія**, **софістика** крутійство.

со́фта *перс.* турецький монах.

соціольо́ґ *лат.* учений, що займає ся **соціольо́ґією** т. є наукою про підставу, уклад і розвій громадського [суспільного] житя.

соціялі́зм *лат.* наука про такий лад на світі, коли усі будуть рівні і мати муть однакові права; **соціялі́ст** приклонник соціялізму; **соція́льний** громадянський, суспільний; **с-а квестія** питане як усунути лихі відносини в громадянстві і поліпшити долю робучого люду; **с-і демократи** приклонники соціялізму, що кладуть головну вагу на робітниче питане; **с-і революціонери** соціялісти [особливо в Росії], що думають здійснити свою програму оружним повстанем і рішучою борбою.

спагі *тур.* турецька кіннота; французька поліція в Альжірі.

спазмати́чний *гр.* корчевий, судорожний; **спа́зми** корчі.

спарта́нський *від гр. м. Спарти* суворих обичаїв.

спа́ція *нім.* черенки без букви, відступ між словами і стрічками в друку.

спеди́тор *іт. гл. експедитор*; **спеди́ція** висилка або перевіз річий чи товарів з одного місця на друге.

спекта́кль *фр.* вистава (в театрі), видовище; **спекта́тор** глядач.

спектр *лат.* ряд семи красок дуги: червона, помаранчева, жовта, зелена, синя, темно-синя фіолетна; **спектра́льний** приналежний до спектра; **с. аналіза** пізнаване зі спектра даного тіла, з чого воно складає ся; **спектроме́тер**, **спектроско́п** прилад, яким довершує ся спектральну аналізу.

спекуляти́вний *лат.* дослідний; **с. фільософія** фільософічний напрям, що доходить до пізнаня при помочи розумованя; **спекуля́ція** розслід; досліджуване при помочи розумованя; вигляди на добрий вислід (в торговли), оперті на обрахунку правдоподібних обставин; здогади; підприємство.

спелю́нка *лат.* нора; поганий і брудний шинок, де сходить ся всіляка збиранина людий.

спе́рма *гр.* насінє, зародок; **сперматозо́а** дрібні звірятка, що живуть в насіню або зародку; **сперматольо́ґія** наука про зародки.

специфіка́ція *лат.* поодиноке вичислюване, поіменне виписуване якихось предметів; **специфі́чний** питомий (тягар), властивий тільки одній особі або річи.

спеція́л *лат.* щось дуже доброго (страва); **спеціялізувати ся** образувати ся в якійсь одній науці; **спеціялі́ст** фаховець (лікар); **спеція́льний** особливий, питомий, окремий, відповідний.

спіра́льний *лат.* слимакуватий, звинений як пружина.

спіріти́зм *лат.* наука про духів; викликуване духів; **спірітуалі́зм** фільософічний напрямок, що вчить про духову істоту Бога; віра в духів; **спірітуа́лії** духові або духовні річи; **спірітуа́льний** духовий; **спірітус** *або* **спірт** дуже сильна горівка.

сплена́льґія *гр.* недуга селезінки.

спле́ндор *лат.* блеск, виставність.

сплін *анґ.* нервова недуга, що проявляє ся пригнобленем і злим настроєм.

сплянхнольо́ґія *гр.* наука про внутренности.

спо́лія *лат.* воєнна здобич; **споліяція** обрабоване.

спонде́й *гр.* віршова стопа зложена з двох довгих складів.

спонтані́чний *лат.* з власного наклону, добровільний.

споради́чний *від назви островів Спорадів* поодинокий, відділний, розкинений.

спорт *анґ.* всілякі гри і забави (їзда веслом,

колесом, борбництво), що виробляють силу і зручність; **спортсме́н** чоловік, що віддає ся спортови.

сприт *фр.* зручність.

спу́за *рум.* попіл.

стабіліза́ція *лат.* усталене; затверджене в урядованю.

ставропі́ґія *гр.* монастир, що підлягає впрост патріярхови; інститут залежний впрост від митрополита з правом самоуправи.

стаґна́ція *лат.* застій; здержане руху; упадок.

ста́дія *гр.* грецька міра довжини около 125 кроків; грецьке місце перегонів; стан (недуги); якийсь відділ або протяг часу.

ста́лї *фр.* місця для крилошан в костелї по обох боках вівтаря.

сталяґмі́т[и] *гр.* стіжковатий осад з вапна на сподї печери; **сталяктит[и]** такий сам осад звисаючий соплями з повали печер.

сталь *нїм.* рід більше гартованого зелїза.

Стамбу́л *тур.* турецька назва Царгорода.

стампіл[ї]я *фр.* печатка з вирізаним назвиском або підписом.

станіо́ль *іт.* тоненька бляшка з цини або цинофолії до обвиваня.

ста́нца *іт.* форма поезії, що складає ся з вісьмох віршів.

ста́нція *лат.* перестанок; місце, де приймають учеників на хату і харч.

ста́пель *нїм.* поміст, з якого зсувають новий корабель на море.

старт *анг.* місце, звідки зачинають бігти конї на перегонах; **стартéр** той, що дає знак, щоб конї вибігали.

стати́в *лат.* підставка в виді триніжка.

ста́тика *гр.* наука про рівновагу тїл.

стати́ст *лат.* німа особа на сценї; політик, дипльомат; **стати́стика** наука про державу; обчислюване людности (по народности, віроісповіданю); **статисти́чний** приналежний до статистики.

стати́чний *гр.* в рівновазї, в спокою.

стату́т *лат.* устав (товариства), правило, збірка постанов.

стату́ра *лат.* постава, постать; **ста́туя** зроблена (з глини, з дерева) постать, фіґура.

стаціона́рний *лат* місцевий; **стаціонувати** перебувати (о війську); **ста́ція** перестанок; відпочинок; зелїзничий дворець; заведене для дослідів.

стеари́н[а] *гр.* товста матерія, що містить ся в лою; з неї роблять свічки.

стеґно́за *гр.* хоробливе звужене (жил).

стелєхіт *гр.* скаменїлі дерева.

стельоґра́фія *гр.* письмо різане на стовпах.

стеля́рний *лат.* звіздяний.

сте́мпель *нїм.* прилад до відтискуваня печаток і знаків та відбиваня монет; марка з відзнакою держави, прибивана на поданях до уряду; знак, клеймо; підпора.

стеноґра́фія *гр.* скоропись; скорочене письмо; **стеноґра́ф** людина, що вміє **стеноґрафувати**.

Сте́нтор *гр.* герой з під Трої, що визначав ся дуже міцним голосом, *звідси* **стенторо́вий голос** дуже сильний голос.

стер *фр.* кубічний метер.

стереоґра́фія *гр.* рисоване на одній площі; **стереоме́трія** наука про обчислюване об'єму та поверхні тїл; **стереоско́п** прилад, яким можна бачити два образи обоїма очима як один; **стереоти́п** стале [відлите] письмо на металевій плитї.

стерилїза́ція *лат.* чищене; нищене всїляких заразливих звіряток при помочи огріваня і остуджуваня.

стетоґра́ф *гр.* прилад до зазначуваня рисунком віддихових рухів; **стетоско́п** слухавка, лїкарський прилад до обслухуваня віддиху хорих.

стехіоме́трія *гр.* наука про відношене скількости і ваги, в яких лучать ся з собою тїла хемічно.

стиль *гр.* рильце, яким колись писано на табличках, покритих воском; спосіб писаня кождого письменника; прикмети будівлї у ріжних народів (роман-

ськпй); означене часу; **стильовий** правильно і гарно написаний або збудований; **стилїза́ція** спосіб укладаня гадок на письмі; **стилїзувати** укладати так, щоб мало добрий вигляд або порядок; **стилїст** письменник, що пише гарно; **стилїстика** наука про правильний уклад гадок на письмі; наука про стиль.

сти́ла *лат.* пир, бенкет; комашня.

стипе́ндія *лат.* грошева запомога, яку дає ся з окремих фондацій.

стих *гр.* вірш; **стиха́р** церковна одіж.

стихійний *гр.* живловий; **стихіри** церковні святочні пісні; **сти́хія** складові частини світа: вода, огонь, земля і воздух, живло.

стіґма *гр.* знак, пятно; уколене, близна.

Стікс *гр.* у Греків ріка в підземелю.

сті́мер *анґ.* парохід.

сті́мул *лат.* заохота, принука; **стімуля́нція** ліки, що подражнюють.

сто́а *гр.* ґанок зі стовпами; в Атенах місце, де вчив ся фільософ Зено; **сто́ік** проклонник фільософії Зенона, який вчив, що треба зносити, що судьба дає; **стоі́чний** сталий, твердий, незворушимий.

сто́ла *лат.* жіноча одіж у Римлян.

сто́ра *анґ.* віконна завіса, яку можна підносити і спускати.

сто́рно *іт.* в касовій книжці поправлене невластиво вписаної позиції.

сто́ртінґ *шв.* норвежський сойм.

страбі́зм *гр.* зиз, косоокість; **стработо́мія** операція косоокости.

страґа́н *нїм.* піддаше, під яким продають перекупні товари.

страйк *анґ.* змова робітників покинути роботу, щоб вибороти собі ліпші условини праці; безробіте; **страйкувати** переставати робити.

странґуля́ція *лат.* удушене через повішене.

страте́ґ *гр.* у Греків полководець; **стратеґі́чний** військовий, важний з військового погляду; **страте́ґія** наука про воєнну штуку.

стратиґра́фія *гр.* наука про уверствоване землї; **стратифіка́ція** уклад верстов землї.

стра́ца *іт.* купецька підручна книжка, де по черзї записують ся доходи і розходи.

стре́фа *нїм.* пояс земської кулї, частина землї або моря, що ріжнить ся чим небудь (підсонем) від другої частини.

стрихнїн[а] *гр.* дуже сильна отруя.

стрихувати *нїм.* вирівнувати міру; скалїчити ногу о ногу; **стрихуле́ць** прилад до вирівнуваня міри.

стрі́кте *лат.* докладно.

стрі́хіль *нїм.* рід ножа.

стробоско́п *гр.* прилад, в якім обертає ся ряд образків, так що се виглядає як рухи одного тїла.

стро́нтій *гр.* рід металю.

стро́фа *гр.* ряд віршів, що містять якусь скінчену гадку, стрічки; **строфувати** ганити.

структу́ра *лат.* будова, спосіб будованя, устрій.

струме́нт *гл.* *інструмент.*

ст. ст. *скор.* з старого стиля.

студе́нт *лат.* ученик, школяр; **студіювати** учити ся, досліджувати, займати ся чим докладно; **сту́дія** науковий дослід, праця, написана на підставі основних дослїдів; начерк образу.

су *фр.* дрібна монета, $^1/_{20}$ франка = 5 сотиків.

субальте́рн *лат.* підчинений, низший урядник.

субаркти́чний *лат.* підбігуновий.

субве́нція *лат.* грошева підмога.

субве́рсія *лат.* переворот, оборот, упадок.

субделеґа́т *лат.* заступник *делеґата.*

субдіяко́н *гр.* перший степень свяченя на священика.

субе́кт *лат.* *в грам.* підмет; думаюча особа в протиставленю до предмета річи; помічник в склепі; **субекти́вний** приналежний до підмета; особистий; **субекти́вність** оцінюване поглядів і поступків після власних вражінь.

сублїма́т *лат.* хемічна мі-

шанина живого срібла з хльором — хльорак ртути — отруя ужива-на для забезпеченя від зарази.

субльокáтор *лат.* піднає-мець (хати).

субмі́сія *лат.* піддане, по-кора; віддане роботи тому, хто хоче наймен-ше; старане о держав-ну позичку з тим, щоб її відступити під ліп-шими услівями.

субордінáція *лат.* підчине-ність, карність, послух (власти).

субрéтка *фр.* зручна по-коївка.

суброґáція *лат.* підставле-не, перехід в права ві-рителя.

субсі́дія *лат.* поміч, (гро-шева) підмога.

субскрибувати *лат.* підпи-сувати ся на що, з'обо-вязувати ся купити або замовити (часопись, пай); **субскри́пція** письменне з'обовязане набути що небудь.

субстáнція *лат.* самостійна істота, все, що еєтвує.

субституту́т *лат.* заступник; **субститу́ція** поставлене одної річи замість дру-гої; заступництво.

субстрáт *лат.* підстава; даний випадок.

субсумувати *лат.* підпо-рядковувати (подробиці під загальне правило).

субтéльний *лат.* ніжний, делікатний; **субтéль-ність** ніжність, доклад-ність в найменших по-дробицях.

суверéн *фр.* зверхник (па-нуючий); **суверéнність** зверхня власть.

суґ[ґ]ерувати *лат.* підда-вати гадку; **суґ[ґ]éстія** піддаване гадок штучно приспаним [загіпноти-зованим] особам.

суі́та *фр.* [suite] музична композиція, трохи лек-ша і свобіднійша від сімфонії.

сукмáн[а] *тур.* вовняна вер-хня одіж, свита.

суку́рс *лат.* поміч.

сукцéс *лат.* поступ, успіх; **сукцесі́йний** дідичний, спадковий; **с. війна** вій-на о спадщину; **сукцé-сія** спадщина.

султáн *ар.* титул східних пануючих (в Туреччині).

су́ма *лат.* збірне число; число, яке одержуе ся з додаваня; велика служ-ба Божа в латинській церкві; **сумари́чний** уза-гальнений, скорочений.

сумпт *лат.* кошт, наклад (книжки), видаток.

сумувати *лат.* додавати.

сунду́к *тур.* скриня.

сунні́ти *ар.* правовірні ма-гомедани, що призна-ють устні перекази про Магомеда, **Сунну**.

супé *фр.* [souper] вечеря.

су́пер- *лат. в злож.* над; **суперарбі́тер** судія; **су-перінтендéнт** надзира-тель; у протестантів начальник церковного округа; **супéріор** *досл.* висший; настоятель мо-настиря; **суперсті́ція** пе-ресуд, забобон.

супертáра *іт.* те що по-тручуе ся з ваги товару понад *тару* наслідком злого опакованя.

суперфосфáт *лат.* штуч-ний навіз.

суплємéнт *лат.* доповнене, додаток; **суплéнт** поміч-ник, заступник учителя.

су́пліка *лат.* подане, прось-ба на письмі; **суплі́кáція** реліґійна пісня-просьба, що зачинае ся від „Свя-тий Боже".

суп[п]ози́ція *лат.* здогад; **суп[п]онувати** догаду-вати ся, припускати.

супремáтія *лат.* перевага, провід, пановане над чим.

сурду́т *фр.* верхня му-жеська одіж.

сурмá *тат.* голосна труба.

сурроґáт *лат.* вивар, до-мішка до правдивого товару инших гірших складників.

суспендувати *лат.* завішу-вати в сповнюваню обо-вязків; **суспéнза** заві-шене, здержане в урядо-ваню; **суспензо́рія** опас-ка до піддержуваня.

сустентáція *лат.* поміч, по-перте, опора; пожива.

сутáна *іт.* довга верхня одіж католицьких свя-щеників.

сутенéр *фр.* любовник на удержаню легкої жінки.

сутерéни *або* **сутери́ни** *фр.* мешкане в пивниці.

суфі́кс *лат. в грам.* при-росток між корінем а окінченєм слова.

суфі́т *іт.* повала.

суфлéр *фр.* людина, що підповідае в театрі гра-чам на сцені.

суфле́т *фр.* страва з битих яєць і тертих яблок.

суфраґа́н *лат.* помічник або заступник епископа.

суфражи́ст[-ка] *лат.-фр.* приклонник або приклонниця права загального голосованя.

сфе́ра *гр.* куля; небозвід; обшир землї; верства; круг думок або людий, що чимсь порядкують; **сфе́рика** наука про кулю; **сфери́чний** кулястий; **сфероі́д** тіло подібне до кулї.

Сфінкс *гр.* египетський символ мудрости; у Греків потвора з лицем і грудьми дївчини, тїлом і ногами льва та крилами птаха, що роздирала кождого, хто не умів відгадати її загадки.

сфраґі́стика *гр.* наука про старі печатки і відзнаки.

схе́да *лат.* частина майна, припадаюча на кожду дитину з подїлу.

схе́ма *гр.* вигляд, взір; фіґура; **схемати́зм** *гл. шематизм*; **схемати́чний** зроблений по якійсь схемі, взірцевий.

схі́зма *гр.* відлом, роздїл; непризнаванє папи, православіє; **схізма́тик** православний.

схо́лія *лат.* коротке поясненє слів у старинних писателїв; **схолія́ст** учений, що писав схолії.

схоля́рх *лат.* начальник висшої школи; **схоля́стик** учений, що займаєся **схоля́стикою** то є середновічною фільософією, яка оцїнювала усе з релїґійного становища; крилошанин.

сце́на *гр.* підвисшене місце в театрі, де дають представленя; місце, де щось дїєся; частина театральної штуки; жива подїя між кількома особами; непорозумінє, сварка; **сцене́рія** вигляд сцени, краєвид або инший образ, виставлений на сценї; **сцені́чний** придатний на сцену.

сци́сія *лат.* спір, перепалка, роздвоєнє.

сцієнтифі́чний *лат.* научний, учений; **сціє́нція** наука, знанє.

Сці́лля *лат.* небезпечна підводна скеля в проливі між полудневою Італїєю а Сицилїєю.

сюже́т *фр.* предмет, головна гадка, основа, тема.

сюрпри́за *фр.* несподївана приємність, несподїванка.

Т.

таба́ка *іт.* порошок з тютюневого листя до нюханя.

табе́ля *нїм.* спис, зіставленє.

та́бес *лат.* недуга, в якій висихає хребовий стрижінь.

табле́тка *фр.* табличка; **табльо́** [tableau] образ, малюнок; спис; дивна подія, смішний випадок.

табо́р *тур.* місце окружене возами для оборони; усї вози і приряди, що йдуть за військом в походї.

та́бу предмет або особа, якої не вільно дотикатися після вірувань деяких племен (в Австралії).

та́буля *лат.* таблиця, спис, виказ; спис усїх земельних посїлостий, *ґіпотека;* **табуля́рний** вписаний до табулї, земельний; **табуляту́ра** старинне музичнє письмо, в якім звуки означувано буквами, а не нотами.

табу́н *тат.* стадо (коний).

табуре́т *лат.* низеньке крісло або столець без поруча.

таве́рна *іт.* гостинниця.

тавматольо́ґія *гр.* наука про чуда; **тавмату́рґ** чудотворець.

тавро́ *гр.* знамя, клеймо.

тавтольо́ґія *гр.* непотрібне повторюванє понятя кількома словами.

тавтохро́н[ний] *гр.* рівночасний.

таель *анґ.* китайська монета і вага.

та́йґа густий, непрохідимий шпильковий ліс на багнах в Сибірн.

та́йстра *нїм.* торба.

тайфун *хін.* острий, горячий і надзвичайно сильний вітер на китайськім і японськім морі.

та́кса *гр.* стала цїна, належитість; **такса́ція** оцїнка; **таксувати** оцїнювати.

такт *лат.* удар, *в муз.* подїл мельодії на короткі части, рівні що до часу; умілє поведенє з людьми.

та́ктика *гр.* штука як вести війну; поступованє

в якімсь випадку; **тактичний** уложений після тактики.

тала́н[т] *лат.* 1. велика здатність; щастє, судьба; 2 старинна грошева одиниця у Греків, що представляла вартість около 5000 К

талїзма́н *ар.* чародійське средство (від нещастя).

Та́лїя *гр.* муза комедії.

та́лїя *фр.* 1. стан (тїла), постава; міра в пасї; станик; 2. скількість карт, потрібна до гри, колода карт.

тало́н *фр.* відривна книжочка; відтинок, квіток.

таля́р *лат.-нїм.* довга святочна одїж; урядова одїж деяких урядників (судіїв); давнїйший гріш.

тальму́д *євр.* книжка, в якій зібрано усе жидівське релїґійне знанє; **тальмуди́ст** знавець тальмуда.

та́ма *нїм.* гробля; пере шкода.

та́мбор *або* **та́мбур** *фр.* бубон; той, що бубнить.

тамбурін[о] *іт.* малий ручний тарабан з дзвіночками.

тамо́жня *мос.* митниця.

тампо́н *фр.* скруток вати або чистого полотна до стримуваня крови.

там-там *хін.* рід барабана у полуднево-азійських народів.

тамувати *нїм.* спинювати.

Та́натос *гр.* бог смерти; **танатольо́ґія** наука про смерть; **танатофо́бія** надмірний страх перед смертю.

танґе́нта *лат.* стична лїнїя, що дотикає обвід кола в однїй точцї; **танґенціяльний** стичний.

та́ндем *анґ.* ровер з двома сидженями.

танди́та *іт.* лихий виріб, старий або перестарілий товар; **танди́тний** лихий.

Танта́ль грецький король, що за кару не міг нїчого їсти нї пити, хоч стояв у водї і мав над собою овочі; **муки Танталя** страшні, невиносимі муки.

тантіє́ма *фр.* дохід або зиск з підприємства, який дістають робітники або урядники того підприємства; платня авто-

рам від театральних вистав.

тапе́та *нїм.* (паперове) обитє на стїну; **тапетувати** оббивати тапетами.

тапіо́ка крохмалева мучка з корінців манїока.

та́пір *фр.* звіря подібне до осла, з видовженим носом.

тапірувати *нїм.* бурити гребінем волосє, щоб виглядало повнїйше і не спадало.

тапі́цер *нїм.* *декоратор.*

та́ра *іт.* вага опакованя товару.

тара́н *гр.* в старинних часах машина до розбиваня мурів.

таранта́с *мос.* давнїйше уживаний віз до подорожи.

таранте́ля *іт.* їдовитий павук; дуже швидкий неаполїтанський танець.

тарасувати *фр.* засувати, добре замикати, заставляти.

тари́ф[а] *ар.* спис; цїнник, урядовий спис цїн; приписана платня.

тарі́лка, таріль *нїм.* миска, рід посуди.

тарлята́н *фр.* тонка, легка і рідка тканина з бавовни.

таро́к *іт.* рід гри в карти.

Тарле́йська скала скеля в стариннім Римі, звідки скидали зрадників.

Тарта́р *гр.* назва підземного світа у Греків.

та́стер *нїм.* прилад до замиканя електричного тока.

Тата́ри монгольське племя.

татуувати *полїн.* малювати скіру в сей спосіб, що наколює ся її шпильками і натирає ся фарбою.

та́фля *нїм.* плита, шиба.

тафт[а] *перс.* гладкий і тонкий шовк, китайка.

тахіґра́ф *гр.* той, що скоро пише; **тахідро́м** той, що скоро бігає; **тахіме́тер** прилад до міряня скорости.

тахлювати *нїм.* скоро міняти, дурити, шахрувати.

та́ца *нїм.* підставка.

та́шка *нїм.* торбинка.

теа́тер *гр.* будинок, де відбувають ся представленя; місце, де щось дїє ся; **театра́льний** приналежний до театру; штучний.

Тевто́ни *лат.* староґерманське племя; загальна назва на Німців.

те́за *гр.* твердженє; гадка, що має ще бути поперта доказами.

Тезе́й *гр.* грецький герой.

теі́зм *гр.* віра в Бога; **теі́ст** той, що вірить в Бога.

теі́на *лат.* гірка отруя, що містить ся в листю чаю.

те́ка *лат.* поздовжна скіряна торбина (на папери) до замиканя.

текст *лат.* основа письма або мови; власні слова автора; слова або поясненя до музики або малюнків.

текстільний *фр.* прядений, ткацький.

текто́ніка *гр.* наука будівництва; наука про будову земської кори; штука вирізувати з дерева, з каміня і т. д.

текту́ра *лат.* покритє; окладинка; твердий папір.

телеґра́м[а] *гр.* звістка переслана **телеґрафом** то є приладом, що передає відомости при помочи електрики, що біжить по дротах; **телеґрафувати** надавати телеґрами.

телеольо́ґія *гр.* наука про остатню ціль чоловіка і світа; наука про доцільність істнованя світа; **телепа́тія** прочутє, порозумінє двох віддалених осіб при помочи привидів.

телеско́п *гр.* прилад, при помочи якого далекі предмети (звізди) видають ся нам близькими.

телефо́н *гр.* прилад до пересиланя голосу на віддаль; **телефонувати** говорити при помочи телефону.

телі́ґа *тур.* віз, мажа.

телю́р *лат.* рід металю; **телю́рій** прилад що представляє рухи землі і планет довкола сонця і місяця довкола землі.

те́ма *гр.* головна думка якогось твору, зміст; задача; *в муз.* мотив.

тем[б]ля́к *тат.* пояс, на якім висить шабля; перепаска (на хору руку).

Темі́да *гр.* богиня справедливости.

темпера́ме́нт *лат. досл.* мішанина; вдача чоловіка; запал, жива вдача.

температу́ра *лат.* степень тепла або холоду; **темперувати** лагодити (біль); стругати (олівець).

те́мпо *іт.* степень скорости (співу), міра часу; **темпора́льний** часовий.

тенденці́йний *лат.* з якоюсь гадкою, в обороні якогось погляду; **тенде́нція** змаганє викликати бажаний наслідок, наперед поставлена гадка, напрям.

те́ндер *анґ.* запасовий корабель; візок при зелізничій машині на вуголь і дрова.

тендери́ця *мад.* кукурудза.

те́нор 1. *лат.* зміст, основа (промови); 2. *іт.* найвисший мужеський голос.

тену́та *іт.* аренда землі.

теоґно́зія *гр.* пізнаванє, признаванє бога; **теоґо́нія** наука про повстанє богів.

теодолі́т *гр.* прилад до міряня висоти небесних тіл.

теокра́тія *гр.* пованє священиків; **теольо́ґія** богословіє.

теоре́м[а] *гр.* твердженє; **теоре́тик** людина, що знає що небудь з теорії, а не з досвіду; **теорети́чний** научний не випрактикований; **тео́рія** наукове пізнанє річи, науковий погляд.

теосо́фія *гр.* признаванє висших сил.

терако́та *іт.* палена глина.

терапе́втика *або* **тера́пія** *гр.* штука лїченя.

тера́са *фр.* насип з землї; плоский дах з узгірєм.

тератольо́ґія *гр.* наука про дивні вироди.

терези́ *тур.* тарільчики при вазї, на які кладе ся тягарцї і важений товар.

те́рем *тур.* палата.

тере́н *фр.* обшир землї, поле; земля придатна для якої небудь задуманої цїли; поле до дїланя.

теріто́рія *лат.* простір землї, країна, посїлість; **теріторія́льний** приналежний до якогось простору землї, земельний.

те́рма *гр.* тепле жерело.

те́рмін *лат.* границя; речинець, означений час; судовий день; слово, що уживає ся в науцї або технїцї на означенє головних понять; **термі-**

на́тор помічник майстра; **термінольо́ґія** збір слів уживаних в якійсь науці; **термінувати** відбувати практику у майстра.

терміт *лат.* велика біла мурашка.

термоелектри́чність *гр.* електричність, викликана огрітєм; **термоме́тер** прилад до міряня теплоти; **термоско́п** прилад до показуваня теплоти; **термоста́тика** наука, що займає ся дослідами над станом тепла; **термотера́пія** лічене недуг при помочи горячих купелів.

те́рно *іт.* три числа, що разом виграють на льотерії.

терпенти́на *лат.* плинна живиця всіляких шпилькових дерев.

Терпсіхо́ра *гр.* муза танців.

теро́р *лат.* насильство, пострах; кровавий виступ проти правительства, щоби змусити його пострахом до уступок; **теро́ризм** правлїнє оперте на постраху і насильстві; **теро́рист** приклонник терору.

терце́т *лат.* спів або музика на 3 голоси або 3 інструменти; **терціна** поезія зложена з 3 одинацятискладних віршів, з яких середній римує ся з першим і третїм дальшої поезії; **те́рція** третїй тон почавши від основного; третя кляса в школї; $^1/_{60}$ секунди; рід друкарських черенок; **те́рціян** шкільний сторож.

тест *лат.* посвідка; **теста-ме́нт** завіщанє, заповіт; завіт, біблїя; **тестувати** посвідчати.

те́танос *гр.* недуга, що обявляє ся горячкою і корчем мяснів.

Тети́да *гр.* грецька богиня, мати Ахіля.

тетрае́дер *гр.* тїло о чотирох углах; **тетраґо́н** чотирокутник; **тетральо́ґія** вистава зложена з 4 театральних штук одного автора; **тетраме́тер** вірш о чотирох стопах; **тетра́рхія** панованє чотирох; **тетрахо́рд** чотириструнний інструмент.

те́трик *лат.* чоловік, що вічно нарікає і дорікає.

теу́рґія *гр.* викликуванє духів.

те́хніка *гр.* наука про всїлякі вироби, будови і промисли (інжінєрію, будівництво, будову машин, поправу ґрунтів); висша школа, де вчать тих наук; вправа; **техні́чний** приналежний до технїки, дотикаючий зверхної сторони якоїсь штуки або ремесла; **технольо́ґія** промисл; наука про перероблюванє сирових матеріялів і про промислові машини та знаряди.

ти́ґель *нїм.* посуда до топленя металїв.

тиґр *лат.* хижий звір з родини котів.

тимпа́н *гр.* великий бляшаний інструмент музичний.

тинк *нїм.* вправа з вапна і піску.

тинкту́ра *лат.* витяг з лїків, роблений на спірітусї.

тип *гр.* образ, вигляд; зразок; знамя, характер; людина, річ або явище, що мають ті самі прикмети що й инші люди, річи чи явища того самого роду; **типі́чний, типовий** з усїми прикметами свого роду; **типоґра́ф** друкар; **типоґра́фія** друкарська штука; друкарня; **типольо́ґія** наука про типи.

тира́да *фр.* довга бесїда, виголошена з пересадою.

тиралїе́р *фр.* стрілець в т. зв. розвиненім рядї.

тира́н *гр.* самовладець (у Греків); безоглядна людина; **тиранї́зувати** гнобити, мучити; **тира́нїя** насильне, жорстоке панованє.

Тита́н *гр.* Аполльо; **тита́ни** великани, дїти грецького бога Урана і Ґаї.

ти́тла *лат.* скороченє; **ти́тул** назва, напись, заголовок; право до чогось; **титуля́рний** почесний, лише з титулом, а без власти; **титулятура** форма титулованя.

тиф *гр.* сильна горячкова недуга.

ти́фтик *тур.* рід бавовняної матерії.

ті́волї *іт.* назва всїляких огородців для публики.

тікэт *анґ.* посвідка, карта вступу, білєт.

тімбр *фр.* краска голосу співака або інструменту.

тімокра́тія *гр.* пановане богачів.

тінґель-та́нґель *нім.* кофейня або гостинниця з легкими дівчатами.

тірбушо́н *фр.* [*у нас хибно* **теребушон**] прилад до витяганя корків з фляшок.

тірте́йський *лат.* готовий до бою

тіу́н *тат.* княжий слуга.

тія́ра *гр.* шапка перських королів; корона єпископа або папи.

тоале́та *або* **туале́та** *фр.* стіл і прибори до убираня, одяг, стрій.

то[а]ст *анґ.* промова при питю.

то́ґа *лат.* довга верхня одіж Римлян.

то́кай *мад.* солодке угорське вино.

токсікольо́ґія *гр.* наука про отруї.

толєра́нтний *лат.* вирозумілий, терпимий; **толєра́нція** терпимість (особлива реліґійна); **толєрувати** зносити, терпіти, позволяти.

том *гр.* поодинока книжка більшого твору.

томага́вк *анґ.* воєнний топорець Індіян північної Америки.

томба́к *мал.* мішанина міди, цинку і цини.

тон *гр.* голос, звук; спосіб (говореня); **добрий т.** добре поведенє в товаристві; **тона́ція** перехід тонів в якімсь музичнім творі.

тонзу́ра *лат.* виголений кружок на вершку голови у латинських священиків.

то́ніка *гр.* основний тон.

то́нна *анґ.* корабельна вага = 1000 кільоґрамів.

тола́з *гр.* дорогий камінь жовтої краски.

то́піка *гр.* наука про те, як по собі слідують поодинокі слова; **топі́чний** місцевий; **топоґра́фія** докладний опис місцевости.

то́ра *евр.* святі книги Мойсея у Жидів.

то́ракс *гр.* грудна клітина

торба́н *іт.* рід музичного інструменту.

тореа́дор *есп.* їздець, що бере участь в боротьбі з биками; **торе́ро** такий самий піхотинець.

тори́си *анґ.* консервативна партія в Анґлії.

торна́до *есп.* страшна буря під рівником.

торні́стра *нім.* військова торба на плечі.

торпе́до *есп.* рід морської риби; підморський корабель з вибуховими матеріями.

торс *іт.* кадовб, погрудє.

торт *лат.* тїсто з всїляких солодощів і присмаків.

тортýра *лат.* мука, знаряди до муки.

торф *нім.* матеріял до паленя, який повстає з перегнитих ростин.

тост *гл.* *тоаст.*

тоталїза́тор *лат.* рід льотерії при перегонах; **тота́льний** цїлий.

тотемі́зм *інд.* індійська віра, що наказує поважати звірята, від яких мають походити люди.

тотумфа́цкий *лат.* повірник.

то́тус *лат.* весь; при грі в преферанса найвисша гра, коли грач забирає всї леви.

траб *іт.* біг коня труськом.

траба́нт *іт.* середновічна прибічна сторожа; звізда, що кружить довкола своєї планети.

траве́рс *лат.* поперечниця; **траве́рсія** перехід.

траве́стія *іт.* перерібка поважної річи на веселу.

травмати́чний *гр.* приналежний до рани.

траґе́дія *гр.* драматичний твір дуже поважного і глубокого змісту; **траґікоме́дія** траґедія з смішними подробицями і веселим закінченєм; **траґічний** потрясаючий, страшний.

тради́ція *лат.* переказ, звичка з давнїх часів.

традувати *лат.* викладати.

тракт *лат.* бита дорога, шлях; **трактаме́нт** гостина; **тракта́т** (міжнародний) договір; наукова розвідка; **тракти[є]р[ня]** гостинниця; **трактувати** обговорювати що; гостити.

трам *нім.* головний бальок.

тра́мвай *анґ.* (кінна або електрична) зелїзниця у містї.

тран *нім.* рибячий товщ.

тра́нзіто *іт.* перевіз товарів через якусь державу без задержаня.

транс- *лат. в злож.* за, поза; **транса́кція** угода; **трансверса́льний** поперечний, скісний.

транскри́пція *лат.* перепи-

сане слів буквами другої мови; перерібка музичного твору.
трансля́тор *лат.* перекладач.
трансльока́ція *лат.* перенесене на инше місце.
трансмі́сія *лат.* перенесене (сили при помочи зубатих коліс, поясів або ланцухів).
транспаре́нт *лат.* підкладка; освітлений образ або напис.
транспіра́ція *лат.* піт.
транспози́ція *лат.* переміна музичної композиції з одного тону на другий, перенесене.
транспо́рт *лат. в рахунках* перенос; перевіз (товарів зелізницею).
транссубста́нція *лат.* переміна хліба і вина в тіло і кров Христа.
трансферувати *лат.* переносити, переставляти.
трансфіґура́ція *лат.* переміна вигляду; **трасформа́ція** переміна.
трансцендент[аль]ний *лат.* поза границями людського пізнаня.
транше́[я] *фр.* рови для охорони від стрілів.
трапе́з *гр.* чотирокутник з двома рівнобіжними боками; **трапе́за** *ц.-слав.* [пре]стіл; **трапезо́ід** *гр.* неправильний чотирокутник.
тра́са *фр.* вимірена дорога.
тра́та *іт.* вексель виставлений на другу особу до покритя через третю.
тратувати *нїм.* топтати.
тра́ур *нїм.* жалоба.
траф *нїм.* випадок.
тра́фіка *фр.* продаж тютюну.
трахі́т *гр.* рід скелї.
трахо́ма *гр.* єгипетське запалене очий.
трель *іт. в муз.* скоре повторюване двох тонів.
тре́ма *іт.* дрожане (голосу) зі страху перед публичним виступом.
трембіта *рум.* довга гуцульська труба.
трен 1 *гр.* жалібна пісня; жалоба; 2. *фр.* конець (сукнї); військові пакунки і прилади.
трензель[ка] *нїм.* узд[ечк]а.
тренувати *фр.* вправляти.
трепана́ція *гр.* операція черепа.
трест *анґ.* союз усїх великих підприємців якогось фаху або галузи

промислу для знищеня конкуренції.
тресувати *анґ.* приучувати звірята (пси до польованя).
треф *фр. в картах* жолудь; **тре́фити** кучерявити.
тре́фний *евр.* недозволений.
триб *нїм.* спосіб (житя); *в грам.* значінє відміни слова; зубате колесо.
трибу́н *лат.* оборонець народу за римських часів; **трибу́на** підвисшенє, з якого говорять бесїдники; **трибуна́л** суд, загал судіїв, призначених до судженя якоїсь справи.
трибу́т *лат.* данина.
трибушо́н *гл. тірбушон*
тривія́льний *лат.* звичайний; несмачний, простий; **т. школа** народна школа.
триґономе́трія *гр.* наука про звязь між боками а кутами прикутника.
тринка́ль *нїм.* могорич.
три́птик *гр.* образ, що складає ся з трьох крил.
трі́дуум *лат.* протяг 3 днів; **тріє́ннія** трилїтє.
тріко́[ти] *фр.* тканина роблена на спосіб панчіх
трі́кольор *лат.* (відзнака) з трьох красок.
трілї́он *лат.* міліон біліонів то є 1 з 18 зерами; **трільо́ґія** повість або драма зложена з 3 частин.
трімо́ *фр.* велике зеркало аж до повали.
Тріму́рті індійська трійця богів Брама, Вішну і Шіва.
тріо *іт.* музичний твір на 3 інструменти або голоси; **тріоле́т** форма поезії, що складає ся з 8 віршів, з яких перший повторює ся по третім, а перший і другий по шестім; **тріо́ля** сполука трьох тонів.
трі́пер рід полової недуги.
трі́пліка *лат.* відповідь на відповідь; **тріплювати** потроювати.
трітеі́зм *гр.* віра в трійцю.
Трітон *гр.* бог моря; рід водної ящірки.
тріхі́на *гр.* хробак в свинячім мясї.
тріюмві́р *лат.* один з трьох начальників Риму з часів т. зв. **тріюмвіра́ту.**
тріюмф *лат.* урочистий вїзд побідника, радість з побіди
тріянґуля́ція *лат.* поміри

землї при помочи трикутників.
троґльóдіт *гр.* мешканець підземних печер.
трокáр *фр.* ніж, яким пробиває ся бік коневи або корові, коли їх здує.
трóмба *гр.* труба.
тромбóса *гр.* недуга, підчас якої творять ся в крови струпи.
трон *гр* престіл; знак власти; **вступити на т.** обіймити пановане.
троп *гр.* образовий зворот.
тропáр *гр.* церковна пісня в честь святого.
тропікáльний, тропíчний *гр.* під рівником; горячий.
тротуáр *фр.* місце для пішоходів по боках улиції.
трофéй *гр.* знак побіди.
трохéй *гр.* віршова стопа, зложена з довгого і короткого складу [⏑ ⏑].
трубадýр *фр.* полудневофранцузький поет любови; **трувéр** північнофранцузький співак і поет в давнину.
трýпа *нїм* стале товариство акторів.
трýфля *фр.* рід гриба.
туалéт[а] *гл.* *тоалета.*
тýба *лат.* довга рура, що зміцняє голос; рід дутого інструменту; **тубáльний** голосний.
тубéркули, туберкульóза *лат.* сухоти; **туберкулїчний** сухітничий.
тужýрок *фр.* рід плаща.
туз *нїм. ас.*
тýзин *нїм.* дванацять штук.
тулїпáн *нїм.* рід огородової ростини.
тулумбáс *тур.* бубон.
тумáн *тур.* густа мрака, курява; тупий чоловік; **тумáнити** ошукувати.
тýмулюс *лат.* могила над гробом, курган.
тумýльт *лат.* натовп, метушня, заколот, трівога.
тýндра *фін.* багнисті степи на півночи, порослі мохом.
тунéль *анґ.* підземна дорога(попід гору).
тýнїка *гр.* у Римлян коротка одіж з короткими рукавами.
тýра *фр.* круг; дорога.
турбáн *тур.* завій.
турбáція, турбóта *лат.* неспокій, клопіт, гризота, журба.
турбíна *лат.* водне колесо, що порушує машини.
турúст *фр.* подорожний; **турúстика** подорожоване.

тýркус *гр.* рід дорогого каміня синявої краски.
тýрма *рум.* стадо (овець).
турмалїн *іт.* рід мінерала.
турнé *фр.* об'їздка; **турнїй** лицарські боєві ігрища в давних часах; **турнюра** рід підкладки.
тýрня *нїм.* вежа.
туш *фр.* чорна фарба; наприскова купіль; **тушувати** малювати тушом; затирати (зле враженє).
тýя рід деревця.
тюлень *мос.* морський пес.
тюль *фр.* легка сіткована тканина.
тюрмá *нїм.* темниця.
тютюн *тур.* ростина, якої листя уживають до куреня.

У.

убікáція *лат.* приміщене.
увертýра *фр.* вступ до опери.
удомéтер *гр.* дощомір.
узурпáтор *лат.* самозванець; **узурпáція** безправне захоплене власти.
укáз *мос.* розпорядок.
укартувати *лат.* уложити.
українофіл приклонник українства [в теорії].
ýлан *пол.* кінний жовнїр.
улéма *тур.* магомеданин, що покінчив духовну школу.
ýлус *тат.* татарська оселя.
ýльстер *нїм.* рід плаща.
ультімáтум *лат.* остатнє слово перед зірванєм зносин або виповідженєм війни.
ýльтра- *лат.* понад, поза, над міру; **ультрамарін** темно-синя краска; **ультрамонтанїзм** наука про необмежену власть папи.
ульцерáція *лат.* ятрене рани.
ýмбра *лат.* 1. відміна зелїзної руди; 2. дашок коло лямпи.
ундуляція *лат.* фальоване, дрожане (струн).
унїверсáл *лат.* гетьманський лист до загалу; **унїверсалїзм** змагане пізнати усе; **унїверсальний** загальний, придатний до всього, всесвітнїй; **унїверситéт** найвисша школа, де учать між иншим фільософії, права, медицини і теольоґії.
унїкáт *лат.* одиноке в своїм роді, велика рідкість.

унїтари́зм *лат.* єресь, що відкидає науку про Св. Трійцю.
унїфіка́ція *лат.* сполука.
унїфо́рм *лат.* одіж після приписаної форми.
у́нїя *лат.* союз (держав); поєднанє православної церкви з римським престолом 1595 р.; **унїя́т** вірний греко-католицької церкви.
у́нтер *нїм. в злож.* низше, молодший (**унтерофіцир**).
у́нція *лат.* староримська вага або міра довжини; аптикарська вага = $^1/_{12}$ фунта = 25 ґрамів; **унція́льні букви** великі початкові букви.
ураґа́н *гл. гураґан.*
у́рра *гл. гурра.*
Уран *гр.* батько Сатурна; **У.** планета; рід тяжкого металю; **ураноґра́фія** наука про небо; **ураноме́трія** поміри неба.
урба́р *лат.* спис властителїв ґрунту, що з'обовязані платити податок (чинш).
урґе́нс *лат.* пригадка; **урґувати** пригадувати, приспішувати, наглити.
уре́мія *гр.* затроєнє мочію; **уре́тер** мочовід; **ури́на** моч; **урина́л** посуда на моч.
у́рльоп *нїм.* відпустка.
у́рна *лат.* збанок з вузкою шийкою, посуда на попіл спаленого тїла.
уролї́т *гр.* камінь в міхурі; **урольо́ґія** наука про моч.
утензі́лїї *лат.* знаряди або прибори (до писаня).
у́терус *лат.* матиця.
утилїза́ція *лат.* уживанє; **уталїтари́зм** погляд, що кождий повинен старати ся о найбільші користи в житю; **утилїта́рність** користолюбність.
уто́пія *гр.* уровенє, мрія, що нїколи не справдить ся.
утраквї́зм *лат.* такий порядок, де на рівні уживає ся двох мов (у школї); **утраквї́ст** що приймає причастїє під обома видами; **утраквїсти́чний** двоязичний, з узглядненєм двох мов.

Ф.

Фа *іт.* четверта нота в ґамі.
фаблїо́ *фр.* веселе оповіданє.
Фа́брика *лат.* промислове заведенє; **фабрика́нт** власник фабрики; **фабрика́т** виріб.

Фа́була *лат.* основа (повісти), *сюжет*; видумка.
Фавн *лат.* римський лїсовик, якого представляли в видї чоловіка з козячими ногами і рогами; **фа́вна** загал звірят.
Фа́вор *лат.* ласка; **фавори́т** борода розділена на дві половини.
Фа́ґас *лат.* слуга; лизун.
Фаґо́т *іт.* рід труби.
Фаєрве́рк *нїм.* штучний огонь.
Фаєто́н *гр.* син бога сонця; **Ф.** легкий повіз.
Фа́за *гр.* зміна (місяця).
Фаза́н *гр.* рід птицї.
Фа́йка *нїм.* люлька.
Фа́йний *нїм.* гарний.
фа́йрант *нїм.* час, коли кінчить ся роботу.
фа́кір *інд.* магомеданський монах; чародїй.
фа́кля *нїм.* смолоскип.
факсі́мілє *лат.* знимки з рукописи, подобизна.
факт *лат.* подія, дїйсна річ; **факти́чний** дїйсний, певний; **фа́ктор** чинник, причина; посередник; **факто́рія** торговельна оселя в чужім краю зі складами товарів; **факто́тум** повновласник для всяких послуг; **факту́ра** рахунок для покупня зі списом побраних товарів.
факульте́т *лат.* один з 4-ох виділів університету; **факультати́вний** довільний.
фа́кція *лат.* полїтична партія, що заступає приватні інтереси.
фала́т *мад.* кусень; **фалатати** дерти на кусні.
фаля́нґа *гр.* у Греків уставленє війська до боротьби; *обр.* велика сила.
фалд *нїм.* рубець, пола.
фальба́на *фр.* нашивка довкола сукнї.
фальсифіка́т *лат.* підроблена річ.
фальц *нїм* заруб, закладка.
фальце́т *іт.* голос, що виходить поза звичайну скалю „з голови“.
фальцувати *нїм.* загинати (бляху на даху); складати більші аркуші паперу відповідно до величини книжки.
фа́льча *рум.* міра = поверх 2 морґам.
фальш *нїм.* обман, підробленє; *в муз.* недобрий тон.
фа́ма *лат.* чутка, поговір.
фамі́лїя *лат.* родина; ро-

дове прізвище; **фамі́лі́янт** свояк; **фамілія́рний** як в дома, як би свояк, доступний.
фа́мулюс *лат.* слуга.
фанабе́рія *нім* удаване.
фана́тик *лат.* загорілець; **фанати́чний** запалений.
фанда́ [*діял.*] нагайка.
фант *нім.* застав, заклад; **фа́нта, фанте** одіж.
фанта́зія *гр.* уява, мрія, химера, видумка; **фантасмаґо́рія** привид; **фантасти́чний** видуманий, дивовижний; **фантом** привид, марево; модель людського тіла, на якім лікарі учать ся оперувати.
фантувати *нім.* брати в застав (за податки).
фанфа́ра *фр.* рід труби; **фанфаронада** хвальба.
фа́ра *нім.* парохіяльний костел.
фар[а]му́шка *нім.* чир.
фарао́н *евр.* назва старих королів в Египті.
фа́рба *нім* краска; **фарбан[иц]я** рід одіжи.
фарва́тер *гол.* догідна дорога для кораблів.
фарисе́ї *евр.* старожидівська секта, що звертала увагу лише на захован форм; **фарисе́йський** облудний, фальшивий.
фа́рис *ар.* їздець.
фа́рма *анґ.* невелике господарство в Америці.
фармазо́н *фр. масон.*
фармакоґно́зія *гр.* наука про матерії, з яких робить ся ліки; **фармакольо́ґія** науки про ліки і про їх силу та ділане; **фармакопе́я** спис і опис ліків, виданий державою; **фармаце́вт** аптикар; **фарма́ція** наука про роблене ліків.
фа́рс[а] *фр* жарт, смішна штука; дурниця.
фарту́х *нім.* запаска.
фа́рфур *гр.* порцеляна.
фарш *фр.* начинка.
фаса́да *фр.* причілок.
фа́сія *лат.* обрахунок доходу для податкових властий.
фа́ска *нім.* бочілка.
фасо́н *фр.* форма, взір.
фасувати *нім.* ладувати; брати платню.
фаскци́кул *лат.* вязка актів.
фасціна́ція *лат.* очароване.
фата морґана *лат.* воздушна мана; **фаталі́зм** віра в призначене; конечність; **фатальний** нещасливий, зловіщий.

фати́ґа *фр.* труд.
фа́тів *мад.* парубок.
фа́тум *лат* прикра доля, нещасте; призначене.
фах *нім.* зване; **фахове́ць** знавець свого фаху.
фаце́лик *іт.* убір голови у Лемок.
фаце́т *лат.* джиґун.
фаце́ція *лат. анекдота.*
фація́та *іт.* причілок, піддаше; *ірон.* пика.
фа́цка *чес.* поличник.
фашерувати *фр.* наповнювати начинкою[фаршем].
фаши́на *фр.* вязка прутя, уживана на кашиці.
фа́шінґ *нім.* запусти.
фа́янс *фр.* рід глини, з якої роблять посуду.
Феб *гр.* [*Аполльо*] бог сонця.
фе́бра *лат.* пропасниця.
февда́л *лат.* середновічний дідич, нині заступник старої шляхти; **февдалі́зм** середновічний устрій, після якого монарх розділював землю вельможам-дідичам.
февра́ль *лат.* лютий.
федералі́зм *лат.* політичний напрям, змагаючий до союза держав або країв; **федерати́вний** союзний; **федера́ція** спілка, союз (держав).
фее́рія *фр.* театральна штука з чудовими декораціями, чудесними появами і частими переміпами.
фез *тур.* червона шапочка.
фейлєто́н *фр.* [feuilleton] відділ часописи, призначений для красного письменства і статей про питаня дня; **фейлєтоні́ст** автор фейлєтонів.
фека́лії *лат.* кал.
феле́ґа *нім* здертий сердак.
фе́лєр *нім.* хиба, недостача.
фе́лляг *ар.* египетський селянин.
фело́н *гр.* священича риза.
фельдмарша́лок *нім.* найвисший військовий чин; **фельдфе́бель** найстарший підофіцир; **фельдцайґма́йстер** найстарший ґенерал артилерії.
фельо́нія *фр.* зрада.
фе́льчер *нім.* цирулик; лікарський помічник.
фемі́нізм *лат.* змагане жінок до рівноправности; **фемі́ні́стка** приклонниця жіночої рівноправности.
фенацети́на *лат.* лік проти болю голови.
фенделя́нка *рум.* дранка.
фе́ник *нім.* сотна частина марки, 10 феників = 12 с.

фе́нїкс *гр.* казочний птах, що відроджував ся з власного попелу.
фенїянї́зм *анг.* ірляндська партія, що змагає до увільненя вітчини з під панованя Анґлїйців.
фено́ль *гл. карболь.*
феноме́н *гр.* явище, поява; чудо; **феноменa̍льний** незвичайний, чудний.
феодал *гл. февдал.*
фера́льний *лат.* зловіщий.
фе́рбель *нїм.* рід газардової гри в карти.
ферва́льтер *нїм* управитель (маєтку, лїсів).
фервор *лат.* запал.
фердї́ль, ферделйнка *нїм. через рум.* дїлетка.
фере́зія *тур.* верхня одїж.
фе́рії *лат.* вакації.
ферля́ґ *нїм.* склад (тютюну); наклад книжки.
фе́рма *гл. фарма.*
фе́рмент *лат.* бактерії, що викликують кисненє; **фермента́ція,** розклад, кисненє.
фермуа́р *фр.* намисто.
феротйпія *лат.* штука надавати фотоґрафіям полиск.
фертй́чний *нїм.* звинний, рухливий, гожий.
фест *нїм* міцно, пупко.
фе́стин *фр.* святочна забава.
фесто́н *фр. ґірлянда.*
фе́та *фр.* пир, бенкет.
фе́тва *тур.* судовий вирок.
фе́тиш *пор.* зачарований предмет; ідол; **фетишйзм** обожанє фетишів.
фе́тор *лат.* воня, сморід.
фехтувати ся *нїм.* вправляти ся в роблену шаблею.
фе́ца *нїм.* шмата, онуча.
фе́я *фр.* чарівниця.
финджа́в, фінджа *тур.-мад.* склянка, пугар.
фйокувати ся *іт.* прибирати ся.
фйорд *дан.* морський залив.
фібуля *лат.* спинка, спряжка.
фі́ґа *лат.* овоч смокви.
фіґаро́ *фр.* верхнїй короткий кафтаник, який носять панї поверх суконї.
фі́ґель *нїм.* справка, збиток.
фіґу́ра *лат.* образ; рисунок; постава, стан; статуя; **фіґура́льний** образовий; **фіґура́нт[ка]** людина з гарним станом; **фіґурувати** представляти, виступати; бути на показ.
фідеікоміс *фр. майорат.*

фіде́льний *лат.* веселий.
фі́зик *гр.* знавець **фізики** то є науки про сили природи; окружний лїкар; **фізи́чний** природний, тїлесний; **фізіо[ґ]но́міка** наука про те, як вгадувати з лиця характер і вдачу чоловіка; **фізіо[ґ]но́мія** вираз лиця; **фізіоґра́фія** опис природи (краю); **фізіольо́ґія** наука про внутрішні чинности людського або звіринного тїла.
фі[ї]н *рум.* похресник.
фікс *лат.* сталий; несповна розуму [**ідея ф.**]; **фі́ксифакси** викрутаси.
фікти́вний *лат.* видуманий; **фі́кція** вигадка.
філе́ *фр.* полядвиця, печеня.
філіґра́н *фр.* виріб з тонкого золотого дроту; водний знак на папери; **філіґрановий** дрібний, нїжний.
філїжа́нка *тур.* склянка.
філі́п[п]іка *гр.* остра промова або стаття проти когось.
філї́стер *гр.* вузкоглядний, буденний чоловік.
філїя *лат.* віддїл головного товариства або підприємства; **філїя́ція** родовід.
філюте́рія *фр.* хитрість.
філяле́т *гр.* правдолюб.
філянтро́пія *гр.* любов людий, добродїйність.
філяр *нїм.* стовп, підпора.
фільгармонї́чний *гр.* музичний; **фільгармо́нїя** заведенє для плеканя музики.
фі́льм[а] желятинова болонка уживана до фотоґрафії або кінематоґрафії.
фільоґе́нїя *гр.* наука про походженє роду.
фільозе́ля *фр.* шовкові нитки.
фільоксе́ра *гр.* шкідлива комаха, що псує виноградну лозу.
фільольо́ґія *гр.* наука про мови й лїтератури взагалї; **фільоме́ля** соловій; **фільосо́ф** мудрець, учений, що займає ся **фільосо́фією** то є наукою про причини, цїли та закони людського житя і природи; студент фільософічного факультету; **фільософувати** думати або говорити про причини та цїли істнованя; розважати, мудрувати.

Фільтрувати *лат.* перечищувати, переціджувати.
Фільц *нїм.* повсть.
Фінáл *іт.* закінчене.
Фінáнси *фр.* доходи й розходи, маєток; заряд державними доходами; **фінансїст** знавець грошевих справ, богач; **фінансóвий** скарбовий; грошевий.
Фінґувати *лат.* видумувати, підроблювати.
Фінéзія *фр.* вишуканий дотеп, хитрість.
Фінта *іт.* підступ.
Фінфа [*чес. ?*] примівка.
Фіóля *гр.* скляна фляшина з вузкою шийкою а великим животом.
Фіра *нїм.* віз.
Фірáнка *нїм* заслона.
Фірма *лат.* назва (спілки або підприємства); форма для відливу [*гуц.*].
Фірмамéнт *лат.* небозвід.
Фірман 1. *нїм.* візник; 2 *тур* приказ султана.
Фірн *нїм* зернистий сніг.
Фіртка *нїм.* дверцї
Фірцик *нїм* вертипорох, шалавило; джиґун
Фісгармóнія *гр* рід малих орґанів.
Фіскалїзм *лат.* система, що змагає до накладання великих податків; **фіскáльний** скарбовий; **фіск[ус]** державний скарб.
Фістула *лат.* 1. рана; 2. *гл.* *фальцет.*
Фітоґрáфія *гр.* описуванє ростин.
Фішбін *нїм.* ріг з горішної щоки кита.
Фіякер *фр.* візник; віз до винайму.
Фіяско *іт.* невдача.
Флéґма *гр* харкотинє; холоднокровність; **флеґмáтик** повільна людина.
Флéксія *лат.* *в грам.* відміна.
Флет *фр.* рід музичного інструмента.
Флїґель *нїм.* *офіцини.*
Флїґельад'ютáнт *нїм.* офіцир при боцї цїсаря.
Флїнта *нїм* рушниця.
Флїрт *анґ.* залицянка.
Флюїд *лат.* плин.
Флюксія *лат.* пухлина на яснах з болю зубів.
Флюктуáція *лат.* хвильованє, переміна.
Флюоресцéнція *лат.* прикмета деяких тїл, мінити ся до світла і світити притягненим світлом.
Фляґа *анґ.* хоругов.
Фляґелянти *лат.* приклонники середновічної релїґійної секти, що бичували ся за покуту.

Флядер *нїм.* слїй; **флядрований** роблений на взір дерева із слоями.
Фляж[е]олéт *фр.* рід флєта; наслїдуванє голосу флєта на скрипцї.
Фляк *нїм.* жолудок з кишками.
Флякóн *фр.* гарна склянка.
Флямінґо *лат.* водна птиця в теплих краях.
Флянéля *фр.* рід легкої вовняної матерії
Флянк[а] *фр.* бік; крило війська; **флянкувати** крити з боку.
Флянца *нїм.* розсада, ростина плекана в городци; **флянцувати** садити, пересаджувати.
Фляшка *нїм.* рід подовгастої посуди з шийкою.
Фльоґістон *гр.* хемічна матерія, що спалює ся.
Фльóндра *рум.* повія.
Фльор *нїм.* жалібний стрій.
Фльóра *лат.* богиня цвітів; **Ф.** загал цвітів (якоїсь околицї); **фльорéн** *лат.* ґульден.
Фльóрес *лат.* крива лїнія, уживана в рисунках.
Флорéт *фр.* рід шовкової матерії.
Фльóта *нїм.* усї кораблї держави; більше число воєнних або торговельних кораблів; **фльотил[л]я** мала фльота.
Фо[й]é *гл.* *foyer.*
Фóка *лат.* морське теля.
Фóкус *лат.* огнище; (маґічна) штука, збитки.
Фóліо *іт.* одна сторона в касовій книжцї; книжка величини великого аркуша паперу, f⁰; **фоліювати** нумерувати сторони в касовій книжцї; **фоліял** *і* **фоліянт** велика і груба книжка.
Фолóсити ся *рум.* щастити ся.
Фóлюш *лат.* машина, що збиває вовняні матерії.
Фольґувати *нїм.* попускати, давати відпочинок.
Фольк[е]тінґ *дан.* палата послів в Данії.
Фолькльóр *анґ* народна устна словесність (піснї, оповіданя); наука про народну словесність; **фольклорист** учений, що займає ся фольклором або **фольклористикою**
Фоментáція *лат.* лїченє теплими обкладами.

фона́р *гр.* свічник.
фон *фр.* тло.
фонд *фр.* підстава; гроші, яких можна ужити на означену ціль.
фоне́тика *гр. в грам.* наука про звуки; спосіб писати слова так, як вимовляють ся.
фоноґра́ф *гр.* прилад, що записує а потім вірно віддає кождий звук і голос.
фонта́н[н]а *фр.* струя води, що бє в гору, водограй.
фор *нім.* першенство; **мати ф.** мати першенство.
фо́ра *іт.* ще раз.
форестіє́р *іт.* чужинець.
фори́сіц *нім.* офіцирський слуга.
фо́рма *лат.* ви[гля]д, взір, крій; спосіб; звичай, правило; формам; **формалїзм** і **формалїстика** спосіб звертати найбільшу увагу на форму.
формалї́н[а] *лат.* муравельна їдь.
форма́льний *лат.* зверхний, згідний з формою; **ф. квестія** питане дотикаюче лише форми, а не змісту; **формальність** приписи поступованя; **форма́т** величина, розмір (паперу); **форма́ція** уклад верстов землї; **формувати** надавати форму, укладати.
фо́рмула *лат.* взір; *в матем.* правило, як розвязувати задачі того самого рода; *в хем* склад; **формуля́р** взір, припис, як виповнювати якесь письмо.
фо́рналь *нім.* парубок до коний, візник.
форнї́р *іт.* наліпки з тоншого і дорожшого дерева на столярські вироби з звичайного дерева.
фороно́мія *гр.* наука про рухи.
форпо́ст *або* **форпо́чта** *нім.* передня сторожа.
фо́рса *фр.* сила, напір; грошевий наклад; **форсо́вний** дуже скорий, томлячий; **форсувати** напирати або попирати цілою силою; **ф. ся** мучити ся.
форт *фр.* укріплена частина твердинї; **фортель** підступ, хитрощі.
фортепян *іт.* музичний інструмент.
фортифікація *фр.* укріплене.

форту́на 1. *лат.* ласкава доля, богатство; 2. *рум.* буря.
фо́рум *лат.* площа, майдан, ринок в Римі.
фо́ршляґ *нім. в муз.* мала і коротка нота перед довшою.
фо́ршпан *нім.* підвода.
фо́рштевен *гол.* носовий бік корабля.
фо́ршус *нім.* гроші виплачені на перед, завдаток.
фо́са *лат.* рів, перекоп; **фосі́лїї** скаменїлости і инші тїла викопані з землї.
фосфа́т *гр.* фосфорова сіль; **фосфо́р** рід мінерала, що сам світить в темнотї; **фосфоресце́нція** прикмета фосфору і инших тїл світити в темнотї.
фо́та *тур. через рум.* обпинка, спідниця зложена з 2 незішитих запасок.
фо́тбаль *анг.* забава в копаного мяча, копанка.
фоте́ль *фр.* крісло з поручем.
фотоґра́фія *гр.* відтворюване вірних образів при помочи світла; **фотометер** прилад до міряня сили світла; **фотопля́стікон** збірка образів, що пересувають ся перед очима при помочи приладу і дають цілість; **фотосфе́ра** світляна атмосфера сонця; **фототи́пія** *або* **фотоґравюра** образ відбитий на мідяній плитї і видрукований; **фотохемія** наука про хемічні сполуки, що творять ся під впливом світла.
фо́хи *нім.* примхи.
фраґме́нт *лат* уривок; **фраґмента́рний** уривочний, неповний.
фра́єр *нім.* жених, любчик.
фра́за *гр.* думка висловлена словами, зворот; частина мельодії; **фразеольо́ґія** складня; самі слова без вартости; **фразо́ване** *в муз.* виріжнюване гадок.
фрай *нім* вільно, свобідно.
фра́йтер *нім.* найнизший чин у війську.
фрак *фр.* мужеський одяг з витятими полами з переду.
фра́кція *лат.* частина; відломок; мала політична партія.
франк *фр.* срібний гріш вартости 95 сот.

Фра́нко *іт.* оплачено; **франкувати** оплачувати лист.
Франсе́ *фр.* фуанцузька полька.
Франт *нім.* джиґун, фіґляр.
Фрапувати *фр.* здивувати.
Фрасу́нок *нім* жур[б]а.
Фра́тер *лат.* брат[чик] монах; **фратернїзувати** бра-тати ся.
Фрахт *нім.* перевіз товарів, спис товарів, їх вага і оплата за перевіз.
Фра́шка *іт.* дрібниця; малий, дотепний віршик.
Фреблївська школа *нім.* захоронка і школа для малих дітий.
Фреґа́та *фр.* легкий воєнний корабель з 3 маштами.
Фреквента́ція *лат.* відвідуванє, буванє; **фреквенція** участь, (живий) рух.
Фрембі́я *рум.* шнурок при запасці.
Френети́чний *фр.* горячий, шалений, бурливий.
Фре́нзель *нім.* обшивка із звисаючими нитками.
Френольо́ґія *гр.* наука про те, як з вигляду відгадувати вдачу людини.
Фре́ски *іт.* малюнок на свіжім тинку.
Фриз *нім.* частина старинного будинку між бальками а ґзимсом; виступ з дерева або тинку.
Фри́зієр *фр.* голяр; **фризувати** чесати і кучерявити волосє; **фризу́ра** зачіска.
Фріво́льний *фр.* нескромний, неприличний.
Фрікассе́ *фр.* потравка.
Фрі́кція *лат.* натиранє, тертє; розлад.
Фро́нда *фр.* злука противників, невдоволених з чогось (з державного ладу).
Фронт *фр.* перед, чоло; **фронто́н** передня сторона будинку в горі.
Фротерувати *фр.* натирати, втирати щіткою.
Фрукт *лат.* овоч, плід.
Фу́ґа 1. *іт.* музична композиція, де та сама мельодія повторює ся по черзї на кількох інструментах; 2. *нім.* дерево з зарубами до споюваня.
Фудулі́я *тур.* гордість.
Фу́зель *нім.* відпадки при виробі горівки
Фу́зія *лат.* ручниця; 2. союз, злука.
Фукс *нім.* назва молодого студента унїверситету; хитрун; кінь лисячої краски.

Фуля́р *фр.* рід тонкої шовкової матерії (на хустки).
Фульміна́ція *лат.* блеск, грім.
Фу́ма *фр.* гордість, пиха.
Фумуа́р *фр.* файкарня.
Фундаме́нт *лат.* основа, ґрунт; **фундамента́льний** основний; **фунда́тор** основатель.
Функціонувати *або* **фунґувати** *лат.* сповнювати чинність, орудувати; **фу́нкція** (урядова) чинність, виконуванє чинности.
Фунт *нім.* вага = ½ kg.; **ф. штерлїнґів** анґлійський гріш вартости звиш 20 кор.
Фура́ж *фр.* пожива для коний, обрік; **фуражувати** старати ся о пашу для коней; **фурґо́н** критий пакунковий віз.
Фу́рія *лат.* богиня шалу; **ф.** шал, божевілє; **фуріят** божевільний; **фу́рор** гнів, запал; **фуро́ра** велике поводженє.
Фуру́нкул *лат.* чиряк.
Футри́на *нім.* одвірок.
Фу́тро *нім.* шуба, кожух.
Футрувати *нім.* виправляти (стїни), накладати.
Фу́шер *нім.* лихий ремісник.
Фуя́ра *альб.* сопілка.

Х.

Хаба́ль [*евр. ?*] любовник; **хаба́л[ьн]иця** розпусна жінка.
Хаба́р[а] *ар.* лапове, кубан.
Хабе́та *тур.* шкапа.
Хавту́р[а] *гр.* побори священиків в натурі, книш.
Халабу́да *жид.-нім.* шалаш; крита бричка; рід вола.
Хала́т *ар.* довга верхня одїж (у Жидів).
Ха́лва *тур.* терті оріхи з медом.
Халде́я Вавилон; **халде́йці** вавилонські книжники та ворожбити, жреці.
Хале́па *гр.* біда, лихо.
Халі́ф *гл. калїф.*
Хальköґра́фія *гр.* різбленє на міди.
Хальцедон *гр.* рід кварцу.
Хам син Ноя, що насміхав ся над пяним батьком, *звідси* низька натура.
Хан *тат.* титул монґольських князів.

ха́н[д]жа *ар.* чоловік, що прикидає ся побожним.
ха́ндра *нім гіпохондрія*; поривиста кобила.
хао́с *гр.* світовий простір; нелад, замішане; **хаоти́чний** недоладний, помішаний.
хапту́р[а] *гл. хавтур.*
хара́ктер *гр.* знак, признака; стан, титул; спосіб думаня і поступованя; **характеризо́ване** надаване лицю всілякого вигляду відповідно до ролї, яку грає ся; **характери́стика** зіставлене і оцінка важнійших признак.
харалу́г *перс.* криця, сталь.
харате́йний *лат.* писаний на перґамінї.
Харі́бда *гр.* морський вир між Італїєю а Сицилїєю.
Харі́ти *гр.* богинї принади.
Харо́н *гр.* перевізник в підземнім світї.
ха́ртія *лат.* грамота (свобід); закон (в Анґлїї).
харци́з[ник] *тур.* розбійник.
харч *тур.* корм, їда.
хемікáлїї *ар.* добутки хемічної роботи; **хе́мія** наука про склад усїх тїл, про їх сполуки та розділюване.
хе́рес *еcп.* рід вина.
херуви́м *евр.* ангельський чин.
хи́люс *гр.* сок в знарядах до травленя.
химе́ра *гр.* потвора; мрія; примха; **хи́морода** примха; чари.
хим[ус] *гр.* сок в кишках.
хілїя́да *гр.* тисячка.
хін[їн]а *ам.* лїк проти горячки.
хіраґра *гр.* гостець в руцї; **хірольо́ґія** розмова на міґи; **хірома́нтія** ворожене з руки; **хірото́нїя** рукоположене; **хіру́рґія** наука про лїкарські операцїї.
хіто́н *гр.* сорочка у Греків.
хлами́да *гр.* рід плаща; **хлами́дник** волоцюга.
хльор *гр.* жовтавий ґаз м. и. до біленя полотна; **хльоро́за** блїдниця; **хльорофіл** від чого листє зелене; **хльорофо́рм** плин, уживаний лїкарями до усиплюваня.
хо́джа *перс.* пан.
холе́ра *лат.* рід заразливої недуги; **холєри́на** легка холера; **холєри́чний темперамент** горяча і нападиста вдача.
холм [*герм.?*] гора.
хор *гр.* збірний спів; місце в церкві, де співає хор; **хора́л** поважна хорова (церковна) пісня.

хорбу́ри *рум.* кости.
хо́рда *гр.* струна лука або музичного інструмента.
хоре́втика *гр.* наука про танцї.
хоре́й *гл. трохей.*
хореоґра́фія *гр.* штука укладати танцї; **хо́ри** ґалєрія (для співаків); **хори́ст** співак в хорі.
хороґра́фія *гр.* опис краю.
хоруго́в *гр.* (церковне) знамя.
хота́р, хута́р *гл. готар.*
хрестома́тія *гр.* збірка вимків всїляких писателїв.
христіяни́н *гр.* ісповідник релїґії Христа.
хрізанте́м *гр.* ростина з гарним цвітом; **хрі́зма** миро; **хрізолі́т** рід дорогого каміня; **хрізосто́м** золотоустий.
хрі́я *гр.* письменна задача; сварка, скандал.
хром *гр.* жовто-червонавий метал; **хрома́тика** наука про краски, світла та тїни; **хромати́чний** кольорований; **х. скаля** музична скаля, що йде по півтонам; **хромолїтоґрафія** відбиване красками на камяній плитї.
хро́нїка *гр.* лїтопись; **хронї́чний** постійний; упертий (недуга); **хроноґра́ф, хронї́ст** лїтописець; **хроноґрафія** опис подій; **хронольоґі́чний** упорядкований по часї; **хронольо́ґія** наука про раховане часу; **хрономе́тер, хроноско́п** дуже докладний годинник; **Хро́нос** *гл Кронос.*
хруста́ль *гл. кристал.*
хуліґа́н *анґ.* волоцюга, погромщик, чорносотенник.
ху́тір *мад.* фільварок.
хунґу́зи китайські розбійники.

Ц.

ца́дик *евр.* провідник хасидів.
цайґ *нім.* матерія.
цаль *нім.* міра довжини = $^1/_{12}$ стопи.
капі́страйх *нім.* вечірний знак трубою, що взиває жовнїрів на спочинок.
цар *лат.* цїсар.
ца́ра *рум з лат.* чужа сто-

рона; **цари́на** поле; **ца-ро́к** ковець під полом або ліжком.

цва́нціґер *нім.* сороковець.

цві́кер *нім.* очиці, що держать ся пружинкою на носі.

цвях *нім.* гвіздок.

це́бер *нім.* ведро; **цебри́на** диль коло керниці.

цедувати *лат.* відступати (право дідицтва).

цеду́лка *іт.* записка.

Це́зар *лат.* титул римських цісарів, *звідси* *ц[іс]ар*; **цеза́репапізм** получене папської і світської власти в одній руці; **цезари́зм** острі форми правління.

цезу́ра *лат.* перестанок серед вірша, пересічка.

цекін *іт.* лелітка.

целе́бра *лат.* торжественна відправа в костелі; **целебра́нт** священик відправляючий богослужене.

цэлєбс *лат.* безженний (священик); **целіба́т** стан безженства.

целюля *лат.* клітина; **целюльо́за** матерія, з якої утворені стіни ростинних клітин; **целюльоі́д** тверда маса, мішанина камфори і стрільної бавовни.

Це́льзій учений, що винайшов тепломір з поділкою на 100 степенів.

цеме́нт *лат.* мішанина вапна, піску, шутру і води, тинк.

ценз *лат.* високість маєтку, що дає право вибору; **це́нзор** оціночний судія; урядник, що оцінює (в Росії) книжки і рукописи, чи не містять чого проти законів; **ценз[ор]увати** оцінювати; **цензу́ра** оцінка; шкільне свідоцтво; уряд, де оцінюють книжки й рукописи; **цензу́рний** дозволений [цензурою].

цент *лат.* сотна частина монети; **центезіма́льний** в сотковім укладі; **ц. вага** на якій важить ся сотною частиною тягару; **центіґра́м** [cd] $^{1}/_{100}$ ґрама; **центілітер** [cl] = $^{1}/_{100}$ літра; **центіме́тер** [cm] = $^{1}/_{100}$ метра.

центіфо́лія *лат.* рід рожі.

центр *лат.* осередок, середина; *в пол.* партія поміркованих; **централіза́ція** сполучене в одній точці; такий державний лад, коли вся власть в центрі; **центра́льний** що в центрі, середний, головний; **ц. рух** рух тіла довкола сталої точки; **центріґетальна сила** сила притягаюча; **центріфуґа́льна с.** відосередна сила, що відганяє тіло від осередка; **центрофу́ґи** машини, що послугують ся відосередною силою (віддїлюють сметану від молока).

центу́ріон *лат.* сотник; **центу́рія** римська сотня; лан у Римлян, що займав 200 морґів; рід ростини.

це́ра *лат.* краска лиця.

цера́та *лат.* непромакальне полотно, запущене лякером.

це́рбер *гл.* *кербер.*

цереа́лії *лат.* збіже, овочі богині збіжа **Цере́ри.**

церебра́льний *лат.* мозковий, належний до мозку.

цереґе́лї *нім.* короводи.

церемо́нія *лат.* звичай; святочний обряд; чемність; заходи, формальність; **церемонія́л** усі церемонії разом.

цертифіка́т *лат.* свідоцтво; **цертифікати́ст** вислужений жовнір з правом на державну службу.

церувати *пол.* зароблювати нитками діраві місця.

це́сія *лат.* відступлене.

цетнар *лат.* 100 kg., сотнар.

цех *нім.* товариство ремісників одного фаху; **це́ха** фабричний знак, знамя; **це́шка** знак, щоб ставити ся перед суд.

цибу́х *тур.* довга трубка до куреня; *ірон.* жид.

ци́ган *від назви Циган* мантій, ошуканець.

циґа́рниця *есп.* трубка до куреня; коробка на циґара; **циґа́ро** звинене листє тютюну.

цизелювати *фр.* різбити долітцем (на металях).

цика́да *лат.* пільний коник; **цика́та** смажена скірка з помаранчи, цитрини або гарбуза.

циклі́ст *гл.* *біцикль.*

цикль *гр.* кол[ес]о; протяг часу; кілька оповідань, що творять цілість; **цикльоі́да** лінія, яку описує точка обводу кола, коли воно котить ся по прямій лінії; **цикльоме́трія** поміри кола або на колі.

цикльо́н *гр.* вихор.
Цикльо́пи *гр.* казочні велпкани з одним оком.
цико́рія *лат.* палений корінь ростини, домішка до кави.
цику́та *лат.* болиголов, бех; сильна отруя.
цилі́ндер *лат.* валець; високий капелюх; скло від лямпи.
цимба́ли *гр.* музичний інструмент, на якім грає ся молотками по струнах.
циме́лії *лат.* збірка рідких і дорогоцінних друків.
ци́на *нім.* рід металю.
цинамо́н *лат.* ростина, якої кора уживає ся як приправа до страв.
ци́нґель *нім.* язичок рушниці.
ци́нік *гр.* приклонник фільософа Антістена; безстидник.
цинк *нім.* білий металь, твердший від цини; **цинкоґра́фія** переношенє рисунку на цинк для виготовленя плит до відбиваня; **цинкоти́п** образ відбитий з цинкової плити.
цино́бер *лат. кіновар.*
цинфо́лія *нім. станїоль.*
ци́прис *гл. кипарис.*
цирк *лат.* місце для змагань, перегонів і т. д. у Римлян; круглий будинок, де показують ся всілякі штуки; **ци́ркель** прилад до рисовання кола і міряня лїнії; **ци́ркул** округ; **циркуля́р** обіжник; **циркуля́ція** круженє (крови).
цироґра́ф *гр.* власноручний запис.
цирувати *гл. церувати.*
циру́лик *лат.* голяр, фельчер.
цисте́рна *лат.* штучний збірник води.
цитаде́ля *іт.* оборонний замок серед міста.
цита́т *лат.* місце наведене з якогось автора; **цитувати** наводити чиїсь слова.
ци́тра *гр.* рід музичного інструменту.
цитри́н *лат.* жовтавий мінерал; **цитри́на** дерево з родини помаранч, овоч цитрини.
ци́фра *нім.* число.
цівілїза́ція *лат.* стан просвіти, розвиток суспільности; **цівілїзувати** просвічувати, огладжувати.
цівілї́ст, цівільний *лат.* світський, громадянин; **ц-а лїста** платня цїсаря і його родини в конституційній державі; **ц-е подруже** подруже заключене перед світським урядом; **ц-е право** що заводить порядок в маєткових справах; **ц-ий проце́с** судова розправа в цівільних справах.

ці́мес *нім. через жид.* присмак, рідкість.
ціс *лат.* з того боку (ріки); **Цісліта́вія** край з того боку Литави, Австрія.
ці́ферблят *нім.* передня сторона, де уміщені цифри і вказівки; *ірон.* пика.
ціцеро *лат.* рід друкарських черенок [як отсї стрічки!].
ціян *гр.* рід мінералу; **ціянка́лї** хемічна сполука ціяну з потасом, дуже сильна отруя.
цо́кіл *лат.* долїшна частина стіни або памятника, висунена на перед.
цуґ *нім.* протяг; шестерня; зелїзничий потяг; рух фіґурою при грі в шахи; відділ війська; **цу́ґлї** поводи, важки.
цуля́ґа *нім.* додаток до платнї.
цу́ндра[к], цу́ндря *рум.* лахи.
цюпа *лат.* вязниця, темниця; мала компата.
цюра *гл. чура.*

Ч.

чаба́н *тат.* пастух від овець; **чаба́рня** вівчарня.
чаву́н [*ор.?*] лите зелїзо; **чаву́нка** зелїзниця.
чага́р[ник] *перс.* місце поросле корчами.
чай *хін.* висушене листє чайного дерева.
ча́йка *тур.* рід водної птиці; козацький човен.
ча[к]лувати *мад.* циганити; чарувати; **чаклу́н** чарівник.
ча́ко *мад.* військова шапка.
ча́лий *тур.* сивий, бурий.
чалма́ *тур.* завій, турбан.
чама́ра *перс.* рід куртини.
чамбу́л *тат.* відділ (Татар); напад, наїзд.
чапа́ш [*діял.*] стежка.
чапра́к *тур.* покривало під сїдло.
ча́ра *мад.* коршма; **чарда́ш** мадярський національний танець.
чау́с *або* **чау́ш** *тур.* слуга.

чек *анг.* переказ на гроші, який виставляє власник гроший а які виплачує банк.

чека́н *тур.* стара зброя похожа на молоток; **чеканити** вибивати знамя; бити гроші

чекма́н, чекмі́нь *тат.* верхня одіж у міщан.

чеку́ша *тур.* рід деревляного молотка, яким бють рибу.

че́льо *гл. віоля.*

чембір, чимбір *рум.* рід крайки у Гуцулок.

чеме́р, чемір *мад.* біль жолудка; рід кінської недуги.

чемода́н *ор.* куферок.

чентéзімо *іт.* сотик.

чепра́га *рум.* застібка.

черда́к *тур. бальконъ.*

черкаси́н *від назви народу Черкаси або Черкеси* рід вовняної матерії; **черке́ска** рід верхньої одіжи.

черто́г *перс. через тур.* леговище, гніздо.

чесу́ча *хін.* рід матерії з сирого шовку.

четія-мінея *ц.-слав.* збірка житій святих.

чижма́к, чи́жми *тур.* звичайний черевик.

чин *мос.* гідність, *ранга.*

чина́рка *гл. чамара.*

чино́вник *мос.* урядник.

чинш *лат. через нім.* оплата за уживане чужої річи, аренда; **чиншови́к** арендар, державець.

чікош *мад.* пастух від коний.

чічеро́не *іт.* провідник.

чоколя́да *фр.* маса зроблена з какаового порошку, цукру та корінів; напій з чоколяди.

чо́хла [*нім ?*] рукавці жіночих сорочок.

чубу́к *гл. цибу́х.*

чу́га *ор.* верхня вовняна одіж гірняків.

чугу́н *гл. чавун.*

чума́ *перс.* морова зараза.

чума́к *тат.* на Україні донедавна доставник соли і инших річий.

чу́ра *ор.* військовий товариш.

Ш.

ша́бас, ша́баш *евр.* субота.

ша́бля *нім.* меч.

шабльо́н *фр.* взір, зразок; звичайний взір, який не має нічого нового; **шабльоно́вий** виконаний після старих взірців, звичайний.

ша́йба *нім.* підкладка між колесом а вісю; мета до стріляня.

ша́йка *тур.* 1. посуда; 2 банда.

шайта́н *тат.* злий дух.

шака́л *ар.* хижа звірюка з родини псів.

шала́с, шала́ш *мад.* колиба, курінь.

шалі́вка *нім.* дощинка до **шальо́ваня** то є до оббиваня стін.

шалю́па *гол.* більший човен.

шаль *перс.* рід довгої хустки.

ша́лька *нім* тарілка (при вазі); таріль.

шама́ни *тат.* жреці поклонників **шамані́зму**, релігії, що опирає ся на всіляких чарах і віруванях в духи; чарівник.

шамбеля́н *фр.* двірський титул.

шамо́вий *фр.* попелястожовтий.

шамото́ві вироби *фр.* вироби з огнетревалої глинки.

шампа́н *від фр округа Шампанія* рід мусуючого вина.

шампіо́н *фр.* борець.

шанда́р *гл. жандарм.*

ша́нець *нім.* окіп, вал.

ша́нжа *фр.* заміна.

ша́нкер *фр.* полова недуга у мущин.

ша́нса *фр.* можливий випадок; вигляди.

шансоне́тка *фр.* співачка, що співає веселі пісні.

шанта́ж *фр.* насильне вимагане (гроший) при помочи постраху.

шапокля́к *фр.* складаний капелюх.

шарава́ри *тур.* широкі штани.

шара́ґи *нім.* вішалка.

шара́да *фр.* загадка, де описані поодинокі склади і головний вислід.

шарафа́н *гл. сарафан.*

ша́рварок *нім.* обовязкова робота при направі доріг.

ша́ржа *фр.* пересада в грі актора; тягар; уряд, становище; напад кінноти.

шарлята́н *фр.* дурисвіт.

шарльо́тка *фр.* страва з яблок печених в крухім тісті.

шарма́нт[**ський**] *лат.* ввічливий супроти пань.

ша́рпії *фр.* льняні нитки до обвязуваня ран

шартре́с *фр.* рід лікеру.

ша́рфа *фр.* перепаска, пояс.
шати́н *фр.* людина з темнавим волосєм.
шатро́ *мад* намет.
ша́фа *нім.* висока скриня; **шафа́р** ключник.
ша́фір *гл. сафір.*
шафли́к *нім* рід бочки без накривки.
шафо́т *фр.* підвисшене, на якім виконують у Франції кару смерти.
шафра́н *ар.* ростина, якої овочів уживають як приправу, фарбу або лік.
шафувати *нім.* роздавати, марнувати.
шах *перс.* титул перського короля; **ша́хи** рід гри при помочи 32 фіґур; **шахівни́ця** таблиця для гри в шахи, поділена на 64 чотирокутники, на переміну білі і чорні; **шахма́т** король замкнений.
шахнаме збірка перських поем Фірдусі.
шахра́й *евр* обманець.
ша́хта *нім.* яма в копальни.
шахувати *перс.* загрожувати.
Шваб *герм.* Німець.
шва́ґер *нім.* дівер, шурин.
швадро́н[а] *гл. ескадрона.*
шва́йґґельд *нім* гроші за промовчане тайни.
швайца́р *нім.* придверник.
шванк *нім.* страта, шкода.
шва́рний *слов.* моторний.
шварц *нім. вакса*; **шварцувати** чорнити; пачкувати через границю
шве́лї *нім.* деревляні пороги під зелізницю.
шві́ндель *нім.* нечиста справка, крутійство.
шволєже́ри *фр.* легка французька кіннота.
ше́віот *анґ.* рід вовняної матерії.
шеде́вр *гл. chef d'oeuvre.*
шейк *ар.* начальник племени; настоятель магомеданського монастиря.
ше́люґ *нім.* дрібний гріш.
ше́львах *гл. шильдвах.*
ше́льма *нім.* хитрун.
ше́ма *гр. гл. схема*; **шемати́зм** спис урядників.
ше́ріф *ар. емір.*
ше́ртінґ *анґ* рід матерії.
шеф *фр.* начальник.
ше́хтер *евр.* жидівський різник
шиб *нім. шахта*; **ши́ба** скло в вікнї; **шибувати** пересувати зелізничі вози.
ши́зма *гл. схізма.*
шик *фр.* зручність, добрий смак в убираню і уряджєню (хати).

шика́на *фр.* докучане, переслідуване.
шикувати *нім.* ладити, укладати в ряд.
шильд *нім.* вивіска.
шильдвах *нім.* вартовий.
ши́на *нім.* окова; підставка, по якій котять ся (зелїзничі) колеса.
ши́нка *нім.* вепровина.
шинка́р *нім.* власник **шинку**, де продає ся напитки, корчмар.
ши́фра *фр.* тайне письмо.
ших *нім.* вишивка золотими нитками.
ши́хта *нім.* верства (землї); зміна робітників в рудокопах; **шихтувати** укладати в верстви.
шиша́к шолом.
шіболе́т *евр.* гасло.
Ші́ва один з трійці індуських богів.
шіїти магомеданська секта, що відкидає *сунну.*
ші́л[л]інґ *анґ.* 1/12 пенса = 1 К 20 сот.
шільдкре́т *нім.* черепашина.
ші́мпанс малпа подібна до чоловіка.
шінтоїзм *гл. сінтоїзм.*
шіро́ко *гл. сірокко.*
ші́фер *нім.* рід мінерала.
ші́фкарта *нім.* карта їзди кораблем.
шіфо́н *фр.* виріб з тонкого полотна.
шкаплі́р *нім.* образець до ношеня на шиї.
шкарлі́т *перс.* червона краска.
шкарляти́на *лат.* недуга горла.
шкарп *гл. скарпа.*
шкату́ла *лат.* скринка.
шква́рок *нім.* витоплений кусник сала.
шкеле́т *гл. скелет.*
шкіц *іт.* начерк.
шконтр *іт.* перевірка рахунків після книг.
шко́рбут *анґ.* рід недуги.
шкут *анґ.* 1. байдак до сплавлюваня збіжа; 2. малий хлопчина, смаркач.
шле́ндріян *нім.* старий навик, нездарність.
шлия́ *нім.* посторонки, якими припинає ся упряж до орчиків.
шлі́фи *нім.* офіцирські відзнаки на раменах.
шлі́фувати, **шлюфувати** *нім.* точити, острити.
шлюза *нім.* застава в рiцї або ставі для задержуваня і спусканя води.
шлюс *нім.* конець.
шлюсар *гл. слюсар.*
шля́бан *нім.* 1. рогатка;

2 стіл або лавка, що дають ся розложити на ліжко.

шлявх *нім.* вуж, яким спускає ся течі.

шлям *нім.* намід.

шля́па *нім. через мос.* шапка.

шляра́фенлянд *нім.* край неробів, рай.

шля́рка *нім.* морщена нашивка.

шляфро́к *нім.* ранній одяг.

шлях *нім.* дорога.

шля́хта *пол.* дворянство.

шмара́ґд *гр.* дорогий камінь зеленої краски.

шмельц *нім.* скливо; перетоплене металю.

шмі́нка *нім.* товста фарба, якої уживають актори, щоби надати лицю всілякий вигляд.

шмукля́р *нім.* пасаманник.

шнапс *нім.* горівка.

шне́льцуґ *нім.* поспішний потяг.

шни́цель *нім.* сікане мясо.

шніт *нім.* утинок, кусник.

шнур *нім.* мотузок.

шнурбартбі́нда *нім.* перепаска на вуси.

шнурувати ся *нім.* стискати тіло **шнурі́вкою.**

шовіні́ст *фр.* загорілець, нетерпимий супроти чужого.

шод[о́] *фр.* вино гріте з яйцями і цукром.

шок *фр.* (нервовий) удар.

шоколя́да *гл. чоколяда.*

шо́ри *нім.* рід упряжи.

шо́са *фр.* мурована дорога.

шофе́р *фр.* справник самоходу.

шпа́ґат *іт.* тонкий шнурок.

шпа́да *лат.* тупа шабля.

шпалір *фр.* два ряди (людий або дерев).

шпа́льта *нім.* стовпець у книжці або часописи, відділений від другого лінією.

шпа́нґи *нім.* кайдани.

шпанувати *нім.* натягати.

шпа́ра *нім.* щілина

шпарувати *нім.* 1. замазувати глиною стіну; 2 щадити.

шпат *нім.* 1 рід мінералу; 2. кінська недуга.

шпиль *нім.* верх (гори); **шпи́лька** зігнута затичка.

шпита́ль *нім.* лічниця.

шпихлір *нім.* будинок на збіже.

шпігу́н, шпіо́н, шпі́цель *нім.* тайний донощик.

шпік *нім.* сало; мозок; **шпікувати** натикати салом (печене).

шпіна́т *нім.* рід огородової ростини.

шпіц *нім.* острий конець.

шпорт *гл. спорт.*

шпри́ха *нім* поперечка, що лучить голову колеса з поодинокими дзвонами його обводу.

шпри́ца *нім.* сикавка.

шпрот *нім* рід малої риби.

шпу́ля *нім.* цівка, на яку мотає ся нитки.

шпунт *нім.* чіп, кілок.

шрам *нім* рубець з загоєної рани, близна.

шрапне́ль *анг.* гарматній набій, наповнений кулями.

шрифт *нім.* друк[арські черенки].

шріт *нім.* оловяні кульки.

шру́ба *нім* валок з вирізаним рівцем до закручуваня.

штаб *нім.* військовий заряд; **ґенеральний ш.** військова рада, що укладає військові пляни.

шта́ба *нім.* дручок з металю.

шталю́ґа *нім.* держак на образ.

шта́мбух *нім* памятник.

шта́мґаст *нім.* постійний гість (в гостинници).

шта́мпа *нім.* праса.

шта́нґа *нім* прут з металю.

шта́ндарт *нім.* знамя, *фляґа.*

штат *нім. етат.*

штафе́та *фр.* окремий післанець з пильною звісткою.

штахети *іт.* частокіл.

штеля́жі *фр* полиці.

ште́мпель *гл. стемпель.*

ште́рлінґ *гл. фунт ш—ів.*

шти́ґар *нім.* старший ямар.

штиле́т *іт.* короткий обосічний ніж.

шти́льпи *нім.* вилоги на чоботах.

штифт *нім.* 1. цвях; 2. (військове) заведене.

штих *нім.* вістре; стебен; ритовина.

штиф[е]ле́ти *фр.* черевики.

што́кфіш *нім.* сушене мясо морської риби.

што́льня *нім.* хідник в рудокопах.

штон *анг.* бляшка уживана при грі в карти.

што́рцом *нім.* вершком.

штос *нім.* удар; добрий настрій, щасте.

штоф *нім.* матерія.

штра́би *нім.* ямки в мурі, полишені на те, щоби було де покласти цегли при дальшій будові.

штраф *нім.* кара.

штре́ка *нім.* полоса.

штрих *нім.* черта, лінія.

шту́ба *нім.* народна школа.

штуде́рний *нім.* хитрий, штучний.
шту́ка *нім.* річ, предмет; певна міра (якоїсь матерії); музичний або театральний утвір; уміліcть витворювати всілякі гарні річи (малюнки, різби); хитрість; **штукате́рія, штукатура** прикраса з ґіпсу і вапна (на повалах); **штукувати** надточувати.
шту́нда *нім.* українська релїґійна секта в Росії, що не признає м. п. тайн (священиків) і приватної власности.
шту́ркати *нім.* штовхати.
штурм *нім.* приступ, напад на кріпость; **шту́рма** буря, крик; **штурма́н** керманич корабля; **штурмувати** добувати, добивати ся, нападати.
шту́цер *нім.* 1. коротка рушниця; 2. джиґун, *елеґант.*
шту́чний *нім.* зроблений людськими руками.
шу́ба *нім* кожух.
шубра́вець *чес.* обманець, лихий чоловік.
шуга́й *слов.* любко, парубок.
шу́лєр *нім.* пристрасний грач в карти, нечесний грач.
шупа́с *нім.* примусова висилка до місця приналежности.
шурувати *нім.* терти, мити.
шус *нім.* дивацтво.
шуства́л, шустели́на *нім.* запаска, біле.
шу́тер *нім.* рінь, пісок.
шу́фля *нім.* лопата, віялка; **шуфля́да** скринка до всуваня.
шушо́н рід верхньої одежи.
шу́я [*гол. ?*] ледащо.

Ю.

ювелі́р *нім.* золотник.
ювіле́й *лат.* роковини; **ювіля́т** людина, що обходить ювілей.
юдаі́зм *лат. від назви краю Юдея* жидівська релїґія; **Юде́й** Жид; **юдити** кусити, підмовляти; **юдофі́л** приятель Жидів; **юдофо́б** ворог Жидів.
юки *тур. гл. вюки.*
юлїя́нський калєндар заведений Ю. Цезаром, його придержують ся до нинї православні і грекокатолики в церкві.
юна́к *срб.* молодець, удалець.

ю́нкер *нім* ученик військової школи; пруський шляхтич.
Юно́на *лат.* [*гр. Гера*] богиня, жінка Юпітера; **Ю.** назва одного з астероїдів.
Юпітер *лат.* [*гр. Зевес*] найвисший бог Римлян; **Ю.** назва найбільшої планети з нашої сонїшної системи.
ю́пка *нім.* верхня одїж.
юра́йська формація *лат.* назва покладів з т. зв. другої епохи.
юрґе́льтники *нім.* наємне військо.
юриди́чний *лат.* правничий; **юрисди́кція** судівництво; обсяг діланя суду; **юри́ст** правник.
ю́рта *монґ.* шалаш.
юсті́ція *лат.* судівництво.
ю[х]та *гол.* рід скіри.

Я.

я́ґуар *ам.* тиґр.
якобіни *фр.* скрайні члени революційного клюбу з ча́сів великої революції.
як *монґ.* рід бика.
яломо́к *гл. йоломка.*
ямб *лат.* віршова стопа зложена з короткого і довгого складу [◡ —].
янва́р *гр.* січень.
янича́ри *тур* турецькі жовнїри виховувані з полонених християнських дїтий; зрадники; **янича́рка** рід рушниці.
янта́р *гл. бурштин.*
Янус *лат.* бог війни і мира.
ярд *анґ.* анґлійська міра довжини.
ярли́к *тат* указ хана.
я́рмарок *нім.* торг.
ясі́р *тур.* полон, неволя.
я́спіс *гр.* дорогоцінний камінь.
ятаґа́н *тур.* широкий ніж.
я́тір *лит.* сак; **ятери́на** сітка для ятеря.
я́фини *гл. афини.*
яхт *анґ.* легкий корабель проходовий.

Чужі слова і звороти,

що пишуть ся у нас латинськими буквами.

В тім додатку зібрано найбільше уживані пословиці, звороти і терміни взяті з анґлїйської, італїйської, латинської, нїмецької і французької мови. В скобках [ ] при анґлїйських і французьких словах подано, як їх вимовляти, при італїйських значено се лише там, де слова вимовляють ся инакше нїж показують букви Слова уложено після латинської азбуки в тім порядку: a, ae [*лат. вим. е*], b, c [*лат. к, перед* ae, e, i *ц*], d, e, f, g [*іт. ґ або дж*], h, i, j, k [*в лат. і фр. нема*], l, m, n, o, p, ph [*лат. ф*], q [*тільки в злож.* qu, *лат. і іт. кв*], r. s [*лат. і іт. між самозвуками з*], ch [*нїм. ш, іт. ск*], t [*лат.* ti *ці, виїмково ti*], th [*лат. т*], u [*в лат. по* a, e, o *як в*], v [*лат. і іт. в, нїм ф*], w, x [*лат. кс*], y, z [*іт. з і ц*].

При вимові французьких слів значить *н* і *м* в круглих скобках, що попередні самозвуки треба вимовляти через ніс як польське *ę, ą, і* в таких же скобках вимовляє ся грубо як нїмецьке *ü*, а *е* і є як нїм *ö*. Наголос подавано лише при вимові в скобках; наголоси при французьких і італїйських словах належать до них нероздїльно, тому не вільно їх пропускати при переписуваню слів. При поясненях йде як звичайно наперед дослівне пояснене, відтак свобіднїйше, а в кінци в знаках наведеня „ “ звороти знані в нашій мові.

---

ab initio *лат.* від початку.

ab intestato *лат.* без завіщаня (тестаменту).

ablativus *лат.* шестий відмінок [*грам.*].

ab ovo *лат. досл.* від яйця; від самого початку.

abusus *лат* надужите.

A. c. *скор з anno currente.*

a capella *іт.* [**а капе́ля**] хор без супроводу.

a capite *лат. досл.* від голови; від нового рядка [в письмі або книжцї]; **a c. et membris** клич повної реформи суспільства, від найвисших до найнизших верств.

accelerando *іт.* [**ачелєра́ндо**] *муз.* що раз скорше.

accusativus *лат.* четвертий відмінок [*грам*].

à conto *іт. гл. конто.*

A. D. *скор. anno Domini*

ad acta *лат. досл.* до актів; зложений до актів, неприхильно полагоджений

adagio *іт.* [**ада́джьо**] *муз.* звільна; музичний твір в повільнім темпі.

ad calendas graecas *лат. досл.* до грецького першого; „на святого ніколи“.

ad captandam benevolentiam *лат.* з тим, щоби когось зєднати для себе.

addenda *лат.* додатки, доповненя (до якоїсь книжки); **a. et corrigenda** доповненя і похибки.

ad feliciora *або* **meliora tempora** *лат.* на лїпші часи (відложити).

ad hoc *лат.* для того, навмисне, в тій цїли (зроблений).

ad infinitum *лат.* в безконечність, без кінця.

ad libitum *лат. муз* доволї після власної вподоби.

ad majorem Dei gloriam *лат.* на більшу хвалу Божу.

ad oculos *лат.* наглядно.

ad patres *лат. досл.* до батьків; на той світ (перенести ся).

ad personam *лат. досл.* для особи; посунене урядника до висшої кляси помимо браку місця.

ad referendum *лат.* до зреферованя, до полагодженя.

ad rem *лат.* до річи, річево.

ad usum *лат.* до ужитку, в користь.

affaire d'honneur *фр.* [афе́р дон(е́)р] справа чести; поєдинок.

à la *фр.* як, на взір; **à la minute** [а ля мін(і)т] за хвилю, дуже скоро; спосіб скорого фотоґрафованя.

alea iacta est *лат. досл.* кости, т. є. жереб, кинені; сміла й невідклична постанова.

al fine *іт. муз.* до кінця.

al fresco [фре́ско] *іт. досл.* на свіжо; *гл. фрески.*

alias *лат.* инакше.

alibi *лат.* де инде; переведенє доказу, що обвинений був на иншім місци, а не там, де поповнено злочин.

a linea *лат. досл.* від лінії; від початку стрічки; новий уступ в книжці.

allegro *іт. муз.* скоро; **allegretto** скоренько.

allons *фр.* [аль(о́)н] ходім; **a. enfants de la patrie** [альо(н) за(н)фа́(н) де ля патрі́] ходіть, діти рідного краю; перші слова Марсилїєзи.

al pari *іт. торг.* на рівнї; виплата гроший за вартісний папір в повній його вартости.

al segno *іт.* [аль се́ньо] *муз.* до знаку.

alte Liebe rostet nie *нїм. досл.* стара любов не ржавіє нїколи; давна любов не забуває ся.

alter ego *лат.* другий я; невідступний друг.

amicus Plato sed magis amica veritas *лат. досл.* милий менї Плято, але правда милійша; правда понад усе.

animato *іт. муз.* з житєм.

anno *лат.* в роцї; **a. currente** в біжучім роцї; **a. Domini** божого року.

anticipando, anticipative *лат.* наперед, з гори (платити).

apage, Satanas! *лат.* іди проч, сатано! щезай чорте!

a piacere *іт.* [пяче́ре] *муз.* доволї.

a posteriori *лат.* з кінця; заключуванє з наслїдків про причини.

appogiatura *іт.* [аподжьату́ра] *муз.* переднотка.

a priori *лат.* з переду, з гори; заключуванє з причин про наслїдки.

aqua *лат.* вода; **a. destillata** чиста вода без примішок; **a. vitae** вода житя, *гл. оковита.*

à quatre mains *фр.* [а катр ме́(н)] *муз.* на чотири руки.

arpegio *іт.* [арпе́джьо] *муз.* т. зв. ломаний акорд, в якім відзивають ся не всї тони нараз тільки один по другім.

ars longa, vita brevis *лат.* штука довга, житє коротке.

a tempo *іт. муз.* до попереднього темпа (вернути).

a tergo *лат.* з заду, на відворотній сторонї (документу).

attaca *іт. муз* без перерви (грати слїдуючу частину).

au courant *фр.* [о кура́(н)] в біжучім, в ходї справ.

audacter calumniare semper aliquid haeret *лат.* коли відважно клеветати, то все щось прилипне.

audiatur et altera pars *лат.* треба вислухати і противну сторону.

au révoir *фр.* [о ревуа́р] до побаченя.

Auskunftsbureau *нїм.* бюро, де можна розвідати ся про ріжні річи.

Ausschuss *нїм.* 1. видїл (в товаристві); 2. гірший товар, перебірки.

aurea mediocritas *лат.* золота середина, умірковані́сть.

aut-aut *лат.* або-або.

aut Caesar aut nihil *лат досл* або Цезарем, або нїчим; або чимось або нїчим.

au vol d'oiseau *фр.* [о воль д'уазо́] в пташинім летї; з гори.

baisse *фр* [бес] спад курсу паперів.

ballon d'éssai *фр.* [бальо́(н) деса́й] пробний бальон, пущений для розслїду напряму вітру; *в дал. знач.* дневникарська статя, призначена на те, щоби розвідати ся про погляди людий на порушену справу.

basso buffo *іт. муз.* комічний бас; **b. profondo** найнизший бас.

beati possidentes *лат.* щасливі ті, що мають (майно, власть); **beatus qui tenet** блаженний, хто має.

bel-esprit *фр.* [**бель-еспрі́**] дотепний чоловік.
bene *лат.* добре; **b. meritus** добре заслужений; **b. nati** добре уроджені, шляхта; **b. natus et possesionatus** добре уроджений і заможний.
bis dat, qui cito dat *лат.* два рази дає той, хто скоро дає.
bona fide *лат.* в добрій вірі, без лихих намірів.
bon mot *фр.* [**бо(н мо́**] дотепне слово; **b. ton** [**бо(н) то́ н)**] добрий тон, уміле обходження з людьми; **b. vivant** [**бо(н) віва́(н**] чоловік, що уживає життя, гуляка.
bonum publicum *лат.* публичне, загальне, громадське добро.
brevi manu *лат.* в короткій дорозї; без довгих заходів, короводів.
brio[so] *іт. муз.* живо, з огнем.
buffo *іт. муз.* комічно.
bureau *гл. бюро.*
C *лат. число зн.* 100; *при лат. іменах скор. з* Cajus.
caecus de coloribus *лат. досл.* сліпий про краски; розуміє ся на тім, як сліпий на красках.
caeteris [ceteris] paribus *лат.* коли обставини однакові.
ça ira *фр.* [**са іра́**] воно піде; якось то буде.
cantabile *іт. муз.* співно.
capriccio *іт.* [**капрі́чьо**] *муз.* рід музичної фантазії.
carte blanche *фр.* [**карт блянш**] *досл.* біла карта; необмежена повновласть.
casus *лат.* припадок, пригода; **c. belli** причина війни.
caveant consules *лат. досл.* нехай консулї бережуть ся; осторожно перед небезпекою.
cercle *фр.* [**серкль**] товариські сходини; політичні розмови підчас принятя.
ceterum censeo *лат. досл.* зрештою думаю; вважаю конечним.
cf. *скор. з confer лат.* порівнай.
chambre séparée *фр.* [**ша(м)бр сепаре́**] окремий покій.
chef d'oeuvre *фр.* [**шеф д(е́)вр**] архитвір.
cherchez la femme *фр.* [**шерше́ ля фя́м**] шукайте жінки; жінка є причиною того.
chronique scandaleuse *фр.* [**кроні́к скандал(е́)з**] історія скандалів якогось роду чи гуртка людий.

circa *лат.* близько, около, майже, несповна.
circulus vitiosus *лат.* блудне коло.
cito *лат. муз.* скоро; **citissime** як найскорше.
clara pacta *лат.* докладна умова, щирий уклад.
cogito ergo sum *лат.* думаю, отже істную.
collège de France *фр.* [**коле́ж де Франс**] висша публична школа в Парижі.
comme il faut *фр.* [**комільфо́**] так як треба, в добрім тонї знаменито.
Comp, Co., C-ie *скор. з* **Compagnie** *фр.* [**ко(м)панї**] *гл. компанїя.*
comptoir *гл. контора.*
conditio sine qua non *лат.* необхідна умова.
con moto *іт. муз.* живо.
conseil *фр.* [**консе́й**] рада; **c. d'Etat** [**к. дета́**] державна рада.
consilium abeundi *лат.* рада, щоби хтось добровільно опустив школу або товариство, коли не хоче, щоби його викинено.
consuetudo altera natura *лат.* привичка-друга натура.
contradictio in adiecto *лат.* суперечність в прикметнику т. є в тім самім висказї (темна ясність, мудрий дурак).
corps *фр.* [**кор**] тїло.
corpus *лат. гл. корпус*; **c. delicti** предмет, що служить за доказ вини; **c. juris** збірка римських законів.
correctum *лат.* поправ[ле]на задача; **corrigenda** спис друкарських похибок (в книжцї).
cottage *гл. котедж.*
coup d'Etat *фр.* (**ку дета́**) замах стану, заговір проти держави.
credo *лат. гл. кредо*; **c. quia absurdum** вірю для того, що се недорічність.
crescendo *іт.* [**креше́ндо**] *муз.* чим раз сильнїйше.
crimen *лат.* злочин, закид; **c. laesae majestatis** обида маєстату (пануючої особи).
cui bono? *лат.* для кого? в чию користь?
cum Deo *лат.* з Богом.
cum grano salis *лат. досл.* з зернятком соли; з дрібкою недовіря.

curriculum vitae *лат.* опис життя, житепись.

D *лат. число* = 500.

da capo *іт.* [**да ка́по**] *муз.* від початку; **d. c. al fine** від початку до кінця.

da liegt der Hund begraben *нім. досл.* тут поховано пса; ось тут причина; ось в тім річ.

dame d'honeur *фр.* [**дам до-н(é)р**] надворна дама.

dativus *лат. грам.* третій відмінок.

decrescendo *іт.* [**декреше́ндо**] *муз.* що раз тихше.

de dato *лат.* з дати; з того а того дня.

de facto *лат.* в дійсности, в самій річи.

de gustibus non est disputandum *лат.* годі спорити про те, що кому подобає ся.

Dei gratia *лат.* з Божої ласки.

de jure *лат.* по закону, правно.

del. *скор. з* **dele[atur]** *або* **delevi** *лат.* счеркнено.

de lana caprina *лат. досл.* про козячу скіру; перечити ся о яку небудь дрібничку.

del credere *торг. іт.* порука на віру в купецьких зносинах.

demi *фр.* [**д'мі**] пів; **d.-dieu** [**д'мі-ді(é)**] пів-бог; **d. monde** [**д'мі-мо́(н)д**] пів світ; розпусне жіноче товариство.

de mortuis aut bene aut nihil *лат.* про померших можна говорити або добре, або нічого; **de mortuis nil nisi bene** про померших треба лише добре говорити.

de nihilo nihil *лат. досл.* з нічого нічо; з порожнього не наллєш.

de nomine *лат.* з імени; тільки зі зверхнього вигляду.

de omnibus rebus et quibusdam aliis *лат.* про все і вся (говорити).

de privatis *лат.* про приватні справи.

de publicis *лат.* про публичні справи.

deus ex machina *лат. досл.* бог з машини; несподївана і нагла поява якоїсь особи або річи, яка зміняє зовсім хід даної справи.

der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehen *нім. досл.* Мурин

сповнив свій обовязок і може забирати ся; так говорить ся лизунам.

dictum acerbum *лат.* прикре слово; гірка правда.

diem perdidi *лат.* я стратив день; **dies irae** день гнїву; перші слова похоронної пісні.

difficile est satiram non scribere *лат. досл.* трудно не написати сатири; *ірон.* годі тут не сміяти ся.

diminuendo *іт. муз.* *decrescendo.*

divertissement *фр.* [**діверт-ісма́(н)**] ріжнородність; розривка; театр ріжнородностий.

divide et impera *лат. досл* діли і приказуй; коли доведеш до незгоди між людьми, тоді лекше над ними запануєш.

dlxi *лат.* я сказав, скінчив; **d. et salvavi animam meam** я сказав і успокоїв своє сумлїнє.

docendo discimus *лат.* коли учимо других, то при тім самі учимо ся.

dolce *іт.* [**до́льче**] *муз.* солодко; **d. far niente** солодка бездїльність.

donna è mobile *іт.* жінка є змінчива.

do ut des *лат.* даю, щоби ти менї дав; не роблю того без моєї користи.

Drang nach Osten *нім.* напір на схід (Німців).

dtto *скор. з* **detto** *або* **ditto** *іт.* так само, *гл. детто.*

duobus litigantibus tertius gaudet *лат.* де двох бе ся, там третій користає.

dura necessitas *лат.* тверда, невмолима конечність.

eau *фр.* [**о**] вода; **e. de Cologne** [**о-де-кольо́н**] кольонська вода.

ecce homo *лат.* се чоловік [слова Пилата]; образ Христа з терневою короною.

ed. *скор. з* **edidit** *лат.* видав.

eh bien *фр.* [**е-біе́(н)**] добре.

ein Wort ein Mann *нім. досл.* слово — мущина; я мушу додержати слова.

en arrière *фр.* [**а(н)наріє́р**] в зад.

en avant *фр.* [**а(н) нава́(н)**] вперед.

en bagatelle *фр.* [**а(н)баґа-те́ль**] з легковаженєм.

en bloc *фр.* [**а(н)бльо́к**] загалом, гуртом, разом.

en carrière *фр.* [**а(н)каріє́р**] в бігу, ґальопом.

en depot *фр.* [**а(н)д'по́**] на складі.

en détail *фр.* [а(н)детáй] в подробицях, частинно.

en face *фр.* [а(н)фáс] з переду, цілим лицем.

enfant terrible *фр.* [а(н)фá(н) терíбль] *досл.* страшна дитина; дитина, яка зраджує домашні тайни; чоловік з довгим язиком.

en gale *фр.* [а(н)ґáль] в параднім одягу.

en gros *фр.* [а(н)ґрó] у великих розмірах, у великій скількости.

en masse *фр.* [а(н)мáс] в великій скількости.

en miniature *фр.* [а(н)мініїят(і)р] в меншім обемі.

en passant *фр.* [а(н)пасá(н)] в переході, мимоходом.

en profil *фр.* [а(н)профíль] з боку (бачений).

ensemble *гл. ансамбль.*

entente cordiale *фр.* [а(н)та(н)т кордіáль] сердечне порозуміне двох держав.

entrée *фр.* [а(н)трé] вступ; оплата за вступ; **entréz!** [а(н)трé] увійдіть!

entrevue *фр.* [а(н)трв(í)] з'їзд державних мужів в цїли обговореня важних справ.

en trois quarts *фр.* [а(н)труакáр] в такій поставі, щоби було видно три четвертини лиця.

enveloppe *фр.* [а(н)в'льóп] опаковане, коверта.

en vogue *фр.* [а(н)вóґ] в поводженю, в славі.

eo ipso *лат.* тим самим.

eppur si muove *іт. досл.* а вона таки порушає ся!; оклик Ґалїлея, коли він відрік ся науки про оборот землї.

ergo *лат.* отже, тому, проте.

errare humanum est *лат.* помилятись людська річ.

errata *лат.* похибки; спис друкарських похибок.

espressivo *іт. муз.* виразно, з притиском.

est modus in rebus *лат.* на всьо є спосіб; „хто хоче пса вдарити, той патика знайде".

établissement *фр.* [етаблїсмá(н)] уряджене, склад, заведене з музикою для забав, *гл. етаблюватися.*

etc. *скор. з* **et cetera** і так дальше [і т. д.].

et haec meminisse iuvabit *лат.* і те добре собі затямити.

evviva *іт.* нехай живе!

ex abrupto *лат.* нагло, без приготованя.

ex cathedra *лат.* з катедри; з учительського становиска; непомильно (папа).

excelsior *лат.* піднесений, високий, в горі.

exceptis excipiendis *лат.* з виїмкою того, що треба виключити.

excl. *лат. скор. з* **exclusive** виключно.

exempli causa [**gratia**] *лат.* на приклад.

exequatur *лат.* нехай буде виконане; стверджене судових вироків і папських буль; признане правительством чужого торговельного консуля.

ex lex *лат.* поза законом, без закона; той час, коли правительство рядить без парляменту.

exodus *лат.* вихід (послїв з сойму); назва другої книжки Мойсеєвого Пятикнижія [книга Ісход].

ex officio *лат. скор.* **ex offo** урядово, з уряду.

ex post *лат.* по закінченю справи, по всїм.

express *гл. експрес.*

ex promptu *лат.* нагло, без приготованя.

exterieur *фр.* [екстері(é)] із зовнї; зверхнїй вигляд.

extra statum *лат.* поза станом; надзвичайний.

ex ungue leonem *лат.* пізнати льва по кігтях.

f *скор. з* **forte** *іт. муз.* сильно.

facit *лат. торг.* робить; виносить; сума.

fait accompli *фр.* [фе-тако(м)плї] довершене дїло; скінчена справа.

fec. *скор з* **fecit** *лат.* зробив, довершив.

femininum *лат.* жіночий рід; *скор.* **fem.**

festina lente *лат.* спіши ся поволи; роби річ докладно, без великих перескоків.

ff *скор. з* **fortissime** *іт. муз.* дуже сильно.

fiat justitia et pereat mundus *лат.* най буде справедливість, хоч би й світ мав пропасти.

fiat lux *лат.* нехай буде світло, нехай вияснить ся.

fiat voluntas tua *лат.* „да будет воля твоя".

fi donc! *фр.* [фідó(н)] погано! гидота!

fin de siècle *фр.* [фе(н)-десіéкль] кінець століття; лїтературний напрямок.

finis *лат.* кінець; **f. coronat opus** кінець діло хвалить.
finita la comedia *іт.* комедія скінчилась; справа покінчена.
force majeure *фр.* [**форс ма-ж(é)р**] *гл. vis maior.*
foreign-office *анг.* [**форрень офіс**] міністерство заграничних справ в Анґлії.
fortes fortuna adiuvat *лат.* відважним сприяє щасте.
fortiter in re, suaviter in modo *лат.* сильно в ділї, лагідно в способі.
fortuna caeca est *лат.* судьба сліпа.
forzando *іг. скор.* **fz.** *муз.* з натиском на однім тонї або акордї.
foyer *фр.* [**фуаé**] огнище; великі входові сїни в театрі.
fuoco *або* **con f.** [**фуóко**] *муз.* з огнем з житєм.
furioso *іт. муз.* шалено.
garde-toi *фр.* [**ґард-туá**] бережи ся; **gardez!** [**ґардé**] осторожно!
gaudeamus igitur *лат.* отже тїшмо ся [початок старої пісні німецьких студентів].
genetivus *лат. грам.* другий відмінок.
genre *фр.* [**жа н)р**] *гл. жанр.*
giocoso *іт.* [**джьокóзо**] *муз.* весело, жартобливо.
giro *гл. жіро.*
glebae adstrictus *лат.* хлїбороб, привязаний до землї, кріпак.
gloria in excelsis Deo *лат.* слава во вишних Богу.
goddam *анг.* [**ґóддем**] побий мене, Боже!
grandioso *іт. муз.* величнo.
gratias [**ago**] *лат.* дякую.
grave *іт. муз.* тяжко, поважно.
grazioso *іт.* [**ґраціóзо**] принадно, мило.
great attraction *анг.* [**ґреат атрéкшен**] головна принада.
gute Miene zum bösen Spiel *нїм.* веселий вираз лиця в прикрій хвилї.
gutta cavat lapidem *лат.* кропля вижолоблює камінь; навіть мала, але витревала праця може до чогось довести.
habemus papam *лат.* маємо папу! [оклик по виборі нового папи].
habent sua fata libelli *лат.* і книжки мають свою історію.
haec facienda, et illa non omittenda *лат.* треба і те робити, і про тамто не забувати.

hands off! *анг.* [**гендс-оф**] проч з руками, не тикай!
Hannibal ante portas *лат.* *досл.* Ганїбаль перед брамою, небезпека близько.
haute nouveauté *фр.* [**от-нувоté**] остатня новість.
hic *лат.* тут; **h. jacet** тут лежить [на нагробниках]; **h. haeret aqua** *досл.* тут є вода; в тім річ; **h. mulier** жінка з мужеською вдачею; **h. Rhodus, h. salta** *досл.* тут Родос, отже скачи, покажи тут, що вмієш.
high-life *анг.* [**гай-ляйф**] житє в висших суспільних верствах; великопанський світ.
hinc illae lacrimae *лат.* звідси ті сльози; тут жерело жалю, жалоби або ненависти.
historia est magistra vitae *лат.* історія учителька житя.
hoc *лат.* отсе; **h. anno** в тім роцї; **h. est** то є, се-б то; **h. loco** на тому місцї; **h. volo, sic iubeo** так хочу, так приказую.
hodie mihi, cras tibi *лат.* нинї менї, завтра тобі.
homme d'état *фр.* [**ом детá**] муж стану.
homo *лат.* чоловік; **h. homini lupus** *досл.* чоловік чоловікови вовк; найбільшим ворогом для чоловіка є сам чоловік; **h. novus** новий чоловік, незнаний або низького походженя; **h. sapiens** чоловік обдарований розумом; **h. sum et nihil humani a me alienum puto** я чоловік, тому нїяка людська річ менї не чужа.
honoris causa *лат.* для почести; **doctor h. c.** гоноровий доктор, т. є якому унїверситет надає титул доктора безіспитів, тільки для відзначеня його.
horribile dictu *лат.* страшно сказати.
hors concours *фр.* [**ор ко(н)-кýр**] поза конкурсом.
ib[**id.**] *скор. з* **ibidem** *лат.* тамже, в тім самім місци, в тїй самій книжцї або статї.
ibi patria ubi bene *лат.* там вітчина, де добре.
id. *скор. з* **idem** *лат.* той сам; то само; **i. per i.** обясняти якесь понятє

ним самим; не сказати нічо нового.

illegitimi thori *лат.* (дитина) неправого ложа.

imprimatur *лат.* вільно друкувати; дописка цензури на книжках [особливо релігійного змісту].

impromptu *фр.* [**е(м)про(м)пт(і)**] *муз.* твір написаний скоро, без приготованя.

in abstracto *лат.* само для себе, в думці.

in articulo mortis *лат.* в разї смерти, в остаточности.

in bianco *іт. гл. блянко.*

incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybden *лат. досл.* впаде в Сцілю, хто схоче вименути Харібду; між молотом а ковалом.

incl. *скор. з* **inclusive** *лат.* включно.

in concreto *лат.* в дійсности.

in continuo *лат.* в дальшім тягу; **in continuum** безперервно.

in contumaciam *лат.* поза очи засудити.

in corpore *лат.* всї разом; **in c. sano mens sana** „в здоровому тілї здорові душі“.

incredibile dictu *лат.* не до увіреня, неімовірне.

in crudo *лат.* на брудно, невикінчено.

inde irae [et lacrimae] *лат.* звідси гнів [і сльози]; ось де причина гніву [і сліз].

indirecte *лат.* не впрост, посередно.

in dorso *лат.* на відворотній сторонї (документу).

in effigie *лат.* на образї; виконати засуд на портретї злочинця, коли його не можна приловити.

in extenso *лат.* в цілости, без скорочень.

in flagranti *лат.* на горячім учинку.

in folio *гл. фолїо.*

in gremio *гл. ґреміяльно.*

in infinitum *лат.* в безконечність, без кінця.

in medias res *лат.* відразу до самої справи; без довгих вступів.

in merito *лат.* в самій справі.

in minus *лат.* на некористь.

in natura *лат.* в природї, в природнім станї; дійсно.

in nomine *лат.* в імени.

in octavo *гл. октав.*

in partibus infidelium *лат. досл.* в поганських сторонах; титул, який дістають епископи без діецезій.

in perpetuam rei memoriam *лат.* на вічну памятку річи [справи].

in persona *лат.* особисто.

in pleno *лат.* на повних зборах.

in plus *лат.* в користь.

in quarto *лат. гл. кварт.*

I. N. R. I. *лат. скор.* **Jesus Nazarenus, Rex Judaearum** *гл. І. Н. Ц І.*

in sedecimo *лат. гл. седец.*

in spe *лат.* в надії, в будучности.

in statu *лат.* в станї.

in summo *лат.* разом.

in suspenso *лат.* в завішеню, в непевности.

inter arma silent Musae *лат.* підчас війни мовчать Музи, *зн.* не час на поезію.

in usu *лат.* в уживаню.

intercalare *лат.* один день, додаваний в переступнім роцї.

inter nos *лат.* між нами; **i. suos** поміж своїми.

interwiew *анґ. гл. інтервю.*

intra muros *лат.* між мурами, між чотирма стінами, у себе.

in verba magistri jurare *лат.* присягати на слова учителя; вірити на сліпо.

in vino veritas *лат.* у винї правда; пяний говорить правду.

ipso facto *лат.* самим ділом, тим самим.

item *лат.* рівно-ж, також.

Jockey Club *анґ.* [**джókі клюб**] аристократичне товариство аматорів кінських перегонів.

jun. *скор. з* **junior** *лат.* молодший.

jure caduco *лат.* правом кадука; безправно, беззаконно.

juris consultus *лат.* правний дорадник.

jury *фр.* суд; лава присяжних судіїв; суд в справах лїтератури і штуки [розділюване нагород].

jus gladii *лат.* право меча [т. є житя і смерти]; **j. primae noctis** *лат.* право першої ночи.

kiökkenmedding *дан.* останки кухонних відпадків в передісторичних часах.

L *лат.* число, *зн.* 50; *при лат. іменах скор. з Lucius.*

lacrima Christi *лат. досл.* Христова сльоза; назва червоного вина, що удає ся на збочах гори Везувія в Італії.

lady *анг. гл. леді.*

laissez faire, laissez passer *фр.* [**лєсé фер, лєсé пасé**]; лишіть свободу ділання.

l'appettit vient en mangeant *фр.* [**ляп-ті віе(н)-та(н)-ма(н)жá(н)**] апетит приходить підчас їди.

lapsus calami *лат.* блуд з під пера, мимовільна похибка в письмі; **l. linquae** похибка в мові, коли хтось „перемовить ся"; **l. memoriae** похибка памяти.

larg[hett]o *іт.* [**лярґéтто**] *муз.* звільна, поволи.

lasciate ogni speranza *іт.* [**ляшіяте óнні сперáнца**] покиньте всяку надію; слова з „Божественної Комедії" Данта, які мали бути написані над входом до пекла.

lat not least *анг.* [**лєт нот лїст**] остатній, але не найгірший.

laudetur Jesus Christus *лат.* слава Ісусу Христу.

lawn tennis *гл. лявн теннїс.*

l. c. *скор. з* **loco citato.**

legato *іт. муз.* сполучуючи один тон з другим, не уриваючи по кождім тонї.

lege artis *лат.* по законам штуки, по мистецьки.

leggieri *іт.* [**лєджьéре**] *муз.* легенько, без натиску.

lente, lento *лат. муз.* звільна, поволи.

Leopolis *лат.* латинська назва Львова.

le roi est mort, vive le roi *фр.* [**лє руá е мóр, віф-лє-руá**] король помер, нехай живе король [*розуміє ся* новий], *зн.* скоро забуває ся.

les extrêmes se touchent *фр.* [**лє-зекстрéм се-тýш**] противенства сходять ся.

l'état c'est moi *фр.* [**лєтá се муá**] держава, се я; слова французького короля Людвика XIV.

lettre *фр.* [**лєтр**] лист; **l. d'affaires** [**л. дафéр**] лист по ділу; **l. de change** [**л. де-шá(н)ж**] вексель.

levis sit tibi terra *лат.* нехай тобі земля буде легка; земля тобі пером.

liberté, fraternité, égalité *фр.* свобода, братерство, рівність; клич Французів з часу першої революції.

liberum veto *лат.* свобода заперечити; постанова в давній Польщі, що один посол міг не допустити до ухваленя закона в соймі.

licentia poetica *лат.* поетична свобода, яка позваляє поетам не держати ся граматики; видумка.

licet *лат.* вільно, можна.

lingua *лат.* мова, язик.

litera docet, litera nocet *лат.* буква вчить, буква шкодить.

loco *лат.* в місци; **l. citato** в наведенім місци, в тій самій книжці.

longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla *лат.* ліпший примір нїж наука.

L. S. *скор. з* **loco sigilli** *лат.* на місци печатки; так пише ся при відписах документів, коли на документї є печатка.

lucida intervalla *лат.* ясні хвилї (у хорих умово).

upus in fabula *лат. досл.* вовк в байцї; „про вовка помовка, а вовк тут".

M *лат. число* = 1000; *при лат іменах скор. з* **Marcus.**

Mac *анг.* [**мек**] син.

madame *фр.* [**мадáм**] панї; **mademoiselle** [**мадмуазéль**] панна.

maestoso *іт.* [**местóзо**] *муз.* велично, поважно.

mag. pharm. *скор. з* **magister pharmaciae** *лат.* титул аптикаря.

magna cum laude *лат.* з великим признанєм, з відзначенєм (здати іспит).

mala fide *лат.* в лихій вірі.

male parta *лат.* зле, несправедливо набуте майно.

malum *лат.* лихо, нещасте; **m. necessarium** лихо, яке годї усунути.

manu propria *лат.* власноручно; *скор.* **m. p.** *або* **mp.**

marcato *іт.* [**маркáто**] з притиском на кождім тонї.

masculinum *лат.* мужеський рід; *скор.* **masc.**

mater *лат.* мати; **m. dolorosa** Божа Мати.

mea culpa *лат.* моя вина.

medice, cura te ipsum *лат. досл.* лікарю, вилїчи се-

бе самого; пізнай себе, буде з тебе
meeting *гл.* *мітінґ.*
mehr Licht! *нім.* більше світла!
mehr päpstlich als der Papst selbst *нім* *досл.* більше папський ніж сам папа; говорить ся, коли хтось інтересує ся справами другого більше ніж він сам.
mente captus *лат.* боже-вільний, нарваний.
mesto *муз.* сумно.
mezza voce *іт.* [**méза вóче**] *муз.* півголосом.
mezzo *іт. муз.* пів, на пів; не дуже.
mf. *скор.* *з* **mezzoforte** *іт.* *муз.* на пів сильно.
mgr., msgr. *скор* *з* **monseigneur** *гл.* *монсіньор.*
minorum gentium *лат.* з низших родів, другорядні.
miserere *лат.* змилуй ся (Боже); початок похоронної пісні.
mixtum compositum *лат.* мішанина ріжних річий.
moderato *іт.* *муз.* умірковано, мірно.
modus *лат.* спосіб; **m. procedendi** спосіб поступованя; **m. vivendi** спосіб як з другими добре жити.
mosso *іт.* *муз.* живо, скоро.
motu proprio *лат.* з власної волі.
mp. *скор.* *з manu propria.*
Mr. *скор.* *з* **Monsieur** *фр.* [**мо(н)сі(é)**] пан, пане.
mrs. *анґ.* *скор.* *з* **mistriss** [**мíсіс**] пані.
MUDr. *скор.* *з* **medicinae universae doctor** повний титул доктора медицини.
multa, multum *лат.* богато.
mundus vult decipi, ergo decipiatur *лат.* світ хоче бути ошукуваний, то-ж ошукуймо його.
mutatis mutandis *лат.* з потрібними змінами.
mylady *анґ.* [**міледі**] пані.
mylord *анґ.* [**мільорд**] титул анґлійської шляхти.
natura horret vacuum *лат.* природа не зносить порожнечі.
naturalia non sunt turpia *лат* що природне, те не приносить сорому.
natura non facit saltus *лат.* природа не робить скоків.
natus *лат.* уроджений, з роду.
nb. *скор.* *з nota bene.*
nec Hercules contra plures *лат.* *досл.* і Геракль не дасть ради, коли всі

проти нього; „головою муру не пробєш“.
nec locus ubi Troia *лат.* *досл.* анї слїду з Трої; і слїд загинув (по нім).
ne misceantur sacra profanis *лат.* не мішайте святих річий зі звичайними; не кидайте бисерів перед свинї.
nemo *лат.* нїхто; **n. ante mortem beatus** нїхто не є щасливий перед смертю; **n. judex in causa sua** нїхто не повинен судити в своїй справі; **n. propheta in patria sua** нїхто не є пророком в своїй вітчинї.
nervus rerum *лат.* головна річ; гроші.
ne sutor ultra crepidam *лат.* „швець знай своє шевство, а у кравецтво не мішай ся“.
nexus *лат.* звязь, причинова залежність.
nil ad rem *лат.* не до річи.
nil desperandum *лат.* нема чого попадати в розпуку.
nil novi sub sole *лат.* нема нічого нового під сонцем.
noblesse *фр.* [**ноблéс**] шляхта; **n. oblige** [**облíж**] шляхотство накладає деякі обовязки; шляхтич мусить жити по шляхетськи.
nolens-volens *лат.* хоч-нехоч; приневолений.
noli [me] tangere *лат.* не дотикай [мене].
noli turbare *лат.* не мішай менї.
nomen *лат.* імя; **n.-omen** ворожене з самого назвиска; коли хто вдачею підходить під своє назвиско.
nomina sunt odiosa *лат.* не випадає подавати назвиск.
nominativus *лат.* *грам.* перший відмінок.
non licet *лат.* не вільно, не випадає, не лицює.
non liquet *лат.* не ясно; нечиста справа.
non multa sed multum *лат.* не богато, але основно.
non olet *лат.* не смердить.
non omnis moriar *лат.* не вмру я цїлком т. є безслїдно [слова римського поета Горація].
non plus ultra *лат.* анї кроку дальше; нема нічого лїпшого понад те.
non scholae, sed vitae discimus *лат.* вчимо ся не

для школи, тільки для житя.

non troppo *іт. муз.* не дуже.

nosce te ipsum *лат.* пізнай сам себе.

nota bene *лат.* вважай добре; вказівка; *скор.* **nb.**

Nr, №, Nro. *скор. з* **numero** *лат.* число.

nulla dies sine linea *лат.* не повинен минути ні один день без черти, без поступу і праці.

nulla regula sine exceptione *лат.* нема правила без виїмку.

obstupui *лат.* я здивував ся.

octroy *гл. октруа.*

odi profanum vulgus *лат.* ненавиджу сіру товпу.

oeuvre *фр.* [**евр**] праця, твір.

oleum et operam perdidi *лат.* шкода часу і труду.

omne trinum perfectum *лат.* усе потрійне найліпше; „во тройци Бог пребиваєт".

omnia cum Deo [**nihil sine eo**] *лат.* всьо з Богом, [нічо без нього].

omnia mea mecum porto *лат.* всьо, що маю, ношу з собою.

on dit *фр.* [**о(н)ді́**] говорять, кажуть; сплетні, поговір.

on revient toujours à ses premiers amours *фр.* [**о(н) ревіа́(н) тужу́р-за-се́ премі(є)-заму́р**] чоловік все вертає до своєї першої любови; давня любов не забуває ся.

optima fide *лат.* в найліпшій вірі.

opus *лат.* твір, книжка, письмо; музичний твір; *скор. в муз.* **op.**

ora et labora *лат.* моли ся і працюй; **o. pro nobis** моли ся за нами.

orbis *лат.* круг; **o. pictus** світ в образах; **o. terrarum** світ, земля.

ordre *фр.* [**ордр**] порядок, лад; **o. de bataille** [**де батáй**] приказ начальника військ перед битвою; **o. de jour** [**дежу́р**] порядок нарад.

oremus *лат.* молім ся.

o sancta simplicitas *лат.* о, свята невинности! яке невиннятко! [про лице мірних].

o tempora, o mores! *лат.* о часи, о звичаї! оклик обуреня на вид зіпсутя.

P

при лат. іменах скор. з Publius.

p. *скор. з* 1. **pater** *лат.* отець [священик]; 2. **piano** *іт. муз.* тихо.

pacta conventa *лат.* в польськім праві добровільна угода між королем а шляхтою.

pag. *скор. з лат. паґіна.*

panem et circenses *лат.* хліба і забав — оклик римського люду за часу цісарства.

papier maché *фр.* [**папіє́-маше́**] *гл. паперова маса.*

par excellence *фр.* [**пар-екселя́(н)с**] в цілім значіню того слово; в самій річи, в дійсности.

par force *фр.* [**парфо́рс**] силою, на силу, примусом.

parlando *іт. муз.* вимовлюючи виразно слова.

parole d'honneur *фр.* [**паро́ль донн(е́)р**] слово чести.

parturiunt montes, nascitur ridiculus mus *лат. досл.* трясуть ся гори, а родить ся смішна миш; „з великої хмари малий дощ".

pas *фр.* [**па**] крок [*в танци*]

passe partout *гл. пасиарту.*

passer *фр.* [**пассé**] переходіть [*в танци*].

passez moi le mot *фр.* [**пассé муá лє-мó**] вибачте за слово.

passionato *іт. муз.* пристрасно.

pater familias *лат.* батько [голова] родини; **p. noster** отченаш; **вичитати кому p. n.** поганьбити.

pax vobiscum *лат. церк.* мир з вами.

p. compl. *скор. з* **per complaisance** *фр.* [**пар ко(м)плєза(н)с**] з чемности.

pecunia non olet *лат.* гроші не смердять; при користях не дивимо ся, з якого жерела вони йдуть.

pêle-mêle *фр.* [**пель-мель**] мішанина, всячина; нелад.

penny *анґ.* [**пéні**; *ч. мн.* **пенс**] *гл. пенс.*

per *лат.* через, за, задля.

per aspera ad astra *лат.* по стрімкій дорозі доходить ся до звізд; до побіди тяжка дорога

per cassa *лат.* за готівку.

pereat *лат.* нехай згине, нехай пропадає, проч з ним; ганьба! **p. mundus, fiat iustitia** нехай згине світ, коби лише була справедливість.

per extensum *лат.* в цілости; переписувати щось

так, щоби не робити нових уступів, тільки писати за порядком, в тій самій стрічці.

per fas et nefas *лат.* усіми способами, чесними і нечесними.

periculum in mora *лат.* небезпека у відволїканю справи; треба скорого ратунку.

per mille *лат.* за тисячу штук.

per pedes *лат.* пішки; **p. p. Apostolorum** слїдами апостолів; відбувати довшу дорогу піхотою.

persona grata *лат.* мила особа.

per turnum *лат.* чергою.

pia desideria *лат.* *досл.* побожні бажаня; бажаня і змаганя, які трудно осягнути; *також* **pium desiderium.**

piano *іт.* *муз.* тихо; **pianissimo** дуже тихо.

pince-nez *фр.* [па(н)сне́] цвікер.

pinx *скор. з* **pinxit** *лат.* намалював.

piu *іт.* *муз.* більше.

pizzicato *іт.* [піччіка́то] *муз.* грати на смичкових інструментах так, щоби щипати струни пальцями.

placet *лат.* *досл.* подобає ся менї; знак, що щонебудь принято або дозволено.

plaidoyer *фр.* [плєдуає́] бесїда оборонця перед судом.

pleno titulo *лат.* повним титулом; *скор* **P.T.** *гл.* *П. Т.*

plenus venter non studet libenter *лат.* хто добре наїсть ся, тому не хоче ся вчитись.

pluralis *лат.* число многе.

plus catolique que le pape *фр.* [пл(ї) католі́к ке-лєпап] більше католицький нїж папа; *гл.* *mehr päpstlich.*

poco *іт.* [по́ко] *муз.* трохи; **p. a poco** по трохи, постепенно.

point *фр.* [пуе́(н)] точка, пункт; *в грі* око; **p. d'appui** [пуе́(н) дап(і і́] точка опору; **p. d'honneur** [пуе́(н) донн(е́)р] точка чести.

pointe *фр.* [пуе́(н)т] колючка, докучливе слово; знаменитий дотеп.

polnische Wirtschaft *нім.* *досл.* польська господарка; *ірон.* нелад.

porte-feuille *фр.* [портфе́й] *гл.* *портфель.*

portoria *іт.* видатки на порто.

post *лат* по, після; **p. Christum** по Христї; **p. factum** по всїм; **p. festum** по скінченім пирі; запізно.

post scriptum *лат.* дописка на кінци листа, вже по підписі.

potpourri *фр.* [попурі́] *муз.* вимки з ріжних пісень і опер, зложені в одну цїлість.

pour *фр.* [пур] для, задля; **p. aquit** [пу-ракі́] щоби позбути ся довгу; **p. le mérite** [пур лє мері́т] відзнака за заслуги; **p. le roi de Prusse** [пур лє руа де Пр(і)с] для пруського короля; на дармо, даремне.

pourparler *фр.* [пурпарлє́] умови, переговори.

pp. *скор. з pianissimo.*

P. P. *скор. з* 1. **par politesse** *фр.* [пар полїте́с] з чемности; 2. **praemissis praemittendis** *лат.* опускаючи всї вступи; напис на обіжниках і листах замість титулу і вступу.

praecise *лат.* точно.

praesens *лат.* теперішнїй час.

praeteritum *лат.* минувший час.

precipitando *іт.* [пречіпіта́ндо] *муз.* скоро, живо.

presto *іт.* *муз.* скоро; **prestissimo** дуже скоро.

prima Aprilis *лат.* першого цвітня.

prima charitas ab ego *лат.* *досл.* перша любов для себе; кождий дбає все найперше за себе.

prima nota *лат.* купецька книжка, призначена для перших записок на торзї.

prima sorta *іт.* *торг.* найлїпший ґатунок (товару).

primo *лат.* за першим разом; по перше.

primo gradu *лат.* в першім степени (споріднене).

primo voto *лат.* з першого подружя.

prix fixe *фр.* [прі фікс] стала цїна.

pro *лат.* за; **p. anno** за рік.

probatum est *лат.* стверджено, доказано.

procul negotiis *лат.* далеко від занятя, роботи.

pro domo sua *лат.* у власнім інтересї.

pro et contra *лат.* за і проти.

profession de foi *фр.* [про-

фесіó(н) д'фуá] *досл.* символ віри; пояснене головних поглядів поступовання.

pro forma *лат.* для форми; про людське око.

pro foro externo *лат.* для публичного ужитку, для загалу; **p. f. interno** для своїх.

pro futuro *лат.* на будуче.

proprio motu *лат.* з власної охоти, з власної волї.

pro publico bono *лат.* для загального добра.

prosit! *лат.* на здоровле!

p. r. v. *скор. з* **pour rendre visite** *фр.* [**пур ра(н)др візíт**]; *досл.* щоби віддати візиту; пише ся на візитовім білетї, віддаючи візиту, коли не застане ся господарів дома.

P. S. *скор. з post scriptum.*

P. T. *скор. з pleno titulo.*

Q. *при лат. іменах скор. з* **Quintus.**

quai *фр.* [**ке**] побереже; вулиця над берегом ріки або моря.

quantité négligeable *фр.* [**кантітé неґлїжáбль**] така мала скількість, яку можна поминути в рахунку; маловажна особа або річ.

quantum *лат.* скількість.

quarda e passa *іт.* глянь і покинь.

quasi *лат.* як би, неначе.

quem di odere *лат.* кого боги зненавиділи.

quid novi? *лат.* що нового?

quidquid agis, prudenter agas et respice finem *лат.* коли що робиш, то роби розважно і гляди на кінець [на наслїдки].

qui pro quo *лат.* одно місто другого, непорозуміне.

qui tacet consentire videtur *лат.* хто мовчить, то так, неначе-б годив ся (з тим, про що говорило ся).

qui vive *фр.* [**кі віф**] хто живе; гей, хто там?

qui vivra verra *фр.* [**кі вівра веррá**] хто доживе, той побачить.

quod erat demonstrandum *лат.* те, що треба було доказати; остаточний вислїд.

quod felix, faustum fortunatumque sit *лат.* щоби вийшло на користь; в імя Боже.

quodlibet *лат.* що хто хоче, всячина, мішанина.

quod licet Jovi, non licet bovi *лат. досл.* що вільно Зевесови, того не вільно волови; не кождому всьо вільно; „що вільно попови, не вільно дякови“.

quo modo *лат.* яким способом, яким чином.

quos ego! *лат.* я вам тут дам!

quot capita tot sententiae *лат досл.* кілько голов, тілько гадок; „що голова то розум“.

quo titulo? *лат.* з якого титулу? яким правом?

quousque tandem? *лат.* доки ще? як довго того?

quo vadis? *лат.* куди йдеш?

R *скор. з* 1. **Réaumur** *гл. Р.*; 2. *на листах* **recommandiert** поручено; 3. *в годиннику* **retard** звільнити його хід.

ragout *фр.* [**раґý**] зупа з ріжних річий.

rall. *скор. з* **rallentando** *іт. муз.* звільнити.

rara avis *лат.* рідкий птах.

ratio phisica *лат.* що за пояснене!

recitando *або* **recitativo** *іт. гл. речітатів.*

recte *лат.* властиво, дійсно.

redde quod debes *лат.* віддай то, що ти винен.

redivivus *лат.* обновлений, відроджений.

reductio ad absurdum *лат.* зведене до недорічности.

re et nomine *лат.* з річи і з імени.

regiae collationis *лат.* королївського наданя; парохії, надавані намісництвом.

regime *гл. режім.*

relata refero *лат.* оповідаю то, що я чув.

remontoir *фр.* [**ремо(н)туáр**] рід кишенкового годинника з приладом до накручуваня.

rendez-vous *гл. рандеву.*

repetitio est mater studiorum *лат.* повторюване є матїрю науки.

requiem *лат.* спів і музика при похоронній службі Божій; **requiescat in pace** нехай в мирі спочиває; вічная память.

res gestae *лат.* геройські події, подвиги; історія.

res nullius *лат.* річ, яка не має властителя.

respective *лат.* зглядно, відносно.

respice finem *лат.* вважай на кінець; „кінець діло хвалить“.

resurrecturi *лат.* ті, що мають воскреснути.
réunion *фр.* [**ре[і]нїо́[н]**] збори; сходини для забави.
reverendissimus *лат.* всечеснійший; титул для священика; *скор.* **Rev.**
review *анґ.* [**ревію́**] *і* **revue** *фр.* [**рев(і)**] огляд; заголовок деяких часописий.
ridendo mores castigare *лат.* поправляти обичаї, висміваючи їх.
risconto *іт. торг.* книги біжучих рахунків; вирівнуванє біжучих рахунків.
risum teneatis amici? *лат.* чи можете, приятелї, здержати ся від сміху?
rit[ard]. *скор. з* **ritardando** *іт. муз.* звільняти.
rit[en.] *скор. з* **ritenuto** *іт. муз.* звільняти.
ritus *лат* обряд; **r. graeci** грецького обряду, *скор.* **r. gr.**; **r. latini** латинського обряду, *скор.* **r. lat.**
rococo *гл. рококо.*
Roma locuta causa finita *лат.* Рим сказав своє слово, і справа скінчена [без відклику]; „пиши пропало“.
rouge et noir *фр.* [**руж е нуа́р**] червона і чорна (карта), газардова гра.
Roxolania *лат.* Червона Русь.
Rp. 1 *скор. з* **recipe** *лат.* возьми; напись на рецепті; 2. *на телеґрамах знач.* відповідь заплачена.
S. *скор. з* **Sanctus.**
s. a. *скор. з* **sine anno** *лат.* без року виданя книжки.
sacré coeur *гл. сакре кер.*
saepe verte stylum *лат.* часто поправляй те що написав.
saint *фр.* [**се(н)**] святий; **sainte** [**се(н)т**] свята.
saison morte [**сезо́(н) морт**] мертвий сезон (по часописях); огірковий сезон.
salus *лат.* добро; **s. rei publicae suprema lex esto** загальне добро повинно бути найвисшим законом.
salve *лат.* витай нам; **s. Regina** початок піснї до Матери Божої.
salvo honore *лат.* без шкоди для чиєї чести.
sans façon *фр.* [**са(н) фасо́(н)**] без форми; без церемонїї.
sans-gêne *фр.* [**са(н)-же́(н)**] безстидно, не оглядаючись на нїчо; **s. phrase** [**са(н) фра́з**] без застережень; **s. souci** [**са(н)-сусі́**] без журби; безжурність

sapere aude *лат.* здобудь ся на відвагу бути мудрим.
sapientia *лат.* мудрість; **sapienti sat** для мудрого чоловіка досить (щоб зрозумів, о що йде).
savoir vivre *фр.* [**савуа́р вівр**] знанє житя; приписи товариського пожитя.
sc[il]. *скор. з* **scilicet** *лат.* а то, то є, іменно.
Schadensfreude *нїм.* радість з чужого нещастя.
scherzando *іт.* [**скерца́ндо**] *муз* жартом, весело; **scherzo** [**ске́рцо**] легкий і веселий музичний твір.
schöne Seelen finden sich *нїм.* гарні душі віднаходять ся; свій свого знайде.
Schwamm drüber *нїм* змажім се губкою, забудьмо се не говорім про те.
sconto *іт.* [**ско́нто**] *торг.* зворот частини заплаченого проценту, коли платить ся перед терміном.
secundo *лат.* по друге; **s. voto** з другого подружя.
sedes *лат.* осїдок; **s. Apostolica** апостольська столиця [Рим].
segno *іт.* [**се́ньйо**] *муз.* знак.
seigneur *фр* [**сенїє́**] пан, достойність, ясновельможний пан.
self *анґ.* [**сельф**] сам; **s.-gouvernement** самоуправа; **s.-help** самопоміч; **s. made man** [**сельф мед мен**] чоловік, що добив ся значіня і маєтку власними силами.
semper *лат.* все, завсїди; **s. idem** все той сам; **s. tiro** все молодий, все жовнїр.
sen. *скор. з* **senior** *лат.* старший.
se non è vero è ben trovato *іт.* коли неправдиве, то бодай добре видумане.
serenissimus *лат.* ясновельможний; його світлість.
sforzando *іт.* [**сфорца́ндо**] *муз.* що раз сильнїйше, з притиском; *скор.* **sfz.**
sh. *скор. з* **shilling** *анґ. гл. шілїнґ.*
shire *анґ* [**шайр**] ґрафство, край.
shocking *анґ.* [**шо́кінґ**] неприлична річ.
sic *лат.* так; (**sic!**) пише-

мо, коли хочемо на щось звернути увагу; **s. itur ad astra** так доходить ся до звізд, т. є. до слави; **s. fata tulere** так судьба принесла; **s. transit gloria mundi** так минає слава світа; **s. volo, s. iubeo** так хочу, так приказую; приказ без поданя причин.

si duo faciunt idem, non est idem *лат* коли двох робить те саме, то воно не буде те саме.

siècle *фр.* [**сіє́кль**] вік, століте.

si fabula vera *лат.* коли вірити тому, що говорять.

sign. *скор.* 1. *з* **signatum, signetur** *лат.* треба назначити (на рецептах, щоб так зазначено на лікарстві); 2 **signum** знак (на книжці), *гл. сиґнатура;* **s. temporis** знак часу.

si libet, licet *лат.* коли кому подобає ся, то вільно.

silva rerum *лат. досл.* ліс річий; всячина; книжка, в якій писано про ріжні речи.

similis simili gaudet *лат.* „знайшов свій свого“.

simplex servus Dei *лат.* звичайний слуга божий, звичайний чоловік; **simplicissimus** найзвичайнійший чоловік, дурноватий.

singularis *лат. грам.* однина.

sine ira et studio *лат* без гніву і прихильности; безсторонно.

si parva licet componere magnis *лат.* коли вільно малі річи порівнувати з великими.

sir *анґ.* [**сер**] пан; почесне імя анґлїйських баронів і висших достойників

sire *анґ.* [**сір**] найяснїйший пан, його Величество.

si tacuisses, philosophus mansisses *лат* коли-б ти був мовчав, то всї були-б тебе мали за мудрого.

sit venia verbo *лат* нехай менї вільно буде сказати; вибачте за слово.

si vis pacem, para bellum *лат.* коли хочеш мира, будь готовий до війни.

S. J. *скор. з* **Societatis Jesu** *лат.* Ісусового товариства, т. є ордену Єзуїтів

s. l. *скор. з* **sine loco** *лат.* (книжка) без місця друку.

smorz. *скор. з* **smorzando** *іт.* [**сморца́ндо**] *муз.* що раз тихше.

soirée *фр.* [**суаре́**] більше вечірне приняте.

solfeggio *іт.* [**сольфе́джьо**] *муз.* вправи для голосу при науцї співу.

solsticium *лат.* сонїшня затьма.

sonore *іт. муз.* звучно.

Sonntags-jäger, S.-raucher, S.-reiter *нїм.* кепський стрілець, курець, їздець.

sordino *іт. муз.* прилад, який накладає ся на струни скрипки, щоб їх голос був придушений.

sostenuto *іт. муз.* здержуючи тони, без поспіху.

sotto voce *іт.* [**со́тто во́че**] *муз.* півголосом, з тиха.

souvenir *фр.* [**сув'нї́р**] памятка; на памятку.

Spiessbürger *нїм.* міщух, простодушна людина.

spiritus movens *лат.* причина якоїсь справи; душа якогось дїла або підприємства; **S. Sanctus** Дух святий.

sporco *іт.* [**спо́рко**] *торг. гл. брутто.*

squares *гл. сквер.*

S. T. *скор. з* **salvo titulo** *лат.* з належними титулами.

staccato *іт.* [**стакка́то**] *муз.* уривано.

staffage *фр.* [**стафа́ж**] прикраси образу, які зображають людські та звірячі постатї.

stante pede *лат.* в тій хвилї, сейчас, зараз.

stat pro ratione voluntas *лат.* добра охота стане за причину.

status *лат.* стан; **s. in statu** держава в державі; **s. quo** теперішнїй стан; так як до тепер; **s. quo ante** давнїйший стан; так як було перше.

stentato *лат.* 1. *муз.* слїзно, сумно; 2. *маляр.* тяжко, штивно.

steward *анґ.* [**стіерд**] начальник, доглядач; корабельний слуга.

street *анґ.* [**стріт**] вулиця.

stretto *іт. муз.* прискорюючи.

Sturm- und Drangperiode *нїм.* час перемін.

suae quisque fortunae faber *лат.* кождий є причиною своєї долї; „як собі постелиш, так ся виспиш“.

sua sponte *лат.* з власної волї.

sub *лат.* під; **s. auspiciis Imperatoris** під опікою

монарха; **s. divo** *або* **s. Jove** під голим небом; **s. rosa** *або* **s. secreto** довірочно; **s. sigillo** під печаткою, в тайні; **s. signo** під знаком; **s. una specie** під одним видом (причастіє); **s. utraque specie** під двома видами.
sui generis *лат.* свого рода.
suite *фр.* [**с(і)іт**] продовжене, дальше.
summa cum laude *лат.* з найбільшою похвалою; **s. summarum** усе разом, взагалі.
summum ius, summa iniuria *лат. досл.* найвисше право, найвисша несправедливість; коли хто пересадно придержує ся букви закона, то може поповнити несправедливість.
surdis auribus canis *лат.* співаєш глухому; „говори до нього, коли він німець".
sursum corda *лат.* в гору серця; „горі імієм серца".
survival *анґ.* пережиток, останки чогось.
suum cuique *лат.* кождому те [дайте], що йому належить ся.
T. *скор. при лат. іменах* з **Titus.**

tableau *гл.* *табльо.*
table d'hote *фр.* [**табль-до́т**] обід в гостинниці, спільний для всїх гостий.
tabula rasa *лат* чиста таблиця, незаписана карта.
tacet mulier in ecclesia *лат.* в церковних справах жінка не має голосу.
tacite *лат.* тихо, нишком; **tacito consensu** за тихим призволенєм.
taille *гл.* *талїя.*
Te Deum laudamus *лат.* початок піснї Амврозія: „Тебе Бога хвалим".
teint *фр.* [**те(н)т**] барва скіри.
tempi passati *іт.* минувші часи; те, що минуло.
tempora labuntur tacitisque senescimus annis *лат.* час йде, а ми старіємо ся незамітно.
tempora mutantur et nos mutamur in illis *лат.* часи зміняють ся, а й ми зміняємо ся разом з ними.
tenuto *іт. муз.* протяжно.
terra *лат.* земля; **t. incognita** незнаний край; предмет, про який хтось не має понятя.
tertio *лат.* по третє.
tertium comparationis *лат.* третє понятє, яким порівнуємо два инші; **t. non datur** нема третої можливости.

testimonium *лат.* свідоцтво; **t. baptismi** *с.* хрестин, метрика; **t. copulationis** *с.* вінчаня; **t. maturitatis** *с.* зрілости; **t. mortis** *с.* смерти; **t. paupertatis** *с.* убожества; доказ умової (духової) нездарности.
tête-a-tête *фр.* [**тет-а-те́т**] в чотири очі; сам на сам.
that is the question *анґ.* [**зет іс зе квещн**] ось тобі питанє!
tiers-état *фр.* [**тіер-зета́**] третий стан, міщанство.
timeo Danaos et dona ferentes *лат. досл.* бою ся Греків, навіть коли несуть дарунки; бою ся підступу.
times is money *анґ.* [**займс іс муні**] час то гроші.
tirez les marrons du feu *фр.* [**тіре́ лє маро́(н) д(і) ф(е)**] витягати каштани з огню; поживити ся при якійсь нагоді.
to be or not to be *анґ.* [**ту бі ор но ту бі**] бути або не бути [оклик Гамлєта].

tour *фр.* [**тур**] оборот, хід, дорога; **t. de force** [**тур де форс**] дїло, яке вимагає смілости і зручности; **t. de mains** [**тур-д'ме́(н)**] при танци оборот двох осіб, що держать ся за руки; **t. et retour** [**тур е рету́р**] там і назад.
tout comme chez nous *фр* [**ту ком ш'ну́**] всьо як у нас; **t. comprendre c'est tout pardonner** [**ту ко м)-пра́(н др се ту пардонне́**] всьо розуміти, значить всьо вибачати; бути на всьо вирозумілим; **t. est perdu fors honneur** [**ту-те перд(і) фор-зон(е́)р**] всьо втрачене, тільки честь нї.
trade-mark *анґ.* [**тред-марк**] охоронний знак, марка.
Trades-Unions *анґ.* [**тред-юніє́нс**] робітничі спілки в Анґлії.
training *анґ.* [**тре́нінґ**] вправи для набутя зручности.
traviata *іт.* божевільна; зведена; назва опери.
tremol[and]o *іт. муз.* з дрожанєм.
trente et quarente *фр.* [**тра(н)те кара́(н)т**] *досл.*

тридцять і сорок: назва газардової гри.

tres faciunt collegium *лат.* трьох становить вже повний збір; коли є трьох, можна зачинати (нараду, виклад).

triple alliance *фр.* [**тріпль алія́(н)с**] союз трьох держав.

trois quart *фр.* [**труа́ кар**] втри четвертини (образ).

trust *гл. трест.*

turnus *лат.* черга.

tutti *іт.* всї; **t. frutti** мішанина (овочів); **t. quanti** *ірон.* всї такі самі.

ultima dies *лат.* остатнїй день житя; **u. ratio** остатнїй, але рішаючий доказ; **u. Thule** найдальша сторона, границя.

una corda *іт. муз* на однїй струнї, притишено.

una salus victis nullam sperare salutem *лат.* одинокий ратунок для побіджених не сподївати ся нїякого ратунку.

union fait force *фр.* [**юнїо́(н) фе форс**] в єдности сила.

unisono *іт. муз.* однозвучно, всї голоси разом.

United States of North America *анг.* [**юнїтед Стейтс оф Норт-Амеріка**] зединені держави північної Америки

un poco *іт. муз.* трохи; **un p. piu di luce** [**люче**] трохи більше світла.

urbi et orbi *лат.* цїлому світови; для всїх загалом.

u. s. *скор. з ut supra.*

uso *лат.* речинець виплати векселя.

usque ad finem *лат.* аж до кінця.

usus *лат.* звичай, звичка; **u.-fructus** *прав.* право уживаня; **u.-loquendi** звичай говореня, вимовність

ut aliquid fecisse videatur *лат.* щоби здавало ся, що щось зроблене; про око, на позір; **ut desint vires, tamen est laudanda voluntas** хоча-б не ставало сил, то треба хвалити добру волю; **ut exemplum [fabula, figura] docet** як показує приклад [приповідка, фіґура т. є особа]; **ut fama fert** як кажуть; **ut infra** як низше; **ut, re, mi, fa, sol, la, si, do** італїйські назви тонів ґами [c, d, e, f, g, a, h,]; **ut supra** як висше.

utile cum dulci *лат.* пожиточне з приємним; говорить ся тодї, коли хто вміє так зробити, щоби була разом і користь, і приємність.

utinam falsus vates sim *лат.* коби я був фальшивим пророком.

V *римське число* = 5.

v. *скор. з vide.*

va banque *фр.* [**ва ба́(н)к**] о цїлий банк; найвисша ставка в газардовій грі].

vacat *лат гл. ваканс.*

vademecum *лат. досл* йди за мною; підручник.

vadium *гл. вадія*

vae *лат.* лихо! біда! горе! **v. mihi!** лихо менї! **v. victis** горе переможеним.

vale *лат* будь здоров; **v. et salve et me amare perge** прощай і не забувай на мене

vana sine viribus ira *лат.* марний гнїв, коли сили нема.

vanitas vanitatum et omnia vanitas *лат.* сует сует і всяческая сует.

varia *лат.* всячина.

varietas delectat *лат.* ріжнородність розвеселює.

vates *лат.* віщун, ворожбит, поет.

vaudeville *гл. водевіль.*

vederemo *іт.* побачимо; будучність покаже.

vedi Napoli e poi mori *іт.* побачити Неаполь, а відтак умерти [бо місто таке чудове].

vel *лат.* або

veloce *іт.* [**вельо́че**] *муз.* весело, живо, скоро.

veni *лат.* я прийшов; **v. Creator Spiritus** *досл.* прийди, святий Духу; початок костельної піснї, яку співають при вінчаню — [наше „Царю небесний"]; **v., vidi, vici** я прийшов побачив, побідив — слова римського вожда Цезара по побідї.

venia *лат.* дозвіл; **v. aetatis** звільнене кандидата від того, що мусить мати приписаний вік; **v. docendi** *або* **legendi** дозвіл викладати на унїверситетї; **v. studiorum** звільнене кандидата на посаду від вимаганих студій.

ventre à terre *фр.* [**ва(н)тр а те́р**] *досл.* живіт до землї; в найбільшім ґальопі.

verba docent, exempla trahunt *лат.* слова вчать,

приміри потягають; ліпший примір ніж рада; **v. veritatis** слова правди; **v. volant, scripta manent** слова гинуть, а те, що написане зістає.

verbum *лат.* слово; *грам.* дієслово; **v. nobile** шляхетське слово (чести); **v. nobile debet esse stabile** слова чести треба все додержати.

vert. *скор. з* **vertatur** *або* **verte** *лат.* треба обернути, оберни (картку на другу сторону).

veto *лат.* не позволяю; заказ, *гл. liberum veto.*

via *лат.* дорога, шлях; на білеті або листі: напрям; **v. facti** дорогою вчинку; чином.

vice versa *лат.* на відворот, противно, навпаки.

victoria *лат.* побіда.

vid. *скор. з* 1. **vide[atur]** *лат.* гляди, диви; 2 **vidi** я бачив, переглянув.

viel Lärm um nichts *нім.* богато крику о нічо.

vigilantibus iura *лат.* закони для тих, що їх бережуть.

vigoroso *іт. муз.* живо.

violino *іт.* скрипка.

Vindobona *лат.* латинська назва Відня.

vingt-un *фр.* [**ве(н)-те́(н)**] *досл.* двацять один; рід гри в карти.

viribus unitis *лат.* спільними силами.

virtus *лат.* відвага; **virtute et exemplo** відвагою і прикладом; **virtuti militari** за військові заслуги [відзнака].

vis *лат.* сила, власть; **v. maior** висша сила, якій чоловік не може оперти ся; **v. probandi** сила доказів; **v. repulsionis** сила відпихання.

vis-à-vis *фр.* [**візаві́**] напротив.

visum repertum *лат досл.* побачено, знайдено; лікарське звідомлене з оглядин недужого або побитого.

viva *іт*, **vive** *фр.* [**віф**], **vivat** *лат.* нехай живе! **vivace** *іт.* [**віва́че**] *муз* живо, з житем; **vivo** *іт. муз.* живо.

vivos voco mortuos plango, fulgura frango *лат.* живих кличу, за помершими плачу, громи розганяю [напис на дзвоні].

vita *лат.* житє; **v. brevis ars longa** *гл. ars longa etc.*

vocativus *лат. грам.* пятий відмінок.

vogue *фр.* [**воґ**] слава, щастє; **v. la galère** [**воґ ля ґале́р**] нехай пливе човен; нехай діє ся, що хоче; на сліпо.

volens nolens *гл. nolens volens.*

volksraad *гол.* трансвальський сойм (в Африці).

volenti non fit iniuria *лат.* коли він так хоче, то не треба його жалувати.

volumen *лат.* том; *скор.* **vol.**; **volumina legum** збірка старих польських законів.

voto *лат.* з подружа, замужна.

votum *лат.* обіцянка, дар церкві; *ч. мн.* **vota** обітниці; **v. separatum** окреме внесене учасника зборів чи наради, на яке не годить ся більшість.

vox *лат.* голос; **v. clamantis in deserto** „глас вопіющаго во пустини"; **v. populi, v. Dei** голос народу, то голос Бога.

vulgo *лат.* звичайно, загально; в народі, то-б то; або.

v. s. *скор. з* **veteris styli** *лат.* латинського стилю.

wagon lit *фр.* [**ваґо́(н) лі**] спальний віз

whisky *анґ. гл. віскі.*

whist *анґ. віст.*

Wink von oben *нім.* вказівка, приказ з гори; таке поступоване (урядників), що опирає ся на вказівках висших властий.

X *римська цифра 10.*

x означене на якусь незвісну річ.

X. *скор. з* **ksiądz** *або* **książę** *пол.*; **xx.** *скор. з* **księża**.

y означає другу незвісну річ [першу означає ся *x.*]

Yankes *анґ.* [**е́нкіс**] так називають жартом Американців в Сполучених Державах.

z означає третю незвісну річ.

zelo *іт. муз.* запал.

Спис скорочень.

ам. з американських мов.
анґ. з анґлійської мови.
ар. з арабської мови.
бібл. біблійний.
бот. ботаніка.
бр. з бразилійської мови.
б.-рус. з білоруського.
вим. вимовляй.
гал. галицьке слово.
гебр. з гебрайського.
гл. гляди.
гол. з голяндського.
гр. з грецького.
грам. граматика.
гуц. гуцульське слово.
ґеоль. ґеольоґія.
ґеом. ґеометрія.
ґерм. з ґерманських мов.
дан. з данського.
діял. в діялектах.
досл. дослівно.
есп. з еспанського.
евр. з еврейського.
ег з египетського.
жид. з жидівського.
злож. в зложенях.
зн. значить.
знач. в значіню.
інд. з індійських мов.
ірон. іронічно.
ісл. з ісляндського.
іт. з італійського
кав. з кавказьких мов.
кар. з караібського.
кел. з кельтійського.
лат. з латини.
лемк. лемківське слово.
лит. з литовського.
м. місто.
мад. з мадярського.
мал. з маляйських мов.
мал[яр]. малярство.
мат[ем] математика.
мед[иц.] медицина.
мек. з мексиканського.
м. и. між иншим.
мін. мінеральоґія.
монґ. з монґольських мов.
мос. з московського.
муз. музика.
н.-гр. з новогрецького
нім. з німецького.
обр. образово.
ор. з оріентальних мов.
пер. первісно.
перс. з перського.
полін. з полінезійських мов.
пол[ь]. з польського.
пор[т.] з портуґальського.
пров. провінціоналїзм.
рел. релїґія.
ром. з романських мов.
рум з румунського.
санс. з санскриту.
св. святий.
сиб. з сибірських мов.
сир. з сирійського.
ск. з скандинавських мов.
скор. скорочене.
слав. з славянського.
слов. з словацького.
срб. з сербського.
ст.-рус. з староруського.
тат. з татарського.
торг торговля.
тур. з турецького.
угор. угорський.
уг.-рус. угро-руський.
укр. украіпізм.
філ. фільософія.
фін. з фінського.
фр. з французького.
хем. хемія.
хін. з хінського.
ц.-слав. церковно-славянське слово.
чес. з чеського.
чит. читай.
ч. мн. число многе.
шв. з шведського.
шк. з шкотського.
яп. з японського.

Помилки і доповненя.

Стор.	стовп.	
8	1	по **аєр** додати *гр. через тур.*
11	2	додати **алу́н** *нім.* хід хемічної сполуки.
14	2	зам. **амбо́н** має бути **амво́н**.
16	1	зам. **ананéст** має бути **анапéст.**
18	2	по **антерев** *рум.* додати *з тур.*
23	1	стрічка 8 з долини зам. відбувають м. б. відбувають ся.
24	2	по **арнау́тка** додати *гр. через.*
37	1	додати **банувати** *мад.* тужити.
42	2	додати по **бéрло** *лат. через пол.*
43	1	зам. **башмéт** м. б. **бешмéт**.
45	1	по **блин** *б.-рус.* додати *з гр.*
46	1	по **бойта́р** *мад.* додати *з іт.*
52	1	стр. 16. з дол. зам. посадник м. б. посадник.
53	2	стр. 8 з гори зам. капцелярія м. б. канцелярія.
60	1	стр. 12 з гори зам. **віко́нт** м. б. **віко́мт**.

Стор.	стовп.	
61	1	стр. 3 з дол. зам. Брімурті м. б. Трімурті.
65	1	стр. 4 з гори зам. *нїм.* м. б. *ар. через гр.*
72	2	стр. 16 з гори зам. **гієра́рхія** м. б. **[гі]єра́рхія.**
74	2	додати **гонобйти** *ґерм.* вдоволяти.
77	2	стр. 15 з гори зам. висловання м. б. веслованя.
87	2	стр. 7 з гори зам. **ґуверна́тор** м. б. **ґуберна́тор.**
88	2	стр. 5 з гори зам. придиховий м. б. гортанний.
90	1	стр. 12 з дол. зам. провідня м. б провідна.
90	2	стр. 8 з дол. зам. **дедидувати** м. б. **дедикувати.**
93	1	стр. 10 з гори зам. справнене м. б. справлене.
97	2	по **джерга** додати *тур. через рум.*
97	1	стр. 8 з дол. зам. оносад м. б. осад на.
103	1	стр. 14 з гори зам. **діхтоматйчний** м. б. **діхроматйчний.**
103	1	стр. 17 з гори зам. **д юрніст** м. б. **діюрніст.**
110	1	стр. 11 з дол. зам. висипна м. б. висипка.
119	1	стр. 4 з дол. зам. уродженя м. б. утечі.
125	2	стор. 11 з гори зам. ЛНБ. м. б. ЛНВ.
142	1	стор. 3 з дол. **налюмнїя́нт** м. б. **калюмнїя́нт.**
176	1	стор. 17 з дол. скоруняки м. б. скорупяки.
183	2	по **літа́ври** додати *гр.*
217	2	стр. 7 з гори зам. ало м. б. або.
256	1	стр. 1 з гори зам. держава м. б. державна.
278	1	стр. 14 з дол. зам. Рос ї м. б. Росії.
279	1	стр. 6 з дол зам. **сімо́нїя** м. б. **сімо́нїя.**
283	1	стр. 4 з дол. зам. **сомна булїзм** м. б. **сомна[м]булїзм.**
288	2	стр. 3 з гори зам. проклонник м б. приклонник.
299	2	стр. 4 з дол. зам. **тікэт** м. б. **ті.ет.**
302	1	стр. 15 з гори зам. ніт м. б. піт.
314	1	стр. 1[illegible] з дол. пропустити формам.
316	1	стр. 3 з гори зам. фуанцузька м. б. французька.
320	1	стр. 7 з дол. зам. **цэлєбс** м. б. **це́лєбс.**
332		стр. 9 з гори м. б. *перед* ае, ое, е, і, у *ц*.
341	1	стр. 9 з гори зам. виїмкои м. б. виїмком.

Накладом Д-ра Зенона Кузелї.

Передмова.

Від давна давав ся у нас відчувати брак словарця чужих слів, особливо для початкуючих читачів, які в книжках і часописях раз в раз стрічають ся з чужими і незрозумілими словами. Щоби зарадити сему бракови, я ще в 1908 р. уложив до спілки з М. Чайковським плян такого словарця і забрав ся до роботи, передавши М. Чайковському математично-природописну і музичну частину, а також зредаґоване додатку. З кінцем 1909 р. був цілий словарик готовий, одначе ще цілий рік зійшов на доповненях і редакційній роботї. Словар містить поверх 12.000 слів, в тім около 2.900 пера М. Чайковського.

Словар чужих слів роблений вповнї самостійно і, хоть в нїм використані всїлякі чужі працї, опертий на власнім матеріялї уложенім при помочи словарів Грінченка і Желехівського та діялектольоґічних словарців Верхратського, Гнатюка і Шухевича. Розуміючи під чужими словами усе, що увійшло в уживане за цїлий час історичного розвою української мови, я не вагав ся містити в словарци і нинї загально знані та зрозумілі вирази, а з другого боку новійші діялектольоґічні позички, хоть задля браку місця вибирав лише що важнїйше (на приклад ґеоґрафічні, історичні і церковні терміни). Через се має словар почисто українську марку, якої звичайно не мають подібні видання (принайменше польські і московські).

Словар уложений в строго поазбучнім порядку в сей спосіб, що слова того самого пня подано разом,

о скільки се було можливе з огляду на поазбучний порядок. Для улекшеня в користованю зазначено усюди наголоси: де їх нема — особливо при ї — там стало ся се через брак більшого числа черенок з наголосами.

Щоб економічно використати і не повторювати слів, що ріжнять ся лише деякими буквами або окінченями, означувано відмінні форми гранчастими скобками [] приміром: ана[х]тема, квіт[анція] на знак, що уживають ся форми анатема і анахтема, квіт і квітанція. В гранчасті скобки взяті також в тексті всілякі поясненя як прим. при деяких словах їх форма в чужій мові (**ґльоріста** [gloriette]), походженє слів, коли воно непевне [*тур.* ?], фахова термінольоґія [*грам.*], [*маляр.*] і т. д. Щоби що хвилі не уживати слів: на приклад, приміром і т. п., наведено усї приклади в круглих скобках ( ) — на приклад: **кляса** відділ (в школї).

Богато труду зійшло на значенє, з якої мови слово походить, бо в нас у тім напрямі не зробило ся майже нїчого; через те над кождим словом треба було робити окремі розслїди і не усюди можна було дійти до певного вислїду. Походженє слів значено курсивою скороченими буквами, яких значінє подане в списї скорочень. З правила старав ся я усюди давати первісну вітчину кождого слова і не вдавав ся в історичний розслїд позичок, лише при деяких словах подавав я вказівку, якими дорогами вони до нас переходили. Так прим. при слові **бірба́нт** зазначено, що воно перейшло до нас з італїйського через польське [*іт. через пол.*], при **ге́єнна** [*евр. через гр. і ц.-слав.*] або при слові **гбур** *нїм. з пол.* на знак, що воно нїмецького походженя, а перейшло до нас з польського. Непевне походженє значено знаком питаня [*ор.* ?], де походженє слова можна було віднести до двох мов, писало ся обі мови приміром *лат.-іт.* при **байстрюк** або *лат.-іт.* при **дук.** При орієнтальних мовах не відріжнювано задля всіляких трудностий (головно задля браку докладних розслїдів і відповідних словарів) усїх діялектів, тільки турецький і арабський, а де-куди також перський і татарський. Зрештою значено орієнтальне походженє слів скороченями *ор.*, *монґ.* і т. д. Таксамо не спеціялїзовані індійські діялекти [*інд.*], американські [*ам.*], малайські і инші меншої для нас ваги. При рідших словах подавано побіч того ще й теріторію, де їх уживають (прим. україньізм). При походженю наводжено декуди і слова в первісній формі латинськими буквами, коли їх в тім видї частїйше уживає ся (прим. express, depot).

Поясненя значінь роблено досить докладно з огляду на загальне призначенє книжки, одначе без лишних повторювань. Поясненя упорядковані так, що наперед йде первісне значінє а відтак дальші, відділені від себе середником. Дослівні значіня значені словом *досл.*, коли значіня надто відбігали від себе, арабськими цифрами.

Де слова того самого пня треба було повторити, там уживало ся з засади лише початкової букви приміром при „концептовий урядник" тільки „к. урядник" з огляду на попереднє поясненє форми „концептовий". Для лекшого перегляду значено усї технїчні поясненя (як *або*, *і*, *гляди*), замітки про значінє, походженє і т. д. (*іронїчно*, *ботанїка*, *латиньське*) і відсилачі курсивою.

В додатку уміщені чужі слова і звороти, які уживають ся в українській мові в їх оріґінальній формі і пишуть ся латинськими буквами. Таких слів і зворотів приймило ся в нашій мові богато, а що вони відбивають у нас більше нїж деинде своєю азбукою, тому поміщено їх в окремім відділї.

Др. З. Кузеля.

Спис важнійших жерел.

При укладаню уживав я крім загальних словарів поодиноких мов (прим. мадярської, новогрецької і румунської), енциклопедій і словарців *Верхратського* (Знадоби для пізнаня уг.-руских говорів і Про говор гал. Лемків), *Гнатюка* і *Шухевича* ще й отсих праць:

Arct M. Słowniczek wyrazów obcych. Warszawa 1905.
Berneker E. Slavisches etymol. Wörterbuch. Lfg. 1—5.
Бѣлолистовъ В. Полный русско-нѣм. словарь. Кіевъ [1909].
Brückner A. Cywilizacja i język. Warszawa 1901.
Heyse J. Fremdwörterbuch. 15 вид. Lpg. 1906.
Грінченко Б. Словáрь української мови. 4 томи. У Київі 1907—9.
Даль В. Толковый словарь живаго великорусск. языка. 2. изд. 4 томи. Спб. 1880.
Доманицький В. Словарик. У Київі 1906.
Желеховский Е. Малоруско-німецкий словар. 2 томи. Львів 1886—8.
Karłowicz J. Słownik gwar polskich. 5 томів. Крак. 1900—7.
Kluge F. Etymol. Wörterbuch d. deutschen Sprache. Strassb. 5. вид. 1894.
Кміцікевич В. Рукописний словар до Непоса і укр. німецький [A.—F.].
Köhler F. Fremdwörterbuch. Lpg. Reclam.
Korbut G. Wyrazy niemieckie w języku polskim. (Prace filologiczne 1893, 345—560)
Linde S. Słownik języka polskiego. 2. вид. 6 томів. Lwów 1854—60.
Майдановъ Т. і І. Рыбаковъ. Новий карм. словарь иностранныхъ словъ Одесса 1907.
Макарушка О. Словар укр. виразів з мов турких (Записки Н. т. і. Шевченка, V, 1905, 1—14).
Matzenauer A. Cizí slova ve slovanských řečech. V Brně 1870.
Miklosich F. Die Fremdwörter in d. slav Sprachen (Denkschriften d. k. Akad. d. W. Phil. hist. Cl XV. 1867, 73—140); — Die türkischen Elemente in d. südost- und osteuropäischen Sprachen (Ib. 1884—1890, т. т. 34, 35, 37, 38); — Etymol. Wörterbuch d. slav. Sprachen. Wien 1886; — Über d. Wanderungen der Rumunen (Denschr. 1880, XXX).
Огоновский І. Словар до Гомерової Одисеї і Іліяди. У Львові 1900.
Правопись, Руска, зі словарцем. У Львові 1904.
Pușcariu S. Etymol. Wörterbuch der rumän. Sprache. I. Heidelb. 1905.
Сальо Л. С. Nepotis Liber de excell. ducibus. 2. вид. Львів 1907.
Словарь иностранныхъ словъ. Изд. И. Жиркова. Москва 1909.
Словарь иностр. словъ. Москва, Сытинъ 1909.
Słownik języka polskiego ułożony pod red. I. Karłowicza. 2 томи. Warsz. 1900—2.
Tiktin H. Dicționar român-german. 2 томи Bucur. 1903.
Фасмеръ М. Греко-славянскіе этюды. III. Греческія заимствованія въ русскомъ языкѣ (Сборникъ отд. рус. яз. и слов. И. Акад. Наукъ т. 86). Спб. 1909.
Schotensack H. Französisch-etym. Wörterbuch. Heidelb. 1890.